

ΣΟΦΟΚΛΗΣ: 'ΤΡΑΧΙΝΙΕΣ'

Μετάφραση και σχόλια

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δύο είναι τα κύρια πρόσωπα, γύρω από τα οποία εξελίσσεται η τραγωδία αυτή, ο Ηρακλής και η σύζυγός του Δηιάνειρα. Το θέμα της είναι η παθολογική αγάπη της συζύγου για τον σύζυγο, και η προσπάθεια που κάνει να μη τον χάσει, όταν βλέπει ότι η θέση της κινδυνεύει από μία άλλη συνδικδικήτρια του ίδιου ακριβώς τίτλου, δηλ. της νόμιμης συζύγου, ή έστω της επίσημη ερωμένης. Εν ολίγοις η Δηιάνειρα είναι η νόμιμη σύζυγος του Ηρακλή, και όταν πληροφορείται πως αυτός φέρνει στο σπίτι τους μία παλλακή ως επίσημη ερωμένη, τότε χρησιμοποιεί ένα μαγικό φίλτρο που της έχουν δώσει, προκειμένου να κρατήσει τον Ηρακλή κοντά της. Όμως για κακή της τύχη το φίλτρο αυτό είναι προορισμένο να φέρει άλλα, διαφορετικά αποτελέσματα· είναι δηλητηριασμένο, και όποιος το πάρει, αντί να τον φέρει κοντά σ' εκείνη που του το έδωσε, τον στέλνει κατ' ευθείαν στον θάνατο, και αυτό ακριβώς συνέβη με τον Ηρακλή. Η Δηιάνειρα του έστειλε ένα ένδυμα, στο οποίο είχε βάλει το μαγικό αυτό δήθεν ερωτικό φίλτρο, όμως το δηλητήριο που είχε επάνω του, προκάλεσε στον ίδιον τον θάνατο, ενώ εκείνη την έσπρωξε στην αυτοκτονία. Για να γίνει όμως κατανοητή όλη η ιστορία ως έχει, θα πρέπει να πάρουμε τα γεγονότα εξ αρχής, όπως τα παρουσιάζει ο μύθος.

Η γέννηση του Ηρακλή.

Σύμφωνα με αρκετές παραδόσεις το αρχικό όνομα του Ηρακλή ήταν 'Αλκαῖος' (Διόδ.Σικ.4,10,1) ή 'Αλκείδης' (Πίνδ. Απόσπ. 301), και ότι το όνομα 'Ηρακλής' το πήρε πολύ αργότερα με ένα χρησμό του μαντείου των Δελφών (Αἶλιαν. Ποικ.Ίστ. 2,3,2). Μητέρα του ήταν η Αλκμήνη, η κόρη του Ηλεκτρύωνα, και πατέρας του ο Αμφιτρώων. Πριν παντρευτεί ο Αμφιτρώων την Αλκμήνη, ο πατέρας της, ο Ηλεκτρώων, ήταν σε διαμάχη με τους Ταφίους ή Τηλεβόες, οι οποίοι κατοικούσαν απέναντι από την δική του χώρα, την Ακαρνανία, σε διάσπαρτα νησιά. Στην μάχη που συνήφθη με τους Ταφίους ο Ηλεκτρώων έχασε όλους τους γιούς του, επτά στον αριθμό, εκτός από τον όγδοο, που όμως ήταν αρκετά μικρός. Τότε ο Ηλεκτρώων εμπιστεύτηκε το βασίλειό του και την κόρη του, την Αλκμήνη, στον ανιψιό του, τον Αμφιτρώωνα· έβαλε όμως ένα όρο, ότι ο Αμφιτρώων δεν θα συνευρίσκετο ερωτικά με την Αλκμήνη, πριν πάρει εκδίκηση από τους Ταφίους. Μετά τον ξαφνικό θάνατο του Ηλεκτρώωνα ο Αμφιτρώων με την Αλκμήνη εγκαταστάθηκαν στην Θήβα. Εκεί ο Αμφιτρώων άρχισε να οργανώνει την εκστρατεία του εναντίον των Ταφίων, την οποίαν είχε υποσχεθεί στον πεθερό του, τον Ηλεκτρώωνα. Στην διάρκεια την απουσία του Αμφιτρώωνα στην εκστρατεία εναντίον των Ταφίων, ο Δίας έχοντας πάρει την μορφή του Αμφιτρώωνα συνευρέθη ερωτικά με την Αλκμήνη, και απ' αυτήν την συνεύρεση θα γεννηθεί σε λίγο διάστημα ο Ηρακλής (Ίλ.18,118). Όταν την επομένη επέστρεψε από την εκστρατεία το Αμφιτρώων, έχοντας πλέον εκπληρώσει την υπόσχεσή του απέναντι στον πεθερό του, συνευρέθη κι αυτός με την σειρά του ερωτικά με την νόμιμη σύζυγό του, από την οποίαν συνεύρεση θα γεννηθεί από την Αλκμήνη ο Ιφικλής.

Την ημέρα που θα γεννούσε η Αλκμήνη τον Ηρακλή, ο Δίας ανακοίνωσε στους θεούς του Ολύμπου ότι θα γεννηθεί στην γη ως δικός του γιος, και ως ο πιο ισχυρός και δυνατός άνδρας στην γη, ένας απόγονος της γενιάς του Περσέα. Η Ήρα κατάλαβε ότι ο Δίας είχε μια ερωτική σχέση στην γη με την Αλκμήνη, και τον έβαλε να ορκιστεί πως όντως θα τηρούσε τον όρκο του όσον αφορά την μελλοντική ισχύ και δύναμη του συγκεκριμένου παιδιού που θα γεννιόταν την ημέρα εκείνη στην γενιά του Περσέα. Ο Δίας ορκίστηκε, αλλά η Ήρα εμπόδισε την Αλκμήνη να γεννήσει την ημέρα εκείνη, ενώ αντιθέτως βοήθησε την Νικίππη, την γυναίκα του Σθένελου, του γιου του Περσέα που βασιλεύε σε Μυκήνες και Τίρυνθα, να είναι εκείνη που γεννούσε εκείνη την ημέρα, αν και δεν ήταν η ώρα της, πράγμα που τελικά συνέβη. Η Νικίππη γέννησε ένα αγόρι, τον Ευρυσθέα, κι έτσι δυνατότερος άνδρας στην γη δεν θα γινόταν πλέον το παιδί της Αλκμήνης, ο Ηρακλής, όπως ήθε-

λε ο Δίας, αλλά το παιδί της Νικίπτης, ο Ευρυσθέας. Τότε ο Δίας, που ήθελε να πραγματοποιηθεί η επιθυμία του για την δύναμη και την αθανασία του Ηρακλή, όρισε πως αν ο Ηρακλής κατόρθωνε να φέρει εις πέρας δώδεκα αποστολές που θα του ανέθετε ο Ευρυσθέας, θα κέρδιζε την αθανασία του (Διόδ.4,9).

Τα κατορθώματα του Ηρακλή.

Τα κατορθώματα του Ηρακλή ξεκινούν ήδη από την παιδική του ηλικία, όταν ενώ εκείνος ήταν ακόμη βρέφος, η Ήρα του έστειλε δυο θανατηφόρα φίδια, τα οποία όμως εκείνος τα σκότωσε με τα χέρια του (Απολλ.2,4,8). Υπάρχουν πολλά παρόμοια κατορθώματα, τα οποία οι μυθογράφοι κάθε εποχής συνέθεταν ως καινούργια, ή συμπλήρωναν τα προηγούμενα. Η πρώτη του μεγάλη περιπέτεια όντας εκείνος πλέον στην ώριμη ηλικία, έλαβε χώρα όταν ακόμη επιτηρούσε τα βόδια του πατέρα του, και είναι η μάχη που έδωσε και νίκησε εναντίον ενός λεονταριού στον Κυθαιρώνα, το οποίο προξενούσε μεγάλες καταστροφές στην περιοχή, αλλά και στα κοπάδια του πατέρα του, αλλά και του Θεσπιού (Απολλόδ. 2.4.10· Hyg. Fab. 162· Διοδ. 4.29· Αθήναιος 13.556). Η δεύτερη μεγάλη και σπουδαία επιτυχία του συνέβη μετά την επιστροφή στην Θήβα από το κυνήγι του λεονταριού. Βρήκε εκεί τους απεσταλμένους του βασιλιά του Ορχομενού, του Εργίνου, ο οποίοι ζητούσαν τον ετήσιο φόρο εκατό βοδιών που τους είχε υποσχεθεί ο πατέρας του. Τότε ο Ηρακλής οργάνωσε μία εκστρατεία εναντίον του Ορχομενού, νίκησε και έκανε τώρα εκείνους φόρου υποτελείς. Όμως σ' εκείνη την εκστρατεία σκοτώθηκε ο πατέρας του, ο Αμφιτρύων (Απολλ. 24,11· Διόδ. 4,10· Πausan. 937,2· Θεοκρ. 16,105· Εὐρ.Ήρ.41). Ο διάδοχος του θρόνου στην Θήβα, ο Κρέων, για να τον ευχαριστήσει, τον πάντρεψε με την κόρη του, την Μεγάρα (Απολλ.2,4,11· Hyg.Fab.32· Εὐρ.Ήρ.995). Το μίσος όμως της Ήρας για τον Ηρακλή ήταν άσβεστο, γι' αυτό και του έστειλε μία ασθένεια του μυαλού, κάτι σαν τρέλα ή μανία, και οδηγημένος από αυτήν την φρενίτιδα ο Ηρακλής σκότωσε τα παιδιά που είχε αποκτήσει με την Μεγάρα (Απολλ.2,4,11). Ο Ηρακλής όντας μέσα στην κατάθλιψη και την φρενίτιδα επισκέφθηκε τον Θεσπιο, ο οποίος μπόρεσε τελικά να τον θεραπεύσει από την συγκεκριμένη μανία (Απολλ.2.4.12). Κατόπιν επισκέφθηκε το μαντείο των Δελφών ζητώντας συμβουλές για την συνέχεια της ζωής του, και τότε για πρώτη φορά η Πυθία τον ονομάτισε 'Ηρακλή', και όχι 'Αλκείδη' ή 'Αλκαίο'. Επίσης η Πυθία υπακούοντας στις επιθυμίες του Δία τον διέταξε να συνεχίσει την ζωή του στην Τίρυνθα όντας στην υπηρεσία του Ευρυσθέα για δώδεκα συνεχή έτη· μετά θα γινόταν αθάνατος. Φυσικά η αναφορά ήταν για του 'δώδεκα άθλους' του. Σύμφωνα με άλλες παραδόσεις η μανία αυτή του Ηρακλή τοποθετείται σε πολύ μεταγενέστερο χρονικό διάστημα, και συγκεκριμένα μετά την ολοκλήρωση και του δωδέκατου άθλου του, όταν δηλ. ο Ηρακλής επέστρεψε από τον Άδη φέρνοντας τον Κέρβερο (Εὐρ.Ήρ. 1000· Πausan. 9.11.1· Hyg. Fab. 32).

Οι Δώδεκα άθλοι του

Όσον αφορά τους 'δώδεκα άθλους' ο Όμηρος φαίνεται να γνωρίζει μόνο ότι ο Ηρακλής κατά τη διάρκεια της επίγειας ζωής του ήταν εκτεθειμένος σε άπειρους κινδύνους και βάσανα λόγω του μίσους της Ήρας, και ότι υποτάχθηκε στον Ευρυσθέα, ο οποίος του επέβαλε πολλά και δύσκολα καθήκοντα, εκ των οποίων αναφέρει μόνο ένα, δηλαδή ότι έφερε από τον Άδη τον Κέρβερο (Ιλ. 8.363, &100.15.639, κ.λπ., Οδ. 11.617, κ.λπ.). Επίσης η Ιλιάδα μνημονεύει την αποστολή του Ηρακλή στην Τροία, για να φέρει τα άλογα που του είχε υποσχεθεί ο Λαομέδων (5.638, κ.λπ., 20.145, κ.λπ.). Ο Ησίοδος αντίθετα με τον Όμηρο αναφέρει αρκετά από τα κατορθώματα του Ηρακλή, τα οποία έκανε κατόπιν εντολών του Ευρυσθέα, αλλά φαίνεται να μη γνωρίζει τίποτα για τον αριθμό αυτών των αποστολών. Η επιλογή αυτών των δώδεκα από τους μεγάλους άθλους που αποδίδονται στον Ηρακλή, είναι μάλλον έργο των Αλεξανδρινών. Απαριθμούνται στον Ευριπίδη (Ήρακλ.Μαινόμ.), στον Απολλόδωρο, στον Διόδωρο Σικελό και στην Ελληνική Ανθολογία (2.651), αν και σε καμία απ' αυτές τις πηγές δεν παρουσιάζονται οι άθλοι με την ίδια χρονολογική σειρά.

Μετά τους 'Άθλους'

Όταν ο Ηρακλής ολοκλήρωσε του δώδεκα άθλους, επέστρεψε στην Θήβα, και έδωσε την έως τότε σύζυγό του, την Μεγάρα, ως σύζυγο στον Ιόλαο, διότι θεώρησε πως έχοντας σκοτώσει τα παιδιά τους θα του ήταν αδύνατον να συζήσει πλέον μαζί της, αλλά και ότι αυτό θα εξόργιζε τους θεούς (Πaus. 10.29). Έφυγε κατόπιν

από την Θήβα και πήγε στην Οιχαλία. Ο Εύρυτος, βασιλιάς της Οιχαλίας, εξαιρετικός τοξότης και δάσκαλος του Ηρακλή, είχε υποσχεθεί την κόρη του Ιόλη στον άνδρα εκείνον που θα έπρεπε να υπερείχε από τον ίδιον, αλλά και από τους γιους του στη χρήση του τόξου. Ο Ηρακλής συμμετείχε σ' ένα αγώνα μαζί τους και νίκησε, όμως ο Εύρυτος αρνήθηκε να δώσει την κόρη του σε έναν άνδρα που είχε δολοφονήσει τα ίδια τα παιδιά του, αναφερόμενος φυσικά στην περίοδο εκείνη που ο Ηρακλής είχε καταλειφθεί από μανία. Ο Ίφιτος, ο γιος του Ευρύτου, προσπάθησε να μεταπείσει τον πατέρα του, αλλά μάταια.

Η άρνηση του Εύρυτου να υλοποιήσει την υπόσχεσή του εξόργισε τον Ηρακλή, και η τότε συμπτωματική εξαφάνιση των βοδιών του Ευρύτου χρεώθηκε στον Ηρακλή ως μια πράξη εκδικήσεως δική του προς τον Εύρυτο. Ο γιος του Εύρυτου και φίλος του Ηρακλή, ο Ίφιτος, πιστεύοντας στην αθωότητά εκείνου πρότεινε να μεταβεί ο ίδιος στο μέρος της κατοικίας του Ηρακλή, για να διαπιστώσει αν ήταν εκείνος ο κλέφτης, πράγμα που το απέκλειε. Όμως ο Ηρακλής είχε καταληφθεί από μία νέα, καινούργια κρίση μανίας, και πάνω στον παροξυσμό του σκότωσε τον Ίφιτο. Ακολούθησε ένα πλήθος από συμπλοκές και αντεγκλήσεις, έως ότου το μαντείο των Δελφών έκρινε πως ο Ηρακλής έπρεπε να πουληθεί κάπου ως δούλος για τρία χρόνια, και τον μισθό του θα τον παρέδιδε στον Εύρυτο ως αποζημίωση για τον θάνατο του Ίφιτου (Απολλόδ. 2.6.1, 2· Διοδ. 4.31, κ.λ.· Ομ. Ιλ. 2.730, Οδ. 21.22, κ.λ. Σοφ. Τραχ. 273, κ.λπ.). Έτσι ο Ηρακλής πουλήθηκε στην Ομφάλη, βασίλισσα της Λυδίας, και χήρα του πρώην βασιλιά Τμώλου.

Ο Ηρακλής και η Δηιάνειρα στην Τραχίνα

Στην διάρκεια της τριετούς τιμωρίας του ο Ηρακλής γνώρισε και παντρεύτηκε την Δηιάνειρα. Αυτή θεωρείτο κόρη του Οινέα, ή κατ' άλλους μυθογράφους κόρη του Διονύσου (Απολλ.1,8,1). Ζούσε στην Καλυδώνα, στην Αιτωλία, ως φιλοξενούμενη της εκεί βασίλισσας Αλθαίας. Το όνομά της σήμαινε εκείνην η οποία εχθρευόταν τους άνδρες (Δή+άνήρ) (Απολλ.1,8,1). Ως εκ τούτου παρέμενε εκ πεποιθήσεως άγαμη. Ο Ηρακλής, όταν κατέβηκε στον Άδη, εκεί είχε συναντήσει τον αδελφό της Δηιάνειρας, τον Μελέαγρο, ο οποίος του είχε προτείνει να παντρευτεί την αδελφή του επιστρέφοντας στην γη. Στην Αιτωλία η Δηιάνειρα δεχόταν τις αφόρητες πιέσεις ενός μνηστήρα, που την πολιορκούσε από τον καιρό, του Αχελώου (Σοφ.Τραχ.18), και ο οποίος της δημιουργούσε πολλά προβλήματα (Σοφ.Τραχ.10) αλλάζοντας συνεχώς μορφές. Ο Ηρακλής πήγε στην Αιτωλία, πάλεψε με τον Αχελώο, μία μάχη που την παρακολούθησε η Δηιάνειρα (Σοφ.Τραχ. 523), και κέρδισε εκείνος πλέον την θέση του ως μνηστήρας της Δηιάνειρας (Σοφ.Τραχ.26,516).

Ο Ηρακλής παντρεύτηκε την Δηιάνειρα, και απεφάσισαν να πάνε μαζί στην χώρα του πατέρα της, του Οινέα. Όμως καθ' οδόν έπρεπε σ' ένα σημείο να διασχίσουν τον ποταμό Εύηνο, ένα ποτάμι που σε παλαιότερες εποχές λεγόταν 'Λύκορμος' (Στράβ. 10,2,5). Την διάβαση στην απέναντι όχθη την εκτελούσε ο Κένταυρος Νέσσος με μία σχεδιά έναντι μιας χρηματικής αμοιβής (Σοφ.Τραχ.559). Ο Νέσσος δεν ζήτησε χρήματα από τους δυο συζύγους, ειμή μόνο να περάσει πρώτη η Δηιάνειρα. Είτε βαδίζοντας ή κολυμπώντας μέσα στο ποτάμι ο Νέσσος έχοντας την Δηιάνειρα στους ώμους του, είτε όταν βγήκαν και οι δυο τους στην αντίπερα όχθη (Διόδ.Σικ.4,36,3), γεγονός είναι πως επιτέθηκε ερωτικά στην Δηιάνειρα. Εκείνη κάλεσε σε βοήθεια τον Ηρακλή, όπως εξ άλλου ήταν και φυσικό (Απολλ. 2,7,6), και ο Ηρακλής σκότωσε τον Νέσσο τοξεύοντάς τον με το βέλος του. Ο Νέσσος δεν είχε όμως ακαριαίο θάνατο, αλλά λίγο πριν ξεψυχήσει, έδωσε στην Δηιάνειρα μία παρπλανητική συμβουλή. Της είπε να μαζέψει σ' ένα δοχείο που είχε μαζί της, το αίμα που έτρεχε από την πληγή του, διότι αυτό είχε δήθεν μαγικές ικανότητες, και αν πότιζε μ' αυτό το αίμα τον χιτώνα του Ηρακλή, τότε εκείνος δεν επρόκειτο να την εγκαταλείψει ποτέ για μια άλλη γυναίκα. Η Δηιάνειρα πίστεψε δυστυχώς τα λόγια του Νέσσου, μάζεψε όσο μπορούσε από το αίμα του σ' ένα δοχείο που είχε μαζί της, δεν είπε φυσικά τίποτε στον Ηρακλή, και όταν έφτασαν στον τελικό προορισμό τους, φύλαξε το δοχείο αυτό για κάθε ενδεχόμενο (Σοφ.Τραχ.556· Απολλ.2,7,6· Διόδ.4,36). Εκεί η Δηιάνειρα γέννησε τον Ύλλο.

Ο Ηρακλής και η Δηιάνειρα μετά από περιπλανήσεις έφτασαν στην Τραχίνα, και φιλοξενήθηκαν από τον φίλο του Ηρακλή, τον Κήυκα. Εκεί ο Ηρακλής άρχισε να οργανώνει την συγκέντρωση στρατεύματος, για να επιτεθεί στην Οιχαλία, και να τιμωρήσει τον εκεί βασιλιά της, τον Εύρυτο, για το γεγονός ότι χρόνια πιο πριν τον είχε αδικήσει αρνηθείς να του παραδώσει το τρόπαιο που δικαιούνταν ως νικητής στον τότε αγώνα τοξοβολίας. Η συνέχεια είναι αρκετά διαφορετική, καθώς Απολλόδωρος και Διόδωρος συμφωνούν πως ο Ηρα-

κλής πέρασε όλα τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής του με την Δηιάνειρα στην Τραχίνα. Όμως ο Σοφοκλής στις ‘Τραχίνιες’ παρουσιάζει το θέμα εντελώς διαφορετικά.

Σύμφωνα μ’ αυτόν ο Ηρακλής έλειπε από την Τραχίνα για ένα διάστημα δεκαπέντε περίπου μηνών, χωρίς όμως η Δηιάνειρα να γνωρίζει πού ακριβώς βρισκόταν εκείνος, ενώ αυτός τότε συζούσε με την Ομφάλη στην Λυδία. Εκεί ήταν που συγκέντρωσε το στράτευμά του, για να επιτεθεί στον Εύρυτο στην Οιχαλία, και φυσικά για να διεκδικήσει το τρόπαιο που δικαιούνταν από τότε, δηλ. την κόρη του Ευρύτου, την Ιόλη, την οποίαν δεν είχε πάψει ποτέ να έχει στον νου του (Σοφ.Τραχ.44κ.έ. 248, 351). Ο Ηρακλής με το στράτευμά του έφτασε στην Οιχαλία, νίκησε τον Εύρυτο σκοτώνοντας μάλιστα όλους τους γιους του, και πήρε επί τέλους την Ιόλη μαζί του. Στον δρόμο της επιστροφής του στην Τραχίνα θέλησε να αποβιβαστεί στο ακρωτήριο της Β.Δ. Ευβοίας, στον ‘Κεναιόν’, στο οποίο υπήρχε ιερό αφιερωμένο στον Δία Κεναιό (Θουκ.3,93· Σοφ.Τραχ. 238, 753). Όμως έπρεπε να φορέσει ένα ειδικό ένδυμα, ένα λευκό χιτώνα, τον οποίον είχε αφήσει στην Τραχίνα. Γι’ αυτό έστειλε τον φίλο του, τον Λίχα, στην Τραχίνα να του το φέρει. Όταν ο Λίχας έφτασε στην Τραχίνα, και όπως ήταν φυσικό ενημέρωσε την Δηιάνειρα όχι μόνο για το λευκό ένδυμα που ήθελε ο Ηρακλής, αλλά και για την γυναίκα που είχε μαζί του και θα την έφερνε στην Τραχίνα, εκείνη θέλοντας να μη τον χάσει θυμήθηκε το δώρο που της είχε κάνει ο Νέσσος.

Παίρνει λοιπόν το ένδυμα και το ποτίζει με το δηλητηριασμένο αίμα του Νέσσου, το οποίο η Δηιάνειρα νόμιζε ότι είχε τις μαγικές ικανότητες εκείνες, που θα έφερναν πάλι τον Ηρακλή κοντά της. Ο Λίχας πήγε το ένδυμα στον Ηρακλή, και μόλις εκείνος το φόρεσε, άρχισε αυτό να του καίει το σώμα, αλλά ήταν και αδύνατον να βγει από πάνω του όσες προσπάθειες κι αν έκανε (Απολλ.2,7,7). Τελικά ο Ηρακλής κατόρθωσε να βγάλει το μολυσμένο ρούχο από πάνω του, όμως μαζί βγήκαν και οι σάρκες του. Έτσι τραυματισμένος και ετοιμοθάνατος έφτασε στην Τραχίνα. Όταν είδε η Δηιάνειρα τι είχε κάνει χωρίς να το θέλει, κρεμάστηκε. Ο Ηρακλής λίγο πριν πεθάνει, έδωσε εντολή στον γιο του τον Ύλλο, να παντρευτεί εκείνος πλέον την Ιόλη. Στη συνέχεια ανέβηκε στο όρος Οίτη, συγκέντρωσε ένα σωρό από ξύλα, και διέταξε να του βάλουν φωτιά για να καεί. Όμως κανείς δεν τολμούσε να βάλει πρώτος την φωτιά, έως ότου βρέθηκε ένα βοσκός, ο Ποίας, ο οποίος τον λυπήθηκε και έβαλε την φωτιά. Ο Ηρακλής έγινε σύννεφο και ανέβηκε στον ουρανό μέσα σε βροντές και αστραπές ως αθάνατος πλέον, αλλά και κάτοικος του Ολύμπου.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΔΗΙΑΝΕΙΡΑ

*Υπάρχει μια φράση που λένε οι άνθρωποι, η οποία έχει φανεί πριν χρόνια,
ότι δεν είναι δυνατόν να γνωρίσεις την ζωή των θνητών, πριν
κάποιος πεθάνει, δηλ. ούτε αν αυτή ήταν ενάρετη, ούτε αν σε κάποιον ήταν κακή.*

*Όμως εγώ την δική μου, και πριν να πάω στον Άδη,
γνωρίζω καλά ότι την έχω να είναι άτυχη και δυσβάσταχτη.*

5

*Εγώ η οποία στο σπίτι του πατέρα μου, του Οινέα,
κατοικώντας ακόμη στην Πλευρώνα, ένα φόβο για τους γάμους
φοβερό είχα, περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη γυναίκα στην Αιτωλία.*

*Μνηστήρας μου ήταν ο ποταμός, εννοώ τον Αχελώο,
ο οποίος με τρεις διαφορετικές εμφανίσεις με ζητούσε από τον πατέρα μου,
ερχόταν ως ένας ολοκάθαρος ταύρος, άλλοτε πάλι ως ένα κινούμενο
ελισσόμενο φίδι, και άλλοτε με ένα ανδρικό σώμα
ως βόδι, ενώ από την πυκνή γενειάδα του
βρύσες έσταζαν με νερό πηγής.*

10

*Επειδή ένα τέτοιου είδους μνηστήρα δεχόμουν εγώ
η δυστυχισμένη, συνεχώς ευχόμουν να πεθάνω,
πριν να βρεθώ κοντά σ’ ένα τέτοιο συζυγικό κρεβάτι.*

15

Μετά όμως από ένα χρονικό διάστημα, για μεγάλη μου χαρά,

ήρθε ο ξακουστός γιος του Δια και της Αλκμήνης,
ο οποίος κάνοντας ένα συγκρουσιακό αγώνα με αυτόν 20
με έσωσε. Και την τακτική αυτήν των προσπαθειών
δεν είναι δυνατόν να διηγηθώ, γιατί δεν τις γνωρίζω. Όμως όποιος βρισκόταν
καθισμένος χωρίς να φοβάται το θέαμα, αυτός είναι δυνατόν να μιλάει.
Διότι εγώ στεκόμουν χτυπημένη από το φόβο μου
Μήπως η ομορφιά μου κάποια στιγμή μου φέρει την δυστυχία. 25
Όμως ο Δίας ο αγωνοθέτης έβαλε το τέλος να είναι ευνοϊκό,
αν βέβαια ήταν ευνοϊκό. Διότι σύζυγος εγώ στον Ηρακλή επιλεγμένη
αφού έγινα, συνεχώς συντηρώ τον ένα φόβο μετά τον άλλον
νοιώθοντας αγωνία για εκείνον. Η μια νύχτα φέρνει την λύπη
και η κάθε επόμενη που την διαδέχεται, την διώχνει. 30
Γεννήσαμε παιδιά, τα οποία εκείνος κάποιες στιγμές,
όπως ένας αγρότης όταν παίρνει ένα μακρινό χωράφι,
το είδε μια φορά όταν το έσπειρε και μια φορά όταν το θέριζε.
Μια τέτοιου είδους μοίρα μόλις τον έφερνε στο σπίτι την ίδια στιγμή από το σπίτι
έδιωχνε συνεχώς αυτό τον άνδρα ως υπηρέτη σε κάποιον. 35
Τώρα όμως, όταν ολοκλήρωσε αυτές τις υπηρεσίες,
αυτήν ακριβώς την περίοδο έχω που είμαι ταραγμένη.
Διότι από τότε που κατέβαλε εκείνος την δύναμη του Ιφίτου,
εμείς σ' αυτήν εδώ την περιοχή της Τραχίνας ως εξόριστοι
κατοικούμε κοντά σ' ένα ξένο άνδρα, ενώ εκείνος που ακριβώς 40
έχει πάει, κανείς δεν γνωρίζει, εκτός από το γεγονός ότι σ' εμένα πικρές
στενοχώριες γι' αυτόν τον ίδιον μου έβαλε και έφυγε.
Περίπου όμως γνωρίζω καλά ότι αυτός έχει κάποιο πρόβλημα.
Διότι αυτός όχι για μικρό διάστημα, αλλά ήδη πλέον δέκα
μήνες συν άλλους πέντε παραμένει χωρίς καμία είδηση, 45
και όντως συμβαίνει κάτι πολύ δυσάρεστο. Μια τέτοια σε μένα
πινακίδα άφησε και έφυγε, και εγώ συχνά αυτήν
εύχομαι στους θεούς να την πήρα χωρίς δυστυχίες.

ΤΡΟΦΟΣ

Κυρά μου, Δηιάνειρα, εγώ εσένα με πολλούς
πολύκλαυτους θρήνους σε είδα μέχρι τώρα 50
να θρηνείς την απουσία του Ηρακλή.
Τώρα λοιπόν, αν είναι σωστό να συμβουλευεί κάποιος τους ελεύθερους
με γνώμες δούλων, κι αν πρέπει κι εγώ να μιλήσω για σένα,
πώς είσαι γεμάτη με τόσα πολλά παιδιά, αλλά όμως
δεν στέλνεις κάποιον να αναζητήσει τον άντρα σου, 55
και μάλιστα, αυτόν που είναι λογικό, τον Ύλλο, αν βέβαια για τον πατέρα του
διαθέτει κάποιο ενδιαφέρον, για το ότι πιστεύει πως εκείνος βρίσκεται σε καλή κατάσταση;
Όμως αυτός βαδίζει προς το σπίτι με βήμα κοντινό,
ώστε, αν σου φαίνομαι ότι μιλάω σύμφωνα με τις περιστάσεις,
έχεις την ευκαιρία να εκμεταλλευτείς και τον άνδρα αυτόν, αλλά και τα λόγια μου. 60

ΔΗ. Γιέ μου, παιδί μου, ακόμη και από τους χαμηλής καταγωγής
έρχονται καλές κουβέντες. Δηλ. αυτή εδώ η γυναίκα
ενώ είναι δούλη, έχει πει ένα λόγο ο οποίος ταιριάζει σε ελεύθερους ανθρώπους.

ΥΛΛΟΣ

Ποιο λόγο; Πες μου, μητέρα, αν αυτό μπορεί να ακουστεί σε μένα.

- ΔΗ. Ότι, επειδή ο πατέρας σου για πολύ χρόνο έχει που βρίσκεται μακριά, εσύ
το να μη μάθεις πού αυτός βρίσκεται, προκαλεί ντροπή. 65
- ΥΛ. Όμως γνωρίζω καλά, αν βέβαια πρέπει κανείς να δίνει σημασία στις διαδόσεις.
- ΔΗ. Και σε ποιο σημείο της γης μαθαίνεις, παιδί μου, ότι βρίσκεται αυτός;
- ΥΛ. Το προηγούμενο έτος καθ' όλη την διάρκεια του χρονικού εκείνου διαστήματος
ισχυρίζονται ότι εκείνος προσέφερε μισθωτή υπηρεσία σε μία γυναίκα από την Λυδία. 70
- ΔΗ. Αν τα υπέφερε αυτά, τότε μπορεί κάποιος να έχει ακούσει τα πάντα.
- ΥΛ. Όμως έχει αποδεσμευτεί από αυτό, όπως εγώ πληροφορούμαι.
- ΔΗ. Και σε ποιο μέρος τώρα αναφέρεται ως ζωντανός ή και πεθαμένος;
- ΥΛ. Αναφέρουν ότι για την περιοχή της Εύβοιας, την πόλη του Ευρύτου,
αυτός ετοιμάζει μία εκστρατεία, ή ακόμη ότι σκοπεύει. 75
- ΔΗ. Γνωρίζεις όμως, παιδί μου, ότι εκείνος άφησε σε μένα
ένα συγκεκριμένο χρησμό γι' αυτήν ακριβώς την χώρα;
- ΥΛ. Ποιος είναι αυτός, μητέρα; Αυτό το ζήτημα δεν το γνωρίζω.
- ΔΗ. Ότι ή πρόκειται να συναντήσει το τέλος της ζωής του,
ή αν σηκώσει κι αυτό το κατόρθωμα, τότε σίγουρα στο μέλλον 80
την υπόλοιπη ζωή του την έχει να είναι ευτυχισμένη.
Και εκείνον, ενώ βρίσκεται σε ένα τέτοιο σημείο, παιδί μου,
εσύ δεν θα τον βοηθήσεις την στιγμή που ή έχουμε σωθεί,
[ή γκρεμιζόμαστε αν ο πατέρας σου είναι νεκρός],
- αν εκείνος σώσει την ζωή του, ή χανόμαστε μαζί του; 85
- ΥΛ. Όμως θα πάω, μητέρα. Αν εγώ αυτών των χρησμών
γνώριζα την εκφορά, εδώ και καιρό θα του συμπαραστεκόμουν.
Τώρα λοιπόν η συνήθης μοίρα του πατέρα μου δεν άφηνε περιθώρια
σε μας να ανησυχήσουμε προκαταβολικά κι ούτε να φοβόμαστε υπερβολικά.
Τώρα όμως καθώς γνωρίζω, δεν θα παραλείψω καθόλου 90
να μη πληροφορηθώ όλη την αλήθεια γι' αυτά τα ζητήματα.
- ΔΗ. Προχώρει λοιπόν, παιδί μου. Διότι έστω και με καθυστέρηση, το να κάνει
κάποιος το σωστό, όποτε αποκτήσει την γνώση, φέρνει κέρδος.

ΧΟΡΟΣ

- στρ. α' Αυτόν που η αστερωτή νύχτα καθώς η ίδια αποδυναμώνεται
τον γεννά, και τον κοιμίζει ενώ αυτός αστραποβολά, 95
τον Ήλιο, τον Ήλιο ζητώ
τούτο να πει για τον γιο της Αλκμήνης,
δηλ. πού, πού το παιδί αυτό μου
βρίσκεται – εσύ που φέγγεις με λαμπρές εκλάμψεις –
ή στις τεράστιες θαλάσσιες εκτάσεις, ή 100
σε μια από τις δυο ηπείρους ακουμπισμένος,
πες μου, εσύ που υπερέχεις στην όραση.
- αντ. α' Διότι πληροφορούμαι ότι με ψυχή γεμάτη πόθο
συνεχώς η από δυο πλευρές διεκδικούμενη Δηϊάνειρα
σαν ένα θλιμμένο πουλί, 105
ποτέ δεν καταπραΰνει την επιθυμία
των ματιών της να είναι χωρίς δάκρυα, αλλά ότι
διατηρώντας τον φόβο της πορείας του συζύγου της έτσι ώστε να είναι συνεχώς στην μνήμη της,
στις γεμάτες αναμνήσεις κλίνες τις
έρημες από άντρα βασανίζεται, την κακή 110

- δύστυχη μοίρα της περιμένοντας.
- στρ. β' Όπως ακριβώς πολλά του ακούραστου
είτε νοτιά είτε βοριά
κύματα στην απέραντη θάλασσα
είναι δυνατόν κάποιος να δει ότι πέρασαν και έρχονται, 115
έτσι ακριβώς αυτόν που ανήκει στην γενιά του Κάδμου
τον φέρνει πίσω (το πέλαγος), ενώ άλλοτε τον απομακρύνει το ίδιο της ζωής του
το (πέλαγος) το πολυτάραχο, σαν το πέλαγος
το Κρητικό. Όμως κάποιος από τους θεούς
διαρκώς αναμάρτητον 120
αυτόν συνεχώς τον προστατεύει από τους χώρους του Άδη.
- αντ. β' Αν και σε επικρίνω γι' αυτά εδώ,
λόγια σεβαστικά μεν, αλλά επικριτικά θα εκφέρω.
Ισχυρίζομαι λοιπόν ότι να διώχνεις 125
τις καλές ελπίδες
εσύ δεν πρέπει. Διότι καταστάσεις χωρίς λύπες
αυτός που αποφασίζει για όλα ο βασιλιάς
ο γιος του Κρόνου δεν όρισε για τους ανθρώπους.
Αλλά η λύπη και η χαρά
λειτουργούν κυκλικά σ' όλους τους ανθρώπους, όπως ακριβώς 130
της Μεγάλης Άρκτου οι κυκλικές στροφές.
- Επ. Διότι ούτε μόνιμη είναι η αστερωτή
νύχτα στους ανθρώπους, ούτε τα βάσανα
ούτε ο πλούτος, αλλά ξαφνικά
χάνεται, και σε κάποιον άλλον εμφανίζεται 135
η χαρά αλλά και η στενοχώρια.
Σύμφωνα λοιπόν με αυτά λέω ότι εσύ, η βασίλισσα, με ελπίδες
αυτά τα θέματα να τα αντιμετωπίζεις. Διότι ποιος έτσι
απερίσκεπτο για τα παιδιά του είδε τον Δία; 140
- ΔΗ. Βρίσκεσαι εδώ, όπως είναι φυσικό, γιατί έχεις πληροφορηθεί
την δική μου δυστυχία. Με ποιο τρόπο εγώ υποφέρω στην ψυχή μου,
μακάρι εσύ ποτέ να μη το νοιώσεις παθαίνοντάς το, τώρα όμως το αγνοείς.
Μια έμβια ύπαρξη στην αρχή της ζωής της συντηρείται στο ίδιο
το περιβάλλον του εαυτού της, και αυτήν ούτε η ζεστασιά του θεού, 145
ούτε η βροχή, ούτε καθόλου οι άνεμοι την δονούν,
αλλά μέσα στις απολαύσεις υμνεί την ζωή εκείνη που δεν γνωρίζει δυσκολίες
έως εκείνο το σημείο, έως ότου μια τέτοια ύπαρξη αντί για ανύπανδρη κόρη, γυναίκα
ονομασθεί, και μέσα σε μία νύχτα πάρει ένα μερίδιο ευθυνών,
δηλ. να ανησυχεί για τον σύζυγο ή για τα παιδιά της. 150
Τότε μπορεί κάποιος να δει, εξετάζοντας τις δικές του
ενέργειες, τις συμφορές με τις οποίες εγώ τώρα πιέζομαι.
Εγώ πολλές δυστυχίες έχω θρηνήσει.
Όμως ένα, το οποίο ποτέ στο παρελθόν, αμέσως θα εκθέσω.
Όταν για την τελευταία του πορεία του ο βασιλιάς 155
Ηρακλής ξεκίνησε από το σπίτι, τότε μέσα στο δωμάτιο
άφησε ένα παλαιό πινάκιο το οποίο είχε γραμμένα
υπονοούμενα, τα οποία ποτέ στο παρελθόν εκείνος δεν άντεξε,
αν και πολλές εξόδους έκανε για άθλους, έτσι να προβεί σε αποκαλύψεις,

- αλλά έφευγε με την σκέψη να εκτελέσει ένα έργο, κι όχι για να πεθάνει. 160
Τώρα όμως σαν κάποιον που δεν ζούσε πλέον, μου είπε από την συζυγική σχέση τι
έπρεπε εγώ να πάρω ως απόκτημα, επίσης είπε στα παιδιά του ποια
διανομή της γης από τον πατέρα του μοιράζει ως κάτι που μπορεί να διανεμηθεί,
με το να καθορίσει ένα χρονικό διάστημα, ότι δηλ., όταν για τρεις μήνες
και ένα χρόνο απουσιάσει από την χώρα μετά την αναχώρησή του, 165
τότε έπρεπε ή αυτός να πεθάνει σ' αυτό το χρονικό διάστημα,
ή αν το ξεπεράσει αυτό, τότε έως το τέλος της ζωής του
στο μέλλον πλέον να ζει με μία ζωή χωρίς προβλήματα.
Τέτοιου είδους προφητείες εκ μέρους των θεών αποκάλυπτε
ότι οδηγούν σ' ένα τέλος από τα κατορθώματα του Ηρακλή, 170
όπως ακριβώς είπε ότι προφήτευσε κάποτε η παλαιά φηγός
στην Δωδώνη μέσω των δυο Πελειάδων.
Και η επαλήθευση αυτών εδώ των χρησμών λειτουργεί σαν να πρόκειται
να συντελεσθεί μέσα σ' αυτό εδώ το χρονικό διάστημα·
με αποτέλεσμα εγώ, ενώ κοιμόμουν ευχάριστα, να τιναχτώ όρθια 175
τρομοκρατημένη από τον φόβο μου, φίλες μου, αν πρέπει εγώ να μείνω
αποστερημένη από ένα άνδρα που είναι ο πιο τέλειος ανάμεσα σ' όλους.
- ΧΟ. Τώρα κράτα τις καλές σκέψεις. Διότι στεφανωμένον
βλέπω ένα άνδρα να έρχεται για να είναι σύμφωνος με τις ειδήσεις του.
- ΑΓΓΕΛΟΣ
- Αρχόντισσα Δηιάνειρα, ως πρώτος εγώ ανάμεσα στους αγγελιαφόρους 180
θα σε απαλλάξω από τους φόβους σου. Δηλ. τον γιο της Αλκμήνης
να ξέρεις καλά ότι είναι και ζωντανός είναι, και ισχυρός, και από την μάχη
φέρνει τις πρώτες προσφορές στους θεούς της περιοχής αυτής.
- ΔΗ. Τι είδους είναι αυτά εδώ τα λόγια που μου είπες, γέροντα;
- ΑΓ. Ότι γρήγορα στο σπίτι σου ο πολύ-θαυμασμένος σύζυγός σου 185
θα φτάσει, παρουσιασμένος με μια δύναμη συνέπεια νίκης.
- ΔΗ. Και από ποιόν μεταξύ των πολιτών ή των ξένων το έμαθες αυτό και το λες;
- ΑΓ. Σ' ένα λιβάδι που συχνάζουν τα καλοκαίρια τα βόδια μπροστά σε πολλούς τα εκστομίζει
αυτά ο Λίχας ο κήρυκας. Όταν το πληροφορήθηκαν αυτό,
έφυγα γρήγορα, για να είμαι όντως ο πρώτος εκείνος που αναγγέλλοντας αυτά, 190
και να κερδίσω κάτι από εσένα, αλλά και έχω την ευγνωμοσύνη σου.
- ΔΗ. Κι για ποιο λόγο αυτός απουσιάζει, αν και βρίσκεται σε κατάσταση ευτυχίας;
- ΑΓ. Διότι δεν έχει μεγάλη ελευθερία κινήσεων, γυναίκα.
Διότι αυτόν όλος ο λαός των Μαλιών κυκλικά
βρίσκεται γύρω του και τον ρωτά, κι εκείνος δεν μπορεί να κάνε ένα βήμα εμπρός. 195
Διότι, επειδή ο καθ' ένας θέλει να έχει πλήρη γνώση όσον αφορά εκείνο που κινεί την περιέργεια,
δεν είναι δυνατόν να τον αφήσει, πριν ακούσει αυτό που θέλει.
Έτσι λοιπόν εκείνος όχι γιατί το θέλει ο ίδιος, αλλά διότι το επιθυμούν εκείνοι
βρίσκεται μαζί τους. Όμως θα τον δεις αυτόν σε λίγο ενώπιόν σου.
- ΔΗ. Ω Δία, ο οποίος το ανέγγιχτο λιβάδι της Οίτης εξουσιάζεις, 200
μου έδωσες μια χαρά, έστω και καθυστερημένα.
Κραυγάστε, γυναίκες, κι εσείς μέσα στο σπίτι,
αλλά κι εσείς έξω από τον περιβάλλοντα χώρο, διότι απολαμβάνουμε μια λάμψη
η οποία ξεπήδησε τώρα πάνω απ' αυτήν εδώ την είδηση σαν κάτι το ανέλπιστο για μένα.
- ΧΟ. Ας κραυγάσει από χαρά όλο το σπίτι 205
με ύμνους γύρω από τους λατρευτικούς χώρους του σπιτιού,

- αυτό με εκείνους που πρόκειται να παντρευτούν. Επίσης μια από κοινού με τους άνδρες
ας κραυγάσει αυτήν με την ωραία του φάρετρα
τον προστάτη Απόλλωνα,
συγχρόνως ένα ύμνο, 210
ένα ύμνο υψώστε, ω παρθένες,
καλέστε την αδελφή του,
την Άρτεμη την Ορτυγία, αυτήν που χτυπάει τα ελάφια,
αυτήν που κρατεί και στα δυο της χέρια πυρσούς,
αλλά και τις Νύμφες που βρίσκονται εδώ κοντά. 215
Η ψυχή μου αναδύεται και δεν θα εγκαταλείψω
τον αυλό, ω εσύ που εξουσιάζεις την σκέψη μου.
Να! Εμένα με συνταράσσει,
– δόξα να 'χει – εμένα ο κισσός, μόλις τώρα τον Βακχικό
συναγωνισμό του χορού με γυροφέρνει. 220
Ω! ω εσύ, θεραπευτή Απόλλωνα.
Δες, δες αγαπητή κυρία,
Αυτές εδώ τις ειδήσεις απέναντί σου
είναι δυνατόν να τις δεις ζωντανές.
- ΔΗ. Βλέπω, φίλες μου, και της ματιάς μου 225
την παρατηρητικότητα αυτές δεν την προσπέρασαν, ώστε να μη δω αυτήν την αποστολή.
Και κατ' αρχήν λέω στον κήρυκα να είναι χαρούμενος, έστω και μετά από ένα χρονικό
διάστημα μεγάλο εμφανίστηκε, αν βέβαια φέρνεις κάτι που να είναι χαρούμενο.
- ΛΙΧΑΣ
Όμως έχουμε αφιχθεί χαρούμενοι, και γινόμαστε δεκτοί με χαρά,
γυναίκα, σύμφωνα με την υλοποίηση της αποστολής μας. Διότι ένας άνδρας 230
που έχει επιτυχίες, είναι σωστό να έχει ως κέρδος καλά λόγια.
- ΔΗ. Ω εσύ αγαπητέ ανάμεσα σ' όλους τους άνδρες, κατ' αρχήν αυτά που θέλω ως πρώτα
πες μου, αν θα υποδεχθώ τον Ηρακλή ζωντανό.
- ΛΙ. Πράγματι εγώ τον άφησα εκείνον και δυνατό και
ζωντανό και ακμαίο και σε καμία περίπτωση βαρύ από μια αρρώστια. 235
- ΔΗ. Σε ποιο μέρος; Στην χώρα των πατέρων του, ή σε βαρβαρική χώρα, λέγε;
- ΛΙ. Υπάρχει μια ακτή στην Εύβοια, όπου ο Ηρακλής καθορίζει τα όρια
των βωμών και προσφορές καρπών για τον Δία τον Κηναίο.
- ΔΗ. Εμφανίζοντας αυτά ως εκπλήρωση μιας υποσχέσεως, ή ως δέσμευση ενός χρησμού;
- ΛΙ. Εξ αιτίας υποσχέσεων, όταν προσπαθούσε να κυριεύσει με τα όπλα, για να την καταστρέψει, 240
την χώρα αυτών εδώ των γυναικών τις οποίες βλέπεις με τα μάτι σου.
- ΔΗ. Αυτές, για το όνομα των θεών, σε ποιόν ανήκουν και ποιες είναι;
Διότι είναι αξιολύπητες, εκτός κι αν η δυστυχία τους με ξεγελά.
- ΛΙ. Εκείνος, όταν κυριεύσε την πόλη του Ευρύτου, αυτές τις κοπέλες
τις πήρε ως κτήμα για τον εαυτό του, και ως μία επιλογή από τους θεούς. 245
- ΔΗ. Και όντως εναντίον αυτής της πόλεως κινήθηκε αυτός σ' αυτό το χρονικό
διάστημα που δεν μετριέται με ημέρες, έτσι ώστε να είναι μη αναμενόμενο;
- ΛΙ. Όχι, αλλά το μεγαλύτερο διάστημα στην χώρα των Λυδών
κρατιόταν, όπως ισχυρίζεται ο ίδιος, χωρίς να είναι ελεύθερος,
αλλά ως δούλος. Και μίσος γι' αυτήν την πληροφορία δεν πρέπει, 250
εσύ γυναίκα, να έχεις, όποιος τυχόν ο Δίας φανεί ότι είναι ο δημιουργός.
Αυτός δηλ. πουλήθηκε στην Ομφάλη την βάρβαρη,
και συμπλήρωσε εκεί ένα έτος, καθώς λέει ο ίδιος,

και τόσο πολύ πληγώθηκε που δέχθηκε αυτήν την ντροπή,
ώστε έβαλε στον εαυτό του αυτό τον όρκο και υποσχέθηκε: 255
πράγματι αυτόν ο οποίος του έφερε αυτό το πρόβλημα
μαζί με τον παιδί του και την γυναίκα του ακόμη θα τους υποδουλώσει.
Και δεν έκανε μάταια τα λόγια του, αλλά όταν εξαγνίστηκε,
πήρε ένα στράτευμα από ξένους και κατευθύνθηκε εναντίον της πόλεως
αυτής του Εύρυτου. Διότι αυτόν εύρισκε ως βασικό υπεύθυνο 260
μεταξύ όλων των ανθρώπων γι' αυτήν την ταλαιπωρία του.
Εκείνος τον Ηρακλή, όταν ήρθε στο σπίτι του ως φιλοξενούμενος,
αν και ήταν φίλος από παλιά, πολλούς εκνευρισμούς με τα λόγια του
του προκάλεσε, αλλά και πολλούς με πνεύμα προσβλητικό,
λέγοντας ότι αν και έχει χέρια του αλάνθαστα βέλη, 265
υπολειπόταν όμως σε σύγκριση με τα δικά του παιδιά στον αγώνα τοξοβολίας,
και ότι με το πρόσταγμα, σαν ένας δούλος ενός ελεύθερου άνδρα,
καταστρεφόταν. Και όταν ο Ηρακλής βρέθηκε σε κατάσταση μέθης την ώρα του φαγητού,
ο Εύρυτος τον πέταξε έξω από το σπίτι. Όντας εκείνος χολωμένος εξ αιτίας αυτών των γεγονότων,
όταν κατόπιν ο Ίφιτος έφτασε στην Τίρυνθα 270
σε ένα ύψωμα αναζητώντας τα ίχνη των αλόγων του που έβοσκαν τριγύρω,
τότε ενώ εκείνος είχε στραμμένα τα μάτια του κάπου, και τον νου του κάπου αλλού
τον είχε, ο Ηρακλής τον έριξε από την άκρη ενός υψηλού πεδίου.
Γι' αυτήν την πράξη επειδή οργίστηκε ο βασιλιάς,
ο Ολύμπιος Δίας, ο πατέρας όλων, 275
τον έστειλε αυτόν με σκοπό να πουληθεί, και δεν έδειξε ανοχή,
διότι εκείνος αυτόν ως τον μοναδικό άνθρωπο με δόλο
τον σκότωσε. Διότι αν είχε διεκδικήσει το δίκιο του φανερά,
τότε ο Δίας θα τον συγχωρούσε εκείνον για το γεγονός ότι τον κατέβαλε αυτόν δικαίως.
Διότι τα θεϊκά πνεύματα δεν αγαπούν την αλαζονεία. 280
Κι εκείνοι τώρα επειδή ήταν υπερβολικά αλαζόνες εξ αιτίας της άσχημης εκφοράς του λόγου τους,
οι ίδιοι όλοι βρίσκονται ως κάτοικοι στην Άδη,
ενώ η πόλη έχει υποδουλωθεί. Κι αυτές εδώ τις οποίες βλέπεις μπροστά σου
από ευτυχισμένες που ήταν έχοντας τώρα βρει μια ζωή που δεν την ζηλεύει κανείς,
βαδίζουν προς το μέρος σου. Δηλ. αυτά ακριβώς ο σύζυγός σου 285
ήθελε, κι εγώ τα εκτελώ όντας υπάκουος σ' εκείνον.
Κι αυτόν τον ίδιον, μόλις τις όσες προσφορές του
ολοκληρώσει προς τιμήν του Δία, γεννήτορα των προγόνων του, για την κυρίευση της πόλεως,
να τον θεωρείς αυτόν ότι θα έρθει. Κι αυτό εδώ, αν και πολλά
καλά λόγια που λέχθηκαν, είναι το πιο ευχάριστο να το ακούς. 290

ΧΟ. Βασίλισσα, τώρα έχεις εσύ μια ολοφάνερη χαρά,
διότι κάποια τα έχεις εμπρός σου, και κάποια τα έχεις μάθει με την συζήτηση.

ΔΗ. Πώς είναι δυνατόν εγώ να μη χαίρομαι, του άνδρα μου την επιτυχημένη
αυτήν εδώ την ενέργεια αν και ακούω, με όλη την ψυχή μου;
Είναι ανάγκη ο τωρινός ψυχισμός μου να συμβαδίζει μ' αυτήν εδώ την επιτυχία του. 295
Όμως είναι στην φύση εκείνων που σκέπτονται σωστά,
να νοιώθουν φόβο γι' αυτόν που τώρα ευτυχεί, μήπως κάποια στιγμή δυστυχήσει.
Σε μένα έχει δημιουργηθεί ένα ισχυρό συναίσθημα συμπάθειας, φίλες μου,
καθώς βλέπω αυτές τις δυστυχισμένες σε μία ξένη
χώρα και χωρίς πατέρες σκλαβωμένες, 300
οι οποίες έως πριν λίγο κατάγονταν πιθανόν από ελεύθερους

- πατέρες, και τώρα διάγουν ένα βίο σκλαβιάς.
Ω Δία! Εσύ που αλλάζεις την ροή της μάχης, μακάρι ποτέ να μη δω εσένα
απέναντι στα δικά μου παιδιά έτσι κάπως να συμπεριφερθείς,
ή πάλι, αν κάτι τέτοιο επιχειρήσεις, να μη βρίσκεται αυτή εδώ στην ζωή. 305
Τόσο πολύ φοβήθηκα εγώ βλέποντας αυτές εδώ.
Ω δυστυχισμένη εσύ, ποια είσαι εσύ ανάμεσα στις κοπέλες;
Είσαι ανύπανδρη, ή μήπως είσαι μητέρα; Σύμφωνα με την εμφάνισή σου
δεν έχεις καμία σχέση μ' αυτά, αλλά είσαι μία γυναίκα ευγενικής καταγωγής.
Αίχα, σε ποιόν ανήκει αυτή εδώ η ξένη; 310
Ποια είναι η μητέρα της, ποιος είναι ο πατέρας που την γέννησε;
Πες μου. Διότι αυτήν την λυπήθηκα περισσότερο από τις άλλες
βλέποντάς την, στον βαθμό που μόνο αυτή ξέρει να κρατάει την θέση της.
ΛΙ. Και τι γνωρίζω εγώ; Για ποιο λόγο μπορεί και να με ρωτάς; Πιθανώς
απόγονος από κάποιους από εκεί όχι βέβαια από τους πιο ταπεινούς; 315
ΔΗ. Μήπως είναι κόρη των βασιλέων; Είχε κόρη ο Εύρυτος;
ΛΙ. Δεν γνωρίζω. Γιατί δεν έκανα και πολλές ερωτήσεις.
ΔΗ. Και δεν γνωρίζεις το όνομά της από κάποιον από τις άλλες αιχμαλώτους;
ΛΙ. Καθόλου. Εκπλήρωνα το καθήκον μου σιωπηλά.
ΔΗ. Πες, δύστυχη, σε μένα τουλάχιστον με το ίδιο σου το στόμα. Διότι 320
είναι κακό να μη γνωρίζω ποια είσαι εσύ.
ΛΙ. Δεν πρόκειται, όπως ακριβώς και στο προηγούμενο χρονικό διάστημα
να λύσει καθόλου την γλώσσα της, η οποία σε καμία περίπτωση
δεν μίλησε ούτε πολύ ούτε και λίγο,
αλλά συνεχώς υποφέροντας το βάρος της συμφοράς της 325
η δύστυχη κλαίει, από τότε που την πατρίδα της
την ανεμόπληκτη εγκατέλειψε. Πράγματι η τύχη της
αυτή είναι κακή σίγουρα, όμως απαιτεί την κατανόησή μας.
ΔΗ. Αυτή εδώ να αφεθεί ελεύθερη, κι να πάει στο σπίτι
όσο γίνεται πιο ευχάριστα, και μακάρι κοντά στις δυστυχίες 330
που ήδη έχει, να μη πάρει από εμένα καμία άλλη στενοχώρια.
Αρκετά έχει υποστεί αυτή εδώ. Και προς τα δωμάτια
πλέον ας προχωρήσουμε όλες, για να πας εσύ
όπου θέλεις, κι εγώ για να τακτοποιήσω τα ενδότερα του σπιτιού.
ΑΓ. Ναι, αλλά αφού πρώτα σταματήσεις για λίγο χρόνο, για να 335
πληροφορηθείς, χωρίς την παρουσία αυτών εδώ, ποιες είναι αυτές που τις οδηγείς μέσα στο σπίτι,
αλλά και για να κατανοήσεις καλά αυτά που πρέπει, από τα οποία δεν έχεις πληροφορηθεί τίποτε.
Γιατί αυτά εγώ τα γνωρίζω πολύ καλά με λεπτομέρειες.
ΔΗ. Τι συμβαίνει; Γιατί με σταματάς σ' αυτήν εδώ την πορεία μου;
ΑΓ. Στάσου και άκουσε. Και την προηγούμενη ομιλία μου 340
δεν την άκουσες άδικα, ούτε και τώρα πιστεύω.
ΔΗ. Δηλ. τι από τα δυο, πάλι εδώ αυτούς
να τους καλέσουμε, ή θέλεις να μιλήσεις σε μένα και σ' αυτές εδώ;
ΑΓ. Κανένα εμπόδιο δεν τίθεται προκειμένου για σένα και γι' αυτές εδώ, όμως εκείνους άφησέ τους.
ΔΗ. Αυτοί έχουν ήδη προχωρήσει, οπότε και η συζήτηση ας ξεκινήσει. 345
ΑΓ. Αυτός εδώ ο άνδρας τίποτε απ' όσα είπε πριν λίγο,
δεν το εκφράζει σύμφωνα με τους πρόποντες κανόνες, αλλά είτε τώρα είναι αναξιόπιστος,
είτε και στο παρελθόν ήταν ένας αγγελιαφόρος ανέντιμος.
ΔΗ. Τι ισχυρίζεσαι; Αποκάλυψε με ακρίβεια κάθε τι που έχεις στο νου σου.

- Σε ό,τι μέχρι τώρα έχεις πει με κατέχει πλήρης άγνοια. 350
- ΑΓ. Εγώ τον άκουσα αυτόν τον άνδρα να αναφέρει,
ενώ ήταν παρόντες πολλοί μάρτυρες, ότι εξ αιτίας
αυτής εδώ της κοπέλας ο Ηρακλής κυρίευσε και τον Εύρυτο
και την Οιχαλία με τους ψηλούς πύργους, και ότι ο Έρωτας εκείνον
μόνος αυτός ανάμεσα στους θεούς τον παρακίνησε ώστε κάνει αυτές τις πολεμικές τεχνικές, 355
και δεν ήταν οι κουραστικές του υπηρεσίες στους Λυδούς, ούτε οι κάτω από την προσταγή
της Ομφάλης υπηρεσίες, κι ούτε ο θάνατος του Ιφίτου που έγινε με την ρίψη του.
Αυτόν τώρα τον Έρωτα ο Λίχας τον παρέκαμψε και μιλάει με τρόπο αντίθετο.
Όταν όμως δεν άλλαζε γνώμη στον πατέρα της
ώστε να του δώσει την κοπέλα, για να την έχει ως δεύτερη σύζυγο, 360
κατασκεύασε μία ασήμαντη διαμαρτυρία και μία πρόφαση,
και εκστρατεύει εναντίον της χώρας [της κοπέλας εκείνης, στην οποίαν
ο Εύρυτος – είπε ο Λίχας – ότι είχε την βασιλική εξουσία,
και σκοτώνει τον βασιλιά πατέρα] εκείνης και την πόλη
κυρίευσε. Και τώρα, όπως βλέπεις, έρχεται στο σπίτι 365
αυτό εδώ στέλνοντας αυτήν όχι χωρίς σκοπό, κυρία μου,
κι ούτε σαν σκλάβο. Κάτι τέτοιο να μη το περιμένεις.
Και δεν είναι εξ άλλου και φυσικό, αν η καρδιά του είναι φλογισμένη από τον ερωτικό πόθο.
Θεώρησα λοιπόν σωστό να σου αποκαλύψω το κάθε τι,
κυρία μου, το οποίο συμβαίνει να έχω μάθει από εκείνον. 370
Κι όλα αυτά πολλοί άνθρωποι κοντά στο κέντρο συναθροίσεως
των κατοίκων της Τραχίνας τα άκουσαν ομοίως με εμένα,
ώστε να τα επιβεβαιώσουν. Αν τώρα σου λέω πράγματα μη αρεστά,
δεν χαίρομαι καθόλου, αποκάλυψα όμως αυτό που είναι αληθές.
- ΔΗ. Αλίμονό μου, σε ποια λοιπόν κατάσταση βρίσκομαι;
Τι είδους δυστυχία έχω δεχθεί κάτω από την στέγη του σπιτιού μου
χωρίς να την αντιληφθώ; Ω, εγώ η δύστυχη. Μήπως λοιπόν αυτή άγνωστη
είναι, όπως ακριβώς διαβεβαίωνε αυτός που την έφερε,
η οποία είναι ιδιαιτέρως λαμπρή και στην εμφάνιση και στον χαρακτήρα της; 375
- ΑΓ. Έχοντας πατέρα τον Εύρυτο από την γέννησή της κάποια στιγμή
ονομαζόταν Ιόλη, της οποίας ο Λίχας ποτέ
δεν ανέφερε την καταγωγή, διότι προφανώς δεν την ρώτησε. 380
- ΧΟ. Μακάρι να μη αφανιστούν όλοι οι επικίνδυνοι άνδρες, αλλά εκείνος
ο οποίος διαδίδει τις ύποπτες κακίες οι οποίες δεν του ταιριάζουν.
- ΔΗ. Τι πρέπει να κάνω, γυναίκες; Διότι εγώ μ' αυτές τις πληροφορίες 385
τις τωρινές συμβαίνει να είμαι ταραγμένη.
- ΧΟ. Πήγαινε και ζήτα πληροφορίες από τον Λίχα, διότι μπορεί ίσως την αλήθεια
να σου πει, αν θελήσεις να τον ανακρίνεις με βίαιο τρόπο.
- ΔΗ. Ωραία λοιπόν, θα πάω. Διότι εκφράζεις μια καθολική άποψη.
- ΑΓΓ. Κι εγώ να παραμείνω εδώ; Ή τι πρέπει να κάνω; 390
- ΔΗ. Περίμενε, διότι αυτός ο άνδρας όχι με δικούς μου αγγελιαφόρους,
αλλά από μόνος του έρχεται από το σπίτι.
- ΛΙ. Τι πρέπει, κυρία, να πάω και να πω στον Ηρακλή;
Πες μου, διότι εγώ – βλέπεις – ήδη ξεκινώ.
- ΔΗ. Πόσο γρήγορα, αν και ήρθες καθυστερημένα, 395
αναχωρείς, πριν εμείς ανανεώσουμε την συζήτησή μας.
- ΛΙ. Όμως αν νοιώθεις την ανάγκη να μου πεις κάτι, εγώ είμαι παρών.

- ΔΗ. Θα μου δώσεις όντως την εγκυρότητα της αλήθειας;
ΛΙ. Για όσα συμβαίνει να γνωρίζω — μάρτυρας ας είναι ο μεγάλος Δίας.
ΔΗ. Ποια είναι η γυναίκα εκείνη την οποίαν έφερες οδηγώντας την; **400**
ΛΙ. Είναι από την Εύβοια. Όμως από ποιους κατάγεται δεν γνωρίζω.
ΑΓ. Εσύ, κοίτα εδώ. Σε ποιαν νομίζεις ότι απευθύνεις τον λόγο;
ΛΙ. Κι εσύ για ποιο λόγο μου κάνεις αυτό το ερώτημα;
ΑΓ. Τόλμησε να μου απαντήσεις, σ' αυτό που σε ρωτώ, αν αντιλαμβάνεσαι.
ΛΙ. Στην ισχυρή Δηιάνειρα, στον Οινέα **405**
την κόρη, και την σύζυγο του Ηρακλή, αν δεν συμβαίνει
να βλέπω λάθος, στην δέσποινά μου.
ΑΓ. Αυτό ακριβώς χρειαζόμουν, δηλ. αυτό να μάθω από εσένα. Ομολογείς
ότι αυτή εδώ είναι η κυρία σου; ΛΙ. Ναι, γιατί έτσι είναι το σωστό.
ΑΓ. Τότε λοιπόν τι; Ποια τιμωρία θεωρείς άξια να υποστείς, **410**
αν φανείς πως απέναντί της δεν είσαι δίκαιος;
ΛΙ. Με ποια λογική να μη είμαι δίκαιος; Τι είδους αινίγματα βάζεις;
ΑΓ. Κανένα. Εσύ όμως υπερβολικά κάνεις κάτι τέτοιο.
ΛΙ. Θα φύγω. Ήμουν ανόητος που σε άκουγα τόσο ώρα.
ΑΓ. Όχι, πριν βέβαια να μιλήσεις, αφού ερωτηθείς εν συντομία. **415**
ΛΙ. Λέγε αν κάτι θέλεις. Διότι δεν σωπαίνεις.
ΑΓ. Την αιχμάλωτη, την οποίαν οδήγησες στο σπίτι,
την έχεις υπ' όψη σου; ΛΙ. Βεβαίως. Για ποιο λόγο με ρωτάς;
ΑΓ. Αυτήν λοιπόν την συγκεκριμένη κοπέλα, την οποίαν την βλέπεις σαν άγνωστη,
δεν υποστήριζες ότι την έφερνες ως την κόρη του Ευρύτου, την Ιόλη; **420**
ΛΙ. Μπροστά σε ποιους ανθρώπους; Ποιος κι από πού αν έρθει,
θα επιβεβαιώσει για σένα ότι άκουγε αυτά από εμένα όντας ο ίδιος παρών;
ΑΓ. Μπροστά σε πολλούς πολίτες. Μέσα στην ανοιχτή των Τραχινίων
συγκέντρωση πολύς κόσμος άκουσε από εσένα αυτά εδώ.
ΛΙ. Ωραία!
Υποστήριζαν ότι άκουσαν. Όμως δεν είναι το ίδιο πράγμα **425**
να εκφράσεις μία άποψη, και να αποδείξεις ως αληθή αυτά που λες.
ΑΓ. Ποια άποψη; Εσύ μιλώντας κάτω από όρκο
δεν υποστήριζες ότι την φέρνεις αυτήν ως σύζυγο για τον Ηρακλή;
ΛΙ. Εγώ αυτήν ως σύζυγο; Για το όνομα των θεών, πες, αγαπητή
κυρία, αυτόν εδώ, ποιος είναι αυτός εδώ ο ξένος; **430**
ΑΓ. Αυτός ο οποίος όντας παρών από άκουσε ότι εξ αιτίας του πόθου γι' αυτήν την κοπέλα
υποδουλώθηκε όλη η πόλη, και ότι δεν ήταν η Ομφάλη
εκείνη που την κατέκτησε αυτήν την πόλη, αλλά ο έρωτας που δημιουργήθηκε για εκείνην.
ΛΙ. Ο άνδρας αυτός, κυρία μου, να φύγει. Διότι
το να συζητεί κάποιος με ένα άρρωστο άνθρωπο δεν είναι γνώρισμα συνετού ανδρός. **435**
ΔΗ. Μη, σε ικετεύω στο όνομα Δια που στην υψηλή κοιλάδα της Οίτης
ρίχνει το φως του, κρύψεις τα λόγια σου.
Διότι δεν θα μιλήσεις σε μία γυναίκα χαμηλής κοινωνικής στάθμης,
ούτε σε μία η οποία δεν γνωρίζει τα ανθρώπινα, δηλ. ότι
ισχύει εκ φύσεως να μη χαίρονται πάντοτε με τα ίδια πράγματα. **440**
Δηλ. όποιος τώρα αντιστέκεται στο ερωτικό πάθος
όπως ο παλαιστής με τα χέρια του, δεν σκέπτεται σωστά.
Διότι ο Έρωτας εξουσιάζει ακόμη και τους θεούς με τον τρόπο που εκείνος θέλει,
αλλά και εμένα. Πώς λοιπόν να μη εξουσιάζει και κάποιαν άλλη σαν κι εμένα;

- Συνεπώς, αν τον δικό μου σύζυγο ο οποίος με αυτήν την ασθένεια
έχει καταληφθεί, τον κατακρίνω, τότε είμαι ιδιαιτέρως παράφρων,
ή πάλι αυτήν την γυναίκα, η οποία είναι συνυπεύθυνη μ' αυτόν
για κάτι που δεν είναι καθόλου ντροπιαστικό, αλλά ούτε και για κάτι που είναι προσβλητικό για μένα.
Δεν είναι δυνατόν να συμβεί κάτι τέτοιο. Αν όμως, επειδή διδάχθηκες από εκείνον,
ψεύδεσαι, τότε δεν έχει διδαχθεί ένα καλό μάθημα. 445
- Αν αντιθέτως εσύ ο ίδιος έτσι εκπαιδεύεις τον εαυτό σου, σε μια χρονική στιγμή
κατά την οποία θέλεις να γίνεσαι έντιμος, τότε θα αποδειχθείς ασεβής.
Όμως πες μου όλη την αλήθεια· διότι σ' ένα ελεύθερο άνδρα
προσάπτεται ένα πεπρωμένο όχι καλό όσον αφορά το να αποκαλείται ψεύτης.
Να γλυτώσεις, αυτό δεν μπορεί να γίνει. 455
- Διότι είναι πολλοί εκείνοι στους οποίους έχεις μιλήσει, οι οποίοι θα μου αποκαλύψουν την αλήθεια.
Και αν φοβάσαι, τότε έχεις δίκιο που ανησυχείς, διότι
το να μη μάθω, αυτό είναι δυνατόν να με πληγώνει.
Αντιθέτως για ποιο λόγο είναι φοβερό το να μάθω; Ο Ηρακλής,
ο μοναδικός άνδρας, δεν παντρεύτηκε πράγματι και άλλες πολλές γυναίκες; 460
- Και ποτέ μέχρι τώρα καμία απ' αυτές από εμένα λόγο κακό
δεν δέχθηκε, ούτε και καμία προσβολή· κι ούτε κι αυτή εδώ βέβαια, αν
ιδιαιτέρως πολύ αυτή λειώνει μέσα στο ερωτικό πάθος, διότι εγώ αυτήν
μόλις την είδα την λυπήθηκα πολύ, διότι
η ομορφιά της κατέστρεψε την ζωή της, 465
- και την χώρα των πατέρων της χωρίς να το θέλει η δυστυχισμένη
την κυριεύσε και την υποδούλωσε. Όμως όλα αυτά
ας φύγουν σύμφωνα με τον άνεμο. Και σ' εμένα εγώ λέω να είσαι αναξιόπιστος
απέναντι σε κάποιον άλλον, όμως απέναντί μου να είσαι πάντοτε αληθής.
- ΧΟ. Υπάκουσε στα σωστά λόγια εκείνης, και δεν πρόκειται στο μέλλον 470
να την κατακρίνεις αυτήν την γυναίκα, αλλά κι εγώ θα σου χρωστώ ευγνωμοσύνη.
- ΛΙ. Ωραία λοιπόν, αγαπητή κυρία, επειδή αντιλαμβάνομαι ότι εσύ
ως θνητή πιστεύεις αυτά που ταιριάζουν σε θνητούς, κι όχι τα απάνθρωπα,
θα σου αποκαλύψω όλη την αλήθεια, και δεν θα σου κρυφτώ.
Έτσι είναι όπως τα αναφέρει αυτός εδώ. 475
- Η φοβερή ερωτική επιθυμία αυτής της κόρης κάποια στιγμή τον Ηρακλή
κατέλαβε, και εξ αιτίας εκείνης της κόρης η πατρική της χώρα
Οιχαλία κυριεύθηκε με πόλεμο έτσι, ώστε να έχει τώρα πολλές καταστροφές.
Και αυτές τις πληροφορίες, γιατί πρέπει να λέω κι αυτό που είναι υπέρ εκείνου,
ούτε είπε να το αποκρύψω, ούτε ποτέ το αρνήθηκε, 480
- αλλά εγώ ο ίδιος, κυρία μου, επειδή φοβόμουν την δική σου
ψυχή μήπως την πίκραινα με αυτά τα λόγια,
έκανα αυτό το σφάλμα, αν σε κάποιο βαθμό το θεωρείς ως σφάλμα.
Τώρα λοιπόν που γνωρίζεις όλη την υπόθεση γενικώς,
για χάρη και εκείνου και δική σου στον ίδιο ακριβώς βαθμό 485
- και να ανεχθείς αυτήν την γυναίκα, και να θέλεις τα λόγια
τα οποία είπες σ' εκείνην να έχουν λεχθεί με τρόπο αμετακίνητο.
Διότι εκείνος ενώ σ' όλα τα άλλα είναι ανίκητος με τα χέρια,
αποδείχθηκε πιο αδύναμος απ' τον έρωτα αυτής εδώ σε όλα.
- ΔΗ. Όμως αυτές είναι οι αντιλήψεις μου, ώστε έτσι να ενεργώ, 490
και σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται εγώ να σηκώσω ένα ξένος πρόβλημα
έχοντας μία άνιση μάχη με θεούς. Αλλά μέσα στο σπίτι,

ας πάμε, για να μεταφέρεις τα μηνύματα αυτών που θα σου πω,
αλλά και όσα εσύ πρέπει να τα εμφανίσεις ως προσφορές στην θέση των δώρων,
κι αυτά να τα μεταφέρεις. Διότι δεν είναι σωστό εσύ με άδεια χέρια **595**
να φύγεις, ενώ ήρθες έτσι με τέτοια οργάνωση.

ΧΟ. στρ. Η Αφροδίτη φανερώνει πάντοτε την δύναμη της νίκης να είναι κάτι σπουδαίο.
Και τώρα παρέλειψα ό,τι αφορά τους θεούς,
και δεν αναφέρω με ποιο τρόπο τρέλανε τον γιο του Κρόνου, **500**
ούτε τον Άδη που ζει στο σκοτάδι,
ή τον Ποσειδώνα που ταρακουνάει την γη.
Όμως για την ίδια ακριβώς γυναίκα ως σύζυγο
ποιοι ήταν εκείνοι οι δυο εξ ίσου πανίσχυροι άνδρες, οι οποίοι ήρθαν για τον γάμο,
ποιοι βγήκαν για τα κονταροχτυπημένα και τα **505**
πολυσκονισμένα έπαθλα από τις αναμετρήσεις;

αντ. Ο ένας είχε την δύναμη του ποταμού, την εικόνα ενός ταύρου
με υψηλά κέρατα και με τέσσερα πόδια,
δηλ. ο Αχελώος από την πόλη των Οινιαδών, ενώ ο άλλος **510**
ήρθε από την Θήβα, την πόλη του Βάκχου, καμπύλα
τόξα και δόρατα και ένα ρόπαλο τινάσσοντας,
το παιδί του Δία. Αυτοί τότε συγχρόνως και οι δυο
έτρεξαν ο ένας απέναντι στον άλλον επιθυμώντας το νυφικό κρεβάτι.
Και μόνη ανάμεσά τους η θεά από την Κύπρο, η εγγυήτρια του καλού γάμου, **515**
βρισκόταν εκεί ως κριτής.

Επ. Τότε έγινε ένας θόρυβος από χέρια και από τόξα,
αλλά και μαζί από κέρατα ταύρου.
Και εφαρμόζονταν τεχνικές με το σφίξιμο των ποδιών, **520**
και γίνονταν επίσης θανατηφόρα χτυπήματα στο μέτωπο,
αλλά και μουγκρητά και από τους δυο.
Και η όμορφη κόρη καθόταν στο μακρινό ύψωμα
προσμένοντας τον δικό της σύζυγο. **525**
†Κι εγώ τα λέω αυτά σαν να είμαι η μητέρα της.†
Και η όψη της κόρης η οποία διεκδικείται τώρα και από τους δυο,
παραμένει σε κατάσταση αγωνίας.
Και έφυγε μακριά από την μητέρα της,
όπως μια μοναχική δαμάλα. **530**

ΔΗ. Φίλες μου, όσο ο επισκέπτης μιλάει δυνατά μέσα στο σπίτι
στις κοπέλες αιχμαλώτους προκειμένου για την αναχώρηση,
σ' αυτό το διάστημα εγώ ήρθα σε σας κρυφά,
για να αποκαλύψω αφ' ενός μεν ποια έφτιαξα με τα χέρια μου,
κι αφ' ετέρου ποια πάθη υποφέρω εκφράζοντας την λύπη μου μαζί με σας. **535**
Μια ανύπανδρη κοπέλα, αλλά όμως νομίζω όχι πλέον, αλλά μια παντρεμένη
έχω υποδεχθεί, όπως ένα ναυτικός ένα εμπόρευμα,
σαν μία καταστρεπτικήπραμάτεια για το δικό μου πνεύμα.
Και τώρα όντας εμείς δυο περιμένουμε κάτω από ένα
κλινοσκέπασμα ως ένα κοινό αγκάλιασμα. Τέτοιου είδους ο Ηρακλής, **540**
ο οποίος θεωρούνταν από εμένα ως πιστός και τίμιος,
αμοιβές μου έστειλε ως αντάλλαγμα για την φροντίδα του σπιτιού αντάξιες για τόσα χρόνια.

Και εγώ δεν έχω σκεφτεί να θυμώνω
μαζί του όταν τόσο συχνά υποφέρει απ' αυτήν ασθένεια,
όμως το να συγκατοικώ μ' αυτήν εδώ μαζί, ποια γυναίκα 545
θα το μπορούσε, ενώ θα συμμετέχω σ' ένα γάμο από κοινού μαζί της;
Διότι βλέπω την νεότητα, δηλ. την μία να προχωρεί εμπρός,
ενώ την άλλη να φθίνει. Απ' αυτές τις νεότητες ο ανδρικός οφθαλμός
αρέσκεται να αρπάζει την όμορφη, ενώ από την άλλη νεότητα ο άνδρας απομακρύνεται.
Σύμφωνα λοιπόν μ' αυτά φοβάμαι να μη αποκαλείται ο Ηρακλής 550
σύζυγος δικός μου, αλλά άνδρας αυτής της νεότερης στην ηλικία.
Όμως, όπως είπα, δεν είναι σωστό να θυμώνει
μια γυναίκα που είναι συνετή. Όμως με ποιο τρόπο διαθέτω, φίλες μου,
μια λυτρωτική ανακούφιση, έτσι ακριβώς θα σας μιλήσω.
Είχα ένα δώρο κάποτε εδώ και πολύ καιρό από ένα θηρίο 555
που ζούσε για πολλά χρόνια, το οποίο ήταν κρυμμένο σ' ένα χάλκινο δοχείο,
το οποίο, ενώ ακόμη ήμουν νεαρό κορίτσι, από τον Νέσσο με το δασύτριχο
στέρνο το πήρα, από τις πληγές του, ενώ πέθαινε,
ο οποίος στον ποταμό Εύηνο με το βαθύ ρέμα τους ανθρώπους
περνούσε έναντι αμοιβής με τα χέρια του, ούτε κωπηλατώντας 560
με τα κουπιά να δίνουν την πορεία, ούτε με τα πανιά ενός πλοίου.
Κι αυτός εμένα, όταν τις πατρικές μου προσφορές
κατ' αρχήν ακολουθούσα ως σύζυγος μαζί με τον Ηρακλή,
ενώ με κουβαλούσε στους ώμους του, την στιγμή που βρισκόμουν στο μέσον του περάσματος,
με ακουμπά με χέρια που ήταν απρεπή. Τότε εγώ έβγαλα μια κραυγή, 565
και ο γιος του Δία γύρισε προς τα πίσω, και με τα χέρια του
ένα φτερωτό βέλος έριξε. Κι τότε αυτό μέσα στους πνεύμονές του
έβγαλε ένα συριγμό μέσα από το στέρνο του. Και το θηρίο αυτό λίγο πριν πεθάνει,
αυτά τα λόγια μόνο είπε: 'παιδί του γέροντα του Οινέα,
σε τέτοιο βαθμό θα ωφεληθείς από την δική μου διαπόρθμευση, 570
αν με ακούσεις, διότι είσαι η τελευταία που περνά απέναντι.
Δηλ. αν το αίμα που έχει πήξει εκεί γύρω από τις πληγές μου
το συλλέξεις με τα χέρια σου, εκεί όπου η Ύδρα που ανατράφηκε στην Λέρνη
πότισε τα βέλη ώστε να γίνουν μαύρα από την χολή της,
τότε θα είναι αυτό για σένα το ηρεμιστικό του μυαλού 575
του Ηρακλή, ώστε καμία γυναίκα όταν την δει
εκείνος δεν θα την επιθυμήσει πλέον αντί για εσένα.
Επειδή το πίστεψα αυτό, φίλες μου, μιας και μέσα στο σπίτι ήταν αυτό
καλά κρυμμένο μετά τον θάνατο εκείνου,
πότισα αυτόν εδώ τον χιτώνα, βάζοντας όλα όσα 580
εκείνος ανέφερε. Και αυτά πλέον έχουν ολοκληρωθεί.
Και επιβλαβή εγχειρήματα εγώ ποτέ να γνωρίσω
και ποτέ να μη τα μάθω, γιατί απεχθάνομαι όλες όσες τα επιχειρούν.
Και προς το αν νικήσω αυτήν την κοπέλα με τα φίλτρα αυτά,
και με τα ελιξίρια πάνω στον Ηρακλή, 585
το έργο μου αυτό είναι ολοκληρωμένο στην οργάνωσή του, αρκεί βέβαια να μη φανώ
ότι κάνω κάτι χωρίς αποτέλεσμα· διαφορετικά θα σταματήσω.

ΧΟ. Όμως αν υπάρχει κάποια εμπιστοσύνη σ' αυτά που κάνεις,
μας δίνεις την εντύπωση ότι έχεις πάρει σωστές αποφάσεις.

ΔΗ. Σίγουρα η εμπιστοσύνη μου σ' αυτόν τον βαθμό βρίσκεται, ώστε η προσδοκία βέβαια 590

- υπάρχει, όμως μέχρι τώρα την επιβεβαίωσα αυτοπροσώπως στην πράξη.
- ΧΟ. Πρέπει λοιπόν να μάθεις χρησιμοποιώντας το. Διότι ούτε είναι αν νομίζεις
ότι έχεις, είναι δυνατόν να έχεις την απόδειξη, χωρίς να κάνεις την εφαρμογή.
- ΔΗ. Όμως γρήγορα θα μάθουμε, γιατί αυτόν εδώ τον βλέπω ήδη
στην πόρτα του σπιτιού. Γρήγορα θα έρθει εδώ. 595
Μόνο όμως μακάρι να προφυλαχτώ εγώ κοντά σας. Διότι κρυφά
ακόμη κι αν κάνεις κάτι ντροπιαστικό, δεν θα πέσεις ποτέ ντροπιαστικά.
- ΛΙ. Τι πρέπει να κάνω; Πες μου, κόρη του Οινέα.
Διότι λόγω της μακράς παραμονής μου εδώ έχω καθυστερήσει.
- ΔΗ. Όμως αυτά εδώ ακριβώς είναι που ετοιμάζω για σένα, Λίχα, 600
όσο διάστημα εσύ συνομιλούσες με τις ξένες μέσα στο σπίτι,
για να μεταφέρεις για μένα αυτό εδώ τον ποδήρη μανδύα,
ως δώρο για τον άνδρα εκείνον από τα δικά μου χέρια.
Και καθώς τον δίνεις αυτόν λέγε του κανείς από τους θνητούς
να μη τον βάλει γύρω στο σώμα του πιο μπροστά από εκείνον, 605
και αυτόν να μη τον δει το φως του ήλιου,
ούτε ένας ιερός χώρος, ούτε η φλόγα μιας φωτιάς μέσα σε σπίτι,
πριν εκείνος αυτόν τον μανδύα, αφού σταθεί ώστε να φαίνεται ευδιάκριτα,
τον δείξει στους θεούς την ημέρα που θυσιάζονται ταύροι.
Διότι έτσι ακριβώς είχα ευχηθεί, αν κάποτε εκείνον εδώ στο σπίτι 610
τον έβλεπα να έχει σωθεί ή μάθαινα, ευπρεπώς
να τον καλλωπίσω μ' αυτόν εδώ τον χιτώνα, και να τον παρουσιάσω στους θεούς
ως κάποιον που κάνει θυσίες, καινούργιον μέσα σε καινούργια ενδύματα.
Και θα προσκομίσεις το πειστήριο αυτών, το οποίο εκείνος ως κάτι εύκολο στην αναγνώριση
θα το κατανοήσει πλήρως, γιατί αυτό βρίσκεται πάνω στο πλαίσιο του αποτυπώματος. 615
Εμπρός λοιπόν φύγε, και κατ' αρχήν τήρησε τον κανονισμό,
ότι δηλ., ενόσω εσύ είσαι απεσταλμένος, να μη επιθυμείς να κάνεις περισσότερο από τα πρόποντα,
κι έπειτα να αποδειχθεί ότι η ευγνωμοσύνη έφτασε την ίδια στιγμή σε σένα
τόσο από εμένα, όσο και από εκείνον, όχι ως μία, αλλά ως δυο.
- ΛΙ. Όμως αν βέβαια υπηρετώ την τέχνη του Ερμή 620
με απόλυτη ομοιότητα, τότε αποκλείεται να σου κάνω κάποιο λάθος,
δηλ. να μη εμφανίσω αυτό εδώ το κιβώτιο, όπως είναι, φέρνοντάς το,
και να μη αναφέρω την επιβεβαίωση των λόγων σου, την οποίαν αναφέρεις.
- ΔΗ. Μπορείς λοιπόν να πηγαίνεις. Διότι γνωρίζεις πολύ καλά
αυτά που συμβαίνουν στο σπίτι, πώς συμβαίνει να έχουν. 625
- ΛΙ. Και τα γνωρίζω καλά, αλλά και πω ότι βρίσκονται σε απόλυτη ασφάλεια.
- ΔΗ. Γνωρίζεις βέβαια με προσωπική αντίληψη και της ξένης αυτής κοπέλας
την υποδοχή, δηλ. με ποιο φιλικό τρόπο την υποδέχθηκα αυτήν.
- ΛΙ. Έτσι ώστε να εκπλαγεί από χαρά η καρδιά μου.
- ΔΗ. Τι άλλο λοιπόν μπορεί να πεις; Γιατί φοβάμαι 630
μήπως μπορεί να αναφέρεις τον ερωτικό πόθο τον δικό μου,
πριν διαπιστώσεις αν κι εγώ είμαι επιθυμητή ερωτικά από εκείνον.
- ΧΟ. στρ. Ω! Εσείς που κατοικείτε κοντά στις θερμές πηγές
οι οποίες έχουν σταθμούς πλοίων
και είναι βραχώδεις, και γύρω στα υψώματα της Οίτης, 635
κι εσείς που κατοικείται στο μέσον του Μαλιακού κόλπου,
και κοντά στην ακτή της κόρης
με την χρυσή σαΐτα, όπου διαφημίζονται

- οι συνελεύσεις των Ελλήνων ως Πυλαίες,
αντ. σύντομα ευχάριστος ήχος του αυλού για σας 640
θα επαναφέρει ηχώντας το άκουσμά του
χωρίς αυτό να είναι δυσάρεστο,
αλλά ως ισότιμο με λύρα θεϊκής μούσας.
Διότι ο γιος του Δια, το παιδί της Αλκμήνης,
σπεύδει στο σπίτι του έχοντας 645
τα τρόπαια από κάθε είδους γενναία πράξη.
- στρ. Αυτόν τον είχαμε για χαμένο από την πόλη
ολοσχερώς, γιατί τον περιμέναμε για δώδεκα μήνες
ως περιπλανώμενο στην θάλασσα χωρίς να γνωρίζουμε τίποτε.
Κι εκείνη, αγαπητή σύζυγος σ' εκείνον 650
μια και δυο φορές δυστυχισμένη
διαρκώς μέσα στα κλάματα πονούσε στην καρδιά της.
Τώρα όμως ο θεός του πολέμου Άρης έχοντας εκμανεί
εξαφάνισε εντελώς την καθημερινή λύπη.
- αντ Μακάρι να έλθει, μακάρι να έλθει. 655
Και μακάρι να μη βρει εμπόδιο το όχημα που τον μεταφέρει, δηλ. το πλοίο με τα πολλά κουπιά,
προτού αυτός σ' αυτήν εδώ την πόλη φτάσει,
τον ιερό βωμό πάνω σ' εκείνο το νησί
αφήνοντας, όπου αυτός λέγεται ότι θυσιάζει τώρα.
Από εκεί μακάρι αυτός να έρθει †πλήρης ημερών†, 660
†έχοντας αλλάξει απόφαση
εξ αιτίας του τέρατος με το δέλεαρ της εξαπάτησης το οποίο είναι αλειμμένο παντού στο σώμα του.†
- ΔΗ. Γυναίκες, πόσο φοβάμαι μήπως σε μεγάλο βαθμό
έχουν γίνει όλα αυτά από εμένα, όσα πριν λίγο έκανα.
- ΧΟ. Τι συμβαίνει, Δηιάνειρα, κόρη του Οινέα; 665
- ΔΗ. Δεν γνωρίζω. Όμως ανησυχώ μήπως θα φανώ σύντομα
ότι έχω διαπράξει ένα μεγάλο σφάλμα ενώ περίμενα κάτι καλό να συμβεί.
- ΧΟ. Δηλ. σε καμία περίπτωση σε σχέση με κάτι από τα δώρα τα δικά σου στον Ηρακλή;
- ΔΗ. Ναι, σίγουρα. με αποτέλεσμα να μη μπορεί ποτέ να δώσω την προτροπή σε κάποιον
να αναλάβει την επιθυμία ενός έργου, αν αυτή δεν είναι απολύτως εγγυημένη. 670
- ΧΟ. Πες μας, αν μπορεί να λεχθεί, για ποιο λόγο φοβάσαι.
- ΔΗ. Έχει συμβεί κάτι τέτοιο, σαν και το οποίο, αν προχωρήσω σε αποκαλύψεις,
φίλες μου, θα είναι για σας ένα περίεργο πράγμα που δεν περιμένατε να μάθετε.
Αυτό με το οποίο τον επίσημο χιτώνα τώρα πριν λίγο
διαπότισα, δηλ. με καλλιπλόκαμο μαλλί του λευκού προβάτου, 675
αυτό ακριβώς έχει εξαφανιστεί χωρίς να είναι καταφαγόμενο από τίποτε
απ' ό,τι υπάρχει στο σπίτι, αλλά καταστρέφεται σαν κάτι που κατατρώγεται από μόνο του,
και αποσυντίθεται πάνω στις πλάκες. Και για να το δεις όλο αυτό,
δηλ. με ποιο τρόπο συνέβη τούτο, θα σου μιλήσω με περισσότερα λόγια.
Εγώ λοιπόν από όλους τους κανόνες τους οποίους το τέρας Κένταυρος, ενώ πονούσε 680
στο πλευρό του από την δυσάρεστη αιχμή, τους επέβαλε εξ αρχής,
κανένα δεν παρέλειψα, αλλά αντιθέτως τους τηρούσα,
όπως ακριβώς την ανεξίτηλη γραφή πάνω σε μια χάλκινη επιγραφή.
[και σε μένα αυτές οι εντολές δόθηκαν, και αυτά ακριβώς έκανα]
δηλ. αυτήν την ουσία μακριά από φωτιά, αλλά και πάντοτε από τις ακτίνες του ηλίου 685
τις ζεστές ανέγγιχτη να την διατηρώ εγώ μέσα σε κάποιο κρυφό μέρος,

- έως ότου αυτήν να την βάλω κάπου ως μόλις εκείνη την στιγμή εξαπλωμένη.
Και αυτά ακριβώς έκανα. Και τώρα, όταν έπρεπε να γίνει αυτή η διεργασία,
έβαψα μέσα στο σπίτι κρυφά μέσα στα δωμάτια
με μία τούφα μαλλί, αποσπώντας το τρίχωμα ενός ζώου του σπιτιού, 690
και το τοποθέτησα διπλώνοντάς το μακριά από τον ήλιο
σ' ένα βαθύ κουτί ως δώρο, όπως είδατε.
Και καθώς επέστρεφα στο σπίτι βλέπω κάτι που η έκφραση
δεν μπορεί να το διατυπώσει, αδιανόητο για ένα άνθρωπο να το κατανοήσει.
Δηλ. αυτήν την κομμένη τούφα μαλλιού συνέβη να την πέταξα, 695
[δηλ. αυτήν του προβάτου, με την οποία έβαψαν πιο πριν, μέσα στην θερμότητα,]
στις ακτίνες του ήλιου. Και καθώς αυτή θερμαινόταν,
εξελίχθηκε σε κάτι το αγνώριστο, και θρυμματίστηκε πάνω στο έδαφος,
κάτι που μπορεί απεικονιστεί στην μορφή του όπως του πριονιού
τα κοψίματα είναι δυνατόν να δεις στην τομή ενός ξύλου. 700
Σ' αυτήν την μορφή βρίσκεται εκεί πεταμένο, και από το έδαφος, εκεί όπου
ακουμπούσε, βγαίνουν ογκώδεις αφροί,
όπως ακριβώς οι αφροί του πηχτού χυμού από τον γαλάζιο μούστο,
ο οποίος χύνεται από τα αμπέλια του Βάκχου.
Συνεπώς δεν έχω η δυστυχής σε ποιο συμπέρασμα να καταλήξω. 705
Και με βλέπω να έχω πραγματοποιήσει μία ενέργεια με δυσάρεστα αποτελέσματα.
Διότι με ποιο κίνητρο τέλος πάντων, με ποιο αντάλλαγμα το τέρας αυτό ενώ πέθαινε
θα μπορούσε να κάνει μια χάρη σε μένα, εξ αιτίας της οποίας πέθαινε;
Δεν είναι δυνατόν, αλλά αντιθέτως επειδή ένοιωθε την ανάγκη να οδηγήσει στον θάνατο
εκείνον ο οποίος τον χτύπησε, εξυπηρετούσε εμένα. Αυτά εγώ αργότερα, 710
όταν πλέον δεν εξυπηρετεί καθόλου, τα κατάλαβα.
Αποκλειστικά εγώ λοιπόν, εκτός κι αν διαψευσθώ
στην αντίληψή μου, θα τον οδηγήσω στον θάνατο.
Διότι γνωρίζω ότι το τόξο το οποίο έκανε την πληγή, ακόμη και τον θεϊκό
Χείρωνα πλήγωσε θανάσιμα, και όπου τυχόν κι αν ακουμπά, 715
σκοτώνει όλα τα τέρατα. Και αυτό το μαύρο δηλητήριο, επειδή του αίματος
προερχόμενο μέσα από τις πληγές εκείνου
πώς δεν θα μολύνει κι αυτόν εδώ; Αυτά βέβαια κατά την γνώμη μου.
Σε κάθε περίπτωση όμως έχει ληφθεί η απόφαση, αν εκείνος πεθάνει,
με την ίδια ακριβώς ταχύτητα και εγώ θα πεθάνω συγχρόνως. 720
Διότι δεν υποφέρεται μία γυναίκα να ζει δεχόμενη άσχημα σχόλια,
η οποία προτιμά να μη έχει ένα χαρακτήρα απρεπή.
- ΧΟ. Είναι ανάγκη να φοβάται κάποιος τις δυσάρεστες εξελίξεις,
όμως δεν πρέπει να αποφασίζει γι' αυτό που περιμένει, πριν αυτό συμβεί.
- ΔΗ. Στις σκέψεις εκείνες που δεν είναι καλές, δεν υπάρχει 725
η παραμικρή η ελπίδα, η οποία φέρνει ακόμη και την παράτολμη αισιοδοξία.
- ΧΟ. Όμως προκειμένου για εκείνους οι οποίοι έσφαλαν χωρίς να το θέλουν,
ο θυμός γίνεται απαλός, κι αυτόν πρέπει εσύ να βρεις απέναντί σου.
- ΔΗ. Τέτοιου είδους λόγια είναι δυνατόν να πει όχι εκείνος που σε κακή πράξη
έχει συμμετοχή, αλλά εκείνος που δεν βαρύνεται με τίποτε το κακό. 730
- ΧΟ. Θα ταίριαζε σε σένα να σωπάσεις σε ό,τι έχεις να πεις στην συνέχεια,
εκτός κι αν θα μιλήσεις στο ίδιο σου το παιδί. Διότι
αυτός είναι παρών, ο οποίος πριν λίγο έφυγε για να αναζητήσει τον πατέρα του.
- ΥΛ. Ω μητέρα! Διότι εγώ ανάμεσα σε τρία δεδομένα ένα μπορεί να επέλεγα

- δηλ. ή εσύ να μη ζεις πλέον, ή αν ζούσες, 735
να ονομαζόσουν μητέρα κάποιου άλλου, ή πάλι κάποιες αντιλήψεις
καλύτερες απ' αυτές που τώρα υπάρχουν κάποια στιγμή να εύρισκες.
- ΔΗ. Παιδί μου, τι το αντιπαθές υπάρχει επάνω μου;
ΥΛ. Μάθε ότι τον άνδρα σου, και λέω τον δικό μου 740
πατέρα, μέσα σ' αυτήν εδώ την ημέρα τον σκότωσες.
- ΔΗ. Αλίμονο, τι είδους λόγο εξεστόμησες, παιδί μου;
ΥΛ. Ένα λόγο ο οποίος πρέπει να εκπληρωθεί οπωσδήποτε. Διότι
αυτό που είναι φανερό, ποιος μπορεί να το κάνει να μη έχει γίνει;
ΔΗ. Τι είναι αυτό που είπες, παιδί μου; Από ποιον άνθρωπο πήρες πληροφορίες 745
και ισχυρίζεσαι ότι εγώ έχω διαπράξει μία τόσο απεχθή πράξη;
- ΥΛ. Εγώ ο ίδιος με τα μάτια μου ένα φρικτό περιστατικό
του πατέρα μου παρατηρώντας, κι όχι μαθαίνοντας με την ομιλία.
ΔΗ. Και σε ποιο μέρος συνάντησες αυτόν τον άνδρα, και στάθηκες δίπλα του;
ΥΛ. Αν νοιώθεις την ανάγκη να τα μάθεις, τότε πρέπει να σου τα πω όλα. 750
Όταν έφυγε μετά την κατάκτηση της ένδοξης πόλεως του Εύρυτου,
παίρνοντας μαζί του τα βραβεία και την λεία της νίκης του,
υπάρχει μία ακτή στην Εύβοια που περιβάλλεται κι από τις δυο μεριές από θάλασσα,
το ακρωτήριο Κήναιον, όπου στον πατέρα του τον Δία
χτίζει βωμούς και ένα θυσιαστήριο κι ένα ιερό χώρο με δενδρώδη.
Εκεί ακριβώς τον συνάντησα κατ' αρχήν γεμάτος χαρά από την επιθυμία μου αυτήν. 755
Και ενώ εκείνος ετοιμαζόταν να κάνε θυσίες με πολλά σφάγια,
έφτασε ένα κήρυκας από το σπίτι του, γνωστός σ' αυτόν, ο Λίχας,
φέρνοντας το δικό σου δώρο, αυτό το θανατηφόρο μανδύα.
Μόλις εκείνος τον φόρεσε, όπως εσύ είχες εκφράσει από πριν την επιθυμία,
σφάζει δώδεκα ταύρους υγιέστατους έχοντας 760
τους πρώτους καρπούς από τα λάφυρά του. Κατόπιν λοιπόν συνολικά μαζί
έφερε εκατό ζώα διαφόρων ειδών αναμειγμένα.
Και στην αρχή ο δυστυχής με μια ευνοϊκή διάθεση,
αλλά και γεμάτος χαρά για την όμορφη φορεσιά του έκανε τις ευχές του.
Και καθώς η φλόγα από τις μεγαλοπρεπείς προσφορές έκαιγε 765
όντας μέσα στα αίματα, αλλά και εξ αιτίας της παχιάς βελανιδιάς,
ένας ιδρώτας αναδύοταν από το δέρμα του, και ο μανδύας εναγκαλίζεται
τα πλευρά του προσαρμοσμένος και σ' όλα τα μέλη του,
σαν να ήταν από ένα τεχνίτη. Και κατόπιν στα κόκαλά του
ήρθε ένας ερεθισμός που έφερε σπασμούς. Ύστερα το δηλητήριο 770
τον κατέτρωγε, όπως αυτό της φονικής, επιθετικής οχιάς.
Και τότε εκείνος φώναζε τον δυστυχή
Λίχα, ο οποίος δεν είχε καμία ευθύνη για το κακό που εσύ έκανες,
με ποια σκοπιμότητα είχε φέρει εκείνο τον μανδύα.
Κι εκείνος ο δυστυχής, επειδή δεν γνώριζε τίποτε, το δικό σου 775
δώρο αποκλειστικά από εσένα ανέφερε, όπως ακριβώς ήταν σταλμένο.
Και ο Ηρακλής μόλις τον άκουσε, κι όταν ένας οδυνηρός
σπασμός έπιασε τους πνεύμονές του,
άρπαξε το πόδι του, εκεί όπου το μέλος λυγίζει,
και τον ρίχνει σ' ένα βράχο που περιβάλλεται από θάλασσα, μέσα στον θάλασσα. 780
Και προκαλεί την εκροή μέσα απ' τα μαλλιά του της ουσίας του εγκεφάλου,
ενώ την ίδια στιγμή το μέσον του κρανίου του διασκορπίστηκε, αλλά και το αίμα του συγχρόνως.

- Και όλο το πλήθος έβγαλε μία κραυγή μαζί με ένα θρήνο,
καθώς ο ένας ήταν ασθενής, ενώ ο άλλος ήταν ήδη νεκρός.
Και κανείς δεν τολμούσε να πάει εμπρός απ' εκείνον τον άνδρα. 785
Διότι είχε σπασμούς και πεσμένος στο έδαφος, αλλά και όρθιος,
ενώ συγχρόνως φώναζε, κραύγαζε· επίσης εκεί γύρω αντηχούσαν τα βράχια,
και τα απόκρημνα υψώματα των Λοκρών, και ακρωτήρια της Εύβοιας.
Όταν πλέον εξαντλήθηκαν οι δυνάμεις του, καθώς ο δυστυχής πολλές φορές στο έδαφος
έριξε τον εαυτό του, και πολλές φορές φώναζε με θρηνώδη τρόπο, 790
ενώ κατέκρινε την ανυπόφορη συζυγική σχέση
με σένα, αλλά και τον γάμο με την σύμπραξη του Οινέα,
δηλ. τι είδους καταστροφή της ζωής του είχε δημιουργήσει,
τότε ακριβώς μέσα από τους καπνούς της φωτιάς που ήταν κοντά του
σήκωσε τα μάτια του γυρισμένα ανάποδα, και είδε εμένα μέσα σε πολύ πλήθος 795
να κλαίω με δάκρυα, και με κοίταζε και κατόπιν με κάλεσε κοντά του:
“παιδί μου, μη φεύγεις μακριά από την δική μου δυστυχία,
ούτε κι αν χρειαστεί να πεθάνεις μαζί μου, αν εγώ πεθάνω.
Όμως πάρε με από εδώ, και κυρίως βάλε με
εκεί όπου να μη με δει κανείς από τους ανθρώπους. 800
Κι αν έχεις κάποια συμπόνοια για μένα, όμως απ' αυτόν εδώ τον τόπο
μετάφερε με το γρηγορότερο, να μη πεθάνω εδώ”.
- Αφού έδωσε εκείνος αυτές τις εντολές, στο μέσον του πλοίου
τον τοποθετήσαμε και σ' αυτήν εδώ την περιοχή με δυσκολία τον φέραμε
ενώ βγάζει επιθανάτιους ρόγχους με σπασμούς. Και αυτόν αμέσως τώρα 805
θα τον δείτε ή να ζει, ή μόλις να έχει πεθάνει.
Τέτοιου είδους πράξεις, μητέρα, εναντίον του πατέρα μου
πίστηκες εσύ να κάνεις, για τις οποίες η εκδικητική Δίκη
μακάρι να σε τιμωρήσει, αλλά και η Ερινύα. Κι αν υπάρχει Δικαιοσύνη, αυτό εύχομαι.
Όμως υπάρχει Δικαιοσύνη, διότι εσύ μου πρόταξες την Δικαιοσύνη, 810
με το να οδηγήσεις αυτόν εδώ τον άνδρα που ήταν ο καλύτερος απ' όλους πάνω στην γη,
στον θάνατο, τέτοιοι που δεν θα συναντήσεις ποτέ άλλοτε.
- ΧΟ. Γιατί αποχωρείς έτσι σιγά; Δεν αντιλαμβάνεσαι για ποιο λόγο
συμφωνείς με τον κατήγορό σου μένοντας σιωπηλή;
- ΥΛ. Αφήστε την να αποχωρεί. Και από την δική μου θέα 815
καθώς αυτή αποχωρεί μακάρι να της συμβεί ένας καλός ευνοϊκός άνεμος.
Διότι γιατί πρέπει να συντηρώ χωρίς λόγο το βάρος του ονόματος,
αυτό το μητρικό, η οποία δεν κάνει τίποτε ως μητέρα;
Αλλά ας αποχωρήσει μέσα στην χαρά της. Και την ευχαρίστηση την οποία
στον δικό μου πατέρα τώρα δίνει, η ίδια μακάρι να πάρει αυτήν ακριβώς. 820
- ΧΟ στρ. Ας δει κάποιος με ποιο τρόπο, κοπέλες, ενώθηκε κατ' ευθείαν
με μας αυτός ο θεϊκός λόγος
της πανάρχαιας προνοητικότητας,
και ο οποίος ανέφερε, όταν κάποια στιγμή συμπληρωθεί
το δωδέκατο πλήρες έτος, να τελειώσει η ανάληψη άθλων 825
για το γνήσιο παιδί του Δία. Και αυτά με σωστό τρόπο
σταθερά οδηγούν στην εκπλήρωση.
Γιατί πως είναι δυνατόν αυτός που δεν βλέπει το φως
να αντιμετωπίζει ακόμη κάποια στιγμή την κοπιαστική
υπηρετική στάση, αφού είναι νεκρός 830

- αντ. *Αν λοιπόν αυτόν με το φονικό σύννεφο του Κενταύρου
τον ντύνει το δολοπλόκο πεπρωμένο
στα πλευρά του, ενώ έχει κολλήσει επάνω του το δηλητήριο,
το οποίο γέννησε ο θάνατος, και το συντηρούσε εκείνο το ελίσσόμενο φίδι,
πώς είναι δυνατόν αυτός να δει ένα ήλιο άλλον από τον σημερινό,* **835**
*αφού έχει προσκολληθεί στο φριχτό αυτό του φιδιού
το δίχτυ; Και τα δολοφονικά βούκεντρα ύπουλα λόγια
του μαυρομάλλη προσβάλλουν εκείνον κατακαίγοντάς με συνέπεια να του προκαλούν ταραχή.* **840**
- στρ. *Αυτή η δύστηχη μη έχοντας κανένα δισταγμό γι' αυτά,
επειδή προέβλεπε μεγάλη ζημιά στο σπιτικό της
που οφειλόταν σε κάποιους καινούργιους γάμους, αφ' ενός μεν αυτά
τα γεγονότα η ίδια τα προκάλεσε, όμως αυτά που από μία παράξενη
γνώμη προήλθαν εξ αιτίας μία καταστρεπτικής συναντήσεως,* **845**
*πράγματι αυτή τα θρηνεί ως καταστρεπτικά,
πράγματι των συχνών την υγρή
σκουπίζει των δακρύων της την άχνη.
Και το πεπρωμένο που έρχεται
δείχνει από πριν μια συμφορά μεγάλη, αλλά και ως αποτέλεσμα απάτης.* **850**
- αντ. *Ξέσπασε μία πηγή από δάκρυα,
η αρρώστια έχει εξαπλωθεί, ω αλίμονο, σαν και το οποίο από αντιπάλους
ποτέ ως τώρα...σ' αυτόν τον ένδοξο άνδρα†
δεν έφτασε δυστύχημα, ώστε να νοιώσει αυτός λύπη.* **855**
*Αλίμονο, εσύ μαύρη λόγχη του δόρατος που προηγείσαι στην μάχη,
η οποία τότε την νύφη με ταχύτητα
την οδήγησες αυτήν εδώ από την ψηλόκορμη
Οιχαλία με μάχη.
Και η Αφροδίτη ως συνοδός σιωπηλή* **860**
φάνηκε να είναι αυτή που συνέβαλε στην πραγματοποίηση όλων αυτών.
- ΗΜ.Α *Τι από τα δυο, εγώ κάνω λάθος, ή ακούω κάποιο
θρήνο να ξεκινά τώρα μέσα από το σπίτι;*
- ΗΜ.Β *Όμως τι είναι αυτό που λέω;* **865**
*Κάποιος φωνάζει κάτι όχι ασαφές, αλλά αντιθέτως ένα θρηνητικό
κλάμα μέσα στο σπίτι, και κάτι το καινούργιο ετοιμάζει το περιβάλλον αυτό.*
- ΗΜ.Α *Πρόσεξε όμως
αυτήν εδώ, σαν δυσαρεστημένη και με μαζεμένα τα φρύδια της
προχωρεί προς το μέρος μας η ηλικιωμένη γυναίκα δείχνοντας κάτι.* **870**
- ΤΡΟΦΟΣ
*Παιδιά μου, σαν όχι πολύ μικρές συμφορές για μας
δρομολόγησε το δώρο για τον Ηρακλή, αυτό που στάλθηκε.*
- ΧΟ. *Γερόντισσα, ποιο είναι αυτό το καινούργιο κακό που αναφέρεις;*
- ΤΡ. *Η Δηιάνειρα αυτήν την τελευταία της πορεία έκανε
ανάμεσα σ' όλους τους δρόμους χωρίς να κουνήσει καν το πόδι της.* **875**
- ΧΟ. *Όχι βέβαια σαν να έχει πεθάνει; ΤΡ. Τα άκουσες όλα.*
- ΧΟ. *Πέθανε η δύστηχη; ΤΡ. Το ακούς για δεύτερη φορά.*
- ΧΟ. *Η δύστηχη, καταστράφηκε. Με ποιο τρόπο λες ότι αυτή πέθανε;*
- ΤΡ. *Με ένα προσβλητικό, όσον αφορά την εκτέλεσή του. ΧΟ. Πες μας με ποιο τρόπο,
γυναίκα, βρήκε αυτή τον θάνατό της;* **880**
- ΤΡ. *Η ίδια έβαλε τέλος στον εαυτό της.*

- ΧΟ. Ποια ήταν ή οργή της, ή ποιοι ήταν οι πόνοι της;
ΤΡ. Αυτήν η κόψη ενός ξίφους καταστρεπτικού
την οδήγησε στον θάνατο. ΧΟ. Με ποιο τρόπο αυτή σχεδίασε
τον θάνατο προς τον θάνατο 885
πηγαίνοντας μόνη της; ΤΡ. Με το κόψιμο
του σιδήρου που προκαλεί τον θρήνο.
- ΧΟ. Την είδες εσύ εμπρός σου αυτήν την βιαιοπραγία, ανόητη γυναίκα;
ΤΡ. Την είδα εγώ προσωπικά, καθώς ήμουν η κοντινή συνοδός της.
ΧΟ. Τι είδους ήταν αυτή; Με ποιο τρόπο; Εμπρός λέγε! 890
ΤΡ. Η ίδια προσωπικά τα εκτέλεσε όλα αυτά.
ΧΟ. Τι είναι αυτά που λες; ΤΡ. Είναι τα αληθινά γεγονότα.
ΧΟ. Γέννησε, γέννησε τελικά μια μεγάλη
– αυτή η νεόφερτη νύφη –
καταστροφή μέσα σ' αυτό εδώ το σπίτι. 895
- ΤΡ. Βεβαίως πολύ μεγάλη! Και πολύ περισσότερο, αν όντας μπροστά σε κοντινή απόσταση
έβλεπες τι είδους ενέργειες έκανε, σε μεγάλο βαθμό θα την λυπόσουν.
- ΧΟ. Και άντεξε ένα χέρι γυναικείο να πραγματοποιήσει τέτοιου είδους πράξεις;
ΤΡ. Ναι, με πολύ φοβερό τρόπο. Θα τα μάθεις, ώστε να επιβεβαιώσεις σε μένα την αλήθεια.
Όταν πέρασε μέσα από τα δωμάτια μόνη της, 900
και είδε στην αυλή το παιδί της καμπυλωτές κλίνες
να προετοιμάζει, για να συναντηθεί πίσω με τον πατέρα του,
έκρυσε τον εαυτό της εκεί όπου να μη την δει κανείς,
και φώναζε θρηνητικά πέφτοντας πάνω στους βωμούς ότι
έμεινε μόνη της, και συγχρόνως έκλαιγε αν οποιοδήποτε από τα αντικείμενα 905
ακουμπούσε, τα οποία η δύστυχη εκείνη έως πριν λίγο τα χρησιμοποιούσε.
Και καθώς στριφογύριζε εδώ κι εκεί στα δωμάτια,
αν έβλεπε την μορφή κάποιου από τους αγαπημένους της υπηρέτες,
η δύστυχη έκλαιγε καθώς τον παρατηρούσε,
προσκαλώντας η ίδια το ίδιο της το πεπρωμένο, 910
αλλά και την κατοικία της στο μέλλον που θα είναι χωρίς το παιδί της.
Όταν εκείνη τα σταμάτησε αυτά, ξαφνικά την βλέπω αυτήν
να μπαίνει με ορμή μέσα στο δωμάτιο του Ηρακλή.
Και εγώ όντας καλυμμένη όσον αφορά την όρασή μου, έτσι ώστε αυτή να μη φαίνεται,
παρατηρούσα. Και βλέπω αυτήν την γυναίκα στο κρεβάτι 915
του Ηρακλή να βάζει τα σκεπάσματα έτσι ώστε να είναι στρωμένα.
Και έτσι όπως ολοκλήρωσε αυτήν την ενέργεια, αναπήδησε όρθια
κάθισε στο μέσον του κρεβατιού,
άρχισε να βγάζει ροές από καυτά δάκρυα,
και είπε: “Ω εσείς! συζυγικό κρεβάτι και νυφικό ένδυμα, που είσθε δικά μου, 920
από τώρα και στο εξής να είσθε χαρούμενα, διότι εμένα ποτέ πια
στο μέλλον δεν θα με δεχθείτε σ' αυτούς εδώ τους κοιτώνες ως αναπαυόμενη”.
Αυτά ακριβώς είπε, και με το χέρι της να είναι ορμητικό
λύνει το πέπλο της, στο σημείο εκείνο όπου μία χρυσή καρφίτσα
βρισκόταν εμπρός στο στήθος της, και ξεγύμνωσε 925
όλη την αριστερή της πλευρά και το αριστερό της χέρι.
Και εγώ πηγαίνοντας γρήγορα, όσο άντεχα,
ενημερώνω το παιδί εκείνης που έκανε αυτές τις πράξεις.
Και μέσα στο χρονικό διάστημα που εγώ έτρεξα προς εκεί και πάλι προς τα εδώ

- την βλέπουμε αυτήν με ένα δίκοπο μαχαίρι 930
να είναι χτυπημένη στο πλευρό της κάτω από το συκώτι και την καρδιά.
Όταν την είδε ο γιός της, ούρλιαξε· δηλ. κατάλαβε ο δύστυχος
ότι έτσι όπως ήταν οργισμένος υποκίνησε αυτήν εδώ την πράξη,
όταν αργότερα πληροφορήθηκε από το υπηρετικό προσωπικό για ποιο λόγο
χωρίς να το θέλει τα έκανε αυτά εξ αιτίας του εκείνου τέρατος. 935
Και τότε ο δύστυχος νεαρός ούτε από τους θρήνους
σταματούσε έστω και λίγο, γι' αυτήν κλαίγοντας,
ούτε να την αγκαλιάζει με φιλία, αλλά στο πλευρό της
το δικό του πλευρό ρίχνοντας βρισκόταν με πολλούς αναστεναγμούς,
ότι δηλ. αυτήν άδικα χωρίς λόγο την είχε ρίξει σε μια βαριά κατηγορία, 940
ενώ έκλαιγε για τον λόγο ότι ένας αυτός θα γίνει ορφανός την ίδια στιγμή από την ζωή
δυο ανθρώπων, δηλ. και του πατέρα και την μητέρα του.
Έτσι ακριβώς έχουν τα γεγονότα εδώ. Άρα λοιπόν αν κάποιος για δυο
ή και ακόμη περισσότερες ημέρες κάνει σχέδια,
αυτός είναι ματαιόδοξος. Διότι η κάθε αυριανή ημέρα δεν υφίσταται, 945
πριν κάποιος διαβεί καλά την παρούσα ημέρα.
- ΧΟ. στρ. Ποια από τα δυο πιο μπροστά να θρηνώ,
ποια από τα δυο τελειωμένα περισσότερο,
αυτά είναι δυσδιάκριτα για μένα την δυστυχή.
- αντ. Αυτά εδώ μπορούμε να τα βλέπουμε μέσα στο σπίτι, 950
ενώ αυτά εκεί είναι αναμενόμενα μέσα στις ελπίδες μας.
Και έχουν κάτι το κοινό μεταξύ τους η κατοχή και η αναμονή.
- στρ. Μακάρι ένας ορμητικός
άνεμος να συμβεί μέσα στο σπίτι,
ο οποίος μακάρι να με πάρει απ' αυτόν εδώ τον τόπο, για να μη 955
πεθάνω φοβισμένη, όταν
απλώς και μόνο αντικρύσω
τον γενναίο γιό του Δία.
Διότι μέσα σε πόνους που δεν αποφεύγονται
λένε ότι εκείνος έρχεται προς το σπίτι, 960
ένα ανείπωτο μυστήριο.
- αντ. Άρα σε κοντινή απόσταση κι όχι μακρινή
θρηνούσα, με δυνατή φωνή σαν αηδόνι.
Και αυτό το βάδισμα των ξένων είναι άγνωστο.
Και πώς τον μεταφέρει εκείνον; Σαν για ένα αγαπητό πρόσωπο 965
θρηνώντας βαρύ
κάνει τον αθόρυβο βηματισμό του.
Αλίμονο, αυτός μεταφέρεται χωρίς να μιλάει.
Τι πρέπει λοιπόν να συμπεράνω, ότι αυτός είναι νεκρός,
ή ότι βρίσκεται σε κατάσταση ύπνου; 970
- ΥΛ. Εγώ αλίμονο εξ αιτίας σου,
πατέρα, εγώ αλίμονο ο δυστυχής εξ αιτίας σου.
Τι πρόκειται να μου συμβεί; Τι σχέδια θα κάνω; Αλίμονο.
- ΠΡΕΣΒΥΣ
- Μη φωνάζεις, παιδί μου, μήπως προκαλέσεις
ένα άγριο πόνο στον πατέρα σου, που είναι εξαγριωμένος. 975
Ζει δηλ. ως ετοιμοθάνατος. Αντιθέτως έχε δαγκωμένο

- το στόμα σου. ΥΛ. Τι λες, γέροντα; Όντως ζει;
- ΠΡ. Αποκλείεται όμως να τον ξεσηκώσεις αυτόν που τώρα κατέχεται από ύπνο, και να ξεκινήσεις και να επαναφέρεις αυτήν την φοβερά τρελή αρρώστια, παιδί μου; ΥΛ. Όμως πάνω σε μένα τον δυστυχή υπάρχει ένα βάρος αμέτρητο. Ο νους μου έχει παρανοήσει. 980
- ΗΡΑΚΛΗΣ
- Ω Δια, σε ποιο μέρος έχω έρθει; Μεταξύ ποιων ανθρώπων βρίσκομαι τλαιπωρημένος από ασταμάτητες λύπες; Αλίμονο εγώ ο δύστυχος. 985
- Και αυτή η ελεεινή σε κατασπαράζει. Δυστυχώς.
- ΠΡ. Κατάλαβες λοιπόν πόσο κέρδος ήταν να παραμείνεις κρυφός με την σιωπή, και να μη σκορπίσεις σ' αυτόν εδώ από το κεφάλι του και από τα μάτια του τον ύπνο; ΥΛ. Δεν ξέρω πώς είναι δυνατόν να συμφωνήσω, ενώ βλέπω αυτήν εδώ την συμφορά. 990
- ΗΡ. Κήναιο ύψωμα των βωμών, για τέτοιου είδους ναούς τι είδους πάνω σε μένα τον δυστυχή ευγνωμοσύνη ανταπέδωσες εσύ, ω Δία! 995
- Τι είδους καταστροφή έριζες επάνω μου, τι είδους. Αυτήν εγώ ο δυστυχής μακάρι ποτέ να την δω με τα μάτια μου να μη χρώσταγα, ώστε αυτή η ανίατη δύναμη της τρέλας να φαίνεται καθαρά επάνω μου. Ποιος είναι ο μάγος, ποιος είναι κατασκευαστής της θεραπείας, ο οποίος αυτήν την καταστροφή θα την θεραπεύσει χωρίς τον Δία; 1000
- Θα μπορούσα να δω ένα θαύμα από μακριά. Α! Α!
- Αφήστε με, αφήστε εμένα τον δύσμοιρο να ηρεμήσω, 1005
- αφήστε να για τελευταία φορά να ηρεμήσω. Πού με ακουμπάς; Πού με βάζεις να γύρω; Θα με σκοτώσεις, θα με σκοτώσεις. Έχεις διεγείρει ό,τι κι αν κλείνει τα μάτια του. Με ακουμπάει, πω,πω, έρχεται αυτή πάλι. 1010
- Από πού κατάγεσθε, ω εσείς οι πιο αχάριστοι άνδρες ανάμεσα σ' όλους τους Έλληνες, για χάρη των οποίων βέβαια πολλά μέσα στην θάλασσα, αλλά και όλα μέσα στα πυκνά δάση αν και τα καθάριζα εν τούτοις καταστρεφόμεν ο δυστυχής, και τώρα σ' αυτόν εδώ ακριβώς που υποφέρει ούτε φωτιά, ούτε ένα ξίφος χαριστικό κανείς πλέον δεν θα φέρει. Α! Α!
- Και ούτε θέλει να έρθει και με ορμή να χτυπήσει το κεφάλι εμένα του ελεεινού; Αλίμονο, αλίμονο. 1015
- ΠΡ. Ω εσύ, παιδί αυτού του άνδρα, αυτή η πράξη προχωρεί πολύ πιο πέρα σε σχέση με την δική μου αντοχή, ανάλαβέ το εσύ, διότι σε σένα είναι έτοιμη η δύναμη περισσότερο απ' ό,τι με την δική μου συμμετοχή, προκειμένου να τον σώσεις. ΥΛ. Τον ακουμπώ εγώ, 1020
- όμως ούτε με τις δικές μου δυνάμεις, αλλά ούτε και με δυνάμεις απ' έξω

- μπορώ να θεραπεύσω την ασταμάτητη αλγεινή ζωή του από τους πόνους. Αυτά τα δίνει ο Δίας.
- ΗΡ. Ω παιδί μου, πού είσαι τέλος πάντων; Έτσι, έτσι εμένα
σήκωσέ με και κράτα με. Ω! ω! Αλίμονο στο πεπρωμένο μου. **1025**
Πάλι τινάζεται, τινάζεται αυτή η φοβερή
καταστρέφοντάς με
επιθετική απροσπέλαστη αρρώστια. **1030**
Αλίμονο, αλίμονο Αθηνά! Πάλι αυτό με πληγώνει. Αχ παιδί μου!
Λυπήσου αυτόν που σε γέννησε, τράβηξε το ξίφος σου χωρίς να είναι αυτό ένοχο, **1035**
χτύπησέ με στο στέρνο μου, θεράπευσε τον πόνο, με τον οποίον με δηλητηρίασε
η δική σου μητέρα η άθνη, και μακάρι να την δω αυτήν να πέσει χάμω
με τον ίδιο τρόπο, έτσι ακριβώς, όπως εμένα με κατέστρεψε. Ω εσύ γλυκέ Άδη, **1040**
ω αδελφέ του Δία, κοίμισέ με, κοίμισέ με
μ' ένα θάνατο γρήγορο σκοτώνοντάς με εμένα τον δυστυχή.
- ΧΟ. Ρίγησα από φόβο όταν άκουσα αυτές τις συμφορές, φίλες μου,
του άρχοντα, δηλ. με ποιες ένας τέτοιος άνδρας χάνεται. **1045**
- ΗΡ. Ω πόσα πολλά λοιπόν και παθιασμένα, και άσχημα στα λόγια
έκανα εγώ και με τα χέρια και με τους ώμους μου.
Και εντούτοις κάτι παρόμοιο ποτέ ούτε η σύζυγος του Δία
έβαλε σε μένα, ούτε ο άπονος Ευρυσθέας,
σαν και το οποίο η πανούργα κόρη του Οινέα **1050**
κόλλησε πάνω στους ώμους μου, αυτό των Ερινύων
το ύφασμα απ' όλες τις πλευρές κολλημένο πάνω μου, εξ αιτία του οποίου τώρα πεθαίνω.
Διότι αυτό όντας προσκολλημένο στα πλευρά μου τις πιο εσώτερες
σάρκες τις καταβρόχθισε, και τις αρτηρίες του πνεύμονά μου
ρουφάει με το να βρίσκεται εκεί μέσα. Και το φρέσκο αίμα μου **1055**
ήδη πλέον το έχει καταπιεί, και είμαι καταφαγωμένος στο δέρμα μου
όλο γενικά, γιατί έχω σκλαβωθεί με αυτά εδώ τα δεσμά που δεν περιγράφονται.
Και αυτά εδώ ούτε ένα ακόντιο στο πεδίο της μάχης, ούτε ο γεννημένος από την γη
στρατός των Γιγάντων, ούτε η ορμή των άγριων θηρίων,
ούτε η Ελλάδα, ούτε βάρβαρη χώρα, ούτε η περιοχή σ' όποια **1060**
εγώ έφτασα λυτρώνοντάς την, προκάλεσε ποτέ κάτι.
Και μια γυναίκα, εκ φύσεως αβρή, κι όχι ένας χαρακτήρας ανδρικός,
μόνη της λοιπόν με κατατρόπωσε χωρίς ξίφος.
Ω παιδί μου! Να αποδειχθείς παιδί αληθινά γεννημένο από εμένα,
και να μη επικαλεσθείς πλέον το όνομα της μητέρας σου. **1065**
Πάρε την από το σπίτι και παράδωσέ μου με τα χέρια σου ο ίδιος
στα χέρια μου αυτήν που σε γέννησε, για να διαπιστώσω με ακρίβεια,
αν λυπάσαι περισσότερο όταν βλέπεις το δικό μου ή το δικό της
μόρφωμα πληγώματος ως κακοπάθημα από τιμωρία.
Εμπρός λοιπόν, παιδί μου, δείξε θάρρος. Λυπήσου εμένα **1070**
που είμαι θλιβερός στα μάτια πολλών, ο οποίος σαν μια νεαρή κοπέλα
κραυγάζω κλαίγοντας, κι αυτό κανείς ποτέ
δεν μπορεί να πει ότι είδε στο παρελθόν αυτόν εδώ τον άνδρα να έχει διαπράξει,
αλλά αντιθέτως χωρίς ίχνος στεναγμού ακολουθούσα τις δυσκολίες.
Τώρα όμως εξ αιτίας ενός τέτοιου είδους συμβάντος έχω καταστεί ο δυστυχής γυναικείος. **1075**
Και τώρα πλησίασε και στάσου κοντά στον πατέρα σου,
και σκέψου εξ αιτίας ποιου κακού περιστατικού αυτά εδώ
έχω πάθει. Δηλ. θα σου τα δείξω αυτά χωρίς τα σκεπάσματα.

- Να! Δείτε όλοι εσείς το πανάθλιο σώμα μου,
δείτε τον δυστυχισμένο, σε τι ελεεινή κατάσταση βρίσκομαι. **1080**
Αχ, αχ, ο δυστυχής,
Ωχ, ωχ.
Μόλις τώρα πριν λίγο πάλι αυτό εδώ το ρίγος της συμφοράς με έκαψε,
πέρασε μέσα από τα πλευρά μου, και αταλαιπώρητο να με αφήσει
δεν φαίνεται αυτή η καταραμένη αρρώστια που με κατατρώνει.
Ω εσύ! Άρχοντα Άδη, δέξου με, **1085**
Ω εσύ! Φωτιά του Δία, χτύπα με.
Εκτίναξε, βασιλιά, ρίξε επάνω μου την σαΐτα,
πατέρα μου, του κεραυνού. Πάλι λοιπόν με κατατρώνει,
έχει αναπτυχθεί, έχει κάνει εξόρμηση. Ω εσείς χέρια μου, χέρια μου,
ω εσείς ώμοι μου, και στήθος μου, ω αγαπημένα μου μπράτσα, **1090**
εσείς γίνετε εκείνοι, οι οποίοι κάποτε
αυτό που κατοικούσε στην Νεμέα, τον καταστροφέα των ποιμένων,
το λεοντάρι, ένα πλάσμα που ήταν απλησίαστο και ακοινώνητο,
με την δύναμή σας το υποτάξατε, και την Λερναία Ύδρα,
και τον στρατό των θηρίων τον ανάμεικτο με την διπλή φύση **1095**
πάνω σε άλογα, ο οποίος ήταν προσβλητικός, παραβατικός, και ανώτερος στην δύναμη,
και το άγριο Ερυμάνθιο ζώο, κι εκείνον κάτω από τη γη
το νεαρό σκυλί του Άδη με τα τρία κεφάλια, ένα τέρας ανίκητο,
γέννημα της φοβερής Έχιδνας, και τον δράκοντα που ήταν
ο φύλακας των μήλων στις πολύ απομακρυσμένες περιοχές. **1100**
Και χιλιάδες άλλους κόπους δοκίμασα,
και κανείς δεν έστησε μνημεία οφειλόμενα στην ήττα των χεριών μου.
Και τώρα όντας εγώ διαλυμένος και κατακουρελιασμένος
από μια άγνωστη καταστροφή έχω κατακυριευθεί ο δυστυχής,
ο οποίος αποκαλούμουν ότι κατάγομαι από μια επιφανή μητέρα, **1105**
ο οποίος ονομάστηκα γιος του Δία που βρίσκεται στον ουρανό.
Όμως έχετε καλά στον νου σας τούτο, ακόμη κι αν δεν είμαι απολύτως τίποτε,
ακόμη κι αν δεν περπατώ καθόλου, αυτήν που τα έκανε αυτά
θα την συλλάβω έστω κι αν είμαι σ' αυτήν την κατάσταση. Μακάρι μόνο να πλησιάσει εδώ,
για να μάθει να διαδίδει σε όλους ότι **1110**
τους κακούς τους τιμώρησα και ζωντανός και πεθαμένος.
- ΧΟ. Δύστυχη Ελλάδα, τι είδους θλίψη βλέπω
να έρχεται, αν τον χάσει αυτόν εδώ τον άνδρα.
- ΥΛ. Επειδή μου έδωσες την ευκαιρία να πάρω τον λόγο, πατέρα,
κάνοντας μια παύση, άκουσέ με, έστω κι αν είσαι άρρωστος. **1115**
Θα ζητήσω να έχω αυτά τα οποία είναι σωστά.
Αφέσου σε εμένα, χωρίς όμως να είσαι τόσο πολύ οργισμένος, όπως ακριβώς
κεντρίζεσαι από την οργή σου. Διότι δεν είσαι σε θέση να γνωρίζεις με ποια πράγματα
είσαι έτοιμος να χαρείς, και με ποια όποια υποφέρεις χωρίς λόγο.
- ΗΡ. Αφού πεις αυτά που θέλεις, τελειώνει. Διότι όντας εγώ άρρωστος **1120**
δεν καταλαβαίνω τίποτε από αυτά τα αινιγματικά τα οποία εσύ εδώ και ώρα λες.
- ΥΛ. Έχω έρθει για να σου μιλήσω από την πλευρά εκείνης σε ποια κατάσταση
τώρα βρίσκεται, και σφάλματα έκανε χωρίς να το θέλει.
- ΗΡ. Ω εσύ, πανάθλιε, μου ανέφερες πάλι **1125**
την μητέρα σου που σκότωσε τον πατέρα σου, για να την ακούσω;

- ΥΛ. *Ἡ κατάστασή της είναι τέτοια, ὥστε να μη πρέπει να σιωπήσω.*
- ΗΡ. *Μα και βέβαια δεν πρέπει ἐξ αἰτίας αὐτῶν τῶν ἐγκλημάτων.*
- ΥΛ. *Ὅμως καθόλου δεν θα συμφωνήσεις, ἐξ αἰτίας αὐτῶν που ἐγιναν σήμερα.*
- ΗΡ. *Λέγε, και φρόντισε να μην αποδειχθεῖς ἀναξιοπρεπής.*
- ΥΛ. *Λέω λοιπόν. Ἐχει πεθάνει διότι χτυπήθηκε με ξίφος πριν λίγο.* **1130**
- ΗΡ. *Από ποιόν; Περίεργο λόγο ἐξεστόμισες σαν μάγος με κουβέντες ἀσχημες.*
- ΥΛ. *Ἡ ἴδια ἀπὸ τον ἴδιο της τον εαυτό, κι ὄχι κάποιον που ἦρθε ἀπ' ἐξῶ.*
- ΗΡ. *Αλίμονο! Πριν να πεθάνει αὐτή ἀπὸ το δικό μου χέρι, ὅπως ἐπρεπε;*
- ΥΛ. *Ακόμη και η ὀργή σου εἶναι δυνατόν να μεταβληθεῖ, αν μάθεις τα πάντα.*
- ΗΡ. *Περίεργο λόγο ξεκίνησες. Πες μου δηλ. τι ἐννοεῖς.* **1135**
- ΥΛ. *Ὅλα τα ἔκανε τα πάντα λάθος σκεπτόμενη ὁμως ἀπὸ σωστές πράξεις.*
- ΗΡ. *Πανάθλιε, ἔκανε αὐτή σωστές πράξεις ἐνῶ σκότωσε τον πατέρα σου;*
- ΥΛ. *Ενῶ περίμενε να ρίξει ἓνα ἐρωτικό τράβηγμά σου, ὅταν εἶδε τους γάμους μέσα στο σπίτι, ἀλλὰ ἀπέτυχε.*
- ΗΡ. *Και ποιος ἀπὸ την Τραχίνα ἦταν τόσο ικανός στα δηλητήρια;* **1140**
- ΥΛ. *Ὁ Κένταυρος Νέσσος την ἐπεισε ἐκείνην ἐδῶ και καιρό πριν, να ἐξάψει την ἐρωτική σου ἐπιθυμία μ' αὐτό ἐδῶ το φίλτρο.*
- ΗΡ. *Πω πω, ο δύστηχος, χάνομαι ο δύσμοιρος.*
- Καταστράφηκα, καταστράφηκα, φως πλέον δεν ὑπάρχει για μένα.*
- Αλίμονο, καταλαβαίνω πλέον σε ποιο σημεῖο δυστυχίας βρισκόμαστε.* **1145**
- Εμπρός λοιπόν, παιδί μου. Δεν ἔχεις ἐσὺ πλέον πατέρα.*
- Φώναζε ἐδῶ ὅλα τα παιδιά μου ἀπὸ αὐτά που ἔχετε ὅλοι το ἴδιο αἷμα,*
- φώναζε ἐδῶ την δύστηχη την Ἀλκμήνη, αὐτὴν του Δία*
- την σύζυγο που δεν ἀποκόμισε κανένα κέρδος, για να πληροφορηθεῖτε ἀπὸ ἐμένα*
- για τελευταία φορά ὅσες προφητείες γνωρίζω.* **1150**
- Ὅμως οὔτε η μητέρα σου εἶναι ἐδῶ, ἀλλὰ συνέβη*
- ὥστε να βρίσκεται τώρα στην παραλία της Τίρυνθας,*
- και κάποια ἀπὸ τα παιδιά τα πήρε και τα συντηρεῖ ἡ ἴδια,*
- ἐνῶ κάποια ἄλλα μπορεῖ να βρεις να κατοικοῦν στην πόλη της Θήβας.*
- Εμεῖς ὁμως, ὅσοι εἴμαστε παρόντες, αν κάτι χρειάζεται, πατέρα,* **1155**
- να κάνουμε, σε ακούμε και θα σε ἐξυπηρετήσουμε.*
- ΗΡ. *Ἀκου λοιπόν ἐσὺ την δραστηριότητα. Εσὺ ἔχεις φτάσει σ' ἓνα σημεῖο ὅπου*
- θα ἀποδείξεις τι εἶδους ἄνδρας καλεῖσαι με το να κατὰγεσαι ἀπὸ ἐμένα.*
- Ἦταν χρησιμοδοτημένο σε μένα παλιά ἀπὸ τον πατέρα μου,*
- δηλ. ὅτι να μη βρω τον θάνατο ἀπὸ κανένα ἀπ' ὅσους ἀναπνέουν ὡς θνητοί,* **1160**
- ἀλλὰ ἀπ' αὐτόν ο οποίος ὡς πεθαμένος βρίσκεται κάτοικος του Ἄδη.*
- Αὐτό λοιπόν το τέρας ο Κένταυρος, ὅπως ἦταν αὐτή ἡ θεϊκή*
- προφητεία, ἐτσι ἀκριβῶς ἐμένα ζωντανὸ με σκότωσε, αν και ἐκεῖνος ἦταν πεθαμένος.*
- Και θα δείξω ὅτι αὐτές οι νέες προφητείες συμφωνοῦν ἀπόλυτα*
- με ἐκεῖνες, με τις παλιές με ἀπόλυτη ταύτιση,* **1165**
- τις ὁποῖες ἐγὼ κατέγραψα μπαίνοντας στο ἱερό χώρο*
- τῶν Σελλῶν, οι ὁποῖοι ζουν σε υψώματα και κοιμούνται κατὰχαμα,*
- ἀπὸ την βελανιδιά του πατέρα μου που μιλάει πολλές γλώσσες,*
- ἡ ὁποία ἔλεγε ὅτι ἐκπληρώνεται σε μένα μια ἀπαλλαγὴ*
- ἀπὸ τα βάσανα που ἔχουν σωρευτεῖ ἐπάνω μου σ' αὐτὴν ἐδῶ* **1170**
- την τωρινὴ και παρούσα χρονικὴ στιγμή· και πιστεύω ὅτι θα γίνω ευτυχισμένος.*
- Ὅμως αὐτό ἐδῶ δεν σήμαινε τίποτε ἄλλο παρά να πεθάνω.*
- Διότι στους νεκρούς δεν ὑπάρχει καμία πλέον ταλαιπωρία.*

- Επειδή τώρα αυτά εκδηλώνονται ολοφάνερα, παιδί μου,
πρέπει εσύ να με βοηθήσεις, 1175
και να μη καθυστερείς ώστε να κάνεις την γλώσσα μου πιο καυστική,
αλλά εσύ να υποχωρήσεις και να με βοηθήσεις, ένα νόμο
ιδιαιτέρως πολύτιμο έχοντας βρει, δηλ. να υπακούς στην πατρική θέληση.
- ΥΛ. Όμως, πατέρα μου, σίγουρα φοβάμαι να φτάσω την συζήτησή μας
σ' ένα τέτοιο σημείο, και θα υπακούσω σ' αυτά που εσύ θεωρείς σωστά. 1180
- ΗΡ. Κατ' αρχήν δώσε μου το δεξί σου χέρι.
- ΥΛ. Για ποιο λόγο βάζεις αυτόν τον εξαναγκασμό σε τέτοιο μεγάλο βαθμό επάνω μου;
- ΗΡ. Δεν θα μου δώσεις το χέρι σου γρήγορα, και δεν θα απειθαρχήσει απέναντί μου;
- ΥΛ. Να, σου το δίνω, και δεν θα υπάρξει καμία αντίρρηση.
- ΗΡ. Τώρα ορκίσου στο κεφάλι του Δία ο οποίο με γέννησε. 1185
- ΥΛ. Όμως για να κάνω τι; Και αυτό ακριβώς θα λεχθεί καθαρά.
- ΗΡ. Όντως λοιπόν να εκτελέσεις το έργο που έχει προταθεί.
- ΥΛ. Ορκίζομαι, έχοντας τον Δια ως εγγυητή του όρκου μου.
- ΗΡ. Να ορκιστείς ότι θα σε βρουν δυστυχίες, αν ξεστρατίσεις από τον όρκο σου.
- ΥΛ. Αποκλείεται να με βρουν αυτές. Έτσι λοιπόν θα εκτελέσω το έργο, παρ' όλα αυτά όμως ορκίζομαι. 1190
- ΗΡ. Γνωρίζεις την κορυφή εκείνη της Οίτης που είναι αφιερωμένη στον μεγάλο Δία;
- ΥΛ. Την γνωρίζω, διότι πολλές φορές στάθηκε εκεί ψηλά προσφέροντας θυσία.
- ΗΡ. Εκεί λοιπόν πρέπει εσύ σηκώνοντας το
σώμα μου με τα ίδια σου τα χέρια, και με όσους από τους φίλους σου χρειάζεσαι,
πολλή ξυλεία από βελανιδιές με τις βαθιές τις ρίζες 1195
αφού κόψεις, και αφού ξεριζώσεις συγχρόνως μια γερή
αγριελιά, να βάλεις επάνω σ' αυτά τον δικό μου σώμα,
και πάρε την φλόγα μιας δάδας από πεύκο
και βάλε φωτιά. Και μη βγάλεις κανένα δάκρυ από την λύπη σου,
αλλά χωρίς στεναγμούς και χωρίς δάκρυα, αν βέβαια κατάγεςαι 1200
από εμένα, κάνε θυσία. Διαφορετικά, εγώ θα σε περιμένω εγώ,
έστω κι αν είμαι στον κάτω κόσμος, με κατάρες όντας πάντοτε σκληρός απέναντί σου.
- ΥΛ. Αλίμονο, πατέρα μου, τι είδους πράξεις έχεις ετοιμάσεις για μένα.
- ΗΡ. Αυτά τα οποία πρέπει να γίνουν. Διαφορετικά, κάποιου άλλου πατέρα
να γίνεις παιδί, και ποτέ να μη αποκληθείς δικό μου παιδί πλέον. 1205
- ΥΛ. Πάλι αλίμονό μου περισσότερο τώρα, σε τι είδους ενέργειες με καλείς, πατέρα,
δηλ. να γίνω δολοφόνος και φονιάς δικός σου με τα χέρια μου.
- ΗΡ. Εγώ βέβαια σε καμία περίπτωση, αλλά στην κατάσταση που βρίσκομαι να γίνεις θεραπευτής
και μόνο εσύ γιατρός των δικών μου συμφορών.
- ΥΛ. Και πώς εγώ βάζοντας φωτιά θα ήταν δυνατόν να θεράπευα το δικό σου σώμα; 1210
- ΗΡ. Όμως αν φοβάσαι σχετικά μ' αυτό, τουλάχιστον κάνε τα άλλα.
- ΥΛ. Μα δεν πρόκειται να υπάρξει άρνηση της μεταφοράς σου.
- ΗΡ. Δηλ. και η εκπλήρωση της φωτιάς η οποία έχει ζητηθεί από εμένα;
- ΥΛ. Μπορεί βέβαια στον βαθμό που δεν πιάνω με τα ίδια μου τα χέρια.
Και τα άλλα θα τα κάνω, και δεν θα έχεις καμία δυσκολία όσον αφορά την δική μου συμμετοχή. 1215
- ΗΡ. Ακόμη και αυτά είναι αρκετά. Όμως πρόσφερε σε μένα
μια μικρή εξυπηρέτηση βάζοντας αυτήν μαζί με άλλα μεγάλα.
- ΥΛ. Έστω κι αν είναι πολύ μεγάλες, εντούτοις θα γίνουν.
- ΗΡ. Γνωρίζεις βέβαια την κόρη του Ευρύτου;
- ΥΛ. Την Ιόλη ανέφερες, όπως εγώ υποθέτω. 1220
- ΗΡ. Την γνωρίζεις. Ως προς αυτά ακριβώς σε καθιστώ υπόχρεο, παιδί μου.

- Αυτήν, όταν εγώ πεθάνω, αν θέλεις
να θέλεις να τίμιος, έχοντας θυμηθεί τους όρκους που έδωσες στον πατέρα σου,
πάρε την ως σύζυγο, και μη φανείς άπιστος απέναντι στον πατέρα σου.
Και κανείς άλλος άνδρας μακάρι να μην την πάρει αυτήν, **1225**
η οποία έγειρε δίπλα μου,
αλλά εσύ, παιδί μου, φρόντισε αυτόν τον γάμο.
Υπάκουσε. Διότι πράγματι το να μη τηρείς εσύ τις μικρές υποσχέσεις,
ενώ είσαι πιστός σε μένα όσον αφορά τις μεγάλες, αυτό προκαλεί σύγχυση ως προς την τελευταία.
- ΥΛ. Αλίμονο! Είναι κακό πράγμα να θυμώνει κανείς με κάποιον που είναι άρρωστος. **1230**
Όμως το να βλέπει κανείς αυτόν να έχει αυτές τις απόψεις, ποιος μπορεί να το ανεχτεί;
- ΗΡ. Ψιθυρίζεις κουβέντες σαν να μη πρόκειται να κάνεις τίποτε απ' αυτά που εγώ λέω.
- ΥΛ. Όμως ποιος τέλος πάντων, – αφού αυτή η γυναίκα αποκλειστικά μετέχει στην ευθύνη
για τον θάνατο στην μητέρα μου, αλλά και στην ευθύνη για το ότι βρίσκεσαι όπως βρίσκεσαι,
ποιος είναι δυνατόν αυτά, εκτός κι αν υποφέρει εξ αιτίας εκδικητικών πνευμάτων, **1235**
να τα επιλέξει; Σίγουρα, πατέρα μου, είναι καλύτερο εγώ να πεθάνω,
παρά να συζήσω με αυτούς τους οποίους μισώ υπερβολικά.
- ΗΡ. Αυτός ο άνδρας καθώς φαίνεται δεν μοιράζεται
με μένα που πεθαίνω την δική μου επιθυμία. Όμως πράγματι η κατάρα των θεών
θα σε καρτερεί, αν δεν υπακούσεις στα δικά μου λόγια. **1240**
- ΥΛ. Αλίμονο, γρήγορα, καθώς φαίνεσαι, θα αποκαλύψεις πόσο ασθενείς είσαι.
- ΗΡ. Ναι, γιατί με ξεσηκώνεις από ένα κακό που βρισκόταν σε καταστολή.
- ΥΛ. Ο δυστυχής εγώ, αφού έχω την απορία ως προς πολλά ζητήματα.
- ΗΡ. Ναι, γιατί δεν θεωρείς σωστό να υπακούς στον πατέρα σου.
- ΥΛ. Δηλ. να μάθω λοιπόν να είμαι ασεβής, πατέρα; **1245**
- ΗΡ. Δεν είναι ασεβής πράξη να ικανοποιήσεις την ψυχή μου.
- ΥΛ. Δηλ. με κάλεσες να τα κάνω αυτά ως πράξεις νόμιμες;
- ΗΡ. Βεβαίως. Και καλώ τους θεούς ως μάρτυρες τούτων.
- ΥΛ. Ωραία λοιπόν, θα τα κάνω, και δεν θα τα αρνηθώ,
εμφανίζοντας στους θεούς την δική σου ενέργεια. Διότι βέβαια δεν είναι δυνατόν **1250**
κάποια στιγμή να φανώ ανήθικος επειδή έδειξα εμπιστοσύνη σε σένα, πατέρα.
- ΗΡ. Σωστά τελείωσες, και πάνω σ' αυτά εδώ την εξυπηρέτηση
πρόσθεσέ την, παιδί μου, ώστε να είναι γρήγορη, για να με βάλεις πάνω
στην φωτιά, πριν να επανέλθει αυτός ο σφαδασμός ή το κέντρισμα.
Εμπρός κάνετε γρήγορα, σηκώστε με. Αυτή η λήξη όλων **1255**
των ταλαιπωριών μου, και το έσχατο τέλος αυτού εδώ του άνδρα.
- ΥΛ. Όμως τίποτε δεν εμποδίζει εσένα ώστε αυτά να ολοκληρωθούν,
διότι με διατάξεις και με υποχρεώνεις, πατέρα.
- ΗΡ. Εμπρός λοιπόν, πριν επαναφέρεις
αυτήν εδώ την αρρώστια εσύ, ω ψυχή μου άπονη, κάνοντας **1260**
το στόμα μου να είναι από ατσάλι κολλημένο με πέτρες,
απομάκρυνε την κραυγή μου, με την λογική ότι θα κάνεις
μια πράξη χωρίς την θέλησή σου, που όμως να φέρει χαρά.
- ΥΛ. Σηκώστε τον, ακόλουθοι, προσθέτοντας για χάρη μου
μια μεγάλη βέβαια συγκαταβατικότητα για αυτά εδώ, **1265**
αλλά και των θεών μια μεγάλη αχαριστία
αναγνωρίζοντας, οφειλόμενη στα γεγονότα τα οποία διαδραματίζονται,
διότι αυτοί αν και τον γέννησαν και αποκαλούνταν
πατέρες του, τέτοιου είδους συμφορές αυτήν την στιγμή παρατηρούν.

Αυτά λοιπόν που πρόκειται να συμβούν κανείς δεν προβλέπει, 1270
ενώ αυτά που τώρα συμβαίνουν είναι βέβαια λυπηρά σε μας,
αλλά ντροπιαστικά για εκείνους,
αλλά και πάρα πολύ σκληρά για εκείνον
ο οποίος ανάμεσα στους άνδρες υποφέρει αυτήν την δυστυχία.
Κι ούτε εσείς, κοπέλες, να μη μείνετε εδώ πίσω στο σπίτι, 1275
οι οποίες είδατε πρόσφατους σημαντικούς θανάτους,
και πολλές συμφορές που πρόσφατα συνέβησαν,
και κανένα απ' αυτά δεν υπάρχει που να μην είναι του Δία.

ΣΧΟΛΙΑ

Πρόλογος: στχχ. 1-93: Η Δηιάνειρα και η ηλικιωμένη υπηρέτριά της βρίσκονται μαζί στην σκηνή, αλλά η Δηιάνειρα μονολογεί ανακλώντας στην μνήμη της τις δυσκολίες της νεανικής της ηλικία, για να φτάσει στις ανησυχίες του παρόντος, τις οποίες έχει δημιουρ-

γίσει η δεκαπεντάμηνη απουσία του Ηρακλή χωρίς καμία απολύτως είδηση. Την ανησυχία της την αυξάνει και ένα σημείωμα το οποίο της άφησε ο Ηρακλής πριν φύγει. Τότε η υπηρέτρια εισηγείται στην Δηιάνειρα να στείλει τον γιο του Ηρακλή, τον Ύλλο, να αναζητήσει πληροφορίες για τον πατέρα του. Εκείνη την στιγμή εμφανίζεται ο Ύλλος, και αναγγέλλει την είδηση για τον πατέρα του, ότι όλο αυτό το χρονικό διάστημα ήταν στην υπηρεσία της βασίλισσας της Λυδίας, της Ομφάλης. Τότε η Δηιάνειρα αποκαλύπτει τον χρησμό που της πει ο Ηρακλής πριν φύγει. Σύμφωνα μ' αυτόν ο πόλεμος στην Εύβοια θα αποφασίσει για το μέλλον του: ή θα πεθάνει, ή αλλιώς θα ζήσει από τότε ευτυχισμένα. Ο Ύλλος αποφασίζει τότε να συναντήσει τον πατέρα του στην Εύβοια, και αναχωρεί για το σκοπό αυτό.

1. «**άνθρώπων**»: η γενική συντάσσεται κανονικά με το ουσιαστικό 'Λόγος' ως υποκειμενική. **ἀρχαῖος**: κατηγορούμενο του αποτελέσματος, 'που έχει εμφανιστεί έτσι ώστε να είναι πολύ παλαιός'.
2. «**πρὶν ἄν**»: η χρονική πρόταση με 'πρὶν+ἄν+Υποτ.' εκφράζει χρόνο μαζί με υπόθεση. Στην ουσία αντιστοιχεί στις υποθετικές προτάσεις που εκφράζουν το 'προσδοκώμενο', 'μὴ ἀπέλθῃτε πρὶν ἄν ἀκούσητε, Ξεν. Ἀνάβ.5,7,12', όπου η χρονική πρόταση εκφράζει υποθετικό λόγο 'ἄν μὴ ἀκούσητε, μὴ ἀπέλθῃτε'.
4. «**πρὶν...μολεῖν**»: ο χρονικός σύνδεσμος 'πρὶν' συντάσσεται με απαρέμφατο, όταν πρέπει να δώσει την ερμηνεία του 'πρὶν να+ρήμα' με το απαρέμφατο να είναι συμπερασματικό, 'ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀναβαίνει Χειρίσοφος πρὶν τινὰς αἰσθῆσθαι τῶν πολεμίων, Ξεν. Ἀν.4,1,7 ο Χειρίσοφος ἀναβαίνει στην κορυφή πρὶν να το ἀντληθῇ αὐτὸ κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς'. Εξ ἴσου σωστά χρησιμοποιείται η ίδια σύνταξη και για το παρελθόν 'πρὶν καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον βασιλεὺς ἐφάνη, Ξεν. Ἀν.1,10,19 ο βασιλιάς παρουσιάστηκε πρὶν σταθμεύσει το στράτευμα για το φαγητό'.
5. «**ἔξοιδ' ἔχουσα...**»: 'ἔξοιδα <με> ἔχουσα <τὸν βίον> δυστυχῇ τε καὶ βαρύν'.
6. «**Οἰνέως**»: ο 'Οἰνέως' ήταν ο πατέρας του Μελεάγρου (Ιλ.9,529) και του Τυδέα (Ιλ.5,813).
7. «**ἐν Πλευρώνι**»: η 'Πλευρών' ήταν μία πόλη στην περιοχή της Αιτωλίας. Σύμφωνα με τον Στράβωνα υπήρχαν δυο πόλεις με τον ίδιο όνομα 'Πλευρών', η παλαιά και η νέα (Στρ. 10,2,3-4). Η 'παλαιά Πλευρών' και η Καλυδώνα ήταν οι δύο κύριες πόλεις της Αιτωλίας. Η παλαιά Πλευρών πρὶν την εποχή του Τρωικού πολέμου ανήκε στους Κουρήτες οι οποίοι πολεμούσαν συχνά με τους Αιτωλούς της γειτονικής πόλης Καλυδώνας (Ιλ.9.529). Την εποχή του Τρωικού Πολέμου όμως η Πλευρών ήταν Αιτωλική πόλη και συμμετείχε στην εκστρατεία στην Τροία υπό τις διαταγές του Αιτωλού αρχηγού Θόαντα, γιου του Οινέα. (Ιλ. 2.639, & 13.217, 14.116). Αυτή η παλαιά Πλευρών εγκαταλείφθηκε ἀπὸ τοὺς κατοίκους της σύμφωνα με τον Στράβωνα λόγω των καταστροφών που υπέστη στα ἔτη 239-229π.Χ. ἀπὸ τον Δημήτριο Β', βασιλιά της Μακεδονίας, και εγκαταστάθηκαν στην νέα Πλευρώνα στους πρόποδες του ὄρους Ἀράκυνθος στην Αιτωλία. «**νυμφείων ὄκνον**»: η γενική αντικειμενική 'φόβο για τον γάμο'.
8. «**εἴ τις...γυνή**»: πολλές φορές η υποθετική πρόταση χωρίς ρήμα χρησιμεύει για να δείξει ότι το ρήμα της κύριας προτάσεως, δηλ. στην ουσία η 'απόδοση', ταιριάζει σε κάποιον ή σε κάτι περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, 'ἔς τὰ πολεμικά, εἴπερ ποτέ, μάλιστα δὴ ὀκνηρότεροι ἐγένοντο, Θουκ.4,55 στην πολεμική τέχνη ἔγιναν πολὺ πιο ἀναβλητικοί, περισσότερο ἀπὸ οποτεδήποτε ἄλλοτε στο παρελθόν'.
- 9-13. Τις μεταμορφώσεις του Αχελώου ως μνηστήρος της Δηιάνειρας μνημονεύει αυτολεξεί και ο Στράβων, όταν περιγράφει την σύγκρουση του Ηρακλή με τον Αχελώο, προκειμένου ο ήρωας να διώξει τον Αχελώο και να πάρει εκείνος την Δηιάνειρα ως σύζυγο, πράγμα που τελικά συνέβη (Στράβ.10,2,19,21-24).
10. «**πατρός**»: γενική αφαιρετική που δείχνει την προέλευση.
- 11-13. «**ταῦρος...δράκων...βούπρωρος**»: επιρρ. κατηγορούμενα του τρόπου, 'σαν ταῦρος...σαν φίδι...σαν βόδι'.
14. «**ποτοῦ**»: γενική διαιρετική στο 'κρουνοί', 'βρύσες που αποτελούνταν ἀπὸ νερά πηγών'
15. «**προσδεδεγμένη**»: οι προτάσεις που δέχεται η Δηιάνειρα ἀπὸ τον Αχελώο γίνονται πρὶν ακόμη εμφανιστεῖ ο Ηρακλής ως δυνδαικεδικητής σύζυγός της.
17. «**πρὶν...ἐμπελασθῆναι**»: ὅπως στον στχ. 4.

18. «**ἀσμένη μοι**»: η δοτική της αντωνυμίας είναι προσωπική του 'ενδιαφέροντος' προσώπου, και το επίθετο είναι επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου, *‘ένα γεγονός που για μένα ήταν πολύ ευχάριστο’*, 'έμοι δέ κεν ἀσμένω εἶη, ἴλ.108'
20. «**τῷδ’**»: τῷ Ἀχελώω' δοτική της συνοδείας ή συμμετοχής στο 'συμπεσών'. «**μάχης**»: γενική διευκρινιστική, προσδιοριστική, *‘σ’ ένα αγώνα ο οποίος είχε τα χαρακτηριστικά της μάχης, της συγκρούσεως’*.
21. «**τρόπον...πόνων**»: *‘την μέθοδο που ακολούθησαν και οι δυο τους στις προσπάθειες που κατέβαλαν’*. Η γενική είναι αντικειμενική.
23. «**ἀταρβής**»: επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου.
25. «**μῆ...ἄλγος ἐξεύροι**»: ενδοιαστική πρόταση με Ευκτική, διότι εξαρτάται από ρ. Ιστορ. Χρόνου. Αυτό που φοβόταν η Δηιάνειρα ήταν *‘μήπως η ομορφιά της δώσει δύναμη στον Αχελώο και νικήσει εκείνος, πράγμα που θα την έκανε δυστυχισμένη’*.
27. «**εἰ δὴ καλῶς**»: η υποθετική αυτό πρόταση αναιρεί την αμέσως προηγούμενη διαπίστωση, πως *‘το τέλος που έβαλε ο Δίας ήταν καλό’*. Ως *‘καλό τέλος’* στον στχ. 26 εννοούσε την νίκη του Ηρακλή και την συζυγική ένωσή της με εκείνον, αντί με τον Αχελώο. Όμως αμέσως μετά στον επόμενο στχ. αναιρεί, ή θέτει υπό σοβαρή αμφισβήτηση αυτό το *‘καλό τέλος’*, δηλ. τον γάμο της με τον Ηρακλή, διότι τώρα που αφηγείται τα γεγονότα αυτά, ο Ηρακλής λείπει από το σπίτι τους για ένα μεγάλο διάστημα δεκαπέντε μηνών, όπως θα πει αμέσως στην συνέχεια, ενώ η ίδια βρίσκεται φιλοξενούμενη σε φιλικό τους σπίτι χωρίς να έχει κανένα νέο απ’ αυτόν. «**λέχος...κριτὸν/ξυστᾶσ’**»: εδώ είναι δυνατόν να γίνουν δυο διαφορετικές συντάξεις: (i) η μτχ. ξυστᾶσα' ως αμετάβατο ως ρ. συνδετικό, οπότε τα *‘λέχος...κριτὸν’* είναι ονομαστικές με το *‘λέχος’* κατηγορούμενο και το *‘κριτὸν’* κατηγορούμενο του αποτελέσματος *‘με το να γίνω εγώ μία σύζυγος που να είμαι επιλεγμένη – κατ’ επιλογήν’*. (ii) η μτχ. ξυστᾶσα' ως μεταβατικό ρ., οπότε τα *‘λέχος...κριτὸν’* είναι αιτιατικές με το *‘λέχος’* αντικείμενο και το *‘κριτὸν’* κατηγορούμενο του αποτελέσματος *‘με το να δημιουργήσω εγώ μία συζυγική σχέση που να είναι επιλεγμένη – κατ’ επιλογήν’*. Πάντως ανεξαρτήτως της όποιας συντάξεως, το νόημα παραμένει το ίδιο.
- 29/30 «**νὺν εἰσάγει...καὶ νύξ ἀπωθεῖ**»: αυτό που περιγράφει εδώ η Δηιάνειρα, συμβαίνει κάθε βράδυ, δηλ. κάθε βράδυ έρχεται μία στενοχώρια για τον Ηρακλή, και επειδή την διώχνει το επόμενο βράδυ, αυτό σημαίνει ότι διαρκεί μέχρι ακριβώς το επόμενο βράδυ.
- 31 «**οὓς κείνός ποτε**»: ενν. το ρ. *‘προσεῖδε’* από τον στχ. 33
34. «**εἰς δόμους τε κάκ δόμων**»: ως σχήμα λόγου είναι το ίδιο ακριβώς με την έκφραση *‘νύξ εἰσάγει καὶ νύξ ἀπωθεῖ’* στον στχ.29, *‘η μοίρα του τον έστελνε στο σπίτι μας, αλλά την ίδια στιγμή τον έδιωχνε απ’ αυτό’*.
35. «**λατρεύοντά τω**»: προφανώς έχει κατά νου τον Ευρυσθέα με τις δώδεκα εντολές που έδινε στον Ηρακλή.
36. «**ἄθλων...ὑπερτελής**»: *‘ὑπερτελέω τινός βρίσκομαι πάνω από κάτι/κάποιον’*, εδώ με την έννοια ότι *‘απεμπλέκομαι από κάτι’*, άρα *‘τελειώνω, τερματίζω κάτι’*.
38. «**ἔκτα**»: γ' ενικό αορίστου του ρ. *‘κτείνω’* αντί του *‘έκτανε’* (Εὐρ.Μήδ. 1398· Ἴλ. 12,46). «**Ἰφίτου βίαν**»: όπως σημειώθηκε και στην εισαγωγή, όταν ο Ηρακλής σκότωσε τον Ἴφιτο, τον γιο του Εὐρυτου, τιμωρήθηκε με τριετή προσφορά υπηρεσιών στην βασίλισσα Ομφάλη, η οποία τον έστελνε σε διάφορες αποστολές. Στην διάρκεια αυτής της τριετούς τιμωρίας του συνάντησε την Δηιάνειρα και την παντρεύτηκε. Συνεπώς σε όλο το χρονικό διάστημα του έγγαμου βίου τους βρίσκονται υπό διωγμό και τιμωρία.
40. «**ἐξένω παρ’ ἀνδρί**»: εννοεί τον βασιλιά της Τραχίνας, τον *‘Κήϋκα’*.
43. Η σύνταξη έχει ως εξής: αντικ. του ρ. είναι η αιτιατική *‘νιν’*, η μτχ. *‘έχοντα’* είναι κατηγ. στο αντικείμενο, ή άλλως κατηγορηματική, και η αιτιατική *‘πῆμα’* είναι αντικ. στην μτχ., ενώ η αντων. *‘τι’* επιθ. προσδ.
47. «**δέλτον**»: όπως μαθαίνουμε στην συνέχεια του έργου από τον Χορό, δώδεκα χρόνια πριν η Πυθία είχε δώσει χρησμό στον Ηρακλή πως στο τέλος της δωδεκαετίας θα πέθαινε (824). Πριν δεκαπέντε μήνες ο Ηρακλής πριν φύγει, είχε δώσει στην Δηιάνειρα σ’ ένα πίνακα γραμμένο αυτόν τον χρησμό (1167). Την

πραγματοποίηση αυτού του χρησμού φοβάται τώρα η Δηιάνειρα. «τὴν»: το άρθρο στην θέση της αναφορικής αντωνυμίας ἥν : δέλτον'. Η αιτιατική είναι υποκείμενο στο απαρέμφατο 'λαβεῖν', το οποίο με την σειρά του είναι αντικείμενο στο 'ἀρῶμαι'.

- 49-51** Η συντακτική σειρά των λλ.: 'ἐγὼ κατεῖδον σὲ γοωμένην μὲν πολλὰ πανδάκρυτα δακρύματα τὴν Ἡράκλειον ἔξοδον'. Πρόκειται για μία σύνταξη κατά την οποία έχουμε ένα μεταβατικό ρήμα (εδώ την *μτχ. γοωμένην*), η οποία συντάσσεται με δυο αιτιατικές, 'δακρύματα' και 'ἔξοδον'. Η μια εκ των δυο αυτών αιτιατικών θα είναι πάντοτε συνώνυμη με το ρήμα, και εδώ είναι η αιτιατ. 'δακρύματα'. Σ' αυτήν την περίπτωση η συνώνυμη αυτή αιτιατική δεν συνιστά αντικείμενο του ρ., αλλά συναλείφεται με το ρ. και συνιστά πλέον μία καινούργια ρηματική έννοια εντελώς υποθετική που δεν απαντά βέβαια στην Ελλ. γλώσσα, αλλά μπορεί κάλλιστα να εννοηθεί· δηλ. ο συνδυασμός 'γοάω δακρύματα' θα μπορούσε με την συναλειφή να δώσει τον υποθετικό ν.ε. ρ. 'δακρυθρηνώ'. Επειδή όμως κάτι τέτοιο είναι αδύνατον, γι' αυτό στην ν.ε. γλώσσα η συνώνυμη με το ρ. αιτιατική μεταφράζεται επιρρηματικά 'γοάω δακρύματα = θρηνώ με δάκρυα'. Η άλλη αιτιατική που μένει, λειτουργεί πλέον ως το κανονικό αντικείμενο του ρ. 'γοάω δακρύματα τὴν ἔξοδον θρηνώ με δάκρυα τὴν φυγή/τὴν ἀπομάκρυνση'. Παράδειγμα: 'Μῆδεια, χαῖρε· τοῦδε γὰρ προοίμιον κάλλιον οὐδεὶς οἶδε προσφωνεῖν φίλους, Εὐρ.Μήδ.663', όπου έχουμε το 'προσφωνεῖν' να συντάσσεται με τις αιτιατικές, 'προοίμιον' και 'φίλους'. Κανονικό αντικείμενο στο απρμφ. είναι μόνο αυτή η αιτιατική που *δεν είναι συνώνυμη*, με το απρμφ. δηλ. η αιτιατ. 'φίλους'. Η άλλη αιτιατική 'προοίμιον' συναλείφεται με το απρμφ. σε μία ρηματική έννοια. Επειδή όμως δεν υπάρχει λ. που να αποδίδει την ένωση των 'προσφωνῶ προοίμιον', γι' αυτό το ρ. μένει ακέραιο και η συνώνυμη αιτιατική αποδίδεται πλέον εμπροθέτως επιρρηματικά 'προσφωνώ με μία εισαγωγή', και η δεύτερη αιτιατική 'φίλους' είναι το κανονικό αντικείμενο του απρμφ. (*Μῆδεια ἔχε γεια! Κανείς δεν γνωρίζει να προσφωνεῖ με εισαγωγή καλύτερη απ'αυτὴν ἐδὼ τοὺς φίλους του*). Για πολλά παραδείγματα (Kühner,325b).
- 51-54** Η σύνταξη στους στχχ. αυτούς μπορεί να οργανωθεί με δυο διαφορετικούς τρόπους: (i) η πρόταση 'εἰ... δούλαις' να είναι η πρώτη υποθετική, και η πρόταση που ακολουθεί 'κάμῃ...τὸ σὸν' να θεωρηθεί ως η δεύτερη υποθετική με τον 'εἰ' εννοούμενο, δηλ. 'αν είναι σωστό...με γνώμες δούλων, και αν πρέπει...για σένα'. Ως απόδοση των δυο αυτών υποθέσεων θα είναι οι δύο ευθείες ερωτήσεις που ακολουθούν 'πῶς... πληθύεις, ἀτὰρ ...οὐ πέμπεις'. (ii) Ως υπόθεση να θεωρηθεί μόνο η πρώτη υποθετική 'εἰ δίκαιον...δούλαις', και η πρόταση που ακολουθεί 'κάμῃ χρῆ...τὸ σὸν', να θεωρηθεί ως η απόδοση, τότε όμως σ' αυτήν την περίπτωση θα πρέπει να μπει τελεία στο 'σὸν', 'αν είναι σωστό..., τότε πρέπει κι ἐγὼ να...'. Εδώ έχω ακολουθήσει την λύση (i).
- 56/7** «πατρός...ῶραν»: η γενική εξαρτάται από το 'ῶραν *ενδιαφέρον*' ως γενική επεξηγηματική. Το ουσιαστικό 'ῶρα' δηλώνει το 'ενδιαφέρον' και γενική είναι επεξηγηματική 'νέμω ῶραν πατρός *έχω μια έγνοια, δηλ. τον πατέρα μου*'. Ο 'Ἀρποκρατίων' στο λεξικό για το 'ῶραν' αναφέρει 'ὀλιγωρῶ= ὀλιγην ῶραν ἔχειν' και 'ῶρα ἐστὶν ἡ φροντίς' (Ἀρπ. 221,10). «τοῦ...δοκεῖν»: ομοίως η γενική εξαρτάται από το 'ῶραν' ως επεξηγηματική. «πράσσειν»: υποκείμενο του απρμφ. είναι η ενν. αιτιατ. 'τὸν πατέρα'.
- 58.** «ᾧδ' αὐτὸς»: ο "Υλλας". Η Τροφός βλέπει τον "Υλλο" να πλησιάζει προς το μέρος τους. «ἀρτίπους»: επιρρ. κατηγορ. του τρόπου 'με βηματισμό ο οποίος τον φέρνει κοντά σε μας'. «δόμους»: επιρρ. αιτιατική που δείχνει την κατεύθυνση σε τόπο.
- 65.** «πατρός...ἔξενωμένου»: γενική απόλυτη, αιτιολογική. «δαρὸν»: ενν. 'χρόνον', αιτιατ. του χρόνου.
- 66.** «φέρειν»: αρκετοί κωδικές έχουν την γραφή 'φέρει', η οποία προφανώς δεν είναι σωστή, διότι στους στχχ. 65-66 η Δηιάνειρα δεν εκφράζει την γνώμη της, ούτε τα λόγια είναι δικά της, αλλά απλώς μεταφέρει τα λόγια που πριν λίγο είπε η Τροφός, οπότε το απαρέμφατο ως του πλαγίου λόγου ειδικό είναι απαραίτητο.
- 67.** «ἀλλ' οἶδα»: ο Ὑλλος δηλώνει πως γνωρίζει πού βρίσκεται ο πατέρας του.
- 68.** «ποῦ...χθονός»: η γενική διαιρετική.

69. «τὸν μὲν παρελθόντ' ἄροτον»: εννοεῖ «στην διάρκεια του περασμένου οργώματος των χωραφιών», δηλ. στην διάρκεια του προηγούμενου έτους'. Η αιτιατική δείχνει τον χρόνο. «ἐν μήκει χρόνου»: «σε όλη την χρονική διάρκεια του έτους».
70. «Λυδῇ γυναικί»: ενν. την Ομφάλη.
71. Η αντίδραση της Δηιάνειρας δείχνει την έκπληξή της για την είδηση αυτήν, ότι δηλ. «αν όντως αληθεύει αυτή η είδηση, ότι ο Ηρακλῆς υπέστη αυτήν την συμπεριφορά, τότε δεν χρειάζεται κάποιος να ακούσει τίποτε άλλο, αυτό αρκεί, γιατί είναι ό,τι πιο μειωτικό και ταπεινωτικό για εκείνον».
73. «ἢ θανῶν»: το ενδεχόμενο να είναι νεκρός ο Ηρακλῆς περνά από το μυαλό της ως ένα πιθανό ενδεχόμενο από το γεγονός ότι πριν λίγο άκουσε το πιο απίθανο που θα μπορούσε να συμβεί σ' εκείνον, ότι δηλ. ήταν υπηρέτης σε μία γυναίκα· άρα η είδηση του θανάτου του θα είναι κάτι το πιθανότερο.
77. «τῆς χώρας πέρι»: η γρφ. «χώρας» απαντά σ' όλους τους κώδδ. Η διόρθωση σε «ῶρας» (...άφησε σε μένα ένα συγκεκριμένο χρησμό γι' αυτήν ακριβῶς την χρονική περίοδο) σε αρκετές εκδόσεις θεωρείται ως πιο σωστή, για να συμφωνήσει με τον χρησμό που αναφέρει η Δηιάνειρα ότι της έδωσε ο Ηρακλῆς πριν δεκαπέντε μήνες, όταν έφευγε. Σύμφωνα με τον χρησμό αυτόν (στχχ.161-167) ο Ηρακλῆς της έδωσε εντολές για την διανομή της κτηματικής τους περιουσίας σε περίπτωση θανάτου του, αλλά της έδωσε κι ένα χρησμό, σύμφωνα με τον οποίο μετά την παρέλευση δεκαπέντε μηνών, τότε αυτός ή θα πρέπει να θεωρείται νεκρός, ή αν ζήσει, τότε θα συνεχίσει την ζωή του ευτυχισμένος.
84. Ο στχ. 84 είναι προφανέστατα μεταγενέστερη προσθήκη, και μάλιστα λογικά λανθασμένη, διότι οι τρεις διαζευξείς δεν ταιριάζουν και ούτε συνδυάζονται λογικά μεταξύ τους. Η λύση που προτείνει ο Jebb, για να διατηρηθεί ο στχ., είναι η μόνη λύση· δηλ. να φύγει η διάζευξη 'ἢ' και να μπει ο σύνδεσμος 'καί', επίσης με την αντων. «ἐκεῖνος» να εννοείται πλέον ο «Εὐρυτος». Τότε θα έχουμε το εξής νόημα: «...εσύ δεν θα τον βοηθήσεις, την στιγμή που ή έχουμε σωθεί / και γκρεμιζόμαστε αν ο πατέρας σου είναι νεκρός / και εκείνος σώσει την ζωή του, ή χανόμαστε μαζί του;»
87. «κἄν...παρῇ»: «καί πάλαι ἄν παρῇ», η απόδοση της προηγούμενης υποθετικής, και δείχνει το αντίθετο του πραγματικού στο παρελθόν, με δυνητική οριστική ιστορικού χρόνου.
88. «νῦν»: αυτή είναι η γρφ. των κωδδ., ενώ η διόρθωση του Wakefield είναι «πρίν». Όσες εκδόσεις διατηρούν την γρφ. «νῦν» εκλαμβάνουν το επίρρ. όχι με την σημασία του «τώρα», αλλά ως ένα απλό χρονικό προσδιορισμό, ο οποίος ακολουθεί το ρ. της προτάσεως «εἶα», κι γι' αυτό αναφέρεται στο παρελθόν (Ιλ.3, 439· Σοφ.Ο.Κ.84,273). «εἶα»: είναι διόρθωση της γρφ. «έᾱ» των κωδδ.
93. «ἐπεὶ πύθοιτο»: χρονική πρόταση με υπόθεση. Η Ευκτική δείχνει το πιθανό, το αβέβαιο.

Πάροδος: στχχ. 94-140 Αποχωρούν από την σκηνή ο Ὑλλος και η Τροφός, ενώ η Δηιάνειρα το πιθανότερο είναι να παραμένει. Εισέρχεται ο Χορός αποτελούμενος από από δεκαπέντε Τραχίνιες κοπέλες. Όλες δείχνουν την αγάπη τους για την Αιτωλή πριγκίπισσα, η οποία κατοικεί τώρα ανάμεσά τους. Εκλιπαρούν τον Ἥλιο να είναι αυτός που θα δώσει πληροφορίες για τον Ηρακλή. Όπως μαθαίνουν, η Δηιάνειρα κλαίει απαρηγόρητη, γιατί φοβάται το πεπρωμένο και την μοίρα. Γι' αυτό προσπαθούν να την ενθαρρύνουν τονίζοντας ότι η λύπη είναι γνώρισμα όλων γενικῶς των θνητών, ομοίως όμως και η χαρά και η ευτυχία, διότι ο Δίας δεν αδιαφορεῖ για τα παιδιά του.

[94-102 1^η στροφή: Ο Ἥλιος πρέπει λογικά να γνωρίζει πού βρίσκεται τώρα ο Ηρακλῆς]

- 94/5. «δν»: αντί του «τοῦτον», αντικείμενο στο «αἰτῶ». «ἐναριζόμενα...φλογιζόμενον»: η σειρά με την οποίαν ξεδιπλώνονται οι λέξεις δημιουργεί ένα χιαστό σχῆμα, του οποίου το ένα σκέλος είναι το ένα ζεύγος είναι «ἐναριζόμενα ~ φλογιζόμενον», και το άλλο είναι «τίκτει ~ κατευνάζει». Στους δυο αυτούς στχχ. έχουμε μία από τις καλύτερες εικόνες στην Ελληνική τραγωδία· δείχνει ότι η «νύχτα» έχει δυο ιδιότητες· η μία είναι πως «γεννά» τον Ἥλιο (τίκτει), όταν η ίδια κάθε πρωί αποχωρεί, χάνεται, και η άλλη πως τον «αποκοιμίζει» (κατευνάζει), όταν κάθε απόγευμα τον διώχνει, για να πάρει εκείνη πλέον την θέση του στον ουρανό.
96. «Ἄλιον, Ἄλιον»: παραθέσεις στο «δν».

97/8. Σ' αυτούς τους δυο στχχ. μπορούν να γίνουν δυο διαφορετικές συντάξεις ανάλογα με το πού θα τεθεί το 'κόμμα'. (i) αν τεθεί στο 'Αλκμήνης', τότε το 'κηρῦξαι' δέχεται δυο αντικείμενα, τις αιτιατικές 'τοῦτο' ως αντικείμενο στο απαρέμφατο, και 'τὸν Ἀλκμήνης' ως αιτιατική της αναφοράς, 'να δηλώσει για τον γιο της Αλκμήνης αυτό εδώ'. (ii) αν τεθεί κόμμα στο 'καρῦξαι', τότε η αιτιατική 'τοῦτο' παραμένει ως το αντικείμενο του απαρέμφ., και ακολουθούν δυο διαδοχικές επεξηγήσει στο 'τοῦτο', η αιτιατ. 'τὸν Ἀλκμήνης', και η πλάγια ερώτηση 'πόθι...ναίει', 'να δηλώσει αυτό εδώ, δηλ. ο γιός της Αλκμήνης, πού, πού βρίσκεται'. Έχω ακολουθήσει στην μτφρ. την σύνταξη (i), σύμφωνα με την έκδοσή του ο Pearson.

98. «μοι»: δοτική Ηθική.

100/1 «ἤ...ἤ...κλιθείς»: και οι δυο διαζεύξεις εξαρτώνται από το 'ναίει'. η σύνταξη της πρώτης: 'ἤ <ναίει> ποντίας αὐλῶνας': 'ἢ αὐτός <βρίσκεται τώρα> κάπου στις θαλάσσιες περιοχές'. Το ουσιαστ. 'αὐλῶν ἑκταση' εμφανίζεται είτε ως αρσενικό, είτε και ως θηλυκό, όπως εδώ. Η αιτιατική 'αὐλῶνας' συντακτικά δείχνει την τοπική ἑκταση· η σύνταξη της δεύτερης: 'ἤ <ναίει> δισσαῖσιν ἀπείροις κλιθείς': 'ἢ αὐτός <βρίσκεται> γερμένος σε κάποια από τις δυο ηπείρους'. Εδώ το ενν. ρ. 'ναίει' δεν συντάσσεται με καμία πτώση, απλώς δέχεται την μτχ. ως 'τρόπο', ενώ η δοτική 'ἀπείροις' εκφράζει την εν τόπω στάση. «δισσαῖσι ἀπείροις»: για τους Έλληνες και τους Λατίνους δυο ήταν οι γνωστές ἡπειροι, η Ευρώπη και η Ασία (Ισοκρ.Παν.179· Varro De Ling.Lat.4).

102. «κατ' ὄμμα»: 'ὅσον αφορά την ὄραση'. Η δύναμη του Ηλίου ὄντας ψηλά να βλέπει τα πάντα, 'Ἡέλιός θ', ὅς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούεις, Ἰλ.3,277'.

[103-111 1^η αντιστροφή. Η Δηιάνειρα είναι μέσα στην λύπη και στην δυστυχία για της απουσία του Ηρακλή].

103. «ποθουμένοι φρενί»: 'πουμένη φρενί', 'με την ψυχή της να είναι γεμάτη πόθο'. Η δοτική 'φρενί' είναι επιρρ. της συνοδείας, και η μτχ. 'ποθουμένη' είναι επιρρ. του τρόπου. «πυνθάνομαι»: το ρ. αυτό εξαρτά τα ειδικά απαρέμφατα 'εὐνάξιν' και 'τρέχεσθαι' ως αντικείμενα.

104. «τὰν ἀμφινεικῆ»: ο 'ἀμφινεικῆς' είναι εκείνος που δέχεται επιθέσεις από δυο μεριές. Εδώ υπονοούνται οι δυο διεκδικητές της, ο Αχελώος και ο Ηρακλής, που αγωνίστηκαν για να την κερδίσουν. Με το ίδιο επίθετο χαρακτηρίζεται και η Ελένη ως διεκδικούμενη από δυο άνδρες, τον Πάρη και τον Μενέλαο, (Αίσχ.Αγ.686).

105. «οἶα»: 'σαν', αιτιατική πληθυντικού ουδετέρου γένους της αντων. 'οἶος,-α,-ον', ως αιτιατική του τρόπου.

106/7 «οὔποτ' εὐνάξιν...βλεφάρων πόθον»: 'δεν ικανοποιεί ποτέ την επιθυμία που έχουν τα μάτια της', δηλ. 'να κοιμηθούν'. «ἀδακρύτων»: 'ὥστε να είναι χωρίς δάκρυα', επιρρ. κατηγορ. του αποτελέσματος, ἢ ἄλλως 'προληπτικό'.

109. «ἐνθυμίσις εὐναῖς ἀνανδρώτοισι»: το επίθ. 'ἐνθύμιος, -α, -ον' δηλώνει το πρόσωπο ἢ το πράγμα εκείνο το οποίο βρίσκεται αποτυπωμένο μέσα στην ψυχή κάποιου για κάποιους ειδικούς λόγους και αιτίες. Μεταφορικά δηλώνει το πρόσωπο ἢ το πράγμα το οποίο προκαλεί αναμνήσεις. 'ἐνθυμία εὐνή' εδώ εννοείται το συζυγικό κρεβάτι της Δηιάνειρας, το οποίο ως φυσικόν της προκαλεί καθημερινά την ανάμνηση του απόντος συζύγου της. Το επίθ. 'ἀνάνδρωτος' έχει την έννοια της γυναίκας που στερείται τον σύζυγό της ως χήρα. Η δοτική 'εὐναῖς' είναι επιρρ. του τόπου, και τα δυο επίθετα επιθετικοί προσδιορισμοί.

[112-121 2^η στροφή. Η ζωή του Ηρακλή μέχρι τώρα κινήθηκε μέσα στην απρόβλεπτη ανατροπή των καταστάσεων, αλλά πάντοτε τα θέματά του έχουν μία ευτυχή κατάληξη].

112-115. Η συντακτική σειρά των λλ. 'ὥστ' πολλὰ γὰρ κύματ' ἀκάμαντος ἢ νότου ἢ βορέα ἄν ἴδοι τις βάντ' ἐπιόντα τ' εὐρέϊ πόντῳ'. Το 'ὥστε' εδώ λειτουργεί ως επίρρημα παραβολικό, και όχι ως συμπερασματικός σύνδεσμος, και είναι ίδιο με τον 'ἄτε - ὥσπερ' (Σοφ. Ἀντ.1033· Ο.Κ.343).

116-118 Στους στχχ. αυτούς μπορούν να γίνουν δυο διαφορετικές στίξεις, οι οποίες οδηγούν σε δυο διαφορετικές συντάξεις, αλλά και ερμηνείες. Βέβαια και στις δυο αυτές στίξεις και συντάξεις ως υποκείμενο των ρρ. 'στρέφει, αὔξει' θεωρείται η εννοούμενη από το τέλος της προτάσεως ονομαστική 'πέλαγος'. (i) 'οὔτω δὲ τὸν Καδμογενῆ / στρέφει, τὸ δ' αὔξει βιότου / πολύπονον ὥσπερ πέλαγος / Κρήσιον'.

(Pearson - Easterling), 'έτσι ακριβώς αυτόν...τον φέρνει πίσω (το πέλαγος), ενώ άλλοτε τον απομακρύνει (το πέλαγος) της ζωής του το πολυτάραχο, σαν το πέλαγος το Κρητικό', δηλ. 'το πολυτάραχο πέλαγος της ζωής του είναι σαν το Κρητικό πέλαγος'. Εδώ έχουμε δυο κύριες προτάσεις: 'ούτω... στρέφει', 'τὸ δ'...πολύπονον', και μία συμπερασματική 'ὥσπερ...Κρήσιον'. (ii) 'ούτω δὲ τὸν Καδμογενῆ / στρέφει, τὸ δ' αὔξει, βιότου / πολύπονον ὥσπερ πέλαγος / Κρήσιον' (Jebb), 'έτσι ακριβώς αυτόν...τον φέρνει πίσω (το πέλαγος), ενώ άλλοτε τον απομακρύνει, όπως το πολυτάραχο Κρητικό πέλαγος της ζωής του'. Εδώ έχουμε τώρα δυο κύριες προτάσεις, 'ούτω... στρέφει', 'τὸ δ' αὔξει', και μία συμπερασματική 'βιότου...Κρήσιον'. Στην μετάφραση που έχω δώσει, έχω ακολουθήσει την λύση (i).

116. «Καδμογενῆ»: ο Ηρακλῆς θεωρείται 'Καδμογενής' λόγω της μεγάλης και άρρηκτης σχέσεως που είχε ανέκαθεν με την πόλη της Θήβας.

117. «στρέφει»: η γρφ. αυτή είναι διόρθωση του Reiske της γρφ. των κωδδ. 'τρέφει'. Η διόρθωση βασίστηκε στην λογική ότι στο ρ. 'αὔξει' θα έπρεπε να υπάρχει ένα ρ. με την αντίθετη έννοια.

120. «Ἄιδα»: γενική ενικού δωρικού τύπου. Η σύνταξη 'τὶς θεῶν ἐρύκει σφε δόμων Ἄιδα κάποιος από τους θεούς τον κρατάει μακριά από τους χώρους του Ἀδῆ'. Η γενική 'δόμων' είναι γενική αφαιρετική στο 'ἐρύκει', και η γενική 'Ἄιδα' είναι κτητική στο 'δόμων'.

[122-131 2^η αντιστροφή. Εσύ Δηιάνειρα πρέπει να δείξεις θάρρος και να μη χάσεις τις ελπίδες σου].

122. «ὦν ἐπιμεφομένη σ'»: Εδώ ο Χορός απευθύνεται σε πρώτο πρόσωπο στην Δηιάνειρα. Η γενική είναι επιρρ. της αιτίας, 'αν και σε επιπλήττω γι' αυτά'. Υποκείμενο της μετοχής θεωρείται το 'ἐγώ' όχι βέβαια ως πρόσωπο, αλλά ως το σύνολο του Χορού, δηλ. 'ἐγώ, ο Χορός των γυναικῶν της Τραχίνιας'. Με την γενική 'ὦν' υπονοούνται όλες οι κακές και δυσοίωνες σκέψεις έχει κάνει η Δηιάνειρα. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίον προτείνεται η μεταφορά των στχχ. αυτών αμέσως μετά τον 111.

129. «ἐπὶ...κυκλοῦσιν»: ένα ρ. με τμήση, 'λειτουργοῦν κυκλικά, με περιστρεφόμενη τροχιά'.

[132-140 Επωδός. Τίποτε στην ζωή δεν μένει σταθερό και μόνιμο. Ευτυχία και δυστυχία κάνουν κύκλους στην ζωή των θνητῶν].

135. «χαίρειν τε καὶ στέρεσθαι»: υποκείμενα στο 'ἐπέρχεται'.

136. «ἄ»: αιτιατική της αναφοράς, 'σύμφωνα λοιπόν με αυτά που σου ανέφερα'.

Πρώτο Επεισόδιο – α'μέρος: στχχ. 141-204 Η Δηιάνειρα απαντά στις κοπέλες του χορού πως δεν μπορούν λόγω ηλικίας να κατανοήσουν τις ευθύνες μιας παντρεμένης γυναίκας με παιδικά. Ενημερώνει τον Χορό για τις οδηγίες που της έδωσε ο Ηρακλῆς πριν φύγει· σύμφωνα μ' αυτές αν δεν επέστρεφε στο τέλος των δεκαπέντε μηνών, θα έπρεπε πρέπει να τον θεωρεί νεκρό, και να προβεί στην διανομή της περιουσίας του σύμφωνα με οδηγίες που της άφησε. Εκείνη την στιγμή εμφανίζεται ένας αγγελιαφόρος και την πληροφορεί πως ο κήρυκας Λίχας βρίσκεται εδώ κοντά, και φέρνει την είδηση πως ο Ηρακλῆς είναι νικητής και ζει, και πως σύντομα θα γυρίσει σπίτι. Ο Λίχας βρίσκεται καθ' οδόν, αλλά εμποδίζεται από τους κατοίκους της Τραχίνιας, που τον έχουν περικυκλώσει για να μάθουν νέα. Η Δηιάνειρα γεμάτη χαρά και ελπίδες ευχαριστεί τον Δία, και καλεί τις κοπέλες του Χορού, αλλά και τις υπηρέτριες του σπιτιού, να εκφράσουν κι εκείνες την χαρά τους με τραγούδι.

141. «πεπυσμένη...πάθημα τούμόν»: Η Δηιάνειρα απευθύνεται στην Κορυφαία του Χορού, και το γεγονός ότι σχολιάζει την κριτική που άσκησε εκείνη πριν λίγο στην 'Πάροδο' πάνω στις εκδηλώσεις λύπης που την διακατέχουν λόγω της απουσίας του Ηρακλή, δείχνει ότι η Δηιάνειρα ήταν παρούσα στην σκηνή.

144-150. Στους στχχ. αυτούς η Δηιάνειρα εκφράζει την διαφωνία της με την κριτική που της άσκησε πριν λίγο ο Χορός, ο οποίος θεώρησε υπερβολικές τις ανησυχίες της και την θλίψη της. Την διαφωνία της αυτήν την βασίζει στο γεγονός ότι η μοίρα των γυναικῶν είναι τέτοια, ώστε από την στιγμή που θα παντρευτούν, να βιώνουν θλίψεις και ανησυχίες. Η σκέψη της όμως ξεκινά κατ' αρχήν από την νεανική ηλικία οποιουδήποτε όντος: «Κάθε ἐμβία ὑπαρξῆ (τὸ γὰρ νεάζον,144) στην νεανική της ηλικία ζει με ίδιες δυνάμεις (ἐν τοιοῦσδε βόσκεται χώροισιν αὐτοῦ,144) χωρίς να χρειάζεται την θεϊκή βοήθεια (οὐ θάλπος θεοῦ,145), αλλά και χωρίς να φοβάται τα στοιχεία της φύσεως (οὐδὲ ὄμβρος, οὐδὲ πνευμάτων οὐδὲν κλονεῖ,146). Κάθε τέτοια νεανική ὑπαρξῆ χαίρεται την νεανική της ζωή (ἐξαίρει βίον), γιατί μια τέτοια ζωή δεν γνωρίζει βάσανα (ἄμοχθον) ζώντας μέσα στην απόλαυση (ἡδοναῖς,147)». Και σ' αυτό το σημείο η Δηιάνειρα αφήνει τις γενικότητες, και περνά συγκεκριμένα στο γυναικείο φύλο: «Ὀλῆ αὐτὴ ἡ ἀνέμελῆ νε-

ανική ζωή ισχύει μέχρι το σημείο εκείνο που μία ανύπανδρη κόρη αποκληθεί γυναίκα (έως τις αντί παρθένου γυνή κλυθῆ, 148)». Είναι δηλ. προφανές ότι αυτό που θέλει να πει η Δηιάνειρα είναι πως η μοίρα των γυναικών όταν παντρευτούν, είναι να γεύονται λύπες, πίκρες και ανησυχίες.

148. «έως...κληθῆ...λάβη»: παραλείπεται για λόγους μέτρου ο αοριστολογικός υποθετικός ‘άν’.

151/2 «τίς εἰσίδοιτο...κακοῖσι οἷς ἐγὼ βαρύνομαι»: Τρία ζητήματα προκύπτουν σ’ αυτούς τους δυο στχ.: (i) το πρώτο σχετίζεται με το γένος της αντων. ‘τίς’· επειδή κατέληξε στον προηγούμενο στχ. να μιλάει για γυναίκες παντρεμένες με παιδιά, που αντιμετωπίζουν προβλήματα, θα περίμενε κανείς με την αντων. αυτήν να υπονοείται γένος θηλυκό, όμως η αντων. ‘αὐτοῦ’ που ακολουθεί, δεν αφήνει τέτοια περιθώρια. Παρ’ όλα αυτά το αρσενικό γένος χρησιμοποιείται καταχρηστικά, μόνο και μόνο για να δείξει η Δηιάνειρα ότι μιλάει γενικά. (ii) το ρ. ‘εἰσίδοιτο’, αν και στην μέση/παθητική φωνή, εντούτοις εδώ χρησιμοποιείται ενεργητικά, όπως Ιλ.14,345· 23,495. (iii) η δοτική ‘κακοῖσι’ θα έπρεπε να ήταν σε αιτιατική πτώση, γιατί είναι το αντικείμενο του ρ. Όμως εδώ έχουμε αντίστροφη ἑλξη του αναφορικού, δηλ. αντί το αναφορικό να ἑλκεται από την πτώση του ουσιαστικού που προηγείται, το ουσιαστικό είναι εκείνο που ἑλκεται από την πτώση του αναφορικού, δηλ. έχουμε ‘κακοῖσι οἷς’ αντί ‘κακὰ οἷς’.

154. «ἐν δέ»: ‘πάθος’. «οὔπω πρόσθεν»: ‘ἐκλαυσάμην’

155. «ὁδὸν...ὠρμᾶτ’»: ‘Ρήματα αμετάβατα συντάσσονται με αιτιατική, η οποία δεν λειτουργεί ως αντικείμενο, αλλά ως κατηγορηματικός προσδιορισμός στο ουσιαστικό, το οποίο εννοείται μέσα από το ρήμα, (Kühner, 311, c). Αυτό ακριβώς συμβαίνει εδώ· το ρ. ‘ὠρμῶμαι’ ως αμετάβατο δεν μπορεί να πάρει αντικείμενο σε αιτιατική πτώση. Η αιτιατική ‘ὁδόν’ είναι ο κατηγορηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο ενν. ουσιαστικό ‘ὁρμήν’, ‘έκανε μία εξόρμηση για πορεία’.

159. «ἀγῶνας ἐξίων»: η αιτιατική ‘ἀγῶνας’ όπως και η αιτιατική ‘ὁδόν, 155’, ‘βγήκε για να αγωνιστεί’.

160. «ὥς...δράσων...θανούμενος»: ο σύνδεσμος ‘ὥς’ με μτχ. δείχνει την υποκειμενική σκέψη κάποιου με τρόπο παραβολικό. Αν η μτχ. βρίσκεται σε χρόνο Ενεστώτα, Αόριστο ή Παρακείμενο, εκφράζει την υποκειμενική σκέψη κάποιου με αιτιολογική σημασία, ‘καὶ τροπαῖον ἀντέστησαν ἐν τοῖς ἐν τῇ νήσῳ Σύβοτοις ὥς νενικηκότες, Θουκ.1,54,2,1 καὶ ἔστησαν μετὰ τὴν σειράν τους καὶ αὐτοὶ ἕνα μνημεῖο στα νησιά στα Σύβοτα ἐπειδὴ κατὰ τὴν γνώμην τους εἶχαν νικήσει – σαν κάποιους οἱ οποίοι εἶχαν νικήσει’, ‘οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν τροπαῖον καὶ αὐτοὶ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ ὥς νικήσαντες, Θουκ.7,34,8,3 οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν καὶ αὐτοὶ ἕνα μνημεῖο στὴν Ἀχαΐα ἐπειδὴ κατὰ τὴν γνώμην τους νίκησαν – σαν κάποιους που νίκησαν’. Αν όμως η μτχ. βρίσκεται σε χρόνο Μέλλοντα, τότε η υποκειμενικότητα της μτχ. εκφράζεται παραβολικά ως σκοπός, ‘συλλαμβάνει Κῦρον ὥς ἀποκτενῶν, Ξεν. Ἀν.1,1,3,4 ἐπίασε τὸν Κύρον μετὰ τὴν λογικὴν καὶ τὸν σκοτώσει – σαν να εἶχε σκοπὸ καὶ τὸν σκοτώσει’, ‘οἱ Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο ὥς πολεμήσουσαν, Θουκ.2,7,1,2 οἱ Ἀθηναῖοι προετοιμάζονταν μετὰ τὴν λογικὴν καὶ πολεμήσουσαν – σαν κάποιους που σκόπευαν καὶ πολεμήσουσαν’ (H.W.Smyth, 2086· Kühner, 786a).

161. «ὥς ἔτ’ οὐκ ὦν»: πάλι ο ‘ὥς’ με μτχ. ως έκφραση υποκειμενικής σκέψεως με παραβολικό τρόπο εκφράζουσα την αιτιολογία, ‘ἐπειδὴ κατὰ τὴν γνώμην του δεν ἦταν πλέον ζωντανός – σαν κάποιον που δεν ἦταν πλέον ζωντανός’. «λέχους»: γενική διαιρετική στο ‘κτῆσιν’. «ὅ,τι χρείη...ἦν...νέμοι»: δυο πλάγιες ερωτήσεις ως αντικείμενα στα ρρ. ‘εἶπε’ με Ευκτική, διότι αυτά βρίσκονται σε ιστορικό χρόνο. «ὅ,τι»: αντικ. στο ‘ἐλέσθαι’. «κτῆσιν»: κατηγορηματικός προσδ. του τρόπου, ‘ὡς ἀπόκτημα’. Όσον αφορά το κληρονομικό δίκαιο στην Ελλάδα, δες ‘D.M.MacDowell, Το Δίκαιο στὴν Ἀθήνα τῶν κλασσικῶν Χρόνων, 1978, Μτφρ. Γ.Μαθιουδάκη, Εκδ.Παπαδήμα, σελ.146-169’.

162. «ἦν...μοῖραν...δαιρετόν»: η αντων. είναι κατηγορηματικός προσδ. του αποτελέσματος στην αιτιατική ‘μοῖραν’· το ρ. ἐπίθ. είναι κατηγ. προσδ. του τρόπου επίσης στην αιτιατική ‘μοῖραν’, η οποία είναι το αντικείμενο στο ‘νέμοι’, ‘ποῖα διανομή της γῆς (=διανομή της γῆς που να εἶναι ποῖα) μοιράζει ὡς κάτι που μπορεί καὶ διανεμηθεῖ’.

164-168: Στους στχχ. αυτούς η Δηιάνειρα πιστοποιεί και επιβεβαιώνει αυτά που η ίδια ανέφερε στον Πρόλογο: (i) το γεγονός ότι ο Ηρακλής απουσιάζει ήδη για δέκα πέντε μήνες (στχχ. 44κ.ε.). (ii) την προειδοποίηση

που είχε πάρει, πως σ' αυτό το χρονικό διάστημα δυο τινά θα συνέβαιναν, ή θα πέθαινε, ή αν ζούσε, τότε θα ήταν μέχρι το τέλος του βίου του ευτυχής (στχχ. 77κ.έ.)

164. «χρόνον προτάξας»: η μτχ. του αορίστου όταν έχει νοηματική συγγένεια με το ρ. απ' το οποίο εξαρτάται, τότε χάνει την έννοια του χρόνου ως προτερόχρονο, και δηλώνει τρόπο, γι' αυτό και μπορεί να μεταφράζεται και ως κύρια πρόταση 'είπε...και όρισε από πριν' (J.Humbert, Το Συντακτικό της Αρχ. Ελλ. Γλώσσας, §289, Μτφρ. Γ.Κουρμούλη). «**ώς...χρήνη**»: ειδική πρόταση ως επεξηγήση. Η Ευκτική υπάρχει, διότι η πρόταση εξαρτάται από ρ. ιστορικού χρόνου. «**ήνικά...άπεινη**»: χρονική, υποθετική πρόταση με Ευκτική, διότι βρίσκεται στον Πλάγιο Λόγο με εξάρτηση από ρ. ιστορικού χρόνου (προτάξας). Στον Ευθύ Λόγο θα είχαμε "Υποτακτική+άν", 'ήνικά άν άπω, τότε χρή', όπως στον Ξενοφώντα η πρόταση 'ήνικά δ' άν τις ύμās άδική, ήμείς ύπέρ ύμών μαχούμεθα' βρίσκεται στον Ευθύ λόγο και λέγεται από τον Κύρο τον πρεσβύτερο. Εκφράζει τον χρόνο ως επαναλαμβανόμενο γεγονός με υπόθεση 'οποτεδήποτε τυχόν κάποιος σας άδικεί (αν σας άδικεί), εμείς θα σας υπερασπισθούμε'. Αν τώρα μεταφερθεί στον Πλάγιο Λόγο με εξάρτηση από ρ. ιστορικού χρόνου, τότε η Υποτακτική θα γίνει Ευκτική και ο 'άν' θα χαθεί 'Κύρος έφη ότι ήνικά δε τις τούτους άδικεί, ούτοι ύπέρ εκείνων μαχοίντο'.

165. «βεβώς»: τροπική μτχ.

167. «τοϋθ'»: δηλ. 'τό θανείν', αντικ. στην μτχ. 'ύπεκδραμόντα'. «**τοϋ χρόνου τέλος**»: η γενική είναι υποκειμενική, και η αιτιατική είναι επιρρ. του χρόνου που εκφράζει την χρονική διάρκεια.

168. «το λοιπόν»: αιτιατική του χρόνου για την χρονική διάρκεια.

169. «τοιαϋτ'...είμαρμένα»: υποκ. στο απρμφ. 'έκτελευτᾶσθαι'.

170. «πόνων»: δυο προτάσεις υπάρχουν για την συντακτική θέση της γενικής· (i) να θεωρηθεί ως γενική αφαιρετική – διαιρετική (Easterling)· (ii) να θεωρηθεί ότι αντικαθιστά ένα εμπρόθετο προσδιορισμό 'Περί+ Γενική' που δηλώνει την αναφορά (Jebb). Στην μτφρ. έχω ακολουθήσει την πρόταση (i).

170/2. «ώς...αύδησαι...έφη»: 'όπως είπε (ο Ηρακλής) ότι αποκάλυψε κάποτε η παλαιά φηγός', αναφορική πρόταση. «**τήν...φηγόν...**»: η αιτιατ. υποκ. στο απαρέμφατο. Το μαντείο της Δωδώνης στην Θεσπρωτία ήταν αφιερωμένο στον Δία. Οι ιερείς του μαντείου ήταν οι 'Σελλοί', για τους οποίους η πληροφορίες λένε ότι κοιμόντουσαν στο έδαφος και ποτέ σε στρώμα ή κρεβάτι, και ποτέ δεν έπλεναν τα πόδια τους, 'Ζεϋ άνα Δωδωναίε Πελασγικέ τηλόθι ναίων / Δωδώνης μεδέων δυσχειμέρου, άμφι δέ Σελλοί / σοί ναίουσ' ύποφῆται άνιπτόποδες χαμαιεύναι,ΐλ.16,233/5 Δία της Δωδώνης, πρωτοκύβερνε, πελασγικέ, που μένεις /μακριά, την παγερή αφεντεύοντας Δωδώνη, και τρογύρα / χαμοκοιτάμενοι, ανιπτόποδοι, ζουν οι Σελλοί, οι δικοί σου προφήτες, Μτφ.Ν.Καζ.'. Οι προφητείες του μαντείου αυτού εκπορεύονταν από το ιερό δέντρο του Δία, την φηγό, δρυ/βελανιδιά, όπως ακριβώς το αντίστοιχο ιερό φυτό του Απόλλωνα την δάφνη στους Δελφούς. Την προφητική ικανότητα της φηγούς στην Δωδώνη μνημονεύει και ο Όμηρος στην Οδύσσεια, όταν ο Οδυσσέας μεταμφιεσμένος επισκέπτεται την καλύβα του Εύμαιου, και του αποκαλύπτει πως δήθεν καθώς ερχόταν στην Ιθάκη, συνάντησε τον Οδυσσέα στο μαντείο της Δωδώνη, ο οποίος περιμένε να πάρει χρησμό για την επιστροφή του, 'τόν δ' ές Δωδώνην φάτο βήμεναι, όφρα θεοό / έκ δρυός ύψικόμοιο Διός βουλήν έπακούσαι,Όδ.14,327/8 Προσώρας στη Δωδώνη, μου 'λεγε, βρισκόταν, για να πάρει / βουλή απ' το Δία, το δρυ του ακούγοντας τον ψηλοφουντωμένο,Μτφρ.Ν.Καζ.'. Την προφητική ικανότητα της ιεράς φηγούς αναφέρει και ο Ησίοδος (Άπόσπ.240). «**Δωδώνι**»: δοτική του τόπου, ωσάν να ήταν το ουσιαστικό 'ή Δωδών, -ώνος'. «**έκ πελειάδων**»: εμπρόθετος του τρόπου. Υπάρχει σοβαρό πρόβλημα όσον αφορά την ερμηνεία των 'πελειάδων'. Σύμφωνα με τον Πausανία 'Πελειάδες' εκαλούντο οι ιέρειες του μαντείου της Δωδώνης, οι οποίες φρόντιζαν την εκφορά των χρησμών από το ιερό δέντρο, την φηγό (Paus. 10,12,10). Όμως ο Ηρόδοτος δίνει μία διαφορετική εξήγηση. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες που υποστηρίζει ότι έχει, παραδίδει τα εξής· 'η μαντική τέχνη εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο ιερό του Δία στην Θήβα της Αιγύπτου, και απ' αυτό το ιερό δυο γυναίκες μάντεις μετέφεραν την μαντική τέχνη, η μία στην Λιβύη και η άλλη στην Ελλάδα (2.54.1). Επίσης δυο μαύρα περιστέρια πέταξαν από την Αίγυπτο, το ένα για την Λιβύη και το άλλο για την Δωδώνη (2.55.1). Το περιστέρι που έφτασε στην Δωδώνη

μίλησε με ανθρώπινη ομιλία στους εκεί κατοίκους, και τους έδωσε την εντολή να φτιάξουν ένα ιερό του Δία μαντείο (2.55.2)¹. Επειδή δεν είναι δυνατόν να γνωρίζει κάποιος με ποια από τις δυο σημασίες χρησιμοποιεί εδώ τον όρο ο Σοφοκλής, γι' αυτό πρέπει να παραμείνει ο όρος αμετάφραστος.

173. «καὶ τῶνδε»: 'είμαρμένων', γενική αντικειμενική στην ονομ. 'ναμέρτεια'. «χρόνου»: γενική του χρόνου στο 'τελεσθῆναι'.
174. «ὥς...χρεών»: δεσ σχόλ. στχ. 160.
177. «πάντων»: 'άνδρῶν', γενική διαιρετική με υπερθετικού βαθμού επίθετο.
179. «πρὸς χάριν λόγων»: συντάσσεται με το επίθ. 'καταστεφῆ' για να εξυπηρετήσει τον σκοπό 'εἶναι στεφανωμένος, για να εξυπηρετήσει έτσι τα λόγια που θα πει'. Η γρφ. 'χάριν' είναι των κωδδ. ενώ υπάρχει και η διόρθωση 'πρὸς χαρὰν λόγων' 'σύμφωνα με την χαρά που έχουν τα λόγια του'.
182. «καὶ ζῶντ'...καὶ κρατοῦντα κάκ...ἄγουντ'»: τρεις επιδοτικοί σύνδεσμοι 'καί' με τρεις κατηγορ. μτχχ.
184. «τίνα...λόγον;»: 'τίνα τόνδε λόγον εἶπας μοι'. Η αιτιατ. 'λόγον' είναι το αντικ., η αντων. 'τόνδε' εἶναι επιθ. προσδ., και η ερωτημ. αντων. 'τίνα' είναι κατηγορ. του αντικειμένου. Οι ερωτηματικές αντωνυμίες στις ευθείες και πλάγιες ερωτήσεις λειτουργούν ως κατηγορούμενα κλασσικά, 'τίς^κ ἔστιν οὗτος^γ;', ή ως κατηγορούμενα στο αντικείμενο του ρ. 'τίνα^κ λόγον^λ λέγεις; = τίς^κ ἔστιν ὁ λόγος^γ οὗτος^{ε.π.}, ὃν^λ λέγεις;'
186. «ἤξειν»: ο Άγγ. απαντά με ένα ειδικό απαρέμφατο στην προηγούμενη ερώτηση που του έκανε η Δη.· τον ρώτησε 'τίνα λόγον εἶπας;', και απαντά '<εἶπα> ἤξειν' με το ρ. να εννοείται.
187. «καὶ τοῦ...λέγεις;»: 'καὶ τοῦ (τίνος) ἄστῶν ἢ ξένων μαθῶν τόδε λέγεις <τόδε>; και ἀπὸ ποιον ἀνάμεσα στους πολίτες ή στους ξένους το έμαθες αυτό και το λες;'. Η γενική 'τοῦ (τίνος)' συντάσσεται με την μτχ. 'μαθῶν' ως αφαιρετική (μανθάνω τινός τι μαθαίνω ἀπὸ κάποιον κάτι). Εδώ λειτουργεί ως κατηγορούμενος 'τίς^κ ἄστῶν^{ΓΕΝ.ΔΙΑΙΡ.} ἢ ξένων^{ΓΕΝ.ΔΙΑΙΡ.} ἔστιν οὗτος^γ οὗ μαθῶν τόδε λέγεις <τόδε>;' Η μτχ. 'μαθῶν' δείχνει τον τρόπο ή την κατάσταση και όχι τον χρόνο.
190. «ὅπως...κερδάναιμι και κτῶμην»: δυο τελικές προτάσεις με Ευκτική, διότι εξαρτώνται ἀπὸ ρ. Ιστ.Χρόν.
192. «αὐτὸς...εἴπερ εὐτυχεῖ;»: ο στχ. έχει δημιουργήσει μεγάλο προβληματισμό ὅσον ἀφορὰ τα πρόσωπα που κρύβονται πίσω ἀπὸ την αντωνυμία και το ρήμα. Τρεις είναι οι προτάσεις που εισηγούνται οι σχολιαστές: (i) 'αὐτός = Ἡρακλῆς, εὐτυχεῖ = ὁ Λίχας', 'και για ποιο λόγο ο Ηρακλῆς βρίσκεται μακριά, ἀφού ο Λίχας φέρνει καλές ειδήσεις;' (Αρχ.Σχολ.). Η λύση αυτή είναι η λιγότερο πιθανή, καθώς διαχωρίζει τα πρόσωπα στα οποία κρύβονται πίσω ἀπὸ την αντ. και το ρ. (ii) 'αὐτός & εὐτυχεῖ = ὁ Λίχας', 'και για ποιο λόγο ο Λίχας δεν βρίσκεται εδώ, ἀφού φέρνει καλές ειδήσεις;' (Jebb). Η πρόταση αυτή βασίζεται στο γεγονός ὅτι το ρ. 'εὐτυχῶ' με την έννοια του 'έχω-φέρνω καλές ειδήσεις' απαντά και αλλού στον Σοφοκλή (εὐτυχῆς ἴκοιτο, Ο.Κ. 308). Επίσης ενισχύεται ἀπὸ το γεγονός ὅτι στην απάντηση που δίνει ἀμέσως μετὰ ο Άγγελος, εκλαμβάνει τουλάχιστον το υποκ. του ρ. ως αναφερόμενο στον 'Λίχα'. Οι αντιρρήσεις στην λύση αυτήν προέρχονται ἀπὸ το γεγονός ὅτι αν η Δηιάνειρα θα εξέφραζε την απορία της για την καθυστέρηση κάποιου, αὐτός λογικά θα πρέπει να είναι ο Ηρακλῆς, κι όχι ο κήρυκας Λίχας. (iii) 'αὐτός & εὐτυχεῖ = ὁ Ἡρακλῆς' (H.Lloyd-Jones). Αυτή είναι η πρόταση την οποίαν έχω υιοθετήσει στην μτφρ. Η λύση αυτή εξυπηρετεί, διότι εμφανίζει την Δηιάνειρα να απορεί για την καθυστέρηση του Ηρακλή, κι όχι φυσικά του Λίχα. Όμως το πρόβλημα είναι πως στην συνέχεια ο Άγγελος της απαντά έχοντας εκλάβει την απορία της σε σχέση με τον Λίχα, κι όχι τον Ηρακλή. Αυτό όμως ίσως να εξυπηρετεί και την πρόθεση του Σοφοκλή με την έννοια ὅτι ήθελε έτσι να δείξει πόσο διαφορετικά αντιλαμβάνεται την απουσία του συζύγου η σύζυγος σε σχέση με ένα άνδρα.
193. «οὐκ...χρῶμενος»: '<ἄπεστι> οὐκ εὐμαρεῖα χρῶμενος πολλῇ'. Η μτχ. είναι αιτιολογική. Ο Άγγ. με την απάντηση που δίνει φαίνεται πως εξέλαβε την απορία της Δηιάνειρας ως αναφερόμενη στον κήρυκα Λίχα κι όχι στον Ηρακλή.

¹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το μαντείο της Δωδώνης, την ιερά φηγή, και της 'πελειάδες', H.W.Parke Τα Ελληνικά Μαντεία, Μτφρ. Α.Βόσκου, Εκδ.Καρδαμίτσα, 1979.

- 194. «Μηλιεύς...λεώς»:** Η 'Μαλὶς γῆ' ή αλλιώς και 'Μηλὶς γῆ' αναφέρεται από τον Ηρόδοτο (7.198). Πρόκειται για μια έκταση γης στην Θεσσαλία, η οποία εκτεινόταν ανατολικά από τις εκβολές του Σπερχείου έχοντας ως βορειότερη πόλη την Αντίκυρα (Ηρ.7,198,8), και ως νοτιότερη την Ανθήλη (Ηρ. 7,176,11), στην περιοχή της σημερινής Λαμίας. Η 'Μα(η)λὶς γῆ' έδωσε το όνομά της και στον κόλπο που υπάρχει ανατολικά της, ως 'Μα(η)λιακόν κόλπον' (Θουκ.3,96,3.4· Ηρόδ.4,33,9· Πολύβ.9,44,11,2·18,1,1,3). Στο εσωτερικό της περιοχής αυτής υπήρχε η Τραχίς (περί δὲ τὸν χῶρον ὄρεα ὑψηλὰ καὶ ἄβατα, <τὰ> περικληίει πᾶσαν τὴν Μηλίδα γῆν, Τρηχίνιαί πέτραι καλεόμεναι, Ηρ.7,198,5). Σύμφωνα με τον Θουκυδίδη η Τραχίς βρισκόταν 40 στάδια βορείως των Θερμοπυλῶν, και 20 στάδια από τον Μαλιακό κόλπο, η οποία στην εποχή του ονομαζόταν Ηράκλεια (Θουκ. 3,92,6,3). — Η απάντηση που δίνει ο Άγγελος, δείχνει πως έχει αντιληφθεί την ερώτηση της Δηιάνειρας ως αναφερόμενη στον κήρυκα Λίχα, κι όχι στον Ηρακλή.
- 196. «τὸ γὰρ ποθοῦν»:** Ο 'Αρχ. Σχολ' θεώρησε πως η μτχ. 'τὸ ποθοῦν' είναι ισοδύναμη νοηματικά με την Παθητική μτχ. 'τὸ ποθούμενον', γι' αυτό έκανε την μτχ. αντικείμενο στο απαρέμφατο 'έκμαθεῖν', και έδωσε την μετάφραση: *'επειδὴ ο καθ' ένας θέλει να μάθει καλά αυτό που επιθυμεί'*. Όμως η νοηματική εξίσωση της Ενεργητικής με την Παθητική μτχ. είναι λάθος, οπότε και η σύνταξη που δίνει, όπως και η ερμηνεία του, είναι κι αυτές λανθασμένες. — Ο στχ. έχει σοβαρό πρόβλημα, διότι η μτχ. 'τὸ ποθοῦν' έχει την έννοια *'αυτό το πράγμα το οποίο έχει/εκφράζει μία επιθυμία'*, μία ερμηνεία που δύσκολα μπορεί να βρει στον στχ. αυτόν συντακτικό ή μεταφραστικό ρόλο. Γι' αυτό και έχει προταθεί η διόρθωση σε 'τὰ ποθεῖν' (E. Thomas) ως αιτιατική πληθυντικού (τὰ ποθεινά = τὰ ποθούμενα), οπότε μπορεί να γίνει αντικείμενο στο 'έκμαθεῖν', και να δώσει την μτφρ.: *'επειδὴ ο καθ' ένας θέλει να μάθει καλά αυτό που επιθυμεί'*. — Όσοι εκδότες διατηρούν όμως την γρφ. των κωδδ, προτείνουν τις εξής λύσεις για την μτχ. 'τὸ ποθοῦν': (i) να θεωρηθεί ως αιτιατική επιρρ. της αναφοράς στο απαρέμφατο 'έκμαθεῖν' (Jebb): *'διότι, επειδὴ ο καθ' ένας θέλει να έχει πλήρη ενημέρωση όσον αφορά αυτό το οποίο του κινεί την επιθυμία, δεν είναι δυνατόν να τον αφήσει εκείνον (:τον Λίχα) να φύγει'*. (ii) να θεωρηθεί ως αιτιατική, αντικείμενο στην μτχ. 'θέλων', και υποκείμενο στο απαρέμφατο 'έκμαθεῖν' (Easterling): *'διότι, επειδὴ ο καθ' ένας αναζητεί την έκφραση της επιθυμίας του, αυτή να μάθει τα πάντα, δεν είναι δυνατόν να τον αφήσει εκείνον (:τον Λίχα) να φύγει'*. (iii) να θεωρηθεί ως αιτιατική, αντικείμενο στο ρ. 'οὐκ ἂν μεθεῖτο' (Radermacher & Kamerbeek): *'διότι, επειδὴ ο καθ' ένας θέλει να μάθει τα πάντα, δεν είναι δυνατόν να εγκαταλείψει εκείνο το οποίο του προξενούσε την επιθυμία'*. — Στην μτφρ. έχω ακολουθήσει την λύση (i).
- 197. «οὐκ ἂν μεθεῖτο»:** δυνητική Ευκτική. «πρὶν...καλεῖν»: η σύνταξη 'πρὶν+Ἄπρμφ.', όταν προηγείται έκφραση αρνητική, όπως εδώ, αντικαθιστά την σύνταξη 'πρὶν ἂν+Ὑποτ.', (καί μοι μὴ θορυβήσῃ μηδεῖς, πρὶν ἂν ἀκούσῃ, Δημ.5,15 = πρὶν ἂν ἀκούσῃ).
- 200. «ἄτομον...λειμῶν»:** όποιος χώρος χαρακτηριζόταν ως ιερός, αφιερωμένος στους θεούς, δεν δεχόταν ανθρώπινη παρέμβαση καθ' οιονδήποτε τρόπο, αλλά παρέμενε ανέγγιχτος.
- 202. «ᾧ γυναῖκες»:** η Δη. καλεί τις γυναίκες που βρίσκονται μέσα στο σπίτι ως υπηρετικό προσωπικό, αλλά και τις γυναίκες του Χορού, που βρίσκονται τώρα έξω από το σπίτι.
- 203/4. «ὥς...καρπούμεθα»:** δευτερεύουσα υποκειμενικής αιτιολογίας: *'ὥς καρπούμεθα ὅμμ' ἄελπτον ἄνασχόν φήμης τῆσδε νῦν ἐμοί κραυγάστε, γυναῖκες, ..., καθώς εμεῖς τώρα απολαμβάνουμε την λάμψη η οποία ανέτειλε απ' αυτήν εδώ την φημολογία ως κάτι το ανέλπιστο τώρα για μένα'*. Η αιτιατική 'ὅμμ(α)' αντικ. του ρ., το επίθ. 'ἄελπτον' κατηγ. προσδ. του αποτελέσματος, η μτχ. 'ἄνασχόν' επιθ. προσδ., και η γενική 'φήμης' ως γεν. αφαιρετική στην μτχ. 'ἄνασχόν'. που δηλώνει την προέλευση από τόπο. Το ρ. 'ἀνέχω' δηλώνει την ανύψωση ενός αντικειμένου, και με γενική δείχνει τον χώρο απ' όπου ανυψώνεται. Χρησιμοποιείται επίσης και για την δήλωση της ανατολής του ηλίου, αυτό σημειώνει ο Ευστάθιος στα σχόλια της Ιλιάδας *'χεῖρας ἀνίσχοντες μεγάλ' εὐχετόωντο ἕκαστος'* (Θ,347) *'Ἐνθα ὄρα τὸ «ἀνίσχοντες», ἤγουν ἄνω ἔχοντες, ὁμώνυμον ὃν τῷ δηλοῦντι τὸ ἀνατέλλειν, ἢ δὴ ὁμωνυμία καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνέχειν ἐστί* (Εὐστ.Ιλ.2,592,22). — Αν γίνει δεκτή η διόρθωση του 'τῆσδε νῦν καρπούμεθα' σε 'τῆσδ'

ὁ νῦν καρπούμεθα' (Blaydes), τότε 'ὡς' παύει πλέον να εισάγει πρόταση, και συντάσσεται με την μτχ. 'ἀνασχόν' ως αιτιατική απόλυτη, υποκειμενικής, παραβολικής αιτιολογίας, 'κραυγάστε, γυναῖκες, με την λογική ότι ανέτειλε για μένα η ἀνέλπιστη λάμψη απ' αυτήν εδώ την φημολογία, την οποίαν τώρα απολαμβάνουμε' (καὶ ἤϋχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἀπλῶς τὰγαθὰ διδόναι, ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδότες ὅποια ἀγαθὰ ἐστὶ, Ζεν. Ἀπ. 1,3,2).

Υπόρρημα: στχχ. 205-224. Ο Χορός με μια σύντομη ωδή εκφράζει την χαρά του για τις χαρμόσυνες ειδήσεις που πήρε η Δηιάνειρα. Στο τραγούδι του αυτό το ένα τμήμα του Χορού καλεί κατ' αρχήν τις γυναῖκες να υμνήσουν τον Απόλλωνα και την Ἀρτεμη (205-215). Το άλλο μισό τμήμα του Χορού απαντά καταφατικά εκφράζοντας την χαρά του για τις ειδήσεις που πήρε η Δηιάνειρα (216-220). Όλος ο Χορός μαζί αναφωνεί τιμώντας τον Απόλλωνα (221). Τέλος η κορυφαία του Χορού μέσα σε τρεις στίχους.

205/7. «ἀνολολυξάτω»: η Προστακτική Αορίστου του ρ. 'ἀνολολύζω κραυγάζω από χαρά', και αυτή είναι η διόρθωση του Burges. «δόμος...ὁ μελλόνυμφος»: 'αὐτό το σπίτι, που ἔχει ανθρώπους που πρόκειται να παντρευτούν'. Η γρφ. 'δόμος' είναι διόρθωση του Burges. Ως 'δόμος μελλόνυμφος' θεωρείται εδώ το ανύπανδρο υπηρετικό προσωπικό του σπιτιού, ἄνδρες και γυναῖκες, που πρόκειται σύντομα να παντρευτεί, και το οποίο καλείται τώρα να 'κραυγάσει από χαρά', ὄχι μόνο για την επικείμενη επιστροφή του Ηρακλή, αλλά πολύ περισσότερο για την προστασία που ασκεί ο Απόλλων και η Ἀρτεμη στους παντρεμένους, ἄνδρες και γυναῖκες, εξαλείφοντας ἔτσι τους φόβους που εξέφρασε πριν λίγο στο λόγο της Δηιάνειρα, ὅσον αφορά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει μία παντρεμένη γυναῖκα με παιδιά. — Οι κωδδ. ἔχουν την γρφ. 'δόμοις' ως δοτική του ενδιαφέροντος. Ὅσοι εκδότες δέχονται την γρφ. 'δόμοις' υιοθετούν και την διόρθωση την ονομαστική 'ἃ μελλόνυμφος' (Erfurd) ως υποκ. του ρ., 'ας κραυγάσει από χαρά για το σπίτι αὐτό το σύνολο των ανύπανδρων γυναικῶν'. Η διόρθωση αυτή βασίζεται στην λογική ότι, επειδή αμέσως μετά αναφέρεται στους ανύπανδρους ἄνδρες (ἄρσένων...κλαγγά), τότε η προηγούμενες κραυγές χαράς (ἐφεστίοις ἀλαλαγαῖς) θα πρέπει λογικά να αναφέρονται μόνο στο γυναικείο υπηρετικό προσωπικό.

208. «τὸν εὐφάρετσαν Ἀπόλλωνα»: η αιτιατική λογίζεται αντικείμενο στην ρηματική ἔννοια που σχηματίζει η περίφραση 'ἴτω κλαγγά = ὑμνείτω' (Jebb).

213. «Ἄρτεμιν Ὀρτυγίαν»: το επίθετο 'Ὀρτυγία' δόθηκε στην Ἀρτεμη, διότι η Δήλος, το νησί στο οποίο γεννήθηκε, υποτίθεται ότι φιλοξενούσε πλήθος από ορτύκια.

217. «ὦ τύραννε»: ενν. 'αὐλέ'.

219. «ὁ κισσός»: ο 'κισσός' ἦταν το ιερό φυτό του Διονύσου, και αὐτό που τον συμβόλιζε πάντοτε, 'Διόνυσον Μελλόμενον καὶ Κισσὸν τὸν αὐτὸν θεόν, τὸν κισσὸν τὸ φυτόν ἐνταῦθα πρῶτον φανῆναι λέγοντες, Πaus. 1,31,6'. «βακχίαν...ἄμιλλαν»: πρόκειται για τον συναγωνισμό που γινόταν στην διάρκεια των λατρευτικῶν εκδηλώσεων προς τιμὴν του Διονύσου, στην διάρκεια χορευτικῶν εκδηλώσεων.

221. «ἰὼ ἰώ, Παιάν»: Το ουσιαστικό 'Παιήων' ως ὄνομα κύριο απαντά στα Ομηρικά ἔπη τρεις φορές, δυο φορές στην Ιλιάδα (5,401 & 899), και μία φορά στην Οδύσσεια (4,232). Και στις τρεις αυτές φορές ως 'Παιήων' θεωρείται ἓνα φυσικό πρόσωπο, γιατρός και θεραπευτής, και μάλιστα στην Ιλιάδα ως θεραπευτής των ἰδίων των Ολυμπίων θεῶν. Ἀργότερα αποδόθηκε με την ἴδια σημασία στους απογόνους του Ἀσκληπιού, Ποδαλείριο και Μαχάωνα ("Ἔστι δὲ καὶ Παιήων ὄνομα ἱατροῦ τοῦ παρὰ θεοῖς, ὡς ἐν τοῖς ἔξῃς ῥηθήσεται. ἔτυμολογεῖται δὲ καὶ αὐτὸ ὁμοίως, ἐπεὶ θεραπευτικὸν καὶ καταπαυστικὸν κακοῦ τὸ τῶν Ἀσκληπιαδῶν φύλον. τὸν δὲ ῥηθέντα ἱατρὸν Παιήονά τινες τὸν αὐτὸν εἶναι νομίζουσι τῷ Ἀπόλλωνι, Εὐστάθ. Ἰλ.ν1,ρ.212). Απαντά ὁμως και το ουσιαστικό ως 'παιήων' με την ἔννοια του 'ὑμνου' προς τιμὴν του Ἀπόλλωνα («καλὸν ἀείδοντες παιήονα». ἔστι δὲ παιήων ὕμνος τις, φασίν, εἰς Ἀπόλλωνα οὐ μόνον ἐπὶ παύσει λοιμοῦ, ὡς ἄρτι, ἀδόμενος, Εὐστ. Ἰλ.ν1,ρ.212). Εκτός ὁμως από την Ιωνική γραφή 'Παιήων' απαντά και η Δωρική ως 'Παιάν' (Δάλιε Παιάν, Σοφ. Ο.Τ.154).

Πρόλογος – β' μέρος: στχχ. 225-496. Εμφανίζεται ο κήρυκας Λίχας συνοδευόμενος από ἓνα σύνολο γυναικῶν, αἰχμαλώτων του Ηρακλή από την μάχη με τον Εὐρυτο. Ο Λίχας ενημερώνει την Δηιάνειρα ὅτι ο Ηρακλής βρίσκεται τώρα στην Εύβοια προσφέροντας θυσίες στον Δία για την νίκη του, και ὅτι θα ἔρθει πολύ σύντομα. Στην συνέχεια εξηγεί πῶς μέσα σ' αυτούς του δεκαπέντε μήνες ο

Ηρακλής ήταν ο υποτελής στην βασίλισσα Ομφάλη. Η Δηιάνειρα χαίρεται για την εμφάνιση του Ηρακλή, όμως την προβληματίζει η παρουσία των αιχμαλώτων γυναικών, μεταξύ των οποίων υπάρχει και μία που της κινεί το ενδιαφέρον λόγω της ευγενούς καταγωγής της· πρόκειται για την Ιόλη, την κόρη του Ευρύτου. Ο Λίχας πρόκειται να ξανασυναντήσει τον Ηρακλή στην Εύβοια. Πριν όμως φύγει αναγκάζεται να ομολογήσει το ερωτικό πάθος του Ηρακλή για την Ιόλη, και πως ο πόλεμος έγινε εξ αιτίας της. Η Δηιάνειρα ζητεί από τον Λίχα να τη συνοδεύσει στο σπίτι, για να του δώσει ένα μήνυμα για τον Ηρακλή, αλλά και ένα δώρο γι' αυτόν λόγω της νίκης και της σωτηρίας του.

- 225/6.** «*ὄμματος φρουρὰν παρῆλθε*»: υποκ. στο ρ. θεωρείται η ονομαστική 'τάδε' από τον στχ. 223 με Αττική σύνταξη. Η γενική υποκειμενική. «*μὴ λεύσσειν*»: συμπερασματικό απαρέμφατο.
- 230.** «*κατ' ἔργου κτῆσιν*»: ως 'κτῆσις' θεωρείται εδώ η νίκη του Ηρακλή εναντίον του Εύρυτου και ως 'ἔργον' η όλη πολεμική επιχείρηση.
- 232.** «*πρῶθ' ἅ πρῶτα*»: η πρώτη αιτιατ. είναι επιρρ. του χρόνου, η δεύτερη είναι επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου 'αυτά τα οποία ως πρώτα...'
- 233.** «*εἰ...προσδέξομαι*»: πλάγια ερώτηση ως επεξήγηση στο 'ἅ'.
- 236.** «*γῆς*»: γεν. διαιρετική.
- 237.** «*ἀκτὴ τις*»: πρόκειται για το Β.Δ. ακρωτήριο της Ευβοίας, το οποίο βρίσκεται μέσα στον Μαλιακό κόλπο.
- 238.** «*Κηναίῳ Δίῳ*»: Το ακρωτήριο 'Κήναιον' βρισκόταν στο Β.Δυτικό άκρο της Ευβοίας, απέναντι στον Μαλλιακό κόλπο (Θουκ.3,93,1). Εκεί υπήρχε ναός αφιερωμένος στον Δία, εξ ου και 'Δίας Κήναιος'.
- 239.** Αυτό που ρωτά η Δηιάνειρα είναι αν η ίδρυση αυτών των βωμών και των προσφορών στον Δία είναι μία υπόσχεση που είχε δώσει ο Ηρακλής στους θεούς πριν την μάχη με τον Εύρυτο, για να τον βοηθήσουν να νικήσει, ή μήπως πρόκειται για εντολές που πήρε από τους θεούς μετά την μάχη.
- 240.** «*ἀνάστατον*»: επιρρ. κατηγορ. του αποτελέσματος, ή αλλιώς 'προληπτικό', 'για να την καταστρέψει'.
- 241.** «*ῶν*»: ἑλξη του αναφορικού αντί 'ἄς'.
- 243.** «*εἰ μὴ...κλέπτουσί με*»: 'αυτές φαίνονται αξιολύπητες, εκτός κι αν με ξεγελάει η τωρινή τους δυστυχία, και το αξιολύπητο του παρουσιαστικού τους οφείλεται σε κάτι πιο δυσάρεστο, που εγώ το αγνοώ', δηλ. 'εκτός κι αν η τωρινή τους δυστυχία δεν είναι αποτέλεσμα της ήττας του Ευρύτου και της σκλαβιάς τους, αλλά κάποιο άλλο γεγονός που εγώ δεν το γνωρίζω'.
- 246/7.** Η συντακτική σειρά των λλ. 'ἥ καπὶ ταύτῃ τῇ πόλει βεβῶς ἦν τὸν ἀνήριθμον χρόνον ἡμερῶν ἄσκοπον;'. Η αιτιατική 'τὸν...χρόνον' είναι επιρρ. της χρονικής διάρκειας, το επίθ. 'ἀνήριθμον' είναι επιθ. προσδ., η γενική 'ἡμερῶν' εξαρτάται από το επίθ. 'ἀνήριθμον' ως διαιρετική (...που δεν συγκαταλέγεται ανάμεσα στις ημέρες), το επίθ. 'ἄσκοπον' είναι επιρρ. κατηγ. του αποτελέσματος, ή αλλιώς προληπτικό κατηγ. στην αιτιατ. 'χρόνον' (...για ένα χρονικό διάστημα τέτοιο, ώστε να βρίσκεται εκτός υπολογισμών). — Η απορία της Δηιάνειρας είναι απολύτως δικαιολογημένη, 'πώς εξηγείται να πολιορκεί ή να μάχεται με τον Εύρυτο για δεκαπέντε ολόκληρα χρόνια;'
- 248-290.** Στους στχ. αυτούς ο Λίχας παρουσιάζει τα γεγονότα που προηγήθηκαν αυτούς τους δεκαπέντε μήνες της απουσίας του Ηρ. από την Τραχίνα, και τα οποία όπως είναι φυσικό η Δηιάνειρα τα αγνοεί, και είναι τα εξής: **1)** 'Ο Ηρ. πέρασε ένα χρόνο ως δούλος στην Λυδία στην βασίλισσα Ομφάλη' (248-253). **2)** 'Εκεί αποφάσισε να οργανώσει εκστρατεία εναντίον του Εύρυτου στην Οιχαλία, γιατί τον θεωρούσε υπεύθυνο για την τωρινή δουλεία του' (254-261). **3)** 'Όταν στο παρελθόν ο Ηρ. είχε επισκεφθεί τον Εύρυτο, αυτός τον προσέβαλε ως δούλο και τον έδωσε από το παλάτι' (262-269). **4)** Ο Ηρ. κατέφυγε στην Τίρυνθα, όπου τον συνάντησε ο γιος του Εύρυτου, ο Ίφιτος, κι εκεί ο Ηρ. βλέποντας τον Ίφιτο να είναι αφηρημένος τον έριξε στον γκρεμό' (270-273). **5)** 'Ο Δίας τιμώρησε τον Ηρ.' Πρόκειται για τον ένα χρόνο δουλείας στην Λυδία στην βασίλισσα Ομφάλη, που αναφέρθηκε στην θέση '1' (274-280). **6)** 'Όλοι οι κάτοικοι της Οιχαλίας είναι τώρα σκλαβωμένοι ή νεκροί, και μόνο οι κοπέλες αυτές εδώ έχουν σωθεί' (281-286). — Όσα γεγονότα αναφέρει ο Λίχας στην Δηιάνειρα, αυτή φαίνεται να τα αγνοεί, άρα πρέπει λογικά να έχουν συμβεί στην διάρκεια αυτών των δεκαπέντε μηνών απουσίας του Ηρ. από το σπίτι του στην Τραχίνα (στχ.44/5). Αν τα βάλουμε σε μία λογική χρονική σειρά, τότε εξελίχθηκαν ως εξής: πρώτα ο Ηρ. φεύγει από την

Τραχίνα και επισκέπτεται τον Εύρυτο στην Οιχαλία, όπου συμβαίνει και η διένεξη μαζί του (3). Κατόπιν πηγαίνει στην Τίρυνθα, όπου σκοτώνει τον Ίφιτο (4). Τιμωρείται από τον Δία με ένα χρόνο δουλείας (5). Εξέτισε την ποινή του ως δούλος στην Λυδία για ένα χρόνο (1). Στην διάρκεια αυτού του χρόνου αποφάσισε την εκστρατεία εναντίον του Εύρυτου (2). Αν τώρα για τις ενέργειες που αναφέρονται στις θέσεις '3&4' πέρασε ένας μήνας, τότε για την οργάνωση της εκστρατείας και την νίκη του στην Οιχαλία πέρασαν άλλοι δυο μήνες έτσι, ώστε να συμπληρωθούν οι δεκαπέντε μήνες της συνολικής απουσίας του μαζί με τους δώδεκα της ποινής του. — Αυτά τα γεγονότα ανέφερε ο Λίχας στην Δηιάνειρα. Όμως η παράδοση, όπως την έχουν καταγράψει οι μυθογράφοι, εμφανίζει αρκετά διαφορετικά τόσο τα γεγονότα αυτά, όσο και τους χρόνους που συνέβησαν. Οι διαφορές της συγκεκριμένης τραγωδίας με τους μυθογράφους είναι οι εξής:

1	<i>‘Ο Ηρακλής τιμωρήθηκε με ένα χρόνο ως δουλείας στην Λυδία στην βασίλισσα Ομφάλη’ (248/53)</i>
	Σύμφωνα με τους μυθογράφους ο Ηρ. τιμωρήθηκε με τρία χρόνια δουλείας. Ο Σοφοκλής σκοπύμως μίκρυνε τον χρόνο της ποινής του έτσι, ώστε να αυξήσει την αγωνία της Δηιάνειρας για την τύχη του. Μια τριετής απουσία θα δημιουργούσε στην Δηιάνειρα την πεποίθηση πως ο Ηρ. είτε είναι πλέον νεκρός, είτε την έχει εγκαταλείψει, οπότε κάθε αγωνία θα εξαφανιζόταν.
2	<i>‘Όντας στην Λυδία αποφάσισε να εκστρατεύσει εναντίον του Εύρυτου στην Οιχαλία’ (254/61).</i>
	Σύμφωνα πάλι με τους μυθογράφους, όταν ο Ηρ. πήρε την απόφαση να εκστρατεύσει στην Οιχαλία, βρισκόταν στην Τραχίνα μαζί με την Δηιάνειρα. Με την αλλαγή του τόπου στον οποίον ελήφθη η απόφαση για εκστρατεία εναντίον του Εύρυτου, αυξάνει την αγωνία και την δραματική ένταση της Δη., γιατί τώρα αυτή αγνοεί το γεγονός αυτό.
3	<i>Η αιτία της διενέξεώς του με τον Εύρυτο ήταν η φραστική προσβολή που δέχθηκε (262/9)</i>
	Ο Λίχας παρουσιάζει την αιτία της διενέξεως του Ηρ. με την Εύρυτο εντελώς διαφορετική από αυτήν που έχουν παραδώσει οι μυθογράφοι, και την οποία παραδέχεται και ο Σοφοκλής. Σύμφωνα με τον Λίχα η διένεξη οφείλετο στις προσβολές που εξεστόμησε ο Εύρυτος στον Ηρ. Όμως σύμφωνα με τους μυθογράφους, αλλά και όπως θα ομολογήσει και ο ίδιος ο Άγγελος στην Δηιάνειρα λίγο πιο κάτω, η αιτία της διενέξεως ήταν η άρνηση του Εύρυτου να δώσει στον Ηρακλή την κόρη του, την Ιόλη, ως δεύτερη σύζυγο.
4	<i>Ο Ηρ. σκότωσε τον Ίφιτο εκ προμελέτης (270/3)</i>
	Σύμφωνα με τους μυθογράφους ο Ηρ. σκότωσε τον Ίφιτο λόγω μανίας. Ο Σοφοκλής άλλαξε της αιτίας της δολοφονίας του Ίφιτου, προκειμένου να προετοιμάζει τους θεατές για τον παράνομο και εκτός θεσμών χαρακτήρα του Ηρ., όπως αυτός θα φανεί με την εγκατάλειψη της Δηιάνειρας.
5	<i>Η ποινή του ήταν ενός έτους δουλεία (274/80)</i>
	Η ποινή του ήταν τριετής δουλεία. Η αιτία της αλλαγής αυτής έχει ήδη εκτεθεί στην θέση '1'

251. «**δου...φανῆ**»: αναφορική χρονική υποθετική πρόταση με Υποτακτική, στην οποία παραλείπεται το αοριστολογικό υποθετικό 'άν'.
256. «**ἡ μὴν**»: «όντως, πράγματι», χρησιμοποιείται ως επιβεβαιωτική έκφραση σε υποσχέσεις και δηλώσεις, (Ιλ.2,291· 7,393· Αἰσχ. Πέρ.73, 168). «**τὸν ἀγχιστῆρα**»: «Εύρυτον».
257. «**παιδί**»: ο Εύρυτος δεν είχε μόνο ένα παιδί, τον Ίφιτο, τον οποίον ήδη πλέον έχει σκοτώσει ο Ηρ., αλλά και άλλα ακόμη παιδιά, απλώς εδώ χρησιμοποιείται ο Ενικός με ευρύτερη έννοια.
258. «**δὲ ἄγνός ἦν**»: «όταν εξέτισε την ποινή του και καθарίστηκε από την δολοφονία».
259. «**πόλιν**»: αιτιατική επιρρ. που δείχνει την κατεύθυνση σε τόπο.
260. «**μεταίτιον**»: βασικός υπεύθυνος της εξορίας και δουλείας του Ηρ. είναι ο Εύρυτος, διότι του συμπεριφέρθηκε με ένα τρόπο τέτοιο, ο οποίος τον οδήγησε στην δολοφονία του Ίφιτου.
262. «**δς**»: «Εύρυτος». «**αὐτὸν**»: «Ηρακλή». «**ἐφέστιον**»: επιρρ. κατηγ. του τρόπου «ὡς επισκέπτης».

263. «πολλὰ...ἐπερρόθησε»: σε αττική σύνταξη ‘πολλοὺς ρόθους ἐρρόθησε προκάλεσε μεγάλη φασαρία’.
264. «ἀτηρᾷ φρενί»: ‘με ἓνα πνεῦμα προσβλητικό’, ‘με μια διάθεση προσβλητική’.
265. «ὥς...λείποιτο»: ειδική πρόταση με Ευκτική, διότι εξαρτάται από την τροπική μτχ. ιστορικού χρόνου ‘λέγων = ὅς ἔλεγε’. «ἔχων»: εναντιωματική μτχ.
266. «τῶν ὧν τέκνων»: ‘τῶν σφῶν τέκτων’, η γεν. εξαρτάται από το ‘λείποιτο’ ως γεν. συγκρ.
- 266/7. «φωνῇ δέ, δοῦλος ἀνδρὸς ὥς ἐλευθέρου, ραίοιτο»: αυτή είναι και η γρφ. και η στίξη, όπως απαντά στην έκδοση του A.C.Pearson, 1924, και την οποία ακολουθώ. Σύμφωνα με αυτήν την έκδοση η δοτική ‘φωνῇ’ είναι επιρρ. του μέσου στο ρ. ‘ραίοιτο > ραίομαι καταστρέφομαι’ με υποκ. του ρ. την ενν. ονομαστική ‘οὔτος = Ἡρακλῆς’. Το ρ. συνιστά μία δεύτερη ειδική πρόταση με σύνδεσμο τον ενν. από πιο πάνω ‘ὥς’ (265), και εκφέρεται επίσης με Ευκτική για τους ίδιους λόγους, όπως και η προηγούμενη ειδική πρόταση. Ο ‘ὥς’ στον στχ. 267 έχει επιρρ. σημασία και συντάσσεται με το ουσ. ‘δοῦλος = ὥσπερ δοῦλος’, και η γενική ‘ἀνδρὸς ἐλευθέρου’ είναι κτητική στο ‘δοῦλος’. Σύμφωνα με την έκδοση αυτή το νόημα είναι πως ο Εὐρυτος κατηγορεί τον Ηρ. ότι ‘σαν δούλος ενός ἐλεύθερου ἀνδρα...’, εννοώντας δηλ. τον Ευρυσθέα με τις εντολές του οποίου ο Ηρ. εκτελούσε τους δώδεκα ἀθλους, ‘...απλῶς με τις διαταγές καταστρεφόταν’. — Το χωρίο είναι ιδιαιτέρως ταλαιπωρημένο, αφού υπάρχει η γρφ. και η στίξη ‘φωνεῖ δέ, δοῦλος ἀνδρὸς ὥς ἐλευθέρου ραίοιτο και του φωνάζει πως σαν δούλος ενός ἐλεύθερου ἀνδρα καταστρεφόταν’, όπου υποκ. στο ‘φωνεῖ’ ενν. ο Εὐρυτος, και η πρόταση που ακολουθεί είναι η δεύτερη ειδική.
268. «ὦνῶμενος»: ‘ο Ἡρακλῆς’.
269. «ἔρριψεν»: ‘ο Εὐρυτος’. «ἐκτός»: ‘τοῦ οἴκου’. «αὐτόν»: ‘τον Ἡρακλή’. «ὧν»: ‘τούτων’, ‘γι’ αυτά τα γεγονότα που είχαν συμβεῖ’, γενική αντικ. στο ‘χόλον’.
270. «Τιρυνθίαν πρὸς κλιτύν»: ‘πρὸς Τιρυνθίαν κλιτύν’.
272. «αὐτόν»: ‘τον Ἰφίτο’.
276. «πρατὸν»: επιρρ. κατηγ. του αποτελέσματος, ή αλλιῶς προληπτικό κατηγ.
279. «τᾶν...χειρουμένῳ»: ‘καὶ Ζεὺς ἄν συνέγνω αὐτῷ <τῷ Ἡρακλεῖ> χειρουμένῳ <τὸν Ἰφίτον> δίκη’.
281. «κεῖνοι»: ‘ο Εὐρυτος και ο Ἰφίτος’.
283. «πόλις»: ‘Οἰχαλία’. «τάσδε»: ἀντί ‘αἶδε’ λόγω ἑλξεως από την αιτιατική που ακολουθεῖ. Η αναφορά είναι για τις κοπέλες που βρίσκονται μπροστά στην Δηιάνειρα (241-243).
286. «ἐφεῖτ’»: ‘ἐφεῖτο’ ἀόριστο β’ του ‘ἐφίεμαι’ (Σοφ.Φιλ.619).
287. «εὗτ’ ἄν...ῥέξη»: χρονική υποθετική πρόταση με τον υποθετικό αοριστολογικό ‘ἄν+Υποτ.’
288. «τῆς ἀλώσεως»: γενική της αιτίας.
289. «ὥς ἤχοντα»: για τον ‘ὥς’ με μτχ. Μέλλοντα δεσ σχόλ. στχ. 160. «λόγου λεχθέντος»: γενική ἀπόλυτη, εναντιωματική μτχ.
290. «κλύειν»: ἀπαρέμφατο της αναφοράς.
292. «τῶν μὲν παρόντων»: ‘ὄντων’, γενική ἀπόλυτη, αιτιολ. μτχ. ‘διότι κάποια τα βλέπεις μπροστά σου’, δηλ. τον Λίχα. «τὰ δὲ πεπυσμένη λόγῳ»: ‘και διότι κάποια ἄλλα τα ἔχεις μάθει προφορικά’, δηλ. την νίκη του Ἡρακλή και την επικείμενη επιστροφή του.
295. «τῇδε»: ἀναφέρεται στην αιτιατ. ‘εὐτυχῇ...πρᾶξιν τήνδε, 293/4’ ως δοτική της συνοδείας. «τοῦτο»: δηλ. ‘τα τωρινὰ αἰσθήματα της ψυχῆς μου’.
- 296/7. ‘Ὅσοι βρίσκονται σε κατάσταση ἀπρόσμενη εὐτυχίας ἐνδέχεται μέσα στην χαρά που νοιώθουν να διαπράξουν σφάλματα, που θα του στοιχίσουν ακριβά’. Είναι η πρώτη φορά που η Δηιάνειρα εκφράζει φόβους για τον Ηρ., μήπως μέσα στην μεγάλη του εὐτυχία διαπράξει μεγάλα σφάλματα και γι’ αυτό δυστυχίσει.
300. «ἀοίκους ἀπάτοράς τε»: επιρρ. κατηγορούμενα του τρόπου στην μτχ. «ἀλωμένας»: κατηγορ. μτχ.
303. «τροπαῖε»: ο Δίας είχε την δύναμη να παρεμβαίνει και να κατευθύνει σύμφωνα με την δική του θέληση την ἐκβαση οποιασδήποτε μάχης ‘Ὅρα δὲ τὸ «τρέψω» κοινῶς μὲν λεχθέν, ἑλλιπῶς δὲ, λείπει γὰρ τὸ

εἰς φυγὴν. ἐκ τούτου δὲ τοῦ ῥήματος καὶ Ζεὺς τροπαῖος, ὁ οὕτω δηλαδὴ τρέπων, Εὐστ.ν3,p728,lin.20' Για την ίδια ακριβῶς ἐκφραση 'ὦ Ζεῦς τροπαῖε, Μέν.Μισοῦμ.45'.

305. «τῇσδὲ γε ζώσης»: αναφέρεται στον εαυτό της.
307. «ὦ δυστάλαινα»: Ο Σοφοκλῆς σκοπῖμως εμφανίζει την Δηιάνειρα να εκφράζει τέτοια φιλόανθρωπα αισθήματα. Ο ανθρωπισμός της θα ἔρθει αμέσως αντιμέτωπος με την ἀνάληπτη συμπεριφορά του Ηρακλή.
309. «τῶνδε»: *ἑκ τῶν σχετιζομένων με τον γάμο ἢ την τεκνοποίηση*.
310. «τίνος...ἐστὶν ἡ ξένη»: παραδόξως εἶναι ἡ Ιόλη, την οποίαν ο Ηρ. ζητούσε ἀπὸ τον Εὐρυτο ως σύζυγο.
313. «ὄσῳ περ»: ἔχει συντακτικὴ καὶ λογικὴ ανταπόκριση με το 'πλεῖστον', *ἑκ τῆς συμπάθησε στον ὑψιστο βαθμό, στον βαθμό ἐκεῖνο που μόνο ἐκείνη ξέρει...*, ως δοτικὴ του μέτρου ἢ του ποσού. «φρονεῖν»: *ἑκ τῆς γνωρίζει να διατηρεῖ την κοινωνικὴ της θέση, ἑστῶ κι αν εἶναι ἀιχμάλωτη*.
316. «Εὐρύτου σπορά τις ἦν»: ἡ ἀπάντηση του Λίχα εἶναι *ἑκ τῆς ἀντιφάσεως*. Κι ὁμως στον στχ. 266 ἀναφέρθηκε στα 'ἀγόρια' που εἶχε ο Εὐρυτος. Δυο εἶναι τα ἐνδεχόμενα στην ἐρώτηση αὐτὴν της Δη.: (i) ἡ ἀντωνυμία 'τις' να εἶναι ἐρωτηματικὴ. Τότε ὁμως δεν μπορεῖ να ρωτᾷ *ἑκ τῆς ἀντιφάσεως* 'Εἶχε παιδιὰ ο Εὐρυτος;' καὶ ο Λίχας να ἀπαντᾷ *ἑκ τῆς ἀντιφάσεως* 'δεν γνωρίζω'. Αν ἡ ἀντωνυμία παραμένει ἐρωτηματικὴ, τότε θα πρέπει να ρωτᾷ *ἑκ τῆς ἀντιφάσεως* 'εἶχε κόρη ο Εὐρυτος;', καὶ τότε ἡ ἀπάντηση του Λίχα να φαίνεται λογικὴ, τουλάχιστον τυπικά. (ii) ἡ ἀντωνυμία 'τις' να εἶναι ἀόριστη καὶ υποκείμενο στο 'ἦν' να εἶναι το ἐνν. 'αὕτη', *ἑκ τῆς ἀντιφάσεως* 'ἦταν αὐτὴ ἐδῶ κόρη του Εὐρυτου;' Τότε ἡ ἀπάντηση του Λίχα *ἑκ τῆς ἀντιφάσεως* 'δεν γνωρίζω' τυπικά φαίνεται λογικὴ, ὁμως ἡ σύνταξη αὐτὴ εἶναι πολὺ δύσκολο να συμβαίνει.
320. «εἶπ'...ἀλλ' ἡμῖν»: *ἑκ τῆς ἀντιφάσεως* 'πες ὁμως σε μένα'.
322. ἡ συντ. σειρά των λλ. 'οὐ τᾶρα διήσει οὐδὲν γλῶσσαν ἐξ ἴσου τῷ πρόσθεν χρόνῳ'
325. «ὠδίνουσα...βάρος»: *ἑκ τῆς ἀντιφάσεως* 'υποφέροντας το βάρος της δυστυχίας της', ἡ γενικὴ υποκειμενικὴ.
328. «ἀλλὰ...ἔχει»: *ἑκ τῆς ἀντιφάσεως* 'ἡ τύχη'
- 333/4. «ὥς σύ θ'...σπεύδης, ἐγὼ τε...τιθῶ»: δυο τελικὲς προτάσεις με Ὑποτακτικὴ.
335. «αὐτοῦ γ' ἀμείνας»: ἐνν. 'χώρει ὥς τὰ ἔνδον τιθῆς ἀμείναςά γε προχώρει, για να τακτοποιήσει το ἐσωτερικὸ του σπιτιού, ἀφοῦ ὁμως πρώτα περιμένεις ἐδῶ για λίγο χρόνο', ἡ μτχ. χρονικὴ. Ὅση ὥρα ἡ Δηιάνειρα συνομιλοῦσε με τον Λίχα ο Ἄγγελος ἦταν παρών καὶ ἀκούγε ὅλες τις εἰδήσεις που ο ἐκεῖνος της μετέφερε. Διεπίστωσε ὁμως πως κάποιες ἀπ' αὐτὲς ἦταν σκοπῖμως ἀλλοιωμένες καὶ παραποιημένες, καὶ αὐτὲς ἀποφασίζει τώρα να τις ἀποκαλύψει στην Δηιάνειρα. «ὅπως μάθης...ἐκμάθης»: δυο τελικὲς προτάσεις με Ὑποτακτικὴ.
336. «οὔστινας...ἄγεις»: πλάγια ἐρώτηση
337. ἡ συντακτικὴ σειρά των λλ. 'καὶ ὅπως ἐκμάθης ἃ δεῖ ὦν οὐδὲν εἰσήκουσας καὶ για να πληροφορηθεῖς λεπτομερῶς αὐτὰ που πρέπει ἀπ' ὅσα δεν ἔχεις ἀκούσει τίποτε'. Ο Ἄγγ. λέει στην Δη. ὅτι υπάρχουν λεπτομέρειες τις οποίες ο Λίχας εἴτε τις ἀπέκρυψε, εἴτε τις ἐδῶσε παραποιημένες, καὶ πως τώρα πρέπει να τις μάθει ἐπ' ἀκριβῶς.
338. «τούτων»: 'ὦν σὺ οὐδὲν εἰσήκουσας'. «πάντ»: ἡ αιτιατικὴ 'πάντα' δεν ἔχει συντακτικὴ θέση, καὶ γι' αὐτὸ ἔχει θεωρηθεῖ ὡς ὑποπτος. Ἡ μόνη λύση εἶναι να θεωρηθεῖ ὡς ἐπιρρ. της ἀναφοράς.
339. «τοῦ»: 'τίνος' γενικὴ της αἰτίας 'για ποιο λόγο, γιατί'. «με τήνδε ἐφίστασαι βάσιν»: *ἑκ τῆς ἀντιφάσεως* 'γιατί με σταματᾷς στο βάδισμά μου;'. Ο Jebb ἔχει βρεῖ χωρία στα οποία ἀπαντοῦν τα ρρ. 'ἐφιστάναι & ἐφίστασθαι' συντασσόμενα με αιτιατικὴ ὡς ἀντικείμενο, καὶ τα οποία ἔχουν την ἐννοια του 'σταματῶ, διακόπτω κάποιον' (Ξεν.Ἀν.2,4,26· Πολ.16,34,2· Διόδ. 17,112· Πλούτ.Κίμ.1· Ἀρρ.5,16,1). Ἡ αιτιατικὴ 'τήνδε βάσιν' εἶναι ἐπιρρ. της ἀναφοράς.
340. «σταθεῖς' ἄκουσον»: για την μτχ. δεξ σχόλ. στχ. 164.
342. «ἐκείνους»: *ἑκ τῆς ἀντιφάσεως* 'τον Λίχα μαζί με τις ἀιχμαλώτους γυναῖκες'. Ἡ μια ἐπιλογή εἶναι οἱ ὅποιες ἀποκαλύψεις πρόκειται να κάνει ο Ἄγγ., να γίνουν καὶ ἐνώπιον του Λίχα καὶ των ἀιχμαλώτων.
343. «μοι ταῖσδὲ τ'»: *ἑκ τῆς ἀντιφάσεως* 'σε μένα καὶ στις γυναῖκες του Χοροῦ'. Ἡ δευτέρη ἐπιλογή εἶναι ο Ἄγγ. να μιλήσει ἐνώπιον της Δηιάνειρας καὶ των γυναικῶν του Χοροῦ.

- 344.** «σοι ταῖσδε τ'»: δοτικές προσωπικές του ενδιαφέροντος προσώπου, 'εἰ τοῖς πλέοσιν ἀρέσκοντές ἐσμεν, τοῖσδ' ἄν μόνοις οὐκ ὀρθῶς ἀπαρέσκοιμεν, Θουκ.1,38,4 *αν εἴμαστε ἀρεστοί στους περισσότερους, τότε δεν μπορεί να εἴμαστε αντιπαθεῖς μόνο σ' αυτούς εδώ*'.
- 346/7.** «οὐδὲν...φωνεῖ»: *τίποτε δεν αναφέρει*. «δικῆς ἐς ὀρθόν»: 'ἐς ὀρθόν δικῆς *ακολουθώντας την ακριβολογία του κανονισμού*', όπου ως 'ὀρθόν - ὀρθότης' θεωρεῖται η 'ἀκρίβεια, ακριβολογία' των πληροφοριῶν που δίνει ένας αγγελιαφόρος, και ως 'δική' θεωρεῖται ο κανονισμός που διέπει τους αγγελιαφόρους. Η γενική 'δικῆς' εἶναι υποκειμενική.
- 347/8.** «ἡ νῦν...ἡ πρόσθεν»: δυο εἶναι τα ενδεχόμενα που αφήνει ανοιχτά ο Ἀγγ. για τον Λίχα, δηλ. ἢ να ἴταν ένας αγγελιαφόρος που τώρα πριν λίγο μόνο εἶπε ψέματα, εἴτε να εἶναι ένας κατ' εξακολούθηση ψεύτης.
- 349.** «τὶ φῆς;»: 'τί ἔστιν τοῦτο ὃ φῆς;', όπου το 'τί' δεν εἶναι αντικείμενο στο ρ., ἀλλὰ κατηγορούμενο. Αυτό που θέλει να μάθει η Δη. εἶναι 'τι εἶναι αυτό το οποία ισχυρίζεσαι;'
- 350.** «ἄ...ἐξείρηκας»: αναφορική πρόταση ως αιτιατική της αναφοράς.
- 351.** «λέγοντος τάνδρὸς εἰσήκουσ' ἐγώ»: ὅσα θα αναφέρει στην συνέχεια ο Ἀγγ. ὅτι τα ἀκουσε ἀπὸ τον Λίχα να τα λέει, ο Λίχας τα εἶπε σ' ἓνα ἀνύποπτο χρόνο μπροστά σ' ἓνα ἄλλο ἀκροατήριο πριν συναντήσει την Δηϊάνειρα, και πως απλῶς ἔτυχε να ἴταν παρών.
- 352.** «πολλῶν παρόντων μαρτύρων»: στους οποίους φυσικά δεν ἴταν η Δηϊάνειρα. «ὥς...ἔλοι...θέλξειεν»: δυο ειδικές προτάσεις, αντικείμενο στην μτχ. 'λέγοντος', με Ευκτική, διότι προηγείται ρ. Ιστορικού χρόνου 'ἤκουσα'. «τῆς κόρης ταύτης ἕκατι»: 'για χάρη αὐτῆς ἐδῶ της κοπέλας', πρόκειται για την κοπέλα στην οποία πριν λίγο μιλούσε η Δηϊάνειρα, και την καλοῦσε να της πει το ὄνομά της, και στην οποία ἐξέφρασε τον οἶκτο της για την δυστυχία της, δηλ. πρόκειται για την κόρη του Εὐρυτου, την Ιόλη.
- 355.** «αἰχμάσαι τάδε»: το ἀπαρέμφ. εἶναι συμπερασματικό, και η αιτιατική εἶναι σύστοιχο αντικ.
- 356.** η συντακτική σειρά των λλ. 'οὐ <θέλξειεν νιν> τὰ λατρεύματα πόνων τὰπὶ Λυδοῖς οὐδ(έ) <τὰ λατρεύματα πόνων> ὑπ' Ὀμφάλῃ και δεν <τον παρακίνησαν αὐτόν> οἱ κουραστικές δουλικές του υπηρεσίες στους Λυδοὺς, οὔτε αὐτές που ἐπέβαλλε η Ομφάλῃ'. Ο Ἀγγ. ισχυρίζεται ὅτι εἶναι ψευδεῖς οἱ δυο αἰτίες της ἐκστρατείας του Ηρ. στην Οἰχαλία., τις οποίες πριν λίγο ο Λίχας ἀνέφερε ως ἀληθεῖς. «τὰπὶ Λυδοῖς»: η πρόθεση 'ἐπὶ' ἐκφράζει τον 'τόπο' συντασσόμενη τόσο με Γενική ὅσο και με Δοτική, ὁμως ὑπάρχει μια λεπτὴ διαφορά μεταξύ τους: (i) 'ἐπὶ+Γενική' ἐκφράζει τον Τόπο με πλήρη ταύτιση, ἔνωση δυο αντικειμένων: 'ἐπὶ θρόνου καθέζετο, Ξεν.Κύρ.6,1,6 *καθόταν ἐπάνω στον θρόνο*', 'ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχεῖσθαι, ὁ.π. 4,5,58', (ii) 'ἐπὶ+Δοτική' ἐκφράζει τον Τόπο εἴτε με την ἔννοια του πλησίον, εἴτε και μεταφορικά: 'οἰκοῦσι ἐπὶ τῷ Ἰσθμῷ, Θουκ.1,56,2 *κατοικοῦν στον Ἰσθμό*', όπου ο τόπος ἔχει μεταφορική σημασία, 'τὸ ἐπὶ θαλάσση τεῖχος, Θουκ.7,4,2 *το τεῖχος που βρισκόταν στην θάλασσα*', ὄχι ὁμως 'πάνω' στην θάλασσα, ἀλλὰ 'κοντά'. Ἔχουμε και ἓνα χωρίο του Πλάτωνα, όπου συνευρίσκονται και οἱ δυο αὐτές συντάξεις: 'καὶ ταινίας ἔχοντα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πάνυ πολλάς, Πλ.Συμπ.212e2 *ἔχοντας πάνω στο κεφάλι μου πολλά διαδήματα*', όπου τα 'διαδήματα' ἐφάπτονταν στο κεφάλι του, βρίσκονταν 'πάνω' στο κεφάλι του. 'νῦν δὲ ἤκω ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἔχων τὰς ταινίας, ὁ.π.212e7 *και τώρα ἐρχομαι ἔχοντας στο κεφάλι μου διαδήματα*', όπου φαίνεται πως αὐτά τα 'διαδήματα' δεν βρίσκονται τώρα 'πάνω' στο κεφάλι του, ἀλλὰ 'στο' κεφάλι του. — Στο χωρίο αὐτό η σύνταξη 'τὰπὶ Λυδοῖς' ἐκφράζει τον τόπο μεταφορικά. «ὑπ' Ὀμφάλῃ»: η γραφή 'ὑπό' εἶναι διόρθωση του Herwerden της γρφ. των κωδδ. 'ἐπὶ'. Η σύνταξη 'ὑπό+Δοτική' ἔχει την ἔννοια της 'υποτέλειας' της 'ἐξαρτήσεως', 'οἱ ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες, Ξεν.Κυρ.8,1,6 *ὅσοι βρίσκονταν κάτω ἀπὸ την ἐξουσία του βασιλιά*', 'ὑφ' αὐτῷ ποιήσασθαι, Δημ.18,40 *να τον υπαγάγει κάτω ἀπὸ την ἐξουσία του*'. — Στο χωρίο η σύνταξη 'ὑπ' Ὀμφάλῃ' ἔχει την ἔννοια 'κάτω ἀπὸ τις διαταγές, προσαγές της Ομφάλῃς', ἢ 'ὅπως διέτασσε, πρόσταξε η Ομφάλῃ'.
- 358.** «ἔμπαλιν λέγει»: 'μιλάει κόντρα στην ἀλήθεια'.
- 359.** «φυτοσπόρον»: ἓνα ουσιαστικό συνώνυμο του 'πατρός', ὅπως 'φυτουργοῦ πατρός, Σοφ.Ο.Τ.1482'. Να σημειωθεῖ πως ἀπὸ την ἀρχή των ἀποκαλύψεων του ο Ἀγγ. στον στχ. 351, μπορεί να ἔχει ὁμολογήσει

- ότι ο Ηρ. έκανε τον πόλεμο εναντίον του Εύρυτου στην Οιχαλία για τον έρωτα μιας κοπέλας, μπορεί επίσης να υπέδειξε ότι η κοπέλα εκείνη είναι αυτή, στην οποία πριν λίγο η Δη. έδειξε την συμπάθειά της, αλλά δεν έχει αποκαλύψει ούτε το όνομά της, ούτε την ταυτότητά της, ότι δηλ. είναι η κόρη του Εύρυτου, γι' αυτό και εδώ αναφερόμενος στον πατέρα της χρησιμοποιεί αυτό το ουσιαστικό.
- 360. «κρύφιον...λέχος»:** αντικείμενο στο ρ. 'έχοι' δεν είναι το ουσιαστικό 'λέχος', αλλά η ενν. αιτιατική 'τήν παῖδα', οπότε το 'λέχος' λειτουργεί ως κατηγορούμενο του αντικειμένου, 'να την έχει αυτήν την κόρη ως δεύτερη σύζυγο'.
- 361. «έγκλημα μικρόν»:** 'μία καταγγελία ασήμαντη', δηλ. το γεγονός ότι ο Ηρ. διατεινόταν πως θα έκανε την εκστρατεία εναντίον της Οιχαλίας για το γεγονός ότι πριν καιρό τον είχε προσβάλει ο Εύρυτος φραστικά. Έτσι είπε πριν λίγο ο Λίχας (255-257, 262-269).
- 362/5. «τήν ταύτης»:** 'τῆς παιδός', δηλ. της συγκεκριμένης αιχμαλώτου, την οποία η Δηιάνειρα δέχθηκε μέσα στο σπίτι της, διότι την λυπήθηκε για την δυστυχία της. **«εἶπε»:** ο Λίχας, όταν μιλούσε σε ένα άλλο ακροατήριο πιο πριν, και ήταν μπροστά ο Άγγ., και άκουγε. — Στους στχχ. αυτούς έχει θεωρηθεί ως ύποπτο και εμβόλιμο το χωρίο: [τήν ταύτης...πατέρα]. Οι λόγοι είναι οι εξής: (i) στους στχχ. 380/1 ο Άγγ. αποκαλύπτει το όνομα και τον πατέρα της συγκεκριμένης κοπέλας. Αν όμως οι αποκαλύψεις που κάνει εδώ σ' αυτούς τους στχχ. (πατρίδα τήν ταύτης & ἄνακτα πατέρα), είναι γνήσιες, τότε ποιος λόγος υπήρχε να επαναλάβει τα ίδια λίγους στχχ. μετά; (ii) Στους στχχ. 362/5 έχουμε τα ρρ. 'έπιστρατεύει', 'εἶπε', 'κτείνει', 'έπερσε'. Σε όλα υποκείμενο είναι ο Ηρακλής, ενώ μόνο στο 'εἶπε' υπονοείται ο Λίχας. Η αλλαγή αυτή δεν προετοιμάζεται σωστά, αν είναι γνήσιο το χωρίο. (iii) Στον στχ. 377 η Δηιάνειρα έχει πληροφορηθεί τα εξής: α) ότι ο Ηρ. ήταν/είναι ερωτευμένος με μία κοπέλα από την Οιχαλία, β) ότι αυτή ήταν/είναι κόρη του εκεί βασιλιά, γ) ότι αυτήν την κόρη τώρα την έχει δεχθεί στο σπίτι της. Αν όλα αυτά είναι γνήσια, τότε πώς εξηγείται στον στχ. 377 να δηλώνει ότι 'έχει δεχθεί στο σπίτι της μία γυναίκα άγνωστη;' (iv) Στον στχ. 363 γίνεται χρήση του κυρίου ονόματος με άρθρο (τὸν Εύρυτον), κάτι που στον Σοφοκλή συμβαίνει μόνο στην περίπτωση όπου το κύριο όνομα συνοδεύεται από δεικτική αντωνυμία (Dawe, *Studies*, iii84). Γι' αυτό και έχει προταθεί η διόρθωση του 'τῶνδ(ε)' σε 'τόνδ(ε)', ώστε να υπάρχει η αναγκαία δεικτική αντωνυμία στο κύριο όνομα. Αν διαγραφεί το χωρίο [τήν ταύτης...πατέρα], τότε ο στχ. 362 είναι: «έπιστρατεύει πατρίδα τῆσδε καὶ πόλιν» και το μέτρο (X — U — /X UU U — /X — U —), διότι στην λ. 'πατρίδα' έχουμε UUU, όπου τα δυο πρώτα βραχέα είναι η 'ανάλυση' του πρώτου μακρού στον δεύτερο ιαμβικό πόδα, κι αυτό διότι το συμφωνικό σύμπλεγμα 'τρ' έχει μονοσυμφωνική αξία, και δεν καθιστά μακρά την προηγούμενη συλλαβή.
- 366. «πέμπων»:** δεν υπάρχει αντικείμενο στην μτχ., αλλά σίγουρα υπονοείται η συγκεκριμένη κόρη, για την οποία έγινε η μάχη, και την οποία η Δη. πριν λίγο την δέχθηκε στο σπίτι με συμπόνοια.
- 367. «τόδε»:** 'τὸ πέμπειν αὐτὸν οὐκ ἀφροντίστως ταύτην, καὶ ὥς δούλην', δηλ. 'μην ελπίζεις ότι υπάρχει ενδεχόμενο ο Ηρακλής να την στέλνει αυτήν χωρίς κάποιο σκοπό και σαν σκλάβα'.
- 368. «έκτεθέρμανται»:** γ' ενικό Παρακειμένου. Στα ερρινόληκτα ρρ. ο Παρακείμενος έχει τις εξής καταλήξεις '-σμαι, -νσαι, -νται, -σμεθα, -νθε, -σμενοι είσί'.
- 370. «τοῦδε...πάρα»:** 'από τον Λίχα'.
- 371. «πρὸς μέση...άγορᾱ»:** 'κοντά στο κεντρικό σημείο, όπου συγκεντρώνονται οι κάτοικοι της Τραχίνας'.
- 375. «ποῦ...πράγματος»:** η γενική διααιρετική.
- 376. «τίνα...πημονήν»:** 'τίς ἔστι ἡ ποιμονή ἣν ἐσδέδεγμαι;'. **«ὑπόστεγον»:** επιθ. προσδ.
- 377. «λαθραῖον»:** αιτιατ. Ενικ. θηλυκού γένους, επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου.
- 379. «ή...φύσιν»:** ο στχ. με την αναφορική αντωνυμία 'ή' αποδίδεται στην Δη. Αν γίνει δεκτή η διόρθωση σε 'ἥ' (Canter), τότε ο στχ. αποδίδεται στον Άγγ. (Jebb), 'όντως αυτή είναι ιδιαιτέρως λαμπρή...'.
380. «γένεσιν»: αιτιατική της αναφοράς, 'η οποία είναι κόρη του Εύρυτου από την γέννησή της', δηλ. δεν είναι κόρη του εξ υιοθεσίας.
- 381. «τῆς»:** 'ῆς', γενική κτητική στην αιτιατ. 'βλάστας'.

- 383/4.** Αυτό που εννοεί ο Χορ. είναι το εξής: *‘πριν αφανιστούν όλοι οι επικίνδυνοι άνδρες, μακάρι να αφανιστούν πρώτα εκείνοι οι οποίοι διαδίδουν με ύπουλο τρόπο κακίες’*, μια σκέψη που αφορμάται από την αποδεδειγμένα ύπουλη και παραπλανητική ενημέρωση που έκανε ο Λίχας στην Δηιάνειρα. **«ὅς ἀσκεῖ»:** *‘ἀλλ’ ὅλοιτο ὅς ἀσκεῖ’*. **«μὴ πρέπονθ’ αὐτῷ κακά»:** *‘εκείνος ο οποίος διαδίδει ψεύδη που δεν του ταιριάζουν’*, εννοώντας ότι πρόκειται για πρόσωπο το οποίο εμπνέει εμπιστοσύνη, όπως ο Λίχας.
- 387.** **«πεύθου»:** Προστακτική του ρ. τύπου *‘πεύθομαι = πυνθάνομαι’*. **«μολοῦσα»:** δεσ σχόλ. στχ. 164
- 389.** **«ἀλλ’ εἴμι»:** *‘Ναι, θα πάω’*, όπως και στον στχ. 86. **«οὐκ ἀπὸ γνώμης λέγεις»:** *‘διότι αὐτά που λες δεν προέρχονται ἀπὸ μία προσωπική σου ἀποψη, ἀλλὰ αποτελοῦν μία γενική, καθολική γνώμη’*, ἀρα *‘αὐτὸ που εισηγείσαι, εἶναι κάτι το γενικῶς παραδεκτὸ και σωστὸ’*. Το ίδιο: *‘ὅπως τοῦτο μὴ γένοιτο παρατηρῶν διετέλουν, οὐκ ἀπὸ τῆς ἐμαυτοῦ γνώμης μόνον ταῦτα συμφέρειν ὑπολαμβάνων, Δημ.Περὶ τοῦ Στεφ. 161,8’*. *‘φεῦ./ δεινόν γε, θνητοῖς τοὺς νόμους ὡς οὐ καλῶς / ἔθηκεν ὁ θεὸς οὐδ’ ἀπὸ γνώμης σοφῆς· Εὐρ.Ίων, 1313’*. *‘ὥστε παραλαβὼν τὴν πόλιν ὁ ὕπατος οὐθὲν ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἔπραξεν, ἀλλ’ ἀποθέσθαι τοὺς, Διον.Ἀλ.Ρωμ.Ἀρχ. 5.60.2.6’*. *‘αὐτὸν εἶχε φίλον καὶ ἀπὸ τῆς τούτου γνώμης πάντα ἔπραττεν, Διόδ.Σικ. 29.3.1.12’*
- 394.** **«ὥς ἔρποντος...ἐμοῦ»:** ἀπόλυτη μτχ., αιτιολογική. **«εἰσορᾷς»:** αὐτὴ εἶναι ἡ γρφ. των κωδδ. Ὑπάρχει καὶ ἡ διόρθωση σε *‘ὥς ὀρᾷς’* (Wakefield).
- 395.** **«ὥς»:** επιφωνηματικός σύνδεσμος.
- 398.** **«νεμεῖς»:** αὐτὴ εἶναι ἡ διόρθωση του Nauck, ἐνῶ οἱ κώδδ. ἔχουν τὴν γρφ. *‘νέμεις’*.
- 399.** **«ὦν ἄν...κυρῶ»:** ἡ αναφορική δεν εξαρτάται ἀπὸ τὴν πρόταση που προηγείται *‘ἴστω... Ζεὺς’*, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ενν. ἐκφραση, που ἀποτελεῖ ἀπάντηση στο προηγούμενο ἐρώτημα τῆς Δη.: *‘νεμεῖς τὸ πιστὸν τῆς ἀληθείας;’*, *‘νεμῶ τὸ πιστὸν τούτων ἃ ἄν κυρῶ ἐξειδῶς’*, καὶ με ἐλξη τοῦ αναφορικοῦ γίνεται *‘νεμῶ τὸ πιστὸν τῆς ἀληθείας ὦν ἄν κυρῶ ἐξειδῶς’*.
- 401-404.** Στους στχχ. αὐτοὺς ἔχουν γίνει τρεῖς διαφορετικὲς διανομὲς προσώπων, ἀλλὰ καὶ τρεῖς διαφορετικὲς σειρὲς στίχων. Ἡ σειρά καὶ ἡ διανομή, ὅπως εἶναι στὴν μετάφραση, συμφωνεῖ με τὴν ἐκδοση τοῦ Pearson. Ἐχομε καὶ τὶς δυο ἀκόμη προτάσεις, τοῦ Nauck καὶ τοῦ Reiske:

Nauck	Reiske
<i>Ἡ Δηιάνειρα ἔχει ἤδη ρωτήσῃ τὸν Λίχα ἀν γνωρίζῃ τὴν συγκεκριμένη κοπέλα, υπονοώντας φυσικά, μετὰ τὴν συζήτηση με τὸν Ἀγγελο, ὅτι γνωρίζῃ, ἀλλὰ τῆς κρύβει τὴν ἀλήθεια.</i>	
ΛΙ. 403 <i>Γιατί με ρωτᾷς</i> ΔΗ. 404 <i>Απάντησέ μου, ἀν τὴν γνωρίζεις.</i> ΛΙ. 401 <i>Εἶναι ἀπὸ τὴν Εὐβοία. Δὲν γνωρίζω γονεῖς.</i> ΑΓΓ. 402 <i>Κοῖτα! Ξέρεις σε ποῖαν μιλάς;</i>	ΔΗ. 404 <i>Απάντησέ μου, ἀν τὴν γνωρίζεις.</i> ΛΙ. 401 <i>Εἶναι ἀπὸ τὴν Εὐβοία. Δὲν γνωρίζω γονεῖς.</i> 403 <i>Γιατί με ρωτᾷς</i> ΔΗ. 402 <i>Κοῖτα! Ξέρεις σε ποῖαν μιλάς;</i>

- 401.** **«ὦν ἔβλαστε»:** πλάγια ἐρώτηση, αντικ. στο *‘λέγειν’*. Ἡ γενικὴ ἀφαιρετικὴ τῆς καταγωγῆς.
- 404.** **«εἰ φρονεῖς»:** *‘ἀν αντιλαμβάνεσαι τὸ ἐρώτημα που σου κάνω’*, δηλ. *‘ἀν κατανοεῖς ποῖαν ἔχεις ἀπέναντί σου’*, κι ὅχι *‘ἀν γνωρίζεις τὴν ἀπάντηση στο ἐρώτημα που σου κάνω’*.
- 415.** **«οὔ»:** ὅσον ἀφορᾷ τὸν τονισμό ἰσχύουν τὰ εξής: (i) ἐμφανίζεται ὡς *‘οὐ/οὐκ’*, ἀν ἀκολουθεῖ λ. τονιζόμενῃ: *‘οὐ πολλοὺς τοὺς Θηβαίους ὄντας,Θουκ.2,3,2’*. *‘οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὺς δέχοισθε,Θουκ.1,40,2’*. (ii) ἐμφανίζεται ὡς *‘οὔ’*, ἀν ἀκολουθεῖ λ. ἀτονῇ, *‘οὔ τι ἐκὼν κατερύκομαι,Ὀδ.4,377’*. *‘οὔ τί που σπουδὴν ποεῖ,Ἀριστ.Βάτ.522’*. (iii) ἐμφανίζεται ἐπίσης ὡς *‘οὔ’*, ἀν βρίσκεται στο τέλος μιᾶς προτάσεως, καὶ δὲν ἀκολουθεῖ ἄλλη λ., *‘ταρβήσῃ γὰρ οὔ,Σοφ.Αἰ.545’*. *‘βούλονται μὲν, δύνανται δ’ οὔ,Θουκ.6,38,4’*.
- 416.** **«εἴ τι χρήζεις»:** πλάγια ἐρώτηση, αντικ. στο ρ. *‘Πες μου ἀν θέλεις κάτι’*.
- 418.** **«κάτοισθα δήπου»:** δὲν τὸν ρωτᾷ *‘τὴν γνωρίζεις;’*, ἀλλὰ *‘θυμάσαι γιὰ ποῖαν σου μιλῶ;’*.
- 419/20.** Ἡ συντακτικὴ σειρά των λλ. *‘οὐκ οὐν σὺ ἔφασκες ἄγειν ταύτην, ἣν ὑπ’ ἀγνοίας ὀρᾷς, σπορὰν Εὐρύτου, Ἰόλην; ἐσὺ λοιπὸν δὲν υποστήριζες ὅτι οδηγούσες αὐτὴν, τὴν ὁποῖαν βλέπεις σαν ἀγνωστη, ὡς*

την κόρη του Ευρύτου, την Ιόλη;». «οὔκουν...ἔφασκες»: ‘δεν ισχυρίζονται...;’. Το ερώτημα αναφέρεται χρονικά την συνάντηση του Λίχα με την Δηιάνειρα. «ἤν...ὄρᾳς»: ‘την οποίαν την αντιμετωπίζεις σαν κάποια που δεν την γνωρίζεις’.

421. «τίς πόθεν μολῶν»: ‘ποιος, από πού, αν έρθει...’
422. «παρών»: ‘όντας ο ίδιος μπροστά;’. Υπάρχει και η γρφ. ‘πάρα: έμοῦ πάρα = παρ’ έμοῦ’ (Bothe).
425. «ναί»: η απάντηση αυτή του Λίχα δεν προσμετράται στο ιαμβικό τρίμετρο.
426. «δόκησιν...κάξικριβῶσαι»: ο Λίχας υποστηρίζει πως όσοι λένε πως τον άκουσαν να δηλώνει πως η συγκεκριμένη κοπέλα ήταν η κόρη του Ευρύτου, η Ιόλη, λένε την γνώμη τους, αυτό που νομίζουν ότι άκουσαν (δόκησιν εἰπεῖν), κάτι που είναι εντελώς διαφορετικό από το να την τεκμηριωμένη κατάθεση (κάξι-κριβῶσαι λόγον).
427. «ποίαν δόκησιν»: ‘τι εννοείς ως άποψη;’. Ο Άγγ. εκφράζει την έκπληξή του λέγοντας πως αυτοί που κατέθεσαν πως άκουσαν τον Λίχα να λέει ότι εκείνη η κόρη ήταν η Ιόλη, δεν εξέφρασαν ‘άποψη’, δεν είπαν την ‘γνώμη’ τους, αλλά αυτό που όντως είχαν ακούσει εκείνον να λέει δημοσίως.
429. «ἐγὼ δάμαρτα;»: ‘έφασκον ἐγὼ ἄγειν ταύτην δάμαρτα Ἡρακλεῖ;’. Στον καθομιλούμενο λόγο παραλείπονται τα μη απαραίτητα και μένουν τα ουσιώδη.
430. «τόνδε τίς ποτ’ ἐστί»: αντί του ‘ὅδε τίς ποτ’ ἐστί’. Η αιτιατική ‘τόνδε’ χρειάζεται, γιατί η τέταρτη συλλαβή του στχ. ‘τονδ-’ πρέπει να είναι μακρά, ενώ αν είχε ‘ὅ-’, θα ήταν βραχεία.
431. «ὥς...δαμείη...πέρσειεν»: δυο ειδικές προτάσεις με Ευκτική, διότι προηγείται ρ. Ιστορικού χρόνου.
432. «πόλις...πᾶσα»: η Οιχαλία, η χώρα του Εύρυτου. «κούχ ἡ Λυδία...πέρσειεν»: δηλ. ‘δεν ήταν η Ομφάλη με την συμπεριφορά της εκείνη που του έβαλε την ιδέα να επιτεθεί στην Οιχαλία’. Ο Λίχας πριν λίγο (252-257) είπε στην Δηιάνειρα ότι η ταλαιπωρία που υπέστη ο Ηρακλής ένα ολόκληρο χρόνο από την Ομφάλη λόγω της τιμωρίας που του είχε επιβληθεί, ήταν εκείνη που του έβαλε την ιδέα να επιτεθεί στην Οιχαλία, διότι για όλες τις κακουχίες του θεωρούσε υπεύθυνο τον Εύρυτο.
434. «ἄνθρωπος»: ‘ὁ ἄνθρωπος’.
435. Η σειρά των λλ. ‘τὸ γὰρ ληρεῖν νοσοῦντι οὐχὶ σῶφρονος ἀνδρὸς <ἐστί>’.
- 436/7. «μή...ἐκκλέψης λόγον»: ‘μη κρύψεις τα λόγια σου – μη μου κρύψεις καμία πληροφορία’. Η Δηιάνειρα παρακαλεί τον Λίχα να μη της κρύψει ή παραλλάξει καμία πληροφορία που αφορά την σχέση της με τον Ηρακλή. «πρὸς...καταστράπτονος»: πρόκειται για μία έκφραση ικεσίας, παρακλήσεως, στην οποίαν όμως παραλείπεται το ικετευτικό ρήμα, ‘λίσσομαι, ικετεύω, ἀντιάζω’, με ένα εκ των οποίων συντάσσεται η αιτιατική ‘σε’. Η πρόθεση ‘πρὸς’ συντάσσεται με την γενική ‘Διός’ εκφράζοντας την ικεσία, την παράκληση. Παρόμοιες εκφράσεις με ένα απ’ αυτά τα ρρ. ‘καί σ’ ἀντιάζω πρὸς τ’ ἐφεστίου Διός/εὐνής τε τῆς σῆς, Σοφ.Αἶ.492 σε ικετεύω στο όνομα του Δία, του προστάτη του οίκου σου, και στο όνομα της συζυγικής σου κλίνης’. ‘Μή, πρὸς σε τοῦ σπείραντος ἄντομαι Διός, Εὐρ.Ἀλκ.1098 μη, για το όνομα του Δία που σε γέννησε, σε παρακαλώ’. Παρόμοια έκφραση με ρ., αλλά χωρίς την αιτιατική της αντωνυμίας ‘μή, πρὸς ἀραίου Διός, ἔλθης, ικετεύω, Σοφ.Φιλ.1181 σε ικετεύω, μην έρθεις, στο όνομα του Δία που ακούει όλες τις κατάρες των θνητών’. Ίδια έκφραση με την αιτιατική της αντωνυμίας, αλλά χωρίς το ρ., όπως στο συγκεκριμένο χωρίο ‘μή, πρὸς σε γονάτων τῆς τε νεογάμου κόρης, Εὐρ,Μήδ.324 μη, σε ικετεύω στα γονατά σου και στην νεόνυμφη κόρη σου’, όπου η πρόθεση ‘πρὸς’ συντάσσεται με τις γενικές ‘γονάτων, κόρης’, ενώ η αιτιατική ‘σε’ είναι αντικ. σ’ ένα ενν. ρ. ικεσίας.
- 438-448. Στους στχ. αυτούς η Δηιάνειρα προσπαθεί να πείσει τον Λίχα να της αποκαλύψει ό,τι γνωρίζει για την σχέση του Ηρακλή με την άγνωστη, με το επιχείρημα ότι είναι ανώτερη κοινωνικά από άλλες γυναίκες, και γι’ αυτό δεν πρόκειται να στραφεί εκδικητικά ούτε εναντίον του Ηρακλή, ούτε εναντίον της κοπέλας.
438. «γυναικί...κακῇ»: ‘σε μία γυναίκα με άσημη καταγωγή, ταπεινή’, εννοώντας πως ‘αυτές είναι που αντιδρούν εκδικητικά απέναντι σε συζύγους και ερωμένες των συζύγων τους’.
439. «τάνθρώπων»: ‘τὰ ἄνθρωπινα’.

440. «οὐχὶ τοῖς αὐτοῖς αἶψα»: η Δη. γνωρίζει πολύ καλά ότι οι άνθρωποι είναι έτσι φτιαγμένοι, ώστε να μη ικανοποιούνται με κάτι που είναι μόνιμο και σταθερό, αλλά να επιζητούν πάντοτε την αλλαγή.
444. «οὐ χᾶτέρας»: εννοώντας την άγνωστη κοπέλα που έφερε ο Λίχας.
445. «τῶμῳ τ' ἀνδρὶ»: δοτική προσωπική από το 'μεμπτός εἰμι'. «τῇδε τῇ νόσῳ»: δοτική του ποιητικού αιτίου στο 'ληφθέντι'.
447. «ἢ τῇδε τῇ γυναικί»: ὅμοιο συντακτικά με την δοτική 'ἀνδρὶ'. «τῇ μεταιτίῳ»: 'η οποία είναι συνυπεύθυνη', ενν. 'με τον σύζυγό μου'.
448. «τοῦ μηδὲν αἰσχροῦ»: 'για κάτι που δεν είναι καθόλου ντροπιαστικό', ενν. 'γι' αυτούς τους δυο', δηλ. 'τον Ηρακλή και την άγνωστη'. Η γενική είναι της αιτίας εξαρτώμενη από το επίθ. 'μεταίτιος'. «μηδὲ κακοῦ τινός»: 'οὔτε ὅμως είναι προσβλητικό και για μένα την ἴδιαν'. Στην γενική αυτήν ενν. πάλι το 'τοῦ' με την ἴδια συντακτική θέση. — Είναι δύσκολο να πιστέψει κάποιος ότι η Δηιάνειρα εδώ σοβαρολογεί, πως δηλ. δεν αισθάνεται καθόλου προσβεβλημένη για το γεγονός ότι ο Ηρακλής φέρνει στο σπίτι τους μια δεύτερη, κρυφή, παράνομη σύζυγο. Απλώς το πιο πιθανό είναι πως μ' αυτές τις θέσεις της προσπαθεί να πείσει τον Λίχα για την ανωτερότητα του χαρακτήρα της, και για μία δήθεν αδιαφορία στο θέμα αυτό, προκειμένου αυτός να αποκαλύψει ὅ,τι γνωρίζει για την σχέση του Ηρακλή με την άγνωστη. Μια παρόμοια, αν όχι ακριβώς ἴδια, ανωτερότητα χαρακτήρα επέδειξε και η Ερμιόνη απέναντι στην Ανδρομάχη, την παλλακή του Νεοπτόλεμου στην 'Ανδρομάχη' του Ευριπίδη, η οποία ὁμως και εκεί είναι καθαρά προσχηματική, και γίνεται μόνο και μόνο για να δείξει πως η νόμιμη σύζυγος δεν έχει τίποτε να φοβάται, τουλάχιστον από νομικής απόψεως, έναντι της επακτής από την Τροία παλλακής.
- 449-454. Ὅσοι ψεύδονται έχουν πάντοτε ένα κακό τέλος στην ζωή τους.
449. «οὐκ ἔστιν ταῦτ'»: 'δεν είναι δυνατόν εγώ να εἶμαι τόσο παράφρων, ὥστε να επιτεθῶ στον σύζυγό μου ἢ στην παλλακή του θεωρώντας την πράξη αυτήν ως προσβλητική είτε για εκείνους είτε για εμένα την ἴδιαν'.
- 451/2. 'Αν εἴς ο ἴδιος ἔτσι ἀπὸ μόνος σου πήρες αυτήν την ἀπόφαση, δηλ. να ψεύδεις τώρα ἐνώπιόν μου, σε μία χρονική στιγμή κατὰ την οποίαν ἔχεις κάθε συμφέρον να φαίνεσαι ἐντιμος και φιλαλήθης, τότε θα ἐπιτύχεις το ακριβῶς ἀντίθετο, δηλ. θα ἀποδειχθῇς ἀνέντιμος'. Η χρονική πρόταση με 'ὅταν'+Υποτακτική 'Ενεστώτα' κατὰ κανόνα εκφράζει μια μελλοντική ἐνέργεια ἐπαναλαμβανόμενη στο μέλλον. Ὅμως στο συγκεκριμένο χωρίο εκφράζει μία ὀρισμένη ἐνέργεια.
- 453/4. Η συντακτική σειρά των λλ. 'ὥς πρόσσεστιν ἔλευθέρῳ κῆρ οὐ καλὴ καλεῖσθαι ψευδεῖ'. Η δοτική 'ἔλευθέρῳ' είναι προσωπική στο 'πρόσσεστιν'· η ονομαστική 'κῆρ' είναι υποκείμενο στο ρ.· η ονομαστική 'οὐ καλὴ' είναι ἐπιθ. προσδ. στο υποκείμενο· το ἀπαρέμφατο 'καλεῖσθαι' ἐξαρτάται ἀπὸ το ἐπίθετο 'καλὴ' ὡς ἐπίρρ. της ἀναφοράς· η δοτική 'ψευδεῖ' είναι κατηγορούμενο.
- 455/6. Αν ο Λίχας της κρύψει την ἀλήθεια, η Δη. ἔχει τον τρόπο να μάθει την ἀλήθεια για τον Ηρακλή και την άγνωστη κοπέλα.
455. «ὅπως δὲ λήσεις»: ουσιαστική τελική πρόταση, η οποία ἐδὼ λειτουργεῖ ὡς ἐπίρρ. της ἀναφοράς, 'και ὅσον ἀφορὰ το να γλυτώσεις την τιμωρία ἀπὸ τα ψεύδη, αὐτό δεν μπορεῖ να γίνε'.
456. «πολλοὶ γὰρ...»: 'εἰσὶ οὔτοι οἷς εἴρηκας'.
- 457-460. Ο Λίχας δεν πρέπει να φοβάται πως ἀποκαλύπτοντας την ἀλήθεια για την σχέση του Ηρακλή με την άγνωστη, αὐτό θα την πληγώσει θανάσιμα.
457. «κεῖ μὲν δέδοικας»: 'και αν φοβάσαι πως με τις ὁποιες ἀποκαλύψεις σου θα με πληγώσεις...'.
459. «τὸ δ' εἰδέναι τί δεινόν;»: 'τί δεινὸν <ἐστὶ> τὸ εἰδέναι; για ποιο λόγο είναι φοβερό πράγμα το να μάθω;'
«χᾶτέρας πλείστας»: ὅλες τις συζύγους του Ηρακλή τις παρουσιάζει ο Απολλόδωρος (2.7.8)
460. «ἀνὴρ εἷς»: 'ὄντας αὐτός ο ἕνας και μοναδικός ἀνδρας', ο οποίος ἔκανε τότες πολλές σχέσεις.
- 461-467 Στους στχχ. αὐτοὺς η Δη. ἐπιστρέφει στο ἀρχικό θέμα της ομιλίας της, δηλ. στην ανωτερότητα του χαρακτήρα της, ο οποίος δεν της ἐπιτρέπει να συμπεριφέρεται ἐπιθετικά στις παλλακές του συζύγου της.
461. «αὐτῶν»: 'τῶν γαμετῶν των συζύγων του Ηρακλή'.

462. «ἤδε τ' οὐδ' ἄν»: 'ἐνέγκαιτο'. Η δυνητική Ευκτική είναι η απόδοση στην υπόθεση 'εἰ ἐντακείη' που ακολουθεί.
463. «ἐντακείη»: το σύνηθες υποκείμενο που δέχονται σχεδόν όλοι οι εκδότες, είναι η ενν. ονομ. 'αὐτή=Ιόλη'. Σε κάποιες εκδόσεις εκλαμβάνεται όμως ως υποκ. και η ονομ. 'οὗτος = Ἡρακλῆς', με την πρώτη επιλογή να είναι η πλέον πιθανή. «σφ'»: 'ταύτην'.
464. «ὅτι...διώλεσεν»: ειδική πρόταση που εδώ λειτουργεί αιτιολογικά. Αυτό συμβαίνει μετά από ρρ. ψυχικού πάθους.
467. «ἔπερσε κἀδούλωσεν»: το 'κάλλος' της Ιόλης ήταν η αιτία αυτών, κι όχι η ίδια η Ιόλη. «ταῦτα»: 'ἡ κυρίευσή και η υποδούλωση της πατρικής χώρας'.
468. «ῥείτω κατ' οὔρον»: ο τύπος 'ῥείτω' είναι γ' Ενικό Προστακτικής του 'ῥέω' σε αττική σύνταξη, 'ἰμέρα ἀνθ' ὕδατος ῥείτω γάλα, Θεοκρ.Ειδ.5,124 ἡ πόλη της Ἰμέρας ας ῥέει γάλα ἀντί για νερό', 'καὶ τὰ βλέφαρα ὕμῶν ῥείτω ὕδωρ, Septuag. Jerem.9.18.1 και τα μάτια μας ας τρέξουν δάκρυα'.
- 468/9. «φράζω κακὸν...ἀεί»: η συντακτική σειρά των λλ.. 'φράζω εἶναι <σε> κακὸν πρὸς ἄλλον, πρὸς δ' ἔμ' <σε> ἀεί ἄψευδεῖν ἐγὼ ὁμῶς υποστηρίζω ἐσὺ να εἶσαι ἀναξιώπιστος ἀπέναντι σε ἄλλον, ἐνὼ ἀπέναντι σε μένα πάντοτε ἐσὺ να λες τὴν ἀλήθεια'.
470. «πιθοῦ»: Η Κορυφαία του Χο. απευθύνεται στον Λίχας. «λεγούση»: 'τῇ Δηϊανείρᾳ'. «χρόνῳ»: 'στο μέλλον'.
473. «θνητὴν φρονοῦσα θνητά»: 'βλέπω ὅτι εἶσαι μία γυναῖκα που εἶσαι προσγειωμένη στην ἀνθρώπινη, θνητὴ φύση'. Ο Λίχας βλέπει ὅτι η Δη. δείχνει κατανόηση ἀπέναντι στην συζυγική ἀπιστία του συζύγου, γιατί θεωρεῖ ὅτι εἶναι κάτι το φυσικό και ἀναπόφευκτο. Αυτὴν τὴν κατανόηση τῆς Δη. ο Λίχας τὴν ἀξιολογεῖ θετικά, διότι τὴν συγκρίνει με τὴν ἀντίδραση ὀρισμένων γυναικῶν, οἱ ὁποῖες πάνω στο θέμα τῆς συζυγικῆς ἀπιστίας ἔχουν ἀντιλήψεις που δείχνουν ἔλλειψη κατανόησης και συμβιβασμοῦ με τὴν πραγματικότητα. «οὐκ ἄγνώμονα»: το πιο λογικό εἶναι να ἐκληφθεῖ ὡς αιτιατική πληθυντικῆς οὐδετέρου γένους, και συντακτικά ὁμοῖα με τὴν αιτιατική 'θνητὰ', δηλ. κατηγορούμενο στην μτχ. 'φρονοῦσα'.
475. «ἔστιν γὰρ οὕτως»: υποκείμενο στο ρ. πρέπει να θεωρεῖται η ονομ. 'τάληθές' ἀπὸ τον προηγ. στχ.
- 477/8. Η συντ. σειρά των λλ., 'ἡ πατρῶος Οἰχαλία καθηρέθη δορὶ πολύφθορος'. Το ἄρθρο δεν συντάσσεται με το ουσ. 'Οἰχαλία'· το ἐπίθ. 'πατρῶος' εἶναι ἐπιθ. προσδ.· ἡ δοτική 'δορὶ' εἶναι ἐπιρρ. του τρόπου· το ἐπίθ. 'πολύφθορος' εἶναι προληπτικό κατηγορούμενο, ἢ ἀλλιῶς κατηγ. του αποτελέσματος.
479. «τὸ πρὸς κείνου»: 'αὐτό που βρίσκεται στην πλευρὰ τὴν δική του', δηλ. 'αὐτό που εἶναι ὑπὲρ ἐκείνου'.
481. «αὐτὸς»: 'ἐγὼ ὁ ἴδιος'.
485. «κείνου τε καὶ σὴν...κοινὴν χάριν»: 'για χάρη και ἐκείνου, ἀλλὰ και για σένα τὴν ἴδιαν'. Η αιτιατική 'χάριν' δείχνει ἐπιρρηματικό τὴν αιτία ἢ τον σκοπό, και συντάσσεται: (i) με Γενική, 'χάριν σοι σῶν τῶν πάρος νυμφευμάτων, Εὐρ. Ἀνδρ. για χάρη/ἐξ αἰτίας του προηγούμενου γάμου με σένα'. Σε κάποιες περιπτώσεις ἡ αιτιατική 'χάριν' εἶναι ἐναρθρη για λόγους ἐμφάσεως 'οἱ οὐ τὴν Ἀθηναίων χάριν ἐστρατεύοντο ἀλλὰ τὴν αὐτῶν Μιλησίων, Ἡρόδ.5,99 αὐτοὶ ἀκολούθησαν τὴν ἐκστρατεία ὄχι για χάρη/ἐξ αἰτίας των Ἀθηναίων, ἀλλὰ των Μιλησίων'. (ii) Η αιτιατική 'χάριν' συντάσσεται με ὁμοιόπρωτα με προσωπική ἀντωνυμία ἢ με ἐπίθετο, 'τὴν σὴν ἤκω χάριν, Σοφ. Φιλ.1413 για σένα/ἐξ αἰτίας σου ἔχω ἐρθεῖ', ἀντὶ για 'σοῦ χάριν ἤκω'· 'πατρῶαν χάριν, Εὐρ. Ἡρακλεῖδ.241 για χάρη/ἐξ αἰτίας των πατέρων σου', ἀντὶ του 'πατέρων χάριν'. Στο χωρίο του κειμένου ἔχουμε και τὶς δυο συντάξεις, 'κείνου χάριν' & 'σὴν κοινὴν χάριν'.
487. «λόγους οὓς εἶπας»: ἐννοεῖ ὅλα τα καλά λόγια που εἶπε ἡ Δη. για τὴν ἀγνωστὴ ἐκείνη ἀιχμάλωτη (στχχ. 308κ.ε), να μὴ τα ἀνακαλέσει τώρα, καθὼς ἔμαθε ὅτι ἐκείνη εἶναι ἡ παλλακή του Ἡρακλή.
491. «κοῦτοι νόσον γ' ἐπακτὸν ἐξαρούμεθα»: ὡς 'νόσος ἐπακτός' ἐννοεῖ ἐδὼ ἓνα 'εἰσαγόμενο, ξένο με αὐτὴν τὴν ἴδιαν πρόβλημα', το ὁποῖο εἶναι ὁ ἔρωτας του Ἡρακλή για τὴν Ιόλη. Το χαρακτηρίζει 'ἐπακτόν', διότι δεν το δημιούργησε ἡ ἴδια, ἀλλὰ ὁ Ἡρακλῆς με τὴν Ιόλη. Βέβαια ἐδὼ ἡ Δη. υπερβάλλει, διότι αὐτὴ ἡ 'νόσος' οὕτως ἢ ἄλλως τὴν ἀγγίζει, ἔχει ἐπιπτώσεις ἐπάνω τῆς εἴτε θέλει εἴτε ὄχι. Ἐπίσης υπερβολικὴ ἡ

είναι και η δήλωσή της πως ‘κούτοι...έξαρούμεθα’, πως δηλ. ‘δεν σκοπεύω να αναλάβω, να συμμετάσχω σ’ αυτό το πρόβλημα’.

492. «θεοῖσι δυσμαχοῦντες»: διότι ο ‘Ερως’ είναι θεός ανίκητος.

493. «λόγων ἐπιστολὰς»: ‘μεταβίβαση μηνυμάτων’. Πρόκειται για προφορικά μηνύματα, τα οποία η Δη. θα στείλει στον Ηρακλή. Προφανώς δεν πρόκειται σε αυτά να τον κατηγορεί, ή να τον επιπλήττει για την ερωτική του προτίμηση προσποιούμενη την αδιάφορη, ή την ανώτερη. Σίγουρα όμως θα τον συγχαίρει για το νικηφόρο αποτέλεσμα του αγώνα του, αλλά και θα του εκδηλώσει την χαρά της που είναι ζωντανός.

494. Η συντακτική σειρά των λλ. ‘ἄ τε χρή (σε) προσαρμόσαι δῶρα ἀντὶ δώρων’. Η Δη. προφανώς ήδη έχει πάρει την απόφασή της να στείλει στον Ηρ. ως ‘γαμήλιο’ δώρο ένα ένδυμα ποτισμένο με το αίμα του Κένταυρου Νέσσου, διότι σύμφωνα με την συμβουλή που της είχε δώσει, το αίμα του είχε την ιδιότητα να κρατεί πιστούς τον σύζυγό της, αρκεί να ράντιζε μ’ αυτό ένα από τα ενδύματα εκείνου.

Α’ Στάσιμον: (στχχ. 497-530): Στο τραγούδι του ο Χορός αντλεί την θεματολογία από τις απόψεις περί έρωτος που εξέφρασε πριν λίγο η Δηιάνειρα, ανεξαρτήτως του αν τις είπε εκ πεποιθήσεως – πράγμα αδύνατον – ή κατ’ ανάγκην, προκειμένου να πείσει τον Λίχα πως δεν θλίβεται για τις ερωτικές περιπέτειες του Ηρακλή, πως δεν πρόκειται να λάβει αντίμετρα, ώστε να τον αναγκάσει να της πει την αλήθεια. Όπως η Δηιάνειρα δήλωσε την υποταγή της στην δύναμη του ερωτικού πάθους, έτσι και ο Χορός παρουσιάζει την ίδια άποψη, ότι δηλ. το ερωτικός συναίσθημα είναι πάνω από τις ανθρώπινες δυνάμεις, δεν είναι μαχητό, οπότε πρέπει να υποτάσσονται οι άνθρωποι σ’ αυτό. Με αυτήν την θέση που παίρνει ο Χορός, δεν στηρίζει την επιλογή του Ηρακλή, αλλά την απόφαση της Δηιάνειρας να παραμείνει ψύχραιμη και να μη προβεί σε ενέργειες εκδικητικές.

(Στροφή, στχχ. 497-506. Ο Χορός ανακαλεί στην μνήμη του την σκηνή εκείνη του μακρινού παρελθόντος, όταν η Δηιάνειρα όντας νέα και όμορφη είχε γίνει το βραβείο για τον νικητή στην διαμάχη ανάμεσα στον Ηρακλή και τον Αχελώο.)

497. Η συντακτική σειρά των λλ. ‘ἄ Κύπρις ἐκφέρεται ἀεὶ σθένος νίκης μέγα τι’. Η αιτιατ. ‘σθένος’ είναι αντικ. στο ρ.· η γενική ‘νίκης’ είναι της ιδιότητας, ‘...την δύναμη που έχει την ιδιότητα, το χαρακτηριστικό της νίκης (να νικά)’· η αιτιατ. ‘τι’ είναι κατηγορούμενο του αντικειμένου ‘...να είναι κάτι που να είναι σπουδαίο· το επίθ. ‘μέγα’ είναι προληπτικό κατηγορ., αλλιώς κατηγορούμενο του αποτελέσματος.

500. «ὅπως...ἀπάτασεν»: ‘με ποιο τρόπο πήρε τα μυαλά’, πλάγια ερώτηση. «Κρονίδην»: ως ‘Κρονίδης’ ήταν καθιερωμένο να εννοείται ο Ζευς, αλλά επίσης γιοι του Κρόνου ήταν και ο Ποσειδών και ο Άδης. Εδώ ο Χορός μνημονεύει τις ερωτικές περιπτώξεις του Δία με θνητές γυναίκες, δηλ. έρωτες που προκλήθηκαν από την επίδραση που είχε πάνω του η επιρροή της θεάς Αφροδίτης.

501. «ἐννυχον Ἄιδαν»: η επίδραση του Έρωτα πάνω στον Άδη εκδηλώθηκε, όταν εκείνος προέβη στην αρπαγή της Περσεφόνης.

502. «Ποσειδάωνα»: ομοίως και στον Ποσειδώνα ο Έρωτας είχε αποτελέσματα, όταν ο θεός της θάλασσας αγνοώντας την συζυγική του σχέση με την Αμφιρίτη, υπέκυψε στον έρωτά του για την Τυρώ.

503. «ἐπὶ τάνδ’ ἄρ’ ἄκοιτιν»: δηλ. ‘την Δηιάνειρα’.

504. «τίνες ἀμφίγυοι»: στον Όμηρο το επίθ. ‘ἀμφίγυος’ έχει την έννοια του ξίφους εκείνου, το οποίο είναι αιχμηρό και από τις δυο πλευρές του (Ίλ.13,147). Εδώ ανάμεσα στις πολλές και διαφορετικές ερμηνείες που έχουν προταθεί για το συγκεκριμένο επίθετο, η πιο πιθανή και πλησιέστερη στο νόημα του χωρίου είναι ‘δυο άνδρες με εξ ίσου ίδια την δύναμή τους = δυο άνδρες ισοδύναμοι στην τόλμη’. «κατέβαν πρό γάμων»: ‘ήρθαν στον συναγωνισμό μεταξύ τους για τον γάμο’. Ο Χορός υπονοεί την διαμάχη που είχαν ο Ηρακλής με τον Αχελώο για το ποιος θα κερδίσει την Δηιάνειρα ως σύζυγο.

505. «πάμπληκτα παγκότινά τ’ ἐξήλθον ἄεθλα(α)»: η αιτιατική ‘ἄεθλα’ στο ρ. ‘ἐξέρχομαι’ δείχνει τον σκοπό ‘βγήκαν για να κερδίσουν τα έπαθλα’ (ὁδὸν ὠρμᾶτ(ο),155· ἄγωνας ἐξιῶν,159). Τα επίθετα είναι επιθετικοί προσδιορισμοί. «ἀγώνων»: γενική αφαιρετική, ‘βραβεΐα από αγώνες’.

(Αντιστροφή. Στχχ. 507-516. Ο Χορός περιορίζεται στην σύγκρουση που είχαν μεταξύ τους ο Αχελώος μεταμφιεσμένος σε ταύρο, και ο Ηρακλής με τα τόξα του, το ακόντιο και το ρόπαλό του).

- 507/9.** «ὁ μὲν»: Ἀχελῷος. «ποταμοῦ σθένης»: η αιτιατική είναι κατηγορ. στο ἦν, και η γενική κτητική. «ὕψικερω τετραόρου»: και τα δυο επίθετα είναι επιθ. προσδιορισμοί, ὕψικερως αὐτός με τα ψηλά κέρατα, ὕψικερως αὐτός με τα τέσσερα πόδια. Η πληροφορία περί ταύρου με τέσσερα πόδια μπορεί να φαίνεται εντελώς περιττή, όμως εδώ έχει μία χρησιμότητα με την λογική ότι δεν πρόκειται για φυσιολογικό ταύρο, αλλά για ένα ποταμό, τον Αχελῷο, ο οποίος πήρε την μορφή του ταύρου, προκειμένου να καταβάλει τον αντίπαλό του, τον Ηρακλή, στον αγώνα τους με έπαθλο την Δηιάνειρα ως σύζυγο· δηλ. ότι επρόκειτο για την εικόνα ενός κανονικού ταύρου. Η γενική ταύρου αντικειμενική.
- 510.** «ἀπ' Οἰνιάδαν»: Η πόλη Οἰνιάδες βρισκόταν στην Ακαρνανία, ανατολικά της Αιτωλοακαρνανίας, στην δυτική όχθη του Αχελῷου. Την ονομασία της την οφείλει στον μυθικό ήρωα Οἰνέα. Πριν την έναρξη του Πελοποννησιακού πολέμου ο Περικλής πολιόρκησε την πόλη, χωρίς όμως να την κυριεύσει (Θουκ. 1.111· Διοδ. 11.85). Στην διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου οι Οἰνιάδες στάθηκαν στο αντίπαλο των Αθηνών στρατόπεδο, στο πλευρό των Λακεδαιμονίων. Το 424 όμως ο Αθηναίος στρατηγός Δημοσθένης ανάγκασε την πόλη να ενταχθεί στην Αθηναϊκή συμμαχία. (Θουκ. 2.102, 3.7, 4.77). «ὁ δὲ»: Ἡρακλῆς.
- 512.** «ρόπαλόν τε»: το ῥόπαλο ήταν το χαρακτηριστικό όπλο που πάντοτε έφερε μαζί του ο Ηρακλής. Ήταν ένας κορμός δένδρου ελιάς, τον οποίον κορμό είχε ξεριζώσει από τον Ελικώνα, βάκτρον εὐπαγές αὐτόφλοιοι ἐπηρεφείας κοτίνιοι ἐμμητρον, τὸ μὲν αὐτὸς ὑπὸ ζαθέω Ἐλικῶνι εὐρών σὺν πυκινῆσιν ὀλοσχερὲς ἔσπασα ρίζαις, Θεόκρ. Εἰδ. 25, 207/9 *ένα ρόπαλο σκληρό με τον φλοιό του έχοντας τον πυρήνα του από μία άγρια ελιά σ' ένα ὕψωμα, αυτό εγώ το βρήκα στον ιερό Ελικώνα, και το τράβηξα όλο μαζί με τις πολλές ρίζες του*.
- 513.** «ἀολλεῖς»: μαζί και οι δυο, την ίδια στιγμή, επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου.
- 514.** «ἴσαν»: γ' πληθ. Αορίστου του εἶμι (W.Veitch στο ρ. εἶμι). «ἰέμενοι λεχέων»: ἐπιθυμώντας και οι δυο το νυφικό κρεβάτι με την Δηιάνειρα.
- 516.** «ῥαβδονόμει»: αναύξητος Παρατατικός αντί του ἐρῥαβδονόμει > ῥαβδονομέω-ῶ.
- 519.** «ταυρείων...κεράτων»: η γενική κέρατων είναι συντακτικά όμοια με τις γενικές χερός, τόξων. Πρόκειται για το θόρυβο που έκαναν τα κέρατα του Ταύρου-Αχελῷου, όταν τα έσπαζε ο Ηρακλής.
- 520.** «ἀμφίπλικτοι κλίμακες»: οι κώδδ. έχουν την γρφ. ἀμφίπλεκτοι, ενώ η γρφ. ἀμφίπλικτοι είναι διόρθωση του Pearson. Ο τύπος ἀμφίπλικτοι ως επιθ. είναι άπαξ λεγόμενον, και ετυμολογικά παράγεται από το ουσιαστικό πλίγμα ως βήμα, βηματισμός (πλίγματα γάρ βήματα, τὸ βῆμα πλίγμα λέγουσι, Ἡσύχ.), και χρησιμοποιεῖτο στην ορολογία της πάλης (πλίγμα = βῆμα· ἀπὸ τῶν κυλιομένων καὶ παλαιόντων, ὅταν περιβάντες τοῖς σκέλεσι κατατρέχωσιν, Ἡσύχ.), όπου φαίνεται πως επρόκειτο για τεχνική της πάλης. Το ουσιαστικό κλίμακες σήμαινε την τεχνική, το τέχνασμα της πάλης (κλίμακες=πάλης εἶδος, Ἡσύχ.) — Η γρφ. των κώδδ. ἀμφίπλεκτοι κλίμακες παραπέμπει στην λογική γίνονταν και από τις δυο πλευρές τεχνικές πάλης.
- 525.** «ἦστο»: γ' Ενικό Παρατατικού του ἦμαι < ἦμην, ἦσο, ἦστο. «τὸν ὄν»: τὸν ἔον = τὸν σφέτερον.
- 526.** «ἔγὼ δὲ μάτηρ μὲν οἶα φράζω†»: η γρφ. των κώδδ. μάτηρ είναι εσφαλμένη για δυο λόγους: πρώτον, η νεαρή ηλικία των γυναικών του Χορού δεν ταιριάζει ως μητέρας της Δηιάνειρας· δεύτερον, η έκφραση τα λέω αυτά, σαν να είμαι η μητέρα της εμφανίζει τον Χορό με μία μητρική συμπάθεια για την Δηιάνειρα, η οποία όμως ούτε απαιτητή είναι, ούτε δικαιολογείται από τις περιστάσεις, ότι δηλ. η Δηιάνειρα βρισκόταν δήθεν σε δύσκολη θέση, αλλά μάλλον το αντίθετο συνέβαινε, δηλ. περίμενε με αγωνία την έκβαση του αγώνα, για να δει ποιον θα έχει ως σύζυγο. — Οι προτεινόμενες διορθώσεις είναι οι εξής: (Α) ὁθατήρ (Zielinsky) ἔγὼ δὲ ὁθατήρ μὲν οἶα φράζω κι εγώ τα λέω αυτά σαν να είμαι θεατής λόγω της ομοιότητας ΜΑΤΗΡ~ΘΑΤΗΡ, (Θατήρας = θεατάς, Ἡσύχ.). (Β) μάρτυς (Wilamowitz) ἔγὼ δὲ μάρτυς μὲν οἶα φράζω κι εγώ τα λέω αυτά σαν να είμαι μάρτυρας. (Γ) μαστήρ (Postgate) ἔγὼ δὲ μαστήρ μὲν οἶα φράζω κι εγώ τα λέω αυτά ως ερευνήτρια. — (Δ) Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η διόρθωση του Jebb. Θεωρεί ότι η αρχική γρφ. ήταν ΜΑΡΓΑΙ (μαργᾶ), το γ' Ενικό Οριστικής του ρ.

‘μαργάω-ῶ λυσομανώ’· όμως στο χφ. εξέπεσε το ‘Ρ’, και στην επόμενη αντιγραφή του χφ. ο γραφέας είδε το ‘Γ’ ως ‘Τ’ και το ‘Ι’ ως φθαρμένο ‘Ρ’, και γι’ αυτό συμπλήρωσε ‘ΗΡ’, οπότε προέκυψε η γρφ. ‘ΜΑΤΗΡ’. Συγχρόνως ο Jebb διορθώνει και το ‘ΕΓΩ’ σε ‘ΑΓΩΝ’, και στην έκδοσή του η πλήρης γρφ. του στχ. είναι η εξής: ‘ἀγών δὲ μαργᾶ μὲν οἷα φράζω και η πάλη λυσομανούσε έτσι όπως την περιγράφω’. Την διόρθωση αυτήν την στηρίζει στην εξής λογική, η οποία απαντά σε αρκετές εκδόσεις: Διαχωρίζει τους τους στχχ. 517-528 σε τέσσερα στάδια. (1^ο) στχχ. 517-522 (τότ’ ἦν...στόνος ἀμφοῖν), όπου ο Χο. τονίζει την δύναμη της πάλης· (2^ο) στχχ. 523-525 (ἀ δ’...ἀκοίταν), όπου ο Χο. δείχνει την αγωνία της Δη. για την έκβαση του αγώνα· (3^ο) ο επίμαχος στχ. 526 (ἐγὼ δὲ...φράζω)· (4^ο) στχ. 527 (τὸ δ’ ἀμφινείκητον...ἀμμένει), στον οποίον επαναλαμβάνεται ακριβώς το θέμα του 2^{ου} σταδίου, δηλ. η αγωνία της Δη. για την έκβαση της μονομαχίας. Το σκεπτικό του Jebb εν προκειμένω είναι το εξής: ‘αφού τα στάδια 2^ο & 4^ο έχουν το ίδιο θέμα, τότε επιβάλλεται η παρεμβολή ενός ενδιάμεσου σταδίου, δηλ. στίχου, στο οποίο ο Χο. θα εκθέτει επίσης ζητήματα σχετικά με την διαμάχη των δυο ανδρών. Όμως ο στχ. 526, αν παραμείνει ως έχει, τότε απέχει πολύ από ένα τέτοιο θέμα· γι’ αυτό προτείνει την αλλαγή του σε ‘ἀγών δὲ μαργᾶ μὲν οἷα φράζω’.

Δεύτερο Επεισόδιο 531-642. Ενώ ο Λίχας μέσα στο σπίτι ετοιμάζει την αναχώρησή του, η Δηιάνειρα βρίσκει την ευκαιρία να έρθει μόνη στην σκηνή με τον Χορό και να αποκαλύψει την θλίψη της για την ερωτική απιστία του Ηρακλή. Στα χέρια της κρατεί ένα δώρο που της είχε δώσει παλιά ο Κένταυρος Νέσσος· πρόκειται για το αίμα του, το οποίο της είπε να το κρατήσει ως ερωτικό φίλτρο, αν κάποτε διαπιστώσει πως ο Ηρακλής την απατά με άλλη γυναίκα. Τώρα η Δηιάνειρα έχει ποτίσει με το αίμα αυτό ένα χιτώνα, τον οποίον θα στείλει στον Ηρακλή, ώστε φορώντας τον να επιδράσει επάνω του το ερωτικό φίλτρο, και να επιστρέψει σ’ αυτήν όπως παλιά.

(531-535: Η Δηιάνειρα εκθέτει τα βασικά στοιχεία του λόγου της στον Χορό)

531. «ὁ ξένος»: ‘ο Λίχας’.

534. «τὰ μὲν...τὰ δ’»: και οι δυο αιτιατικές με επιρρ. σημασία, ‘αφ’ ενός...αφ’ ετέρου’. «ἄτεχνησάμην»: ‘ἃ ἔτεχνησάμην’, αναφορική πρόταση ως πλάγια ερώτηση.

535. «οἷα πάσχω»: επίσης πλάγια ερώτηση. «συγκατοικτιουμένη»: τροπ. μτχ.

(536-553: πώς αντιμετωπίζει τώρα πλέον η Δη. την Ιόλη γνωρίζοντας τον ρόλο της).

536. «κόρη γάρ»: Η Δη. ξεκινά με την λογική ότι η Ιόλη είναι μια νέα παρθένος. «οἶμαι δ’ οὐκέτι»: ‘οἶμαι δ’ οὐκέτι κόρην εἶναι ταύτην’. Είναι η διόρθωση στην προηγούμενη, αρχική της σκέψη. «ἀλλ’ ἐξευγμένην»: ‘ἀλλὰ μία παντρεμένη’, εννοώντας φυσικά τις συζυγικές σχέσεις που θα είχε με τον Ηρακλή, πριν έρθει εδώ.

537. «παρεσδέδεγμαι»: είναι η γρφ. στην έκδοση του Pearson. Υπάρχει και η γρφ. ‘παρεισδέδεγμαι’. Η διαφορά: ‘παρεσδέχομαι υποδέχομαι’, ενώ ‘παρεισδέχομαι υποδέχομαι μέσα στο σπίτι μου’. Η πρόθεση ‘παρά’ και στα δυο ρρ. δείχνει ότι αυτή η ‘υποδοχή’ έγινε/γίνεται ως κάτι το πάρεργο, εκτός προγράμματος, ή και εκτός της βουλήσεως του υποδοχέα. Η Δη. μπορεί να είχε σκοπό να ‘υποδεχθεί’ τις αιχμάλωτες κοπέλες, όχι όμως και την ερωμένη, παλλακή του συζύγου της, κάτι που συνέβη εκτός προγραμματισμού. «φόρτον»: το κείμενο δεν διευκρινίζει για ‘τι είδους φόρτον’ γίνεται λόγος. Προφανώς εννοεί ένα ‘φορτίο’ το οποίο ήταν εκτός προγραμματισμού ή υπολογισμού για τον ναυτικό. «ὥστε»: ‘ὥσπερ’.

540. «ὑπαγκάλισμα»: ως ‘ὑπαγκάλισμα’ μπορεί στην ν.ε. να εννοείται ‘το αγκάλιασμα, η αγκαλιά’, όμως μένει αδιευκρίνιστο αν το ουσιαστικό έχει ενεργητική σημασία, δηλ. ‘η πράξη του να αγκαλιάζει κάποιος κάποιον’, ή αν έχει παθητική σημασία, δηλ. ‘η πράξη του να αποδέχεται κάποιος το αγκάλιασμα κάποιου’. Συνεπώς: (i) γίνει δεκτή η ενεργητική σημασία, τότε το ‘ὑπαγκάλισμα’ πρέπει να θεωρηθεί ονομαστική πτώση, κατηγορούμενο του αποτελέσματος, ‘κι εμείς τώρα όντας δυο γυναίκες περιμένουμε ως μία κοινή αγκαλιά’, δηλ. ‘περιμένουμε να αγκαλιάσουμε μαζί από κοινού αυτόν τον ένα και μοναδικό άνδρα’. (ii) αν όμως γίνει δεκτή η παθητική σημασία του ουσιαστικού, τότε το ‘ὑπαγκάλισμα’ πρέπει να θεωρηθεί ως

αιτιατική πτώση, και συντακτικά θα είναι αντικείμενο στο ρ., *‘κι εμείς τώρα όντας δυο γυναίκες περιμένουμε μια κοινή αγκαλιά’*, δηλ. *‘περιμένουμε να μας αγκαλιάσει ένας και μοναδικός άνδρας’*.

542. «τοῦ... χρόνου»: γενική της αξίας.

544. «τῇδε τῇ νόσῳ»: *‘Ερωτι’*.

545. «τὸ... ξυνοικεῖν»: έναρθρο απαρέμφατο με υποκείμε. το ενν. *‘μέ’* ως αιτιατική επιρρ. της αναφοράς.

546. «κοινωνοῦσα»: ενν. *‘ἐγώ’*, τροπική μτχ. «τῶν αὐτῶν γάμων»: *‘συμμετέχοντας σε δυο έγγαμους βίους, στον δικό μου και στον δικό της’*.

547. «τὴν μὲν... τὴν δέ»: δυο επεξηγήσεις στην αιτιατική *‘ἥβην’*. Η πρώτη αναφέρεται στην Ιόλη, ενώ η άλλη στην Δηιάνειρα, άρα εμφανίζονται εδώ *‘δυο νεότητες’*, η μία ακμάζουσα, ενώ η άλλη φθίνουσα.

548/9. «ὦν ἀφαρπάζει... πόδα»: δυο συντάξεις, οπότε και μεταφράσεις, προτείνονται στο χωρίο αυτό, το οποίο όντως παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες. (i) η πρώτη σύνταξη προτείνεται από τον *‘Αρχ.Σχολ.’*, και σύμφωνα μ’ αυτήν: *ὦν=τούτων=γυναικῶν* ως γενική κτητική στο *‘άνθος’*, το οποίο είναι αντικείμενο στο *‘ἀφαρπάζειν’*: *‘όφθαλμός (άνδρῶν) φιλεῖ ἀφαρπάζειν ἄνθος τούτων’*, *‘τα μάτια των ανδρῶν έχουν την τάση να κλέβουν την ομορφιά αὐτῶν των γυναικῶν’*, δηλ. των γυναικῶν στις οποίες η *‘ἥβη’* είναι *‘έρπουσα’*. Στην επόμενη πρόταση: *‘τῶν δ’=τούτων=γυναικῶν’* ως γενική αφαιρετική δείχνει την απομάκρυνση. Υποκείμενο στο ρ. ενν. *‘όφθαλμός’*: *‘(όφθαλμός άνδρῶν) ὑπεκτρέπει τούτων πόδα’*, *‘τα μάτια των ανδρῶν απομακρύνουν απ’ αυτές το βλέμμα τους’* (P.E.Easterling). (ii) Η δεύτερη σύνταξη προτείνεται από τον R.Jebb. Η γενική *‘ὦν’* είναι διαιρετική στο *‘άνθος’*, και μ’ αυτήν υπονοούνται οι δυο *‘ἥβαι’*, οι *‘δυο νεότητες’*, τις οποίες παρουσίασε στον προηγούμενο στχ. η Δη. Και ο Jebb έχει δίκιο, διότι η Δη. στον προηγούμενο στχ. δεν μίλησε για *‘δυο γυναίκες’*, δηλ. *‘για μία νέα, και μία ηλικιωμένη’*, αλλά μίλησε για *‘δυο νεότητες’*, εκ των οποίων η μία (*ἥβη*) είναι ακμάζουσα (*έρπουσαν*), ενώ η άλλη είναι φθίνουσα (*φθίνουσαν*). Συνεπώς έχουμε: *‘ὦν (ἥβῶν) όφθαλμός (άνδρῶν) φιλεῖ ἀφαρπάζειν ἄνθος’*, όπου η αιτιατική *‘άνθος’* ως αντικείμενο του ρ. ισοδυναμεί με την αιτιατική *‘τὴν ἀνθοῦσαν ἥβην’*, *‘μεταξύ αὐτῶν των δυο νεοτήτων το μάτι των ανδρῶν έχει την τάση να κλέβει αὐτήν που ακμάζει’*. Στην συνέχεια η γενική *‘τῶν δ’* δεν είναι όμοια με την *‘ὦν’*, οπότε δεν είναι διαιρετική· συντάσσεται με το *‘ὑπεκτρέπει’* ως γενική αφαιρετική που δείχνει την απομάκρυνση. Ερμηνευτικά η γενική *‘τῶν δ’* αναφέρεται στην άλλη κατηγορία των δυο *‘ἥβῶν νεοτήτων’*, δηλ. σ’ εκείνες της *‘νεότητας’* που φθίνουν. Υποκείμενο στο ρ. δεν είναι ο *‘όφθαλμός’*, αλλά ο άνδρας ο οποίος βλέπει, *‘ό όρῶν’*· δηλ. εδώ έχουμε ένα πέρασμα από το *‘όργανο’* του σώματος (το μέρος) στο πρόσωπο που έχει αυτό το όργανο (το όλον). Και εδώ ο Jebb παρουσιάζει ένα σχόλιο του Wecklein από την *‘Μήδεια, 1244’*, όπου απαντά αυτό ακριβώς το φαινόμενο, δηλ. το πέρασμα από το *‘μέρος’* στο *‘όλον’* *‘ἄγ’, ὦ τάλαινα χεῖρ ἐμή, λαβὲ ξίφος,/ λάβ’*, *ἔρπε πρὸς βαλβῖδα λυπηρὰν βίου’*, όπου υποκείμενο στο ρ. *‘λαβέ’* είναι η ονομ. *‘χείρ’*, όμως είναι αδύνατον να είναι υποκ. στο ρ. *‘ἔρπε’* πάλι η ονομ. *‘χείρ’*, γιατί τα *‘χέρια’* δεν περπατούν, αλλά η ενν. ονομαστική ως το *‘όλον’*, δηλ. *‘σύ’*. Συνεπώς θα έχουμε: *‘τῶν δ’ (ἥβῶν ό άνήρ) ὑπεκτρέπει πόδα’*, *‘από τις άλλες όμως νεότητες ο άνδρας απομακρύνει το βήμα του’*. — Στην μτφρ. που δίνω πιο πάνω, έχω υιοθετήσει την σύνταξη του Jebb.

550. «ταῦτα»: αιτιατική επιρρ. της αναφοράς. «μὴ... καλῆται»: υπάρχουν δυο γρφφ. στους κώδδ. *‘καλεῖται’* και *‘καλῆται’*. Η σωστή είναι η Υποτακτική, διότι εκφράζει τον φόβο ως μία ενδεχόμενη πράξη στο παρόν ή μέλλον, γι’ αυτό μεταφράζεται ως *‘φοβούμαι να μη...’*, κι όχι *‘φοβούμαι μήπως...’*. Κατά κανόνα εμφανίζεται ως *‘όπως+μη+Υποτ.’*, *‘όρᾶτε όπως μὴ αἴσχιον... πράξωμεν, Θουκ. 1,82 προσέξτε να μη κάνουμε κάτι κακό’* και όχι *‘προσέξτε μήπως κάνουμε...’*. Αν το ρ. φόβου είναι ιστορικού χρόνου, τότε έχουμε Ευκτική.

552. «καλόν»: *‘έστί’*.

553. «ἡ δ’ ἔχω... λυτήριον... τῇδ’ ὑμῖν φράσω»: *‘και με ποιο τρόπο διαθέτω... αυτό το λυτρωτικό... έτσι ακριβώς θα σας μιλήσω’*. Η πρόταση *‘ἡ ἔχω’* είναι αναφορική του τρόπου, αλλά εδώ λειτουργεί ως πλάγια ερώτηση· και επειδή προτάσσεται αντί να ακολουθεί της κύριας, λογίζεται ως προεξαγγελτική παράθεση.

Η κανονική θέση των προτάσεων θα ήταν ‘τῇδ’ ὑμῖν φράσω, ἢ ἔχω...λυτήριον ἔτσι θα σας μιλήσω, δηλ. με ποιο τρόπο διαθέτω αυτό το λυτρωτικό’, όπου φυσικά στην αναφ., πλάγια ερώτηση θα λείπει το ‘δ(ε)’.

554. «λυτήριον λώφημα»: οι κώδδ. έχουν την γρφ. ‘λυτήριον λύπημα’, η οποία δίνει την μτφρ. ‘λυτρωτική, απαλλακτική λύπη’, κάτι που προφανέστατα είναι λάθος, διότι ‘λύπη’ που να απαλλάσσει, να λυτρώνει δεν υπάρχει. Η διόρθωση σε ‘λώφημα’ είναι πρόταση του Jebb με την λογική ότι δίπλα στην λέξη ‘λυτήριον’ υπήρχε μια άγνωστη λ. ‘Χ’, όχι όμως το ‘λύπημα’. Η λέξη ‘λύπημα’ πρέπει να πέρασε στο κείμενο από ένα αντιγραφέα, ο οποίος είδε πως στο αντιγραφόμενο χφ., και ειδικά στο περιθώριο της γραμμής που ήταν οι λέξεις ‘λυτήριον Χ’, υπήρχε ένα γλώσσημα με ρίζα ($\sqrt{\lambda\omega\pi-}$), το οποίο λογικά θα επεξηγούσε την άγνωστη λέξη ‘Χ’. Άρα η ζητούμενη λ. ‘Χ’, για να είναι άγνωστη, και να χρειάζεται γλώσσημα, πρέπει να ήταν ένα άπαξ λεγόμενο. Με την λογική αυτήν ο Jebb βρήκε στον Ήσυχιο την σπάνια λ. ‘λώφαρ’, η οποία ο Ήσυχιος επεξηγεί με την επίσης άγνωστη λ. ‘λώφημα’. Από την ρίζα ($\sqrt{\lambda\omega\phi-}$) γνωρίζουμε τις λλ., 1) ‘λωφάω = αναπαύομαι’, 2) ‘λωφήϊος = αναπαυτικός’, 3) ‘λώφησις = παύση, διακοπή’, 4) ‘λώφημα = ανάπαυση’, με την οποία ο Ήσυχιος ερμηνεύει την λ. ‘λώφαρ’. Από αυτές τις τέσσερις λλ. μόνο η λ. ‘λώφημα’ ταιριάζει γραμματικά και μετρικά, οπότε έχουμε την γρφ. ‘λυτήριον λώφημα μια λυτρωτική ανακούφιση’. — Βέβαια υπάρχει η δυνατότητα να διατηρηθεί η γρφ. ‘λυτήριον λύπημα’ κάτω από τις εξής προϋποθέσεις: (i) να τεθεί κόμμα αμέσως μετά την δοτική ‘τῇδ(ε)’, οπότε θα έχουμε: ‘ἢ δ’ ἔχω, φίλοι, /λυτήριον λύπημα τῇδ’, ὑμῖν φράσω και με ποιο τρόπο διαθέτω μια απαλλακτική λύπη για εκείνην, θα σας αποκαλύψω’, όπου με την δοτική ‘τῇδ(ε)’ υπονοείται η Ιόλη, με την αιτιατική ‘λυτήριον’ υπονοείται κάτι το ‘απαλλακτικό’ για την Δηιάνειρα, αλλά με την αιτιατική ‘λύπημα’ υπονοείται μια ‘λύπη’ για την Ιόλη· δηλ. είναι πλέον σαν να λέει: ‘θα σας αποκαλύψω με ποιο τρόπο διαθέτω κάτι που θα απαλλάξει εμένα, αλλά θα φέρει λύπη στην Ιόλη’, έχοντας στον νου της τον χιτώνα με το αίμα του Νέσσου. Αυτή η λύση είναι γραμματικά και συντακτικά σωστή, όμως σκοντάφτει στο γεγονός ότι, αν γίνει δεκτή, δημιουργεί την εικόνα μιας Δηιάνειρας, η οποία διψά για εκδίκηση, για τιμωρία της Ιόλης, ενώ στην ουσία αυτό που εκείνη θέλει, είναι να κερδίσει την αγάπη και τον έρωτα του Ηρακλή. (ii) Πιο δύσκολη, και φυσικά λιγότερο πιθανή, είναι η λύση που προτείνει να παραμείνει η στίξη ως έχει, αλλά να εκληφθεί η αιτ. ‘λυτήριον’ όχι με την ενεργητική της σημασία, ‘αυτό που λύνει, απαλλάσσει’, αλλά παθητικά, ‘αυτό που είναι λυμένο, λυτό’, οπότε θα έχουμε: ‘με ποιο τρόπο διαθέτω μία λυμένη λύπη, ἔτσι ακριβώς θα σας μιλήσω’. Η παθητική όμως σημασία του ουσιαστικού είναι αδύνατη. (iii) Πρόκειται για την διόρθωση του ‘ἔχω’ σε ‘ἔχει’, την οποία προτείνει ο Paley, οπότε υποκείμενο στο ρ. θα είναι το ‘λύπημα’ ως ονομαστική πλέον, και το ‘λυτήριον’ παραμένει αιτιατική, αντικ. στο ρ., αλλά όχι πλέον σαν επίθετο, αλλά σαν ουσιαστικό, ‘και με ποιο τρόπο η λύπη (μου) προσφέρει μία απαλαγή, ἔτσι ακριβώς θα σας μιλήσω’.

556. «θηρὸς»: ενν. ο ‘Νέσσος’.

557. «δ»: ‘δῶρον’.

558. «ἐκ φονῶν»: τα χφφ. έχουν την γρφ. ‘φόνων’. Ευφυής η διόρθωση του Bergk σε ‘φονῶν’, ως την γενική πληθυντικού του ουσιαστικού θηλυκού γένους ‘φονή’, που σημαίνει την ‘αιματοχυσία’. Η Δη. αναφέρεται στο γνωστό περιστατικό που συνέβη, όταν ο Κένταυρος Νέσσος βοηθούσε αυτήν και τον Ηρακλή να περάσουν τον ποταμό Εύηνο. Τότε ο Νέσσος επιτέθηκε με ερωτικές διαθέσεις στην Δη., και τον σκότωσε ο Ηρακλής. Λίγο πριν πεθάνει ο Νέσσος εμπιστεύτηκε στην Δηιάνειρα ένα μυστικό· την συμβούλευσε να συλλέξει το αίμα από την πληγή του, και να το κρατήσει ως ερωτικό φίλτρο, αν κάποτε ο Ηρακλής την απατούσε, γιατί μ’ αυτό θα τον έφερνε πάλι κοντά της. ‘ἐπεὶ δὲ πορευόμενος ἦλθε πρὸς τὸν Εὐηνὸν ποταμὸν, κατέλαβε Νέσσον τὸν Κένταυρον μισθοῦ διαβιβάζοντα τὸν ποταμὸν. οὗτος δὲ πρῶτην διαβιβάσας τὴν Δηιάνειραν, καὶ διὰ τὸ κάλλος ἐρασθεὶς, ἐπεχείρησε βιάσασθαι ταύτην. ἐπιβοωμένης δ’ αὐτῆς τὸν ἄνδρα, ὁ μὲν Ἡρακλῆς ἐτόξευσε τὸν Κένταυρον, ὁ δὲ Νέσσος μεταξὺ μισ-

- γόμενος, καὶ διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς πληγῆς εὐθύς ἀποθνήσκων, ἔφησε τῇ Διανείρᾳ δώσειν φίλτρον, ὅπως μηδεμιᾶ τῶν ἄλλων γυναικῶν Ἡρακλῆς θελήσῃ πλησιάσαι, Διόδ.4,36,3,4’.
559. «ποταμόν...βροτούς...πόρευε»: το ρ. ‘πορεύω *διαπερνῶ, διασχίζω*’ συντάσσεται με δυο αιτιατικές, εκ των οποίων η μία είναι επιρρ. προσδ. του τόπου ή του χρόνου, και η άλλη είναι αντικείμενο, ‘*ὑπερήνεγκαν τὸν Λευκαδίων ἰσθμὸν τὰς ναῦς*, Θουκ.3,81 *πέρασαν τα πλοία τους πάνω από τον ἰσθμὸ στην Λευκάδα*’.
560. «μισθοῦ»: γενική της αξίας. «πομπίμοις»: ‘πόμπιμος’ είναι ‘*αὐτός που καθοδηγεί, κατευθύνει την πορεία*’. Εδώ το επίθ. δεν είναι επιθετικός προσδιορισμός στο ‘*κώπαις*’, ‘*με τα κουπιά που ἔδιναν, κατηύθυναν την πορεία*’, αλλά προληπτικό κατηγορούμενο, ή αλλιώς επιρρ. κατηγορούμενο του αποτελέσματος, ‘*με τα κουπιά να δίνουν, να κατευθύνουν την πορεία*’.
561. «ἐρέσσω»: τροπ. μτχ. «λαίφεσιν»: δοτική οργανική του μέσου.
562. «τὸν πατρῶων...στόλον»: ‘στόλος’ εδώ είναι η ‘*ἀποστολή της προίκας*’. Η αιτιατική ‘στόλον’ είναι το αντικείμενο του ‘*ἐσπόμην*’, σε μία σπάνια σύνταξη με αιτιατική εκτός από την γενική ή την δοτική.
563. «τὸ πρῶτον»: ‘*κατ’ ἀρχήν*’, δηλ. ‘*στην ἀρχή της συζυγικής μου ζωῆς – ὅταν ξεκίνησα τον ἔγγαμο βίο*’. «εὗνις»: επιρρ. κατηγορ. του τρόπου.
565. «ἐκ...ἧῦσα»: ‘*ἐξήῦσα*’, ο αόριστος του ‘*ἐξ+αὔω<ἧῦσα*’.
566. «ἐπιστρέψας...ἦκεν...ἰόν»: ‘*γύρισε προς τα πίσω...και ἔριξε...ένα βέλος*’, ἄρα ο Ηρ. προπορευόταν, ὅταν συνέβη αὐτό το περιστατικό. Προφανώς ο Ηρακλῆς (i) εἴτε εἶχε ἤδη εἶχε βγει, ή ἔβγαινε εκείνη την στιγμή στην ακτή, (ii) εἴτε βρισκόταν ἀκόμη μέσα στο νερό, ἀλλά σε σημείο αβαθές, ὥστε να βαδίζει. Η πρώτη επιλογή αποκλείεται, διότι τότε ο Ηρ. σκοτώνοντας τον Νέσσο θα εἶχε προκαλέσει και τον πνιγμό της Δη. Ἄρα και ο Ηρ. βρισκόταν ἤδη μέσα στο ποτάμι, ἀλλά σε ένα σημείο αβαθές, ἀλλά και η ἀπόσταση μεταξύ των δυο συζύγων πρέπει να ἦταν μικρή, αφοῦ μπόρεσε ο Ηρ. να επιστρέψει και να βοηθήσει την Δη.
567. «ἐς πλεύμονας»: ὡς εμπρόθ. προσδ. του τόπου, ὅπου ἀκούστηκε ο ‘*συριγμός*’.
568. «στέρνων διερροίσησεν»: ἀντί του ‘*ἐρρίζοισεν διὰ στέρνων ἐβγαλε ένα συριγμό περνώντας μέσα από το στήθος του*’. ‘*ροίζέω= συρίζω, ροίσεις, ή= ο συριγμός ως πράξη, ροῖζος, ὁ= ο συριγμός ἀποτέλεσμα, ροιζαῖος, α,ον= ο συριστικός, αὐτός που συρίζει*’.
569. «τοσοῦτον»: ‘*μόνο αὐτά τα λόγια πρόλαβε να πει*’, τα οποία ἀκολουθούν.
572. «ἀμφίθρεπτον....τῶν...σφαγῶν»: η πρόθεση ‘ἀμφί’ προσδιορίζει την γενική ‘*τῶν σφαγῶν*’, ‘*το αἷμα το οποίο ἔχει πῆξει γύρω από τις πληγές μου*’.
- 573/4. «ἐνέγκη»: Ὑποτακτική Αορίστου, β’ ἐνικό μέσης φωνῆς, διότι το αἷμα που θα συλλέξει η Δη. εἶναι για δική της χρήση, για τον εαυτό της. Η Ὑποτακτική ἀνήκει στην υποθ. πρόταση με τον ‘*ἔάν*’ που προηγείται. «*χερσίν*»: δοτική οργανική του μέσου. «*ἦ...ἔβαψεν*»: αναφορική επιρρ. πρόταση του τόπου. Η δοτική ‘*ἦ*’ εἶναι τοπική, ‘*ἐκεῖ ὅπου*’, και προσδιορίζει, ή καλύτερα δείχνει με περισσότερη ἀκρίβεια στην Δη. το μέρος ἀπ’ ὅπου αὐτή θα πρέπει να συλλέξει το αἷμα ἀπό τις πληγές του Νέσσου, δηλ. στην ουσία η δοτική προσδιορίζει την γενική ‘*τῶν σφαγῶν*’, ‘*αν συλλέξεις το αἷμα που ἔχει πῆξει γύρω από τις πληγές μου, στο σημείο ἐκεῖνο ὅπου....*’. Ἄρα η Δη. δεν πρέπει να συλλέξει το πηγμένο αἷμα του Νέσσου ἀπ’ οπουδήποτε πάνω στο σῶμα του, ἀλλά μόνο ἀπό ὀρισμένα, καθορισμένα σημεία, τα οποία διευκρινίζει ο Νέσσος με την δοτική ‘*ἦ*’. «*μελαγχόλους...ἰούς*»: η αιτιατική ‘*ἰούς*’ εἶναι το αντικ. του ρ. ‘*ἔβαψεν*’. το επίθ. εἶναι προληπτικό κατηγορούμενο, ή αλλιώς κατηγορούμενο του αποτελέσματος, ‘*ἔτσι ὥστε αὐτά τα βέλη να εἶναι μαυρισμένα ἀπό την χολή του*’, δηλ. ἐνν. ὅτι η Ὑδρα ‘*ἐμπότισε*’ τις ἄκρες των βελῶν του Ηρακλή μέσα στην χολή της, η οποία ἦταν ένα δραστικό δηλητήριο, με συνέπεια αὐτές οι ἄκρες να πάρουν ένα μαύρο χρώμα. Πράγματι οι πληροφορίες που ἔχουμε επιβεβαιώνουν αὐτό το περιστατικό, μόνο που σ’ αὐτές ὑποκείμενο εἶναι ο ἴδιος ο Ηρακλῆς, κι ὄχι η Ὑδρα, την ὁποίαν, ὅταν την σκότωσε σ’ ένα ἀπό τους ἄθλους του, κατόπιν ‘*πότισε*’ τα βέλη του με την δηλητηριασμένη χολή της, για να εἶναι πολὺ πιο δραστικά οποτεδήποτε θα χρησιμοποιούνται, ὅπως τώρα ἐναντίον του Νέσσου, ‘*τὸ δὲ σῶμα τῆς*

ὑδρας ἀνασχίσας τῇ χολῇ τοὺς ὀιστοὺς ἔβαψεν, Ἀπολλ., 80,6· ‘οὕτως οὖν χειρωσάμενος τὸ ζῶον εἰς τὴν χολὴν ἀπέβαπτε τὰς ἀκίδας, ἵνα τὸ βληθὲν βέλος ἔχη τὴν ἐκ τῆς ἀκίδος πληγὴν ἀνιάτον, Διόδ. 4, 11, 6, 4’.

«**θρέμμα Λερναίας ὕδρας**»: ἡ ονομαστική ‘θρέμμα’ εἶναι το υποκείμενο του ρ. ‘ἔβαψεν’· συντάσσεται με τὴν γενική ‘ὑδρας’, ‘θρέμμα ὕδρας’, ἡ οποία εἶναι γενική ἐπεξηγηματική, ‘αὐτὸ το ἀνάπτυγμα, ἡ ζωική ὑπαρξή, δηλ. ἡ Ὑδρα...’, με τὴν γενική ‘Λερναίας’ ἐπιθ. προσδ., ‘...το οποίο βρίσκεται στὴν Λέρνη’, μια περιοχὴ πολὺ κοντὰ στο Ἄργος.

«**ἔβαψεν**»: ‘πότισε, ἐμπότισε’ με υποκ. τὴν ονομ. ‘θρέμμα’. — Μπορεῖ ἡ μετάφραση το χωρίου να εἶναι δεδομένη: ‘*Ἀν το αἷμα που ἔχει πῆξει γύρω ἀπὸ τις πληγές μου, το συλλέξεις με τα χέρια σου, στο σημεῖο ἐκεῖνο ὅπου ἡ Ὑδρα ἐμπότισε τα βέλη ὥστε να γίνουν μαύρα ἀπὸ τὴν χολή της*’, ἀλλὰ ἡ πλήρης κατανόηση τῆς αναφορικής ἀντων. ‘ἥ’ προβληματίζει, διότι δεν εἶναι ἀπολύτως σαφές σε ποιο σημεῖο ἀναφέρεται, δηλ. ‘ποιο σημεῖο’ υποδεικνύει ὁ Νέσσος στὴν Δη. να κάνει τὴν συλλογὴ το αἱματός του, διότι μπορεῖ: (i) με τὴν ἀντων. ‘ἥ’ να τὴν καλεῖ να βρεῖ ‘πάνω στο σῶμα του’ το σημεῖο ἐκεῖνο ὅπου το πηγμένο αἷμα ἀπὸ τις πληγές του εἶναι μαύρο, ὁπότε εἶναι ἐμποτισμένο με τὴν χολή τῆς Ὑδρας πάνω στις ἀκίδες τῶν βελῶν τοῦ Ηρ. (ii) με τὴν ἀντων. ‘ἥ’ μπορεῖ να τὴν καλεῖ να βρεῖ ‘πάνω στὴν ἀκίδα τοῦ βέλους’ το πηγμένο αἷμα ἀπὸ τις πληγές του, μια ἐρμηνεία που προϋποθέτει πὼς ὁ Νέσσος πρὶν ξεψυχήσει, τράβηξε ἐξω ἀπὸ τις πληγές του τα βέλη τοῦ Ηρ. Αὐτές οἱ δυσκολίες ἦταν που ἀνάγκασαν τὸν D. Page να προτείνει στὴν δική του ἐκδοσὴ τὴν διόρθωση τῆς δοτικῆς ‘ἥ’ σε ‘ῶ’. Ἡ δοτικὴ ‘ῶ’ ἀναφέρεται τώρα στο ‘ἀμφίθρεπτον αἷμα τῶν ἐμῶν σφαγῶν’. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ Νέσσος καλεῖ τὴν Δη. να συλλέξει το πηγμένο αἷμα ἀπὸ οἰοιοδήποτε σημεῖο τῶν πληγῶν του, διότι το αἷμα τοῦ πλέον εἶναι μολυσμένο με το δηλητήριο τῶν βελῶν τοῦ Ηρ., ὁπότε δεν ἔχει καμία σημασία ἀν ἡ συλλογὴ θα γίνεῖ ἀπὸ κάποια πληγὴ, ἢ ἀπὸ τὴν ἀκίδα τοῦ βέλους. — Μια πολὺ πιο ευφυὴς καὶ δραστικὴ διόρθωση εἶναι αὐτὴ που πρότεινε ὁ Dobree, δηλ. ἡ ἀλλαγὴ τῆς αιτιατικῆς ‘μελαγχόλους...ιούς’ σε ονομαστικὴ ‘μελάγχολος...ιός’, ἡ οποία γίνεται το υποκ. τοῦ ‘ἔβαψε’· ἀντικ. στο ρ. δεν ὑπάρχει πλέον, ἀλλὰ μπορεῖ κάλλιστα να ἐννοηθεῖ ἡ αιτιατικὴ ‘αὐτάς = τὰς πληγὰς’, ἀπὸ τὴν πιο πάνω γενική ‘πληγῶν’· ἡ ονομ. ‘θρέμμα’ γίνεται τώρα παράθεση στὴν ονομ. ‘μελάγχολος ιός’, καὶ ἔχει τὴν ἐννοια ‘δημιούργημα – κατασκεύασμα’· ἡ γενική ‘ὑδρας’ παύει πλέον να εἶναι ἐπεξηγηματική, καὶ γίνεται υποκειμενικὴ ἢ τοῦ δημιουργοῦ στο ‘θρέμμα’. Ἡ μτφρ. θα ἔχει ὡς ἐξῆς: ‘*Ἀν το αἷμα που ἔχει πῆξει γύρω ἀπὸ τις πληγές μου, το συλλέξεις με τα χέρια σου, στο σημεῖο ἐκεῖνο ὅπου το μαύρο ἀπὸ τὴν χολή βέλος πότισε (αὐτές τι πληγές μου), ἐνα κατασκεύασμα τῆς Ὑδρας ἀπὸ τὴν Λέρνη*’.

575. «**ἔσται**»: ἡ ἀπόδοση στὴν προηγηθεῖσα ὑπόθεση ‘ἐὰν...ἐνέγκῃ’ ἐκφράζοντας το προσδοκώμενο. «**φρενός**»: γενική ἀντικειμενικὴ στο ἐπίθ. ‘κῆλητήριον’. «**σοι**»: δοτικὴ χαριστικὴ, ‘για σένα’. «**τοῦτο**»: ‘ἀμφίθρεπτον αἷμα’. «**κῆλητήριον**»: ‘καταπραϋντικό – ἡρεμιστικό’, μ’ αὐτὴν τὴν σημασία ἀπαντὰ στὴν Σούδα: ‘Κῆλητήρια ἄσματα: θελκτικὰ μέλη’
576. «**ὥστε μήτιν’...στέρξει**»: συμπερασματικὴ πρόταση με Ὀριστικὴ καὶ με ἀρνηση ‘μή’ ἀντι ‘οὐ’ δεν ἀπαντὰ. Ἡ ἀρνηση ‘μή’ ἀπαντὰ μόνο στὴν συμπερασματικὴ πρόταση με ‘ὥστε+ἀπρμφ.’. Αὐτός εἶναι καὶ ὁ λόγος για τὸν ὁποῖον προτείνεται ἡ διόρθωση τοῦ ‘ὥστε’ σε ‘οὐδέ’.
578. «**δόμοις γὰρ ἦν...ἐγκεκλημένον**»: κύρια πρόταση, ἀλλὰ με σαφῶς αιτιολογικὴ σημασία.
580. «**χιτῶνα τόνδ’**»: ἀποκλείεται να κρατοῦσε στα χέρια τῆς ἡ Δη. τὸν μανδύα, ἀλλὰ κάποια υπηρέτρια θα τὸν εἶχε σε μία συσκευασία, για να τὸν μεταφέρει ὁ Λίχας στὸν Ηρακλή.
581. «**πεπείρανται τάδε**»: ‘κι αὐτὰ ὅλα ἔχουν πλέον ολοκληρωθεῖ’. Ὁ τύπος ‘πεπείραντα’ εἶναι το γ’ ἐνικό τοῦ Παρακειμένου σε Ἀττικὴ σύνταξη τοῦ ρ. ‘πειραίνω<πεπείρανμαι, -νσαι, -νται’.
582. «**κακὰς τόλμας**»: Ἡ Δη. ἔχει ὑπ’ ὄψη τῆς μαγικά καὶ ἐρωτικά φίλτρα, τα οποία τότε ἦταν σε χρῆση, τα οποία ὁμως ἀντὶ να δρουν ευεργετικά στὴν ἐρωτικὴ διάθεση τοῦ λαβόντος, τοῦ προκαλοῦσαν πολὺ σοβαρά προβλήματα υγείας καὶ ἴσως ἀκόμη καὶ τὸν θάνατο. Τέτοια περιστατικά ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης στα ‘Ἠθικά Μεγάλα’, ὅπου κάνει τὴν διάκριση μεταξύ ἐκούσιας καὶ ἀκούσιας ἐνέργειας, καὶ φέρνει ὡς παράδειγμα ἀκούσιας πράξεως μια γυναῖκα που θέλοντας να κρατήσῃ ἐρωτικά κοντὰ τῆς τὸν σύντροφό της τοῦ ἔδωσε ἐνα ἐρωτικὸ φίλτρο, το οποίο ὁμως τοῦ προκάλεσε τὸν θάνατο· αὐτὴ ὁμως ἀθωώθηκε

στον Άρειο Πάγο: ‘οἶόν φασί ποτέ τινα γυναῖκα φίλτρον τινὶ δοῦναι πιεῖν, εἴτα τὸν ἄνθρωπον ἀποθανεῖν ὑπὸ τοῦ φίλτρου, τὴν δ’ ἄνθρωπον ἐν Ἀρείῳ πάγῳ ἀποφυγεῖν· οὐ παροῦσαν δι’ οὐθὲν ἄλλο ἀπέλυσαν ἢ διότι οὐκ ἐκ προνοίας. ἔδωκε μὲν γὰρ φίλια, διήμαρτεν δὲ τούτου· διὸ οὐχ ἐκούσιον ἐδόκει εἶναι, ὅτι τὴν δόσιν τοῦ φίλτρου οὐ μετὰ διανοίας τοῦ ἀπολέσθαι αὐτὸν ἐδίδου, Ἡθ.Μεγ. 2,16· ἢ 1188b32κ.ε.’ — Στους στχχ. 582/3 κρύβεται ἡ ‘Τραγικότητα’ τοῦ ἔργου. Ὡς ‘Τραγικότητα’ γενικῶς στο Ἑλληνικὸ θέατρο νοεῖται ἡ προσπάθεια ποὺ καταβάλλουν οἱ ἥρωες, προκειμένου μέσω μιᾶ ἀναληφθείσης προσπάθειας νὰ φέρουν ἓνα ἀποτέλεσμα ‘Χ’, καὶ τελικὰ ἐν ἀγνοίᾳ τοὺς ἐρχεται τὸ ακριβῶς ἀντίθετο ἀποτέλεσμα ‘-Χ’. Συγκεκριμένα ἐδῶ ἡ Δη. θὰ επιχειρήσῃ χρησιμοποιώντας τὸ αἷμα τοῦ Κένταυρου Νέσσου νὰ φέρει κοντὰ τῆς τὸν Ἡρακλῆ, ἀλλὰ θὰ ἐπιτύχει τὸ ακριβῶς ἀντίθετο ἀποτέλεσμα, με αὐτὸ θὰ τὸν στείλῃ στὸν θάνατο.

- 584.** «ἐάν πως...ὑπερβαλώμεθα»: δὲν πρόκειται γιὰ υποθετικὴ πρόταση, ἀλλὰ γιὰ πλάγια ἐρώτηση ἐξηρητημένη ἀπὸ ἓνα ἐνν. ρ. ἀπορίας, ‘<οὐκ οἶδα> ἐάν πως...ὑπερβαλώμεθα’. Ἡ κύρια πρόταση ποὺ ἀκολουθεῖ ‘μεμηχάνηται’, ἐκφράζει ἓνα γενικὸ συμπέρασμα. Τὸ νόημα εἶναι τὸ ἐξῆς: ‘*Τώρα ἀν σε κάποιο βαθμὸ ἐκτοπίσω αὐτὴν τὴν κοπέλα με τὰ φίλτρα καὶ τὰ ἐλιξήρια, (αὐτὸ δὲν τὸ γνωρίζω) πάντως ἡ δουλειά μου αὐτὴ ἔχει ολοκληρωθεῖ στὴν οργάνωσή της (=ὅ,τι εἶχα νὰ κάνω τὸ ἔκανα)*’.
- 588.** «εἴ τις ἐστὶ πίστις ἐν τοῖς δρωμένοις...»: ‘*ἀν τώρα μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐμπιστεῖται πως τὸ φίλτρο αὐτὸ ποὺ ἔχεις, θὰ φέρῃ τὸ ἐπιθυμητὸ ἀποτέλεσμα, τότε μου φαίνεται πως καλὰ ἔκανες καὶ τὸ χρησιμοποίησες*’.
- 590.** «γ’»: ὁ Χο. στους δυο προηγούμενους στχχ. ἐξέφρασε τὴν ἀπορία τοῦ ὡς πρὸς τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ φίλτρου. Ἡ Δη. με τὴν χρῆση τοῦ ‘γε’ ἐκφράζει τὴν βεβαιότητα καὶ τὴν σιγουριά τῆς μόνο ὡς πρὸς τὴν προσδοκία, τὴν ἐλπίδα τοῦ ἐπιθυμητοῦ ἀποτελέσματος, ὅχι ὁμῶς καὶ ὡς πρὸς τὸ ἴδιο τὸ ἀποτέλεσμα.
- 591.** «πείρα»: δοτικὴ τοῦ τρόπου ‘*ἐφαρμόζοντας, δοκιμάζοντας τὸ φίλτρο*’. «οὐ...πως»: ‘*ποτέ μέχρι τώρα*’.
- 593.** «γνώμα»: εἶναι ουδέτερο ‘*τὸ γνῶμα ἡ ἀπόδειξη, ἡ ἐπιβεβαίωση*’ σε αἰτιατικὴ πτώση ἀντικείμενο στο ‘ἔχοις’, ἀλλὰ καὶ στο ‘ἔχειν’. Στὸν στχ. 590 ἡ Δη. δήλωσε ὅτι γιὰ τὴν δραστηριότητα καὶ ἀποτελεσματικότητα αὐτοῦ τοῦ ἐρωτικοῦ φίλτρου ἔχει μόνο ἐλπίδες καὶ προσδοκίες καὶ καμία βεβαιότητα, γιὰ ἀπλούστατα ποτὲ στο παρελθόν δὲν τὸ χρησιμοποίησε. Τώρα ὁ Χο. τῆς λέει ὅτι ‘*ἀν μείνεις μόνο στὴν ἐλπίδα καὶ τὴν προσδοκία αὐτῆς τῆς ἐπιβεβαίωσεως, τότε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν ἔχεις αὐτὴν τὴν ἐπιβεβαίωση, χωρὶς νὰ κάνεις τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ φίλτρου*’.
- 594.** «τόνδε»: τὸν Λίχα.
- 596.** «μόνον»: ἐπιρρ. ‘*φτάνει μόνο, ἀρκεῖ*’. «εὖ στεγοίμεθ(α)»: ἡ ευκτικὴ εἶναι ευχετικὴ. Ὑπάρχει καὶ ἡ διόρθωση σε Ὑποτακτικὴ ‘*στεγώμεθα*’ (Blaydes) ὡς προτρεπτικὴ. «σκοτῶ»: ‘*στο σκοτάδι, στὴν ἀφάνεια, κρυφά*’.
- 599.** «τῷ μακρῷ χρόνῳ»: δοτικὴ τῆς αἰτίας, ‘*λόγω τῆς μακρᾶς παραμονῆς μου ἐδῶ, στὴν Τραχίνα*’.
- 600.** «αὐτὰ...ταῦτα καὶ πράσσω»: δηλ. ‘*ἅ χρῆ σε ποιεῖν*’.
- 601.** «ἡγορῶ»: β’ ἐνικό Αορίστου Μέσης φωνῆς τοῦ ρ. ‘*ἀγοράομαι-ῶμαι μιλῶ σε συγκεντρωμένο πλῆθος*’.
- 602.** «τόνδε...πέπλον»: στὸν στχ. 580 ἡ Δη. ἀνέφερε ‘*χιτῶνα τόνδ*’. Εἰς ἡμεῖς χρησιμοποιεῖ τὸν πιο γενικὸ ὄρο ‘πέπλος *μανδύας*’ γιὰ καθαρὰ μετρικούς λόγους. Καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ τὸ ἐνδύμα βρίσκεται στα χέρια μιᾶς υπηρέτριας προφανῶς σε μιὰ κάποια μορφή συσκευασίας γιὰ τὴν μεταφορὰ τοῦ.
- 604.** «ὅπως...ἀμφιδύσεται»: οὐσιαστικὴ τελικὴ πρόταση με Ὀριστικὴ Μέλλοντα ὡς ἀντικ. στο ρ.
- 605.** «κείνου πάροιθεν»: ἐμπρόθ. εἴτε τόπου εἴτε χρόνου, ὅπως ἐδῶ.
- 606.** «μηδ’ ὄψεται»: ἐπίσης οὐσιαστικὴ τελικὴ πρόταση. «νιν»: ‘*τὸν χιτῶνα*’.
- 608.** «πρὶν...δείξῃ»: χρονικὴ, υποθετικὴ πρόταση, στὴν ὁποῖαν κανονικὰ ὑπάρχει καὶ ὁ αοριστολογικός, υποθετικός ‘*ἄν*’, ποὺ ἐδῶ παραλείπεται. «φανερὸς»: ἐπιρρ. κατηγορούμενο τοῦ τρόπου, ‘*ὄντας ὁ ἴδιος σ’ ἓνα σημεῖο ποὺ νὰ φαίνεται*’.
- 610.** «εἴ ποτ’...ἴδοιμι...ἢ κλύοιμι»: δυο πλάγιες υποθετικὲς προτάσεις με Ευκτικὴ, διότι ἐξαρτάται ἀπὸ ρ. ἱστορικοῦ χρόνου ‘*ἡὔγμην*’. Ὡς ἀπόδοση ἔχει τὸ ἀντικείμενο τοῦ ‘*ἡὔγμην*’, τὰ ἀπρμφ. ‘*στελεῖν*’ & ‘*φανεῖν*’. Στὸν Ε.Λ. θὰ ἔχει ὡς ἐξῆς: ‘*εἴ ὄψομαι ἢ ἀκούσομαι, στελῶ...φανῶ*’.

- 611.** «πανδίκως»: προτείνονται δυο συντάξεις, (i) να τεθεί κόμμα μετά το ‘πανδίκως’, οπότε το επιθ. να συνταχθεί με το ‘κλύοιμι’ (Dawe), ‘αν άκουγα γι’ αυτόν με στοιχεία αξιόπιστα (αξιοπίστω) ότι έχει σωθεί’. Ο Dawe φέρνει ως απόδειξη το παράλληλο ‘κλύετε πανδίκως, Αίσχ.Έπτ.171’. (ii) να τεθεί κόμμα πριν το ‘πανδίκως’, οπότε το επίθ. θα προσδιορίζει το ‘στελεῖν’ (Pearson), ‘να τον περιποιηθώ αυτόν ευπρεπώς με αυτόν εδώ τον χιτώνα’, όπου το ‘στέλλω<στολή’ έχει εδώ την έννοια του ‘καλλωπισμού’. Στην μτφρ. έχω ακολουθήσει την πρόταση (ii).
- 613.** «θυτήρα»: είναι επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου στο ενν. αντικ. του ‘φανείν’ ‘τούτον’ (τον Ηρακλή). «καινόν»: προληπτικό κατηγορούμενο, ή κατηγ. του αποτελέσματος. «καινώ...έν παπλώματι»: μέσα σε μία ενδυμασία που να είναι καινούργια. Το επίθ. ‘καινώ’ ως κατηγ. του αποτελέσματος, ‘και να τον φανερώσω αυτόν στους θεούς ως κάποιον που κάνει θυσίες, ώστε να είναι καινούργιος μέσα σε μία ενδυμασία που να είναι καινούργια’.
- 614.** «τῶνδε...σῆμα»: ‘και θα προσκομίσεις την απόδειξη, το πειστήριο τούτων εδώ’. Η γεν. αντικειμενική στο ‘σῆμα’, ‘τῶνδε=τούτων ἅ σοι λέγω’. Ως ‘πειστήριο/απόδειξη’ η Δη. εννοεί το σχήμα που έχει αφήσει το δαχτυλίδι της πάνω στο κερί, με το οποίο κερί είναι σφραγισμένο το κουτί, το οποίο περιέχει το συγκεκριμένο ένδυμα που έχει ετοιμάσει για τον Ηρ. Αυτό που ενν. εδώ είναι πως, όταν ο Ηρ. δει το αποτύπωμα του δαχτυλιδιού της πάνω στο κερί, θα καταλάβει ότι το στέλνει εκείνη. «ῥ»: ‘σῆμα’, αιτιατική, αντικ. στο ‘μαθήσεται’. «εὐμαθές»: επιρρ. κατηγ. του τρόπου, ‘σαν κάτι το εύκολο στην αντίληψη, στην γνώση, στην αναγνώριση’.
- 615.** Η συντακτική σειρά των λλ. ‘ὁ ἐκεῖνος εὐμαθὲς ἐμαθήσεται ἐπὸν τῷ ἔρκει σφραγίδος’. «ἐπὸν τῷ ἔρκει»: αιτιολογική μτχ. ‘διότι αυτό βρίσκεται επάνω στο πλαίσιο’. Η δοτική είναι του τόπου. Ως ‘ἔρκος’ είναι εδώ το ‘πλαίσιο’ στο πάνω μέρος του δαχτυλιδιού, εντός του οποίου ‘περικλείεται, συγκρατείται’ το ‘πειστήριο’ (σῆμα), δηλ. ένα συγκεκριμένο, ειδικό σχήμα που υπάρχει στο πάνω μέρος του δαχτυλιδιού της, εντός του ‘πλαισίου’. «σφραγίδος»: ως ‘σφραγίς’ εδώ θεωρείται το αποτύπωμα που έχει αφήσει το ‘πειστήριο’ (σῆμα), μετά την πίεση του άνω μέρους του δαχτυλιδιού πάνω στο κερί, όταν εκείνο ήταν ακόμη νωπό. Η γενική είναι κτητική, ‘διότι αυτό το πειστήριο βρίσκεται επάνω στο πλαίσιο, το οποίο είναι υπάρχει πάνω στο αποτύπωμα’.
- 617.** «τὸ μὴ ᾿πιθυμείν»: έναρθρο απρμφρ. ως επεξήγηση στο ‘νόμον’. «πομπὸς ὦν»: η μτχ. και το κατηγορούμενο βρίσκονται σε ονομαστική πτώση, κι όχι σε αιτιατική ‘πομπὸν ὄντα’, διότι το υποκείμενο του απρμφτ. δεν είναι το ‘σε’, αλλά το ‘συ’, διότι ανάμεσα στο υποκ. του ρ. ‘φύλασσε’ και στο υποκ. του απρμφ. υπάρχει ταυτοπροσωπία.
- 618/9.** η συντακτική σειρά των λλ. ‘ἔπειθ’ ὅπως ἡ χάρις κείνου τε κάμου φανῇ ξυνελθοῦσ(α) σοι ἐξ ἀπλῆς διπλῆ’. Το νόημα είναι ‘φρόντισε ώστε όταν παραδώσεις το πακέτο αυτό, να έχουμε κάθε λόγο να σε ευχαριστήσουμε και αυτός που το παρέλαβε, και εγώ που το έστειλα’, δηλ. ‘φρόντισε να ικανοποιήσεις και τους δυο, και τον αποστολέα και τον παραλήπτη’. «ἔπειθ’»: σε αντιστοίχιση με το ‘πρῶτα μὲν,616’. «ὅπως ἂν...φανῇ»: ουσιαστ. τελική πρόταση με β’ ενικό Ὑποτ. Ἀορίστου. Οι Ουσιαστικές Τελικές έχουν δυο συντάξεις: (i) ‘ὅπως +Μέλλ. Οριστ’., είτε: (ii) ‘ὅπως+ἂν+Ὑποτ.’ Και οι δυο συντάξεις μεταφράζονται με το ν.ε. ‘να+Ρήμα’, ανάλογα με το αν υπάρχει κατάφαση ή άρνηση. Η διαφορά των δυο αυτών συντάξεων βρίσκεται στο γεγονός ότι στην (i) η ουσιαστική τελική εκφράζει ένα ενδεχόμενο που ο ομιλών το θεωρεί σχεδόν σίγουρο ότι ο αποδέκτης θα το τηρήσει, π.χ. ‘ὄρα ὅπως καλὸς ἔσει φρόντισε να γίνεις καλός’, (εἰ μὲν ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι, τοῦτο δεῖ παρασκευάσασθαι, ὅπως ὥς κράτιστα μαχοῦμεθα,Ζεν.Άν.4,6,10). Όμως στην σύνταξη (ii) το περιεχόμενο της ουσιαστικής τελικής διατυπώνεται και ως υπόθεση, π.χ. ‘ὄρα ὅπως ἂν καλὸς ἦ φρόντισε να γίνεις καλός’, ‘...αν γίνεις...’, (ἀλλὰ σκόπει ὅπως ἂν ἀποθάνωμεν ἀνδρικώτατα,Άριστοφ.Ίππ.81 ἔχε στο νου σου να πεθάνουμε με τον πιο ανδρικό τρόπο – αν βέβαια πεθάνουμε). Υπάρχουν βέβαια και οι επιρρ. τελικές προτάσεις, που εκφέρονται με ‘ὅπως+Ὑποτ.’, και εκφράζουν τον σκοπό ως ένα επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, και μεταφράζονται με το ν.ε. ‘για να+Ρήμα’, (ἐκκλησίαν τούτου ἔνεκα ξυνήγαγον, ὅπως ὑπομνήσω καὶ μέμψωμαι,

- εἰ...χαλεπαίνετε,Θουκ.2,60,1). **«κείνου τε κάμου»:** δυο γενικές υποκειμενικές στο 'χάρις'. **«ξυνελθούσ'»:** κατηγ. μτχ. **«σοι»:** δοτική προσωπική χαριστική, 'για σένα'. **«διπλή»:** επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου 'ως διπλή'.
621. **«βέβαιον»:** 'ὡς βέβαιόν τι', αντί του μάλλον αναμενόμενου 'βεβαίαν', το οποίο δίνει 'X— —'. **«οὐ...μὴ σφαλῶ»:** η ἀρνηση 'οὐ+μη+Μέλλ.Ὀρ.' εκφράζει ένα έντονο αποκλεισμό, 'οὐ τοι μήποτ' σ' ἐκ τῶν ἐδράνων, ὦ γέρον, ἄκοντά τις ἄξει,Σοφ.Ο.Κ.176 *αποκλείεται εσένα από αυτά τα έδρανα, γέροντα, κάποιος να σε εκδιώξει εσένα*'. **«σοι»:** δοτική αντιχαριστική.
622. **«τὸ μὴ οὐ...δεῖξαι»:** *«δηλ. να μη φανερώσω»*. Όταν προηγείται ρ. έκφραση αρνητική, ή κατάφαση συννοδευόμενο από το 'οὐ', τότε ακολουθεί είτε ως επεξήγηση, όπως εδώ, είτε ως αντικείμενο, η έκφραση 'τὸ μὴ οὐ+Ἀπαρέμφατο', 'μὴ παρῆς τὸ μὴ οὐ φράσαι,Σοφ.Ο.Τ.283'· 'οὐ ἐναντιώσομαι τὸ μὴ οὐ γεγυνεῖν πᾶν,Αἰσχ.Πρ.789'.
623. **«λόγων τε πίστιν ἢν λέγεις»:** αναφέρεται στα λόγια που εἶπε πριν λίγο η Δη., ὅσον αφορά τις ευχές που εἶχε κάνει σε ἀνύποπτο χρόνο, αν κάποτε μάθαινε πως ο Ηρ. εἶναι ζωντανός, στους στχχ. 610-613.
626. **«φράσω σεσωμένα»:** 'φράσω <ταῦτα> σεσωμένα'. Η μτχ. του Παρακ. απαντά και ως 'σέσωμαι'.
627. **«τὰ...προσδέγματα»:** *«την υποδοχή»*. **«τῆς ξένης»:** 'της Ιόλης'. **«ὀρώων»:** *«με το να έχεις προσωπική αντίληψη»*, τροπική μτχ.
628. **«ὥς ἐδεξάμην»:** πλάγια ερώτηση ως επεξήγηση.
629. **«ὥστε ἐκπλαγῆναι...κέαρ»:** ο Λίχας δεν έκρυψε ούτε προς στιγμήν την συμφωνία του ως προς την ερωτική σχέση του Ηρακλή με την Ιόλη.
632. **«πρὶν εἰδέναι»:** το μόνο που παρακαλεῖ η Δη. τον Λί. εἶναι να κρύψει τον έρωτα της για τον Ηρ., ἔως ὅτου διαπιστώσει, αν βέβαια διαπιστώσει, πως κι εκείνος νοιώθει ἀκόμη έρωτα γι' αυτήν.
- Β' Στάσιμον: (στχχ. 633-663): Στο τραγούδι του αυτό ο Χορ. θα εκφράσει την χαρά του για το γεγονός ότι με τον μανδύα που τώρα στέλνει η Δη. στον Ηρ., ὄντας αυτός διαποτισμένος με αυτό το μαγικό ερωτικό φίλτρο που της έχει δώσει εμπιστευτικά ο Νέσσος, θα αλλάξει η διάθεση του Ηρ. προς την Δη. και θα γίνει όσο γίνεται περισσότερο ερωτική.**
- (Στροφή, στχχ. 633-639. Ο Χορός κάνει μια τοπογραφία της γύρω περιοχής με έμφαση κυρίως στις Θερμοπύλες).
- 633-635. Η συντακτική σειρά των λλ.: 'ὦ παραναιετάοντες θερμὰ λουτρὰ ναύλοχα καὶ πετραῖα, καὶ πάγους Οἴτας', αντί του αναμενόμενου: 'ὦ ναιετάοντες παρὰ θερμὰ λουτρὰ...', 'ὅλοι εσεῖς που κατοικεῖτε κοντά στις θερμές πηγές που διαθέτουν λιμάνι και εἶναι βραχώδεις, και κοντά στα υψώματα της Οίτης'. **«ὦ παραναιετάοντες»:** 'ὦ εσεῖς που κατοικεῖτε...'. Με την κλητική προσφώνηση απευθύνεται στους κατοίκους της Τραχίνας. **«παραναιετάοντες θερμὰ λουτρὰ»:** 'εσεῖς, κάτοικοι της Τραχίνας, οι οποίοι κατοικεῖτε δίπλα στις θερμές πηγές...'. Η αιτιατική 'λουτρά' εἶναι επιρρ. και δείχνει την κατεύθυνση. Η αιτιατ. 'θερμά' εἶναι επιθ. προσδιορισμός. **«ναύλοχα καὶ πετραῖα»:** εἶναι δυο παραθέσεις στην αιτιατική 'λουτρά', 'οι οποίοι κατοικεῖτε δίπλα στις θερμές πηγές, οι οποίες βρίσκονται κοντά σε λιμάνι και εἶναι βραχώδεις'. Εδώ δίνει το γεωγραφικό στίγμα ὄχι της Τραχίνας, ἀλλὰ των Θερμοπυλῶν, οι οποίες προς βορρά έχουν το λιμάνι που σχηματίζει ο Μαλιακὸς κόλπος, γι' αυτό και χαρακτηρίζει τα 'λουτρά' ως 'ναύλοχα', και ἐπίσης βρίσκονται σε ἔδαφος βραχώδες, ἐξ ου και 'πετραῖα'. **«καὶ πάγους Οἴτας»:** ἐννοεῖται 'καὶ <παραναιετάοντες> πάγους Οἴτας και κατοικεῖτε ἐπίσης κοντά στα υψώματα της Οίτης'. Η αιτιατική εἶναι επιρρ. του τόπου, ὅπως η αιτιατ. 'λουτρά', ἐνὼ η γενική εἶναι κτητική. Εδώ τώρα ἐπιστρέφει στο γεωγραφικό στίγμα της Τραχίνας, η οποία βρίσκεται βόρεια της Οίτης, στους πρόποδες του ὄρους.
- 635-637 η συντακτική σειρά των λλ.: 'οἳ τε <ναιετάοντες> πὰρ μέσσαν Μαλλίδα λίμναν καὶ <πὰρ> ἄκταν χρυσαλακάτου κόρας', 'κι εσεῖς που κατοικεῖτε κοντά στο μέσον του Μαλιακοῦ κόλπου και κοντά στην ἀκτὴ της κόρης ἐκείνης με την χρυσή σαῖτα'. **«οἳ τε μέσσαν Μαλλίδα πὰρ λίμναν»:** η προσφώνηση ἀυτὴ εἶναι για τους κατοίκους της παραθαλάσσιας περιοχής στον Μαλιακὸ κόλπο, δυτικά της Τραχίνας. Ὡς 'λίμνην' ἐννοεῖ το βαθύ Μαλιακὸ κόλπο. **«χρυσάλακατος..κόρας»:** ως 'χρυσάλακατος ἀυτὴ

που έχει την χρυσή σαῖτα, ονομαζόταν η Ἀρτεμις, διότι το 'βέλος' της, δηλ. η 'σαῖτα' της (ήλακάτη), όντας αλάνθαστο, θεωρείτο ως 'χρυσή', (νῦν δ' Ἄρτεμις ἀγροτέρα / χρυσαλάκατος λιπαράν / Ἡμ]έρα τοξόκλυτος νίκαν ἔδωκε, Βακχ. Ὡδ. 11,37/9). Η σχέση της Ἀρεμης με τις λίμνες (λίμναν...κόρας) ήταν ιδιαιτέρως στενή, (ἐπανελθοῦσι δὲ ὀπίσω πρὸς τὴν λέσχην ἐστὶν Ἀρτέμιδος Ἰσσωρίας ἱερὸν· ἐπονομάζουσι δὲ αὐτὴν καὶ Λιμναίαν, Πausan. 3,14,2).

638/9. «Ἑλλάνων ἀγοραί»: «οἱ συνελέουσες τῶν Ἑλλήνων», δηλ. οἱ Ἀμφικτυονίες, οἱ οποίες κατ' ἀρχὴν γίνονταν σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν περιοχὴ, λόγῳ τῆς καταγωγῆς τοῦ ἰδρυτοῦ τους, τοῦ Ἀμφικτύονος, καὶ κατόπιν μεταφέρθηκαν στους Δελφούς (ἐν δὲ τῷ μεταξὺ Φοίνικός <τε> ποταμοῦ καὶ Θερμοπυλέων κώμῃ τε ἔστι τῇ οὖνομα Ἀνθήλη κεῖται, παρ' ἣν δὴ παραρρέων ὁ Ἀσωπὸς ἐς θάλασσαν ἐκδιδοῖ, καὶ χῶρος περὶ αὐτὴν εὐρύς, ἐν τῷ Δήμητρος τε ἱερὸν Ἀμφικτυονίδος ἱδρυται καὶ ἔδραι εἰσὶ Ἀμφικτύοσι καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀμφικτύονος ἱερὸν, Ἡρόδ. 7,200,7-12).

(Αντιστροφή, στχχ. 640-646. Θα φτάσουν σύντομα οἱ χαρούμενες εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ Ἡρακλή).

640/3. Η συντακτικὴ σειρά τῶν λλ.: 'ὁ καλλιβόας αὐλὸς τάχ' ἀχῶν ἐπάνεισιν ὑμῖν καναχὰν οὐκ ἀναρσίαν, ἀλλὰ ἀντίλυρον θείας μούσας ο καλλίφωνος αὐλὸς γρήγορα ηχώντας θα ἐπαναφέρει σε σὰς τὴν οἰζύτητα τοῦ ἡχοῦ τοῦ χωρὶς αὐτὴ νὰ εἶναι δυσάρεστη, ἀλλὰ όντας ἴδια ἀκριβῶς με τὴν λύρα τῶν θεϊκῶν μουσῶν'. «καναχὰν»: ἀντικ. στο ρ. «ἀναρσίαν»: προληπτικὸ κατηγορούμενο. «ἀχῶν»: τροπικὴ μτχ. «ἀλλὰ»: συνδέει τὰ ἐπίθετα 'ἀναρσίαν & ἀντίλυρον', γιὰτὶ εἶναι ὁμοῖα συντακτικά. «μούσας»: γενικὴ συγκριτικὴ.

644/6. Η συντακτικὴ σειρά τῶν λλ.: 'ὁ γὰρ Διὸς Ἀλκμήνας κόρος, σεῦται ἐπ' οἴκους ἔχων λάφυρ(α) πάσας ἀρετᾶς διότι ὁ γιό τους Δία, τὸ παιδί τῆς Ἀλκμήνης, κατευθύνεται γρήγορα πρὸς τὸ σπίτι τοῦ ἔχοντα τὰ τρόπαια ἀπὸ κάθε εἵδους γενναιότητα'. «σοῦται»: γ' Ἐνικό τοῦ 'σεύομαι σπεύδω', ἀντὶ τοῦ 'σεῦται'. «ἀρετῆς»: γεν. ἀφαιρετικὴ.

647. «δὼν»: 'τοῦτον', τὸν Ἡρακλή. «ἀπόπτολιν»: ἐπιρρ. κατηγορ. τοῦ τρόπου.

648. «παντᾶ»: αὐτὴ εἶναι ἡ γρφ. τοῦ Nauck. Η γρφ. τῶν κωδδ. εἶναι 'πάντα'. «ἀμμέουσαι»: 'ἀναμένουσαι', σὲ θηλυκὸ γένος, γατὶ πρόκειται γιὰ τὶς γυναῖκες τοῦ Χοροῦ.

649. «πελάγιον»: ὅ,τι καὶ τὸ 'ἀπόπτολιν'. «Ἰδριες»: ἐπίθετο ὡς ἐπιρρ. κατηγ. τοῦ τρόπου.

650. «ἀ δέ»: 'κι ἐκεῖν', 'ἡ Δηιάνειρα'. «οἷ»: ἡ δοτικὴ Ἐνικού ὡς ἐγκλιτικὸς τύπος τοῦ γ' προσώπου τῆς ἀντωνυμίας 'ἐγώ' ὡς δοτικὴ προσωπικὴ τῆς ἀναφορᾶς στο 'φίλα δάμαρ'.

651. «καρδίαν»: αἰτιατικὴ τῆς ἀναφορᾶς στο 'ᾧλλυτο'.

652. «αἰὲν ᾧλλυτο»: 'συνεχῶς ἦταν μέσα στὴν θλίψη', λόγῳ τῆς ἀνησυχίας τῆς γιὰ τὴν τύχη τοῦ Ἡρακλή.

653. «νῦν...οἰστρηθεῖς»: 'ὁ θεὸς τοῦ πολέμου ἔχοντας τώρα ἀναλάβει δραστηριότητα ἐνεργητικὴ', δηλ. ὡς βοηθός τοῦ Ἡρακλή στὸν πόλεμο ἐναντίον τοῦ Εὐρύτου στὴν Οἰχαλία.

654. «ἐπίπονον ἀμέραν»: 'τὸν ἡμερήσιο πόνο', ἢ ἀλλιῶς 'τὸν καθημερινὸ πόνο' γιὰ τὴν ἀπουσία τοῦ Ἡρ.

656. «ᾧχημα ναός»: ἡ γενικὴ εἶναι ἐπεξηγηματικὴ.

657. «πρὶν...ἀνύσειε»: ἀντὶ τοῦ ἀναμενόμενου 'πρὶν ἂν ἀνύσῃ'. Η Εὐκτικὴ λόγῳ ἐλξεως ἀπὸ τὴν προηγούμενη Εὐκτικὴ 'σταίῃ' (Goodwin, Moods & Tenses, §643).

658/9. Ο Λίχας στους στχχ. 237/8 ἀνέφερε στὴν Δηιάνειρα ὅτι ἡ Ἡρακλῆς τώρα βρίσκεται στὴν Εὐβοία, καὶ κάνει θυσίεσ γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Δία γιὰ τὴν νίκη τοῦ ἐναντίον τοῦ Εὐρύτου στὴν Οἰχαλία. Σ' αὐτόν τὸν βωμό (νασιῶτιν ἐστίαν) καὶ φυσικά σ' αὐτέστις θυσίεσ (κλήζεται θυτῆρ) ἀναφέρεται ἐδῶ ὁ Χο.

660. «πανήμερος»: 'γεμάτος ἀπὸ ἡμέρες, πλήρης ἡμερῶν', δηλ. 'ἔχοντας ἐκπληρώσει ὅλες τὶς υποχρεώσεις τοῦ' ἐννοώντας ὁ Χο. ὅτι ὁ Ἡρ. πλέον δὲν θὰ ἀναλάβῃ καμία ἄλλη ἀποστολή, ἀλλὰ θὰ παραμείνῃ μονίμως στο σπίτι τοῦ μαζί με τὴν Δη. καὶ τὴν οἰκογένειά τοῦ. Η γρφ. 'πανήμερος' εἶναι τῶν κωδδ., καὶ ἔχει ἀμφισβητηθεῖ ἰδιαιτέρως ἀπὸ τοὺς ἐκδότες. Ο Pearson τὴν διετήρησε δικαιολογώντας τὴν ἐπιμονή τοῦ πάνῳ στα λόγια τῆς Δη. στους στχχ. 164-167, ὅπου παρουσίασε μία προφητεία γιὰ τὸν Ἡρ., σύμφωνα με τὴν ὁποία, ἀν κάποτε αὐτός ἀπουσιάσῃ ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ γιὰ δεκαπέντε μῆνες – ὅπως τώρα ἀπουσιάζει – τότε δυο θὰ εἶναι πλέον τὰ ἐνδεχόμενα, δηλ. ἢ αὐτός νὰ βρεῖ τὸν θάνατο ἀμέσως με τὴν λήξῃ τοῦ δεκαπε-

νταμίνου, ή αν αποφύγει τον θάνατο, τότε να ζήσει πλέον σε πλήρη ευτυχία μαζί με την οικογένειά του χωρίς να αναλάβει καμία άλλη επικίνδυνη αποστολή. — Ο Mudge πρότεινε την ευφύεστατη διόρθωση ‘πανίμερος’, ως επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου, δηλ. ‘μακάρι να έρθει έχοντα αυτός, όντας γεμάτος αυτός με την επιθυμία αυτήν’, δηλ. ‘γεμάτος από τον πόθο να συναντήσει την οικογένειά του’, αφήνοντας έτσι να τρέξει η ευχή πως με την επιστροφή του δεν θα προδώσει την Δη. — Αν και η διόρθωση είναι πολύ πιο λογική από την γρφ. των κωδδ., εν τούτοις διετήρησα εδώ την γρφ. του Pearson.

661/2. Ένα ιδιαιτέρως ταλαιπωρημένο χωρίο με δυο διαφορετικές γρφφ. 1) Η γρφ. του Pearson, την οποία έχω αποδεχθεί στην μετάφραση είναι η εξής: «τᾶς πειθοῦς παγχρίστῳ/συντακείς θηρὸς ὕπο παρφάσει». «τᾶς πειθοῦς»: ως ‘πειθῶ’ εδώ εννοείται η δύναμη που έχει ο χιτώνας που θα φορέσει ο Ηρ. «παγχρίστῳ»: το επίθετο ‘πάγχριστος’ είναι ο ‘εντελώς, ο παντού αλειμμένος’, και εδώ εννοείται ‘ο παντού αλειμμένος χιτώνας με το αίμα του Νέσσου’. «συντακείς»: μτχ. παθητ. Αορίστου του ‘συντήκομαι’ με ενν. υποκείμενο τον Ηρακλή, και το ρ. εδώ δεν έχει την έννοια ‘συνθλίβομαι, πιέζομαι, υποχρεώνομαι’. «θηρὸς»: ως ‘θήρ’ εννοείται ο Κένταυρος Νέσσο, ο οποίος έδωσε στην Δη. το αίμα του ως ερωτικό φίλτρο για τον Ηρ. «παρφάσει»: άλλος τύπος της δοτικής ‘παραφάσει’, και ως ‘παραφάσις’ εννοείται η ‘παρακίνηση, το δέλεαρ’. Με βάση αυτήν την γρφ. έχουμε την εξής συντακτική σειρά των λλ.: ‘συντακείς <ὁ Ἡρακλῆς> ὑπὸ θηρὸς παγχρίστῳ παρφάσει τᾶς πειθοῦς ὄντας πιεσμένος ἀπὸ το τέρας με το αλειμμένου παντού δέλεαρ της πειθούς’. Η μτχ. ‘συντακείς’ είναι χρονική· ο εμπρόθετος ‘ὑπὸ θηρὸς’ είναι το ποιητικό αίτιο στην παθητική μτχ.· η δοτική ‘παρφάσει’ είναι επιρρ. του μέσου/οργάνου· το συνημμ. επίθ. ‘παγχρίστῳ’ είναι επιθετικός προσδ. στην δοτική· η γενική ‘τᾶς πειθοῦς’ είναι υποκειμενική στην δοτ. ‘παρφάσει με το δέλεαρ της πειθούς = με το δέλεαρ του χιτώνα = ο χιτώνας δελεάζει’. — 2) Η γρφ. του Jebb: «τᾶς πειθοῦς παγχρίστῳ/συγκραθείς ἐπὶ προφάσει φάρους». «παγχρίστῳ»: ὁ.π. «συγκραθείς»: είναι η γρφ. των κωδδ., παθητ. μτχ. Αορίστου του ‘συγκεράννυμαι’ με την έννοια ‘επηρεάζομαι βαθιά στην ψυχή μου’, και υπονοείται πάλι και εδώ ὁ.π. ο ανανεωμένος, αναγεννημένος ερωτισμός του Ηρ. για την Δη. «ἐπὶ προφάσει»: είναι η γρφ. των κωδδ. «φάρους»: είναι η γενική του ουσιαστ. ‘φάρεος,-ος,τό το ένδυμα’, όπου εδώ υπονοείται ο χιτώνας που στέλνει στον Ηρ. Με βάση αυτήν την γρφ. η συντακτική σειρά των λλ.: ‘συγκραθείς ἐπὶ παγχρίστῳ προφάσει φάρους τῆς πειθοῦς ὄντας ο Ηρ. απορροφημένος πάνω σ’ αυτό το αλειμμένο πρόσχημα του ενδύματος που έχει την ιδιότητα να πείθει’. Η μτχ. ‘συντακείς’ είναι χρονική· ο εμπρόθετος ‘ἐπὶ...προφάσει’ δείχνει τον τόπο ως το ποιητικό αίτιο (απορροφήθηκε πάνω στο.../ἀπὸ το...· η δοτική ‘παγχρίστῳ’ είναι επιθ. προσδ. στο ‘προφάσει’· η γενική ‘φάρους’ είναι κτητική στην δοτ. ‘προφάσει’, ‘ένα πρόσχημα που βρίσκεται πάνω στο ένδυμα’· η γενική ‘τᾶς πειθοῦς’ είναι της ιδιότητας στην γενική ‘φάρους’.

Τρίτο Επεισόδιο 663-820. Για πρώτη φορά η Δηιάνειρα εκφράζει τους φόβους της όσον αφορά την δραστικότητα του διαποτισμένου με το αίμα του Νέσσου χιτώνα, καθώς φοβάται μήπως υπάρξουν παρενέργειες. Στον στχ. 734 έρχεται στην σκηνή ο Ὑλλος, ο οποίος ενημερώνει την Δηιάνειρα για τους φοβερούς πόνους που έχει ο Ηρ. έχοντας φορέσει τον χιτώνα που εκείνη του έστειλε, και την ενημερώνει ότι σε κατάσταση ημιθανή τον φέρνουν τώρα εδώ στο σπίτι του. Ο Ὑλλος κατηγορεί την μητέρα του ως υπεύθυνη, κι εκείνη αποσύρεται εντός του σπιτιού χωρίς να πει τίποτε.

666. «ἀθυμῶ δ’ εἰ φανήσομαι»: ενδοιαστική πρόταση.

667. «ἀπ’ ἐλπίδος καλῆς»: ‘αν και ξεκίνησα περιμένοντας κάτι καλό’.

668/9. «οὐ δὴ τι»: ‘οὐ δὴ ἀθυμεῖς τι...; δηλ. σε καμία περίπτωση δεν ανησυχείς σε σχέση με κάτι...’ «τῶν δωρημάτων»: γενική διαιρετική. «ὥστε μήποτε ἄν...παραινέσαι»: συμπερασματική πρόταση με δυνητικό απαρέμφατο, το οποίο ισοδυναμεί με δυνητική ευκτική, ‘ὥστε οὐκ ἄν ποτε παραινέσαιμι’. «τῶ»: ‘τινί’, δοτική προσωπική. «λαβεῖν»: αντικ. στο ‘παραινέσαι’. «προθυμίαν ἔργου»: ‘την επιθυμία μια ενέργειας’. Η αιτιατική είναι αντικείμενο στο ‘λαβεῖν’, και η γενική είναι αντικειμενική. «ἄδηλον»: ως αιτιατική προσδιορίζει την ‘προθυμίαν’ αντί για την γενική ‘ἔργου’. Δηλ. αντί να πει ‘...να μη αναλάβει κανείς την επιθυμία ενός άγνωστου έργου’, λέει ‘...να μη αναλάβει κανείς την επιθυμία

ενός έργου, αν αυτή η επιθυμία δεν είναι σαφώς εξακριβωμένη'. Όμως ως 'προθυμίαν έργου ἄδηλον' εννοεί '...την επιθυμία ενός έργου, αν τα αποτελέσματα αυτής της επιθυμίας δεν είναι σαφώς εξακριβωμένα – εγγυημένα – σίγουρα'.

672/3. «τοιοῦτον ἐκβέβηκεν»: 'κάτι τέτοιο έχει συμβεί'. Κατά κανόνα όταν η αντωνυμία αυτή βρίσκεται στο ουδέτερο γένος συνοδεύεται από την αόριστη 'τί', 'ὑπονοήσας τι τοιοῦτον, Θουκ1,132,5· ὑποτοπήσας τοιοῦτόν τι ἔσεσθαι, ὁ.π.2,5,5· ἔάν τι τοιοῦτον αἴσθη, Ξεν.Ἀπ.3,5,23,2'. «οἶον...ὑμῖν θαῦμα ἀνέλπιστον μαθεῖν»: Στην θέση της αναφορικής 'οἶον' θα περιμέναμε μία συμπερασματική πρόταση, αν και δεν είναι αυτή η μοναδική περίπτωση ανακόλουθου 'συμβαίνει τι τοιοῦτον οἶον καὶ τὰ νῦν, Δημ.Ὀλ.34,7'. Ως ρήμα εννοείται το 'ἔσται', που είναι και η απόδοση της ενδιάμεσης υποθετικής. — Όσον αφορά την γρφ. 'ὑμῖν', προτείνονται τα εξής: α) αν διατηρηθεί η γρφ. 'ὑμῖν', (i) να τεθεί κόμμα μετά το 'ὑμῖν', ώστε αυτό να γίνει δοτική προσωπική στο 'συμβέβηκε', 'ἔχει συμβεί κάτι τέτοιο για εσάς, φίλες μου...', (ii) να τεθεί κόμμα μετά το 'ὑμῖν', ώστε αυτό να γίνει δοτική προσωπική στο ενν. ρ. 'θαῦμα ἔσται', 'θα είναι για σας κάτι το περίεργο...'. β) να γίνει δεκτή η διόρθωση του Blaydes 'ὑμᾶς' ως υποκείμενο στο 'μαθεῖν'. — Το απαρέμφοτο 'μαθεῖν' είναι επιρρηματικό της αναφοράς, 'θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι, Πλ.Νόμ.656d5· καὶ γὰρ ὁρᾷν στυγνὸς ἦν καὶ φωνῇ τραχύς, Ξεν.Ἀν.2,6,9,2'.

674. «ᾧ...ἔχριον»: 'αὐτό με το οποίο έβαψα'. Η δοτική είναι οργανική του μέσου, και δεν αναφέρεται στο 'αἷμα' του Νέσσου, αλλά στο αντικείμενο εκείνο, το οποίο χρησιμοποίησε, για να 'βάψει' τον χιτώνα με το αἷμα του Νέσσου. «τὸν ἐνδυτῆρα»: πρόκειται για ἄπαξ λεχθέν, και αν εκληφθεῖ με την κοινή, απλή σημασία του, προφανώς σημαίνει τον 'χιτώνα' ως ἔνδυμα. Αν όμως εκληφθεῖ με επίσημη σημασία, τότε θα πρέπει να αναφέρεται σε 'χιτώνα' που φορούσαν σε ειδικές εκδηλώσεις, όπως αυτή των θυσιών.

675. «ἀργῆς οἶδς εὐείρω πόκω»: Υπάρχουν αρκετά προβλήματα γρφ. σ' αυτήν την έκφραση, και η συγκεκριμένη γρφ. απαντά στην έκδοση του Pearson. Όμως πριν από την εξέταση των γρφ., να δούμε ερμηνευτικά και συντακτικά την συγκεκριμένη γρφ. Κατ' αρχή ὅλη αυτή η έκφραση αναφέρεται στο 'μέσον', στο 'εργαλείο' που χρησιμοποίησε η Δη., προκειμένου να αλείψει το 'αἷμα' πάνω στον χιτώνα, γιατί προφανώς δεν θέλησε, ούτε και μπορούσε, να βάλει τα χέρια της, όπως είναι ευνόητο. Ερμηνευτικά: 'ἀργῆς' είναι η γενική ενικού του επιθέτου 'ἀργός,ή,όν λευκός,ή,ό'. 'οἶδς' είναι η γενική του ουσ. 'οἷς,ό το αρνί'. 'εὐείρω' είναι η δοτική του επιθ. 'εὖειρος,ον ο καλλιπλόκαμος'. 'πόκω' είναι η δοτική του ουσ. 'πόκος,ό το μαλλί, το ἔριον'. Συντακτικά: η δοτική 'πόκω' είναι επεξήγηση στην δοτική 'ᾧ', 'αὐτό με το οποίο έβαψα...', δηλ. το μαλλί', γι' αυτό και συμφωνούν πτωτικά. Προφανώς η Δη. πήρε μια τούφα από μαλλί προβάτου, έριξε πάνω σ' αυτό το 'αἷμα' του Νέσσου, και κατόπιν με το μαλλί αυτό αλείψε τον χιτώνα· η δοτική 'εὐείρω' είναι επιθ. προσδ. στο 'πόκω'. η γενική 'οἶδς' είναι κτητική στο 'πόκω'. η γενική 'ἀργῆς' είναι επιθ. προσδ. στο 'οἶδς'. Μετάφραση: 'αὐτό με το οποίο...έβαψα, δηλ. ένα καλλιπλόκαμο μαλλί ενός λευκού προβάτου'. — Η γρφ. των κωδδ. είναι η εξής: 'ἀργῆτ' οἶδς εὐείρω πόκω', όπου το 'ἀργῆτ' είναι η δοτική (ἀργῆτι) του επιθ. 'ἀργῆς,ῆτος,ό,ή ο λαμπερός, ο λευκός' ως επιθ. προσδ. στο 'πόκω', που για ευνόητους λόγους είναι λάθος. Η διόρθωση του Wunder είναι 'ἀργῆς οἶδς εὐέρου πόκος', 'όπου η ονομαστική 'πόκος' είναι η επεξήγηση στην εννοούμενο ονομαστική, που ὄντως ενυπάρχει στην δοτική 'ᾧ=τοῦτο ᾧ', ὁπότε ἔπρεπε και ο επιθ. προσδ. να είναι κι αυτός σε ονομαστική ως 'ἀργῆς'. — Στην μτφρ. ἔχω κάνει δεκτή την γρφ. του Pearson.

676. «διάβορον»: προληπτικό κατηγορούμενο, 'ώστε να είναι καταφαγωμένο'. «πρὸς οὐδενός»: εμπρόθ. προσδ. του ποιητικού αιτίου. Το 'οὐδενός' ουδετέρου γένους. — Το αντικείμενο το οποίο χρησιμοποίησε η Δη. για να διαποτίσει τον χιτώνα με το 'αἷμα' του Νέσσου, αυτοκαταστράφηκε, διότι το 'αἷμα' καταστρέφει ὅ,τι ἔρχεται σε επαφή μαζί του, κάτι που η Δη. ακόμη δεν το γνωρίζει, αλλά σύντομα θα το μάθει με το παρόμοιο περιστατικό που θα συμβεί στον Ηρακλή.

677. «τῶν ἔνδον»: γενική διαιρετική. «ἐδεστὸν»: επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου.

678. «καὶ ψῆ κατ' ἄκρας σπιλάδος»: ο ρ. τύπος 'ψῆ' είναι το γ' ενικό του 'ψάω τρίβω,ζήνω', το οποίο εδώ έχει την παρεμφερή σημασία του 'τρίβω=εξαλείφω, αποσυνθέτω', και επίσης εδώ, αν και στην Ενεργητι-

κή φωνή, χρησιμοποιείται ως αμετάβατο *‘εξαλείφεται, αποσυντίθεται’*. Υποκείμενο του ρ. ενν. αυτή η τούφα από μαλλί (εΰειρος πόκος), πάνω στην οποίαν έβαζε το ‘αίμα’, και κατόπιν το άλειφε στον χιτώνα. Εδώ προφανώς ενν. πως, όταν τελείωσε την όλη αυτήν διεργασία, πέταξε, άφησε αυτήν την ‘τούφα’ σε κάποια πέτρινη επιφάνεια στην αυλή του σπιτιού της, και μετά από λίγη ώρα διεπίστωσε ότι είχε εξαφανιστεί *‘πάνω στην επιφάνεια αυτής της πέτρινης πλάκας’* (κατ’ άκρας σπιλάδος).

- 680/2.** Η συντακτική σειρά των λλ.: *‘Εγώ γάρ οὐδέν(α) <τῶν> θεσμῶν παρήκα <οὓς> ὁ θήρ με Κένταυρος πονῶν πλευρὰν πικρᾶ γλωχῖνι προὔδιδάξατο, ἀλλ’ ἐσωζόμεν’*. Στην αναφορική πρόταση *‘οὓς.. προὔδιδάξατο’* στο αναφορικό *‘οὓς’* έγινε πτωτική έλξη από την γενική *‘<τῶν> θεσμῶν’* σε *‘ῶν’*.
- 682.** *«οὐδέν»*: η γρφ. αυτή ως η αιτιατική του αρσενικού γένους είναι διόρθωση του Herwerden, ενώ οι κωδδ. έχουν την γρφ. *‘οὐδέν’* ως την αιτιατική του ουδετέρου, διότι εκλαμβάνουν το ουσιαστικό *‘θεσμός, ὁ’* ως ουδέτερο μόνο στον πληθυντικό ως *‘θεσμά, τά’*, μια γρφ. που όντως απαντά σ’ ένα απόσπασμα του Σοφοκλή, *‘οὐ γάρ τι θεσμά τοῖσιν ἀστίταις πρέπει, Ἀπ.92’*. Επίσης ως ουδετέρου γένους απαντά μόνο στον πληθυντικό και στην Παλατινή Ανθολογία: *‘καὶ κρατερῆς Σπάρτης πάτρια θεσμά λύεις, 9,397,4· αἰδομένη δ’ ἄρα θεσμά μενεπτολέμοιο Λυκούργου, 16,173,4’*.
- 683.** *«χαλκῆς...ἐκ δέλτου»*: όλα τα επίσημα έγγραφα, όπως νόμο ή ιερὰ κείμενα, ήταν χαραγμένα πάνω σε χάλκινη πλάκα, ώστε να είναι αδύνατη η οιαδήποτε παρέμβαση και αλλοίωση.
- 684.** Ο στχ. αυτός θεωρείται ύποπτος, και γι’ αυτό οβελίζεται για δυο λόγους· πρώτον, το απαρέμφατο *‘σώζειν’* είναι πιο λογικό να εξαρτάται ως επεξήγηση στο ρ. *‘προὔδιδάξατο, 681’*, αντί για επεξήγηση στο στχ. 684· δεύτερον, η επανάληψη του *‘τοιαῦτ’ ἔδρων’* του στχ. 684 ως *‘κᾶδρων τοιαῦτα’* στον 688 φαίνεται απίθανο να είναι γνήσια, και μία εκ των δυο είναι νόθος.
- 687.** *«ἔως...ἀρμόσαιμί που»*: χρονική πρόταση με απλή Ευκτική, διότι εξαρτάται από ρ. ιστορικού χρόνου στον Πλάγιο λόγο. Στον Ε.Λ. θα ήταν *‘ἔως ἂν ἀρμόσης’*. *«νιν»*: *‘τὸ φάρμακον’*.
- 689.** *«κατ’ οἶκον ἐν δόμοις»*: ως *‘οἶκον’* εννοεί όλο το οικοδόμημα, στην συνολική έκταση του σπιτιού, ενώ με την δοτική *‘δόμοις’* εννοεί το δικό της προσωπικό, ατομικό δωμάτιο, το υπνοδωμάτιό της, που βρισκόταν στον γυναικωνίτη.
- 690.** *«μαλλῶ»*: πρόκειται για το *‘εὐείρω πόκω’* στον στχ. 675.
- 693.** *«εἴσω δ’ ἀποστείχουσα»*: δηλ. *‘όταν ἄφησα τον γυναικωνίτη, όπου ήταν το δικό μου δωμάτιο, και όπου έβαψα και τον χιτώνα, και επέστρεφα στον κυρίως χώρο του σπιτιού’*. *«δέρκομαι φάτιν»*: η *‘ομιλία’*, η *‘κουβέντα’*, ο *‘λογος’*, η *‘προφορική έκφραση’*, δεν γίνεται αντιληπτή με την όραση, αλλά με την ακοή. Προφανώς όμως εδώ εννοεί ότι *‘δέρκομαί τι οὗ ἢ φάτις ἄφραστός ἐστι εἶδα κάτι του οποίου η προφορική διατύπωση είναι αδύνατον να εκφραστεί’*, δηλ. *‘εἶδα κάτι που δεν λέγεται’*. Ο Ενεστώτας είναι δραματικός.
- 694.** *«μαθεῖν»*: *‘όσον αφορά την κατανόηση’*, απρμφ. της αναφοράς στο επίθετο *‘ἀξύμβλητον’* (μαθεῖν, 673).
- 696.** ο στχ. οβελίζεται, κυρίως για το γεγονός ότι επαναλαμβάνει λεπτομέρειες ήδη αναφερθείσες στον στχ. 675, και μη απαραίτητες.
- 698.** *«ἄδηλον»*: προληπτικό κατηγορούμενο, ή επιρρ. του αποτελέσματος. Όπως φαίνεται στον επόμενο στχ. η τούφα του μαλλιού έγινε ένας σωρός από σκόνη.
- 699.** *«μάλιστα εἰκαστὸν»*: τα επίθετα σε *‘-τος, -τη, -τον’* εμφανίζουν το υποκείμενό τους ως κάτι που *‘μπορεί, έχει την δυνατότητα’* να συμβεί. *«ῶστε»*: *‘ὥσπερ’*.
- 701.** *«τοιόνδε»*: *‘τὸ κατάγμα’*, επιρρ. κατηγορ. του τρόπου.
- 703/4.** Η συντακτική σειρά των λλ.: *‘ῶστε <οἱ ἄφροϊ> πόνονος ποτοῦ γλαυκῆς ὀπώρας, χυθέντος Βακχίας ἀπ’ ἀμπέλου, ὅπως ακριβῶς <οἱ ἀφροῖ> του πηχτοῦ ποτοῦ από τον γαλάζιο μούστο, ο οποίος χύνεται από τα ἀμπέλια του Βάκχου’*. Το παράδειγμα της Δη. αντλείται από την ιδιότητα του μούστου, πριν αυτός ζυμωθεί, να αφρίζει, αν πέσει στο έδαφος.
- 705.** *«ποῖ γνώμης πέσω»*: η γενική διαιρετική (ποῦ...χθονός, 68).

706. «ὄρῳ δέ μ'...ἐξειργασμένην»: ἀντί του 'ὄρῳμαι δὲ ἐξειργασμένη'. Ὄταν το υποκείμενο του ρ. με το υποκείμενο της μτχ. ή του απαρεμφάτου είναι το ίδιο, τότε παραλείπεται λογικά η σύνταξη με αιτιατική πτώση. Αντιθέτως προτιμάται, όταν ο ομιλών θέλει να δώσει την εντύπωση ότι αυτά που λέει για τον ε-αυτό του, τα λέει κοιτώντας τον ίδιον με τα μάτια ενός ξένου.
707. «πόθεν γὰρ...ἀντὶ τοῦ»: δυο ευθείες ερωτήσεις. Με την πρώτη διερωτάται για το κίνητρο, και με την δεύτερη για το αποτέλεσμα που μπορεί να περίμενε ο Κένταυρος δίνοντας στην Δη. το θαυματουργό (;) αίμα του. «ἄν...παρέσχε»: δυνητική Οριστική Ιστορικού χρόνου για το αντίθετο του πραγματικού.
708. «ἧς..ὑπέρ»: 'ὑπὲρ ἧς=ὑπὲρ ὁποίας γυναικός', δηλ. 'ὑπὲρ ἐμοῦ', διότι η αντωνυμία αναφέρεται στο 'ἐμοί', κι όχι βέβαια στο 'εὐνοϊαν'. Πράγματι ο Κένταυρος πέθαινε, διότι είχε 'πειράξει' την Δη.
709. «οὐκ ἔστιν»: 'οὐκ ἔστιν ἄν παρασχεῖν εὐνοϊαν'.
710. «ὦν»: 'τούτων', αναφέρεται σε όλες αυτές τις ερμηνείες που έχει δώσει τώρα για την πράξη του Κέντ.
711. «ἀρκεῖ»: ως απρόσωπο.
712. «μόνη»: 'εγὼ και κανείς άλλος'. «εἴ τι μὴ»: ως επιρρηματική έκφραση σημαίνει 'εκτός κι αν'. Η ἀρνη-ση 'μή' δεν έχει καμία σχέση με το ρ., και αυτό φαίνεται καθαρά στην περίπτωση όπου απουσιάζει το ρ. 'οὐ γὰρ ὄρῳμεν...εἰ μὴ ὀλίγους, ζεν. Ἀν.4,7,5 δεν βλέπουμε...παρὰ μόνο λίγους'.
- 714/5. Η συντακτική σειρά των λλ.: 'οἶδα γὰρ τὸν βαλόντ' ἄτροκτον πημήναντα καὶ θεὸν Χείρωνα'. Ο Διόδωρος αναφέρει την πληροφορία πως όταν ο Ηρακλῆς σκότωσε την Λερναία Ὑδρα, βύθισε στο μο-λυσμένο αίμα της όλα τα βέλη του, τα οποία εκ τότε σκότωναν ακαριαία ὅποιον πλήγωναν, 'τὴν ῥύσιν ἐπίσχη τοῦ αἵματος. οὕτως οὖν χειρωσάμενος τὸ ζῶον εἰς τὴν χολὴν ἀπέβαπτε τὰς ἀκίδας, ἵνα τὸ βληθὲν βέλος ἔχη τὴν ἐκ τῆς ἀκίδος πληγὴν ἀνίατον, 4,11,6'. Σ' ένα απ' αυτά τα βέλη του Ηρακλή α-ναφέρεται εδώ η Δη., με το οποίο πληγώθηκε θανάσιμα ο Κένταυρος Χείρων, ένα θεϊκός γόνος, αφού ήταν γιος του Κρόνου και της Φιλύρας. Αυτὸν ο Ηρ. τον σκότωσε κατὰ λάθος, διότι σημαδεύοντας τον Ερυμάνθιο κάπρο, ένα από τα συγκεκριμένα βέλη του χτύπησε κατὰ λάθος τον Χείρωνα και τον σκότω-σε.
- 716/8. Ἐνα ταλαιπωρημένο χωρίο ἀπὸ τις πολλές και διαφορετικές συντάξεις που ἔχουν προταθεῖ. Το πρόβλη-μα δημιουργεῖται με τις δυο διαφορετικές ερμηνείες της αντωνυμίας 'τοῦδε', δηλ. με αυτήν μπορεί να εννοηθεῖ (Α) 'ο Νέσσος', ή (Β) 'το βέλος' που τραυμάτισε τον Νέσσο. Αν γίνει δεκτή η επιλογή (Α), τό-τε ἔχουμε ('ὄδε μέλας ἰὸς αἵματος) (διελθὼν ἐκ σφαγῶν) (τοῦδε) πῶς οὐκ ὀλεῖ καὶ τόνδε; και (αὐτὸ ἐδῶ το μαῦρο δηλητήριο του αἵματος) (δεδομένου ὅτι πέρασε μέσα ἀπὸ τις πληγές) (του Νέσσου), πῶς δεν θα σκοτώσει και τον Ηρακλή;'. Η γενική 'αἵματος' κτητική στην ονομαστική 'ἰός'. η μτχ. 'διελθὼν' αι-τιολογική· ο εμπρόθετος 'ἐκ σφαγῶν' δηλώνει την προέλευση του 'ἰοῦ' με την ἔννοια ὅτι το 'δηλητήριο' που υπήρχε στο 'αἶμα' του Νέσσου, και που προκάλεσε το θάνατό του, πέρασε 'μέσα ἀπὸ τις πληγές' και ενώθηκε με το αίμα του· η γενική 'τοῦδε' εἶναι υποκειμενική στην γενική 'σφαγῶν'· η αιτιατική 'τόν-δε' υπονοεῖ τον Ηρακλή. Με βάση την επιλογή (Β) ἔχουμε επίσης δυο συντάξεις: (Β1) ('ὄδε μέλας ἰὸς αἵματος) (διελθὼν σφαγῶν) (ἐκ τοῦδε) πῶς οὐκ ὀλεῖ καὶ τόνδε; και (αὐτὸ ἐδῶ το μαῦρο δηλητήριο) (δεδομένου ὅτι πέρασε μέσα ἀπὸ τις πληγές) (ἀπὸ αὐτὸ το βέλος), πῶς δεν θα σκοτώσει και τον Ηρακλή;'. Με βάση την επιλογή (Β) ἔχουμε: ('ὄδε μέλας ἰὸς αἵματος) (διελθὼν σφαγῶν) (ἐκ τοῦδε) πῶς οὐκ ὀλεῖ καὶ τόνδε; και (αὐτὸ ἐδῶ το μαῦρο δηλητήριο του αἵματος) (δεδομένου ὅτι πέρασε μέσα ἀπὸ τις πλη-γές) (εξ αἰτίας του βέλους), πῶς δεν θα σκοτώσει και τον Ηρακλή;'. Η γενική 'αἵματος' εἶναι κτητική στην ονομαστική 'ἰός'. η μτχ. 'διελθὼν' εἶναι αιτιολογική· η γενική 'σφαγῶν' ἔχει επιρρ. σημασία στην μτχ. 'διελθὼν' δείχνοντας τον τόπο· ο εμπρόθετος 'ἐκ τούτου' δηλώνει την αἰτία. — Ο συλλογισμὸς της Δη. και στις δυο συντάξεις εἶναι ο εξής: 'το βέλος του Ηρακλή που σκότωσε τον Νέσσο, ἦταν δηλητηρια-σμένο ἀπὸ το μολυσμένο αἶμα της Ὑδρας. Ἀρα το αἶμα του Νέσσου μολύνθηκε ἀπὸ το δηλητήριο της Ὑδρας. Συνεπῶς το αἶμα του Νέσσου, που τόσο καιρό το θεωρούσε ως ερωτικό φίλτρο, δεν ἦταν τίποτε ἄλλο, παρὰ ἓνα θανατηφόρο δηλητήριο. Και ἀφού αὐτὸ σκότωσε τον θεϊκὸ Χείρωνα, τότε σίγουρα θα σκοτώσει και τον ἐπίσης θεϊκὸ Ηρακλή'.

718. «δόξη γοῦν ἐμῇ»: 'ἔσται ταῦτα'.
724. «τὴν δ' ἐλπίδα οὐ χρή...κρίνειν»: 'δεν πρέπει κάποιος να αποφασίζει για ὅ,τι ἐλπίζει, είτε αὐτό εἶναι κάτι καλό, είτε κάτι κακό'. «τῆς τύχης...πάρος»: 'πριν αὐτό συμβεῖ'.
- 725/6. «ἐν τοῖς μὴ καλοῖς βουλευμασιν, οὐκ ἔστιν οὐδ' ἐλπίς»: 'ὅταν κάποιος φοβάται για το μέλλον του ὅτι κάτι πολύ κακό θα συμβεῖ, τότε δεν υπάρχει η παραμικρή ἐλπίδα πως το ἀποφύγει'. Η ἀρνηση εἶναι 'μὴ' και ὅχι 'οὐ', διότι υποκρύπτεται ὑπόθεση 'εἰ τὰ βουλευματά τινος μὴ καλὰ εἰσὶ'. «ἥτις...προξενεῖ»: 'η οποία ἐλπίδα, αν υπάρχει, του δημιουργεῖ μέσα του μία παράτολμη αἰσιοδοξία'.
727. «μὴ 'ξ ἐκουσίας»: η ἀρνηση εἶναι 'μὴ', και ὅχι 'οὐ', διότι υπονοεῖται ὑπόθεση 'εἰ μὴ ἐξ ἐκουσίας'.
728. «ὄργη πέπειρα»: 'γίνεται', 'ο θυμός των ἀνθρώπων γίνεται ἀπαλός'. «τῆς»: 'πέπειρας'.
731. «τὸν...λόγον»: αἰτιατική της αναφοράς, 'ὅσον ἀφορὰ τα λόγια που περισσεύουν για να πεις'.
732. «εἰ μὴ»: με επιρρ. σημασία 'εκτός κι αν'. «τις»: σύστοιχο αντικ. στο λέξεις.
734. Η συντακτική σειρά των λλ.: 'ἄν εἰλόμην ἔν ἐκ τριῶν'. «σε»: εἶναι το υποκείμενο των τριῶν ἐπεξηγηματικῶν ἀπαρεμφάτων που ἀκολουθοῦν.
735. «ζῶσαν»: κατηγορ. μτχ. «σεσωσμένην»: ὑποθετική μτχ.
736. «λῶρους φρένας»: 'ἀντιλήψεις που να εἶναι καλύτερες'.
738. «τί δ' ἔστιν...στυγούμενον»: 'τί δ' ἔστιν τοῦτο ὃ στυγεῖται.'
741. «τὶν' ἐξήνεγκας...λόγον;»: 'τίς ἔστιν ὁ λόγος ὃν ἐξήνεγκας;'
742. «ὃν...τελεσθῆναι»: 'ένα λόγο ο οποίος δεν πρέπει να μὴ εκπληρωθεῖ', δηλ. 'κάτι ἀπὸ τα τρία τα οποία ἀνέφερε πιο πριν'.
744. «τοῦ πάρ' ἀνθρώπων»: 'παρὰ τίνος', με την γενική διαιρετική.
747. «δεδορκῶς...κλύων»: οι δυο μτχ. βρίσκονται σε συντακτική ἀντιστοιχία με την μτχ. 'μαθῶν, 744', 'παρὰ τίνος μαθῶν φής; — < φημί οὐ μαθῶν παρὰ τίνος, ἀλλὰ δεδορκῶς <καί> κλύων'.
749. «εἰ χρή»: εἶναι ἀκρως εἰρωνικό το ὕφος του Ὑλ., διότι ἀφήνει το υπονοούμενο πως ἐνδεχομένως η Δη. να μὴ θέλει πραγματικά να μάθει τα γεγονότα, διότι ὄντως τα γνωρίζει, ἀλλὰ για τους τύπου ἀπλῶς διετύπωσε αὐτό το ἐρώτημα. Στην ουσία εἶναι σαν να της λέει: 'Τι με ρωτάς, ἀφού τα γνωρίζεις πολύ καλά, ἐπειδὴ ἐσὺ τα ὀργάνωσες. Αν ὁμως θέλεις να μάθεις κι αὐτά που δεν γνωρίζεις, τότε θα σου τα πω ὅλα'.
751. «τροπαῖα ἀκροθίνια»: 'τροπαῖα' εἶναι ο οπλισμός του ἐχθροῦ, τον οποίον φέρνοντας ο νικητής μαζί του ἀπεδείκνυε την περὶφανή του νίκη. 'ἀκροθίνια' εἶναι η πάσης μορφῆς 'λεία' που παίρνει μαζί του ο νικητής. Τα 'τροπαῖα & ἀκριθίνια' προορίζονται ως ἀφιέρωματα στην θυσία που θα κάνει στους θεούς ο νικητής, προκειμένου να τους ευχαριστήσει για την νίκη του.
752. «ἀκτὴ τις.. ἔστι»: ἀναφέρεται στο μέρος που τώρα βρίσκεται ο Ηρ., ἀλλὰ το μέρος αὐτό το ἔχει ἤδη ἀναφέρει στους στχχ. 237/8 ο Λίχας· πρόκειται για την περιοχή που σήμερα καλεῖται 'Λιχάδα'. «Εὐβοίας»: γενική διαιρετική που προσδιορίζει τον τόπο, 'μία ἀκτὴ σ' ἓνα σημεῖο της Εὐβοίας'. «ἄκρον Κήναιόν»: ως παράθεση στο ουσιαστ. 'ἀκτὴ'.
754. «τεμενίαν τε φυλλάδα»: 'τέμενος πολὺφυλλον, Ἀρχ. Σχολ.'
760. «ταυροκτονεῖ μὲν δῶδεκ'...βοῦς»: η θυσία των 'ἐκατό βοδιῶν', γνωστή ως 'ἐκατόμβη', ξεκινούσε με την θυσία πρώτα δώδεκα. «ἐντελεῖς»: 'τα οποία βόδια δεν είχαν κανένα σωματικό ἐλάττωμα'.
761. «λείας ἀπαρχὴν»: 'έχοντας τις ἀπαρχές της ἐσοδείας ἀπὸ τα λάφυρα που πήρε'. Η αἰτιατική ἀντικείμενο στην μτχ. 'ἔχων', και η γενική ως ἀφαιρετική δηλώνει την προέλευση.
764. «κόσμῳ τε καὶ...στολῇ»: 'κοσμία στολῇ'. Το σχῆμα 'ἐν διὰ δυοῖν', 'χρόνῳ καὶ πολιορκία, Δημ.19,123 ἀντί του χρονία πολιορκία'. 'ἐν ἀλὶ τε καὶ κύμασι, Εὐρ. Ἐλ.226 ἀντί του ἐν κύμασι ἅλῳς'.
- 767/9. Η συντακτική σειρά των λλ.: 'χιτῶν προσπτύσσεται πλευραῖσι ἀρτίκολλος κατ' ἅπαν ἄρθρον, ὥστε τέκτονος'. «προσπτύσσεται πλευραῖσι»: το ρ. 'προσπτύσσομαι' ἔχει την ἐννοια του 'ἀγκαλιάζω, ἐναγκαλίζομαι'. Ἐτσι ἀπαντὰ και ἀλλοῦ 'ἐς δ' ὕγρον/ἀγκῶν' ἔτ' ἔμφρων παρθένῳ προσπτύσσεται, Σοφ. Ἀντ.1237'. «ἀρτίκολλος...κατ' ἄρθρον»: 'προσαρμοσμένος σ' ὅλα τα μέλη του',

- ‘άρτίκολλα= ήρμοσμένα,Ήσυχ.’ **«ὥστε τέκτονος»:** ‘σαν να τον είχε κατασκευάσει αυτόν τον μανδύα ένας τεχνίτης’. Το νόημα της παραβολικής είναι πως ‘τόσο τέλεια στα μέτρα του σώματός του ήταν εκείνος ο μανδύας, ώστε έμοιαζε σαν να είχε πάρει μέτρα για να τον φτιάξει ένας ειδικός τεχνίτης’.
- 770/1.** Η συντακτική σειρά των λλ.: ‘εἴτα ἰὸς ἐδαίνυτο <τοῦτον>, ὥς <δαίνυται ὁ ἰός> φοινίας ἐχθρᾶς ἐχίδνης κι εκείνον τον κατέτρωγε το δηλητήριο, ὅπως <κατατρώγει το δηλητήριο> της φονικής επιθετικής οχιάς’. Το ρ. ‘δαίνυμαι’ ως μέσο έχει μεταβατική σημασία και συντάσσεται με αιτιατική ως αντικείμενο, ‘ἐξῆμαρ μὲν ἔπειτα ἐμοὶ ἐρήρες ἐταῖροι/δαίνυντ’ Ἡελίοιο βοῶν ἐλόωντες ἀρίστας, Ὀδ.12,397 *Ἐξι μερόνυχτα ξεφάντωναν οἱ γκαρδιακοὶ σύντροφοι / του Γήλιου τις γελάδες τρώγοντας τις πιο παχιές που ἐπίσαν*’. ‘Εἴ τις ἡμᾶς λέγοι ἄρχοντας τῶν ζώων, ἐπεὶ ἡμεῖς τὰ ἄλλα ζῶα θηρῶμέν τε καὶ δαινύμεθα, φήσομεν ὅτι τί δ’ οὐχὶ μᾶλλον ἡμεῖς δι’ ἐκεῖνα γεγόναμεν, ἐπεὶ ἐκεῖνα θηρᾶται ἡμᾶς καὶ ἐσθίει; Ὡριγ.Φιλοκ. 20,5,3’.
- 774.** «ποίαις..πέπλον»: πλάγια ερώτηση με Ευκτική, διότι εξαρτάται από ρ. ιστορικού χρόνου.
- 776.** «ὥσπερ ἦν ἀπεσταλμένον»: *‘ἀνέφερε το δῶρο σου, ὅπως ακριβῶς του το εἶχες στείλει εσύ’*. Προφανῶς ο Λίχας τόνισε το γεγονός ότι στην διάρκεια του ταξιδιού του δεν είχε παρέμβει καθόλου στο κουτί που είχε το δῶρο.
- 779.** «ἄρθρον ἧ λυγίζεται»: το πόδι έχει δυο ‘αρθρώσεις’ στις οποίες ‘λυγίζεται’, η μία είναι στον ‘αστράγαλο, και η άλλη στο ‘γόνατο’. Εδώ σίγουρα υπονοείται ο ‘αστράγαλος’, διότι για να εκτιναχτεί τόσο μακριά το σώμα του Λίχα, πρέπει να προηγήθηκε μία περιδίνηση του σώματός του τέτοια, που να προκάλεσε μία ανάλογη φυγόκεντρο δύναμη. Όμως για μια τέτοια φυγόκεντρο δύναμη θα πρέπει να κρατούσε το πόδι του Λίχα από το πιο ακραίο σημείο του, δηλ. από τον ‘αστράγαλό’ του.
- 780.** «πρὸς ἀμφίκλυστον...πέτραν»: στον στχ. 752 ο Ὑλ. αναφερθεῖς στην γεωγραφία της τοποθεσίας όπου βρίσκεται ο Ηρ. την χαρακτήρισε ως ‘ἀκτὴ ἀμφίκλυστος’, δηλ. ‘ένα ακρωτήριο περιβαλλόμενο από θάλασσα’. Εδώ ως ‘ἀμφίκλυστος πέτρα’ δεν υπονοείται πάλι το ‘ακρωτήριο’, αλλά ένας ‘βράχος’, μία ‘βραχώδης νησίδα’, η οποία ως τέτοια είναι φυσικά να καλεῖται ‘ἀμφίκλυστος’. Όμως για να την διαχωρίσει ο Ὑλ. από την έως τώρα περιοχή του ‘ακρωτηρίου’, γι’ αυτό προσθέτει και την διευκρίνιση ‘ἐκ πόντου’, δηλ. ‘που φαίνεται, ξεχωρίζει, μέσα στην θάλασσα’. Άρα ο Ηρ. ὄντας ο ίδιος πάνω στο ακρωτήριο πέταξε τον Λίχα σε μία βραχώδη νήσο. Δεν είναι τυχαίο που και σήμερα η περιοχή του ακρωτηρίου καλεῖται ‘Λιχάδα’.
- 781.** «κῶμης»: γενική αφαιρετική στο ‘ἐκραίνει’. **«ἐκραίνει»:** με υποκ. ‘ὁ Ἡρ.’ ως μεταβατικό ρ. και με αντικείμενο την αιτιατική ‘μυελόν’.
- 782.** «διασπαρέντος»: γενική απόλυτη, χρονική μτχ. με υποκ. τις γενικές ‘κρατὸς & αἵματος’.
- 784.** «τοῦ μὲν...τοῦ δέ»: ‘τοῦ μὲν Ἡρακλέους...τοῦ δέ Λίχα’.
- 785.** «τάνδρως»: ‘τοῦ Ἡρακλέους’.
- 788.** «Λοκρῶν τε ὄρειοι πρῶνες»: Η περιοχή των ‘Λοκρῶν’ βρίσκεται ἀπέναντι από την Εύβοια, στην ακτή της Στερεᾶς Ελλάδας. Εκτείνεται σε μία περιοχή βόρεια από το πέρασμα των Θερμοπυλῶν και νότια μέχρι την περιοχή της Λάρυμνας. Οι κάτοικοι είχαν δυο ονομασίες, ὅσοι κατοικοῦσαν στους πρόποδες του ὄρους ‘Κνημῖς’, ονομάζονταν ‘Ἐπικνημῖδιοι Λοκροί’, ενώ ὅσοι κατοικοῦσαν κοντά στην πόλη ‘Ὀπούς’, καλούνταν ‘Ὀπούντιοι Λοκροί’ κατοικοῦσαν στην ακτή που βρίσκεται ἀπέναντι από την Εύβοια, στην Στερεά Ελλάδα. Η ονομασία τους ως ‘Ἐπικνημῖδιοι’ οφειλόταν στο γεγονός ότι κατοικοῦσαν στους πρόποδες του ὄρους ‘Κνημῖς’, ἐκεῖ που σήμερα βρίσκονται τα ‘Καμένα Βουρλα’. Ὅσοι ὁμως κατοικοῦσαν λίγο πιο νότια, κοντά στην πόλη ‘Ὀπούς’, την σημερινή ‘Αταλάντη’, καλούνταν ‘Ὀπούντιοι’. Στα δυτικά τους οἱ Λοκροὶ χωρίζονταν από την Βοιωτία και την Φωκίδα με την οροσειρά της Οίτης.
- 789.** «ἀπεῖπε»: *‘ἐξαντλήθηκε, χάθηκαν οἱ δυνάμεις του’*, (Ἀριστ.Εἰρ.306· Πλ.Φαῖδρ.228b· Ἀντιφ.5,93).
- 790.** «ρίπτῶν...βοῶν»: αιτιολογούν το ρ. ‘ἀπεῖπε’.
- 791.** «τὸ δυσπάρεινον»: ‘δυσπάρεινος’, το επίθετο αποτελούμενο στο δεύτερο συνθετικό του από το επίσης επίθετο ‘πάρεινος ο παρακοιμώμενος’, ἐδῶ πλέον ‘ο συζυγικός σύντροφος’, έχει την έννοια ‘ο ανυ-

- πόφορος σύντροφος*. «**λέκτρον**»: είναι η συζυγική κλίνη, και κατ' επέκταση *‘η συζυγική σχέση’*, αντικ. στην μτχ. *‘ένδατούμενος’*. «**ένδατούμενος**»: το ρ. *‘ένδατέομαι’* κυριολεκτικά έχει την έννοια *‘διαμοιράζω’*, όμως επί μέρους έχει την ιδιαίτερη σημασία *‘συκοφαντώ, κακολογώ’* η μτχ. είναι χρονική.
- 792.** «**καὶ τὸν Οἰνέως γάμον**»: η αιτιατική είναι αντικ. στην μτχ. *‘ένδατούμενος’*. Η γενική δεν έχει την έννοια του *‘γάμου με τον Οινέα’* – αν είναι δυνατόν! – αλλά φανερώνει την προέλευση την προέλευση αυτού του *‘γάμου’* με την έννοια ότι *‘ο γάμος με την Δη. έγινε με την σύμπραξη του Οινέα’*.
- 793.** «**οἶον κακακτῆσαιτο**»: πλάγια ερώτηση ως επεξήγηση.
- 794.** «**ἐκ προσέδρου λιγνύος**»: το επίθ. *‘πρόεδρος,-ον’* *αυτός που είναι κοντά σε μία θέση*, και το ουσιαστικό *‘λιγνύς,-ύος’* *ο καπνός της φωτιάς* στην έκφραση αυτήν δείχνουν ότι ο Ηρ. έκανε βρισκόταν μέσα στους καπνούς της φωτιάς που έκαιγε εκεί κοντά του από τον βωμό όπου γινόταν η θυσία της εκατόμβης.
- 795.** «**διάστροφον ὀφθαλμὸν ἄρας**»: οι κόρες των οφθαλμών στα μάτια του Ηρ. έχουν πάρει μία θέση εντελώς παράξενη, που είναι συνέπεια της αιφνίδιας επιδεινώσεως της υγείας του. «**στρατῶ**»: το ουσιαστικό αυτό σημαίνει και το *‘πλήθος’*.
- 797.** «**μὴ φύγης..κακόν**»: η αιτιατική ως αντικείμενο στο ρ. *‘μη θέλεις να αποφύγεις την δική μου συμφορά’*.
- 800.** «**ὅπου με μὴ τις ὄψεται**»: αναφορική τελική, *‘για να μη με δει κανείς’*.
- 808.** «**ῶν**»: γενική της αιτίας.
- 813.** «**τὶ σῖγ’ ἀφέρπεις**»: Η Δη. μετά τις τόσο σοβαρές και απροκάλυπτες καταγγελίες που άκουσε εις βάρος την από το ίδιο το παιδί της, εγκαταλείπει σιωπηλή την σκηνή.
- 815/6.** Η συντακτική σειρά των λλ.: *‘γένοιτο αὐτῇ ἔρπουση ἄπωθεν ὀφθαλμῶν ἐμῶν οὔρος καλὸς μακάρι να γίνει γι’ αὐτήν, καθὼς αὐτὴ θα απομακρύνεται ἀπὸ την δική μου θέα, ἕνα καλὸς εὐνοϊκὸς ἄνεμος’*, δηλ. εν ολίγοις *‘αφήστε την να την πάρει ο άνεμος, για να μη την βλέπω’*. «**ὀθούνεκα ξυνηγορεῖς...τῶ κατηγόρω**»: *‘δεν αντιλαμβάνεσαι την αιτία για την οποία φαίνεσαι πως συμφωνεῖς με ὅσα καταλογίζει εις βάρος στον το ίδιο σου το παιδί;’* Η *‘αιτία’* της φαινομενικής συμφωνίας της Δη. με ὅ,τι καταγγέλλει τώρα ο Ύλ., φαίνεται ἀπὸ την σιωπηλή αναχώρησή της ἀπὸ την σκηνή. Η απορία του Χορ. πλέον είναι η εξής: *‘Μα καλά! Δεν καταλαβαίνεις πως με την σιωπηλή αναχώρησή σου φαίνεται ὅτι αποδέχεσαι τις καταγγελίες αυτές εις βάρος σου;’*.
- Γ’ Στάσιμον: (στχχ. 821-861): Στο τραγούδι του αυτό ο Χορός θυμάται ἕνα παλαιὸ χρησμό, ο οποίος ἔλεγε ὅτι ο Ηρακλῆς θα βρει τον θάνατο εντελὼς ξαφνικά και αιφνίδια. Το δηλητήριο αὐτοῦ του Νέσσου απλὼς λειτουργεῖ ως το μέσον για την εκπλήρωση αὐτοῦ του αρχαίου χρησμοῦ. Ἐτσι ὅμως φαίνεται να αφαιρεῖται η ενοχὴ της δολοφονίας ἀπὸ τους ὠμους της Δηιάνειρας, διότι απλὼς αὐτὴ ἔδρας ως ἕνα ἀκόμη μέσον για την εκπλήρωση του χρησμοῦ.**
- (1η Στροφή 821-830: Ο Χορὸς ἀντιλαμβάνεται πως ὅ,τι τώρα ἀκούει δεν είναι τίποτε ἄλλο, εἰ μη μόνο η εκπλήρωση ἐνὸς αρχαίου χρησμοῦ, ο οποίος ὀριζε πως ο Ηρακλῆς κάποια στιγμή θα ἀπαλλαγεί ἀπὸ τα βάσανά του ὀδηγημένος στον θάνατο.)
- 821.** «**ἴδ’**»: η προστατική β’ προσώπου *‘ιδέ’* ἐδὼ δεν λειτουργεῖ ως ρ., ἀλλὰ ως ἐπίρρημα, διότι ἀπευθύνεται σε ἕνα πλῆθος γυναικῶν. «**παῖδες**»: *‘κοπέλες’*.
- 824.** «**τελεόμηνος...δωδέκατος ἄροτος**»: *‘συμπληρωμένο το δωδέκατο ἔτος’*.
- 826.** «**τὰδ’...κατουρίζει**»: με αττική σύνταξη, *‘και αυτές οι προφητείες οδηγούν στην εκπλήρωσή τους’*.
- 828-830.** Η συντακτική σειρά των λλ.: *‘πῶς γὰρ ἂν ἔχοι ἐπίπονον λατρείαν ὁ μὴ λεύσσων θανών; διότι πῶς είναι δυνατόν να ἔχει κοπιαστικὴ ἐργασία ο ἄνθρωπος ἐκεῖνος ο οποίος δεν βλέπει, ἀφοῦ είναι νεκρός;’* Μια πρόταση που δείχνει πως *‘οι νεκροὶ δεν μπορεῖ να ταλαιπωροῦνται πλέον’*.
- 828.** «**ὁ μὴ λεύσσων**»: *‘εἰ οὗτος μὴ λεύσσει’*
- (1^η Αντιστροφή 831-840: Ο Χορὸς ἀνάγει τον επικείμενο θάνατο του Ηρ. σε μία ἰντριγκα τόσο του Νέσσου, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο της ἰδίας της Ὑδρας, διότι δικὸ της είναι το δηλητήριο που τώρα τον σκοτώνει. Η αναφορά στον Νέσσο και στην Ὑδρα γίνεται κατ’ ευθείαν και χωρὶς υπονοούμενα.)
- 831.** «**Κενταύρου φονίᾳ νεφέλα**»: η γενική είναι κτητική. Η δοτική είναι οργανική. Ως *‘φονικό, δολοφονικό νέφος’* χαρακτηρίζεται ο,τιδήποτε προκαλεῖ κάτι κακό, εν προκειμένῳ τον θάνατο, ἀλλὰ κινεῖται ἀόρατα

- και ανεπαίσθητα, οπότε το θύμα δεν μπορεί να προφυλαχθεί προβάλλοντας αντίσταση. — Εναλλακτικά: η γεν. ‘Κενταύρου’ ως γεν. υποκ. στην ονομ. ‘δολοποιός ανάγκα’ με την δοτική να παραμένει αναλλοίωτη (*Αν λοιπόν αυτόν τον ντύνει με το φονικό σύννεφο το δολοπλόκο πεπρωμένο του Κενταύρου*).
834. «**αιόλος δράκων**»: εννοεί την Ύδρα που σκότωσε ο Ηρ. στην Λέρνη.
835. «**ἕτερον ἢ τανῦν**»: ‘ένα ήλιο (δηλ. μία ημέρα) που να είναι ο επόμενος (δηλ. ο αυριανός), εκτός από τον σημερινό (δηλ. από την σημερινή ημέρα);’
836. «**δεινοτάτω...νήματι**»: ‘...αφού είναι προσκολλημένος στο φοβερό δίχτυ της ύδρας’. Εναλλακτικά: ‘δεινοτάτω...φάσματι αφού είναι προσκολλημένος στο φοβερό σχήμα της ύδρας’.
837. «**νήματι**»: υπάρχει και η γρφ. των κωδδ. ‘φάσματι’ (αφού έχει προσκολληθεί στο φριχτό του φιδιού φάσμα.)
- 837-840. Η συντακτική σειρά των λλ.: ‘φόνια κέντρα δολιόμυθα μελαγχαίτη αϊκίζει νιν ἐπιζέσαντα ἄμμιγα’. «**φόνια κέντρα δολιόμυθα μελαγχαίτη**»: ‘αυτά τα δολοφονικά σουβλιά, τα ύπουλα λόγια του μαυρομάλλη’. Τα λόγια που είπε ο Νέσσος (μελαγχαίτης με την μαύρη χαίτη) στην Δη. την ώρα που πέθαινε, πως δηλ. το αίμα του έχει ευεργετικές επιδράσεις ως ερωτικό φίλτρο, αυτά τα λόγια είναι που τώρα ευθύνονται για τους πόνους που νοιώθει ο Ηρακλής. — Εναλλακτικά οι γρφφ.: ‘ὑποφόνια... δολόμυθα’ χωρίς πάντως μεταβολές στο νόημα. «**μελαγχαίτη**»: σε γενική ενικού. «**αϊκίζει νιν**»: με αττική σύνταξη αντί του ‘αϊκίζουσιν τοῦτον’, με υποκ. το ρ. τα ‘κέντρα’. «**ἐπιζέσαντα**»: τροπική μτχ. σε αιτιατική ενικού αρσενικού γένους με υποκ. το ‘νιν’. «**ἄμμιγα**»: επιρρ. κατηγορούμενο του αποτελέσματος, ή αλλιώς προληπτικό.
841. «**ᾧν...ἄοκνος**»: ‘και η Δηιάνειρα χωρίς να νοιώθει κανένα δισταγμό γι’ αυτά’, ή αλλιώς ‘χωρίς να νοιώθει κανένα φόβο γι’ αυτά’, ενν. ‘...διότι απλούστατα δεν τα περίμενε, δεν γνώριζε ότι θα συμβούν’. Δηλ. η Δη. δεν περίμενε πως αυτό το δήθεν ερωτικό φίλτρο έχει θανατηφόρες συνέπειες.
842. «**μεγάλην...βλάβην**»: αντικ. στο ‘προσορῶσα’, δηλ. ‘επειδή έβλεπε να έρχεται μία μεγάλη καταστροφή’, δηλ. ‘επειδή έβλεπε πως η θέση της ως νόμιμης συζύγου κινδύνευε’. «**νέων ἄϊσσόντων γάμων**»: ως γενική της αιτίας, ‘εξ αιτίας καινούργιων γάμων που είχαν ξεπεταχτεί’, καθώς μία νέα γυναίκα διεκδικούσε την θέση εκείνη στην καρδιά του Ηρακλή. Η μτχ. ‘ἄϊσσόντων’ είναι επιθ. προσδ. Υπάρχει η διόρθωση του Nauck ‘ἄϊσσουσας’, που καθιστά την μτχ. κατηγορηματική στο ‘βλάβην’ (επειδή προέβλεπε μεγάλη ζημιά στο σπιτικό της να εκτινάσσεται).
843. «**τὰ μὲν**»: ‘αφ’ ενός μεν αυτά’, δηλ. ‘τα γεγονότα που τώρα συμβαίνουν στον Ηρ.’ Η αιτιατική αντικείμενο στο ‘προσέβαλεν’. «**αὐτὰ**»: ‘αὐτή’, ‘η ίδια και κανείς άλλος’.
844. «**τὰ δ’...μολόντ’**»: έναρθρη μτχ. ως αντικείμενο στο ‘στένει’, ‘όμως αυτά τα γεγονότα που τώρα έχουν εμφανιστεί’, δηλ. ‘η φθοροποιός δύναμη του χιτώνα διαποτισμένου με το φάρμακο του Νέσσου’. «**ἀπ’ ἀλλόθρου γνώμης**»: δηλ. ‘οι συμβουλές που εκείνη πήρε από ένα περίεργο όν, τον Κένταυρο Νέσσο’.
845. «**ὀλεθρίαισι συναλλαγαῖς**»: αναφέρεται στην απρόσμενη εκείνη συνάντηση που είχε με τον Νέσσο, καθώς περνούσε το ποτάμι.
846. «**ὀλοὰ**»: αιτιατ. πληθ., επιρρ. κατηγορούμενο του αποτελέσματος στο ‘τὰ...μολόντα’.
849. «**ἀ δ’...μοῖρα**»: προβλέπεται εδώ η επερχόμενη αυτοκτονία της Δη.
852. «**ἀναρσίων <ὑπ(ο)>**»: ‘ὑπὸ ἀναρσίων από μεριάς των εχθρών – από εχθρούς’. Το κείμενο στο στχ. αυτόν παρουσιάζει σοβαρές ελλείψεις. Η πρόθεση ‘ὑπο’ είναι προσθήκη, για να σχηματιστεί ο εμπρόθετος της προελεύσεως. Το νόημα πάντως είναι πως ‘η τωρινή δυστυχία που έχει βρει τον Ηρ., είναι πολύ μεγαλύτερη από οποιαδήποτε άλλη στο παρελθόν έχει συμβεί σ’ αυτόν από μεριάς των εχθρών του’, και υπονοείται πως ‘τώρα αυτή η δυστυχία έρχεται από μεριάς της συζύγου του’.
854. «**ἀγακλειτόν**»: ‘τον ένδοξον’. ποιόν όμως ‘ένδοξον’; λογικά αλλά και μετρικά πρέπει να υπήρχε μια λ. που να δεχόταν τον προσδιορισμό του επιθέτου, κι αυτή δεν μπορεί να ήταν άλλη από τον ‘Ηρακλή’. Πάντως το κείμενο εδώ παρουσιάζει χάσμα. Πάντως κι έτσι που είναι το επίθετο συντάσσεται με το ‘ἐπέμολεν’ ως αιτιατική που δείχνει την κατεύθυνση.

855. «οἰκτίσαι»: συμπερασματικό απαρέμφατο.

856-859. Στους στχ. αυτούς ο Χορ. καταγγέλλει ως ένοχο όλων των τωρινών εξελίξεων την ‘λόγχη’ εκείνου του ‘δόρατος’ (λόγχα...δορός), η οποία στα χέρια του στρατεύματος του Ηρακλή υποδούλωσε την Οιχαλία με μάχη (αἰχμᾶ), και ήρθε ως αποτέλεσμα η αρπαγή (ἄγαγες) της κόρης του Εύρυτου, της Ιόλης (θοᾶν νύμφαν), από τον Ηρακλή.

860/1. Στους στχ. αυτούς ο Χορ. αποκαλύπτει όλη την πλεκτάνη που είχαν στήσει οι θεοί, προκειμένου να οδηγήσουν τον Ηρ. στον θάνατο. Όλα τα γεγονότα που συνέβησαν στον ήρωα από τότε που σκότωσε τον Νέσσο, ήταν προγραμματισμένα και διοργανωμένα από τους θεούς με την Αφροδίτη να είναι εκείνη που επιτηρούσε την τήρηση και πραγματοποίησή τους ακολουθώντας τον Ηρ. κατά πόδα, αλλά μη λέγοντας λέξη σ’ αυτόν, ή έστω μη προειδοποιώντας τον στο ελάχιστο για ό,τι επρόκειτο να του συμβεί στην συνέχεια· αυτός ήταν και ο λόγος για τον οποίον παρέμενε τόσο καιρό δίπλα του σιωπηλή συνοδός (ἄναυδος ἀμφίπολος). Όμως στο τέλος αποδείχθηκε (έφάνη) ότι ήταν εκείνη που ξεκάθαρα (φανερὰ) είχε οργανώσει όλα αυτά τα γεγονότα (πράκτωρ τῶνδε).

Τέταρτο Επεισόδιο: στχ. 863-946 Η Δηιάνειρα απελπισμένη οδηγείται στην αυτοκτονία.

(Στχ. 863-895: *Μόλις ο Χορ. ολοκλήρωσε το τραγούδι του ακούγεται μέσα από το σπίτι μία φοβερή κραυγή. Τότε εμφανίζεται στην σκηνή η τροφός της Δη., και αναγγέλλει πως έχει κάποια πολύ δυσάρεστα γεγονότα να ανακοινώσει. Φυσικά δεν θα είναι άλλα από την αυτοκτονία της Δη. Στους στχ. 863-870 ο Χορός χωρισμένος σε δυο Ημιχόρια (HM.A & HM.B) σε λόγο απαγγελτικό σχολιάζει τα γεγονότα που ακούει μέσα στο σπίτι, όπου εκεί είχε καταφύγει η Δη. όση ώρα διαρκούσε το τραγούδι του).*

863. «μάταιος»: ‘μάταιος (εἰμί)...’

864. «ὀρμωμένου»: κατηγορ. μτχ.

865. «Τὶ φημί»: Σε άλλες εκδόσεις ο στχ. αυτός αποδίδεται στο ‘Ημιχ.Α’.

868. «ξύνες»: το β’ ενικό της Προστακτικής Αορίστου του ‘ξυνήμι’.

869. «ἀηδής»: είναι η γρφ. ενός μόνο κώδ. ‘ἀήθης’ έχει ο κώδ. ‘Σ’. ‘ἄγηθής’ είναι η γρφ. που πρότεινε ο Schmidt. ‘κατηφής’ είναι η γρφ. που πρότεινε ο Blaydes.

873. «τί δ’...λέγεις»: ‘τί δ’ (ἔστι τοῦτο τὸ) καινοποιηθὲν (ὅ) λέγεις;’

878. «τάλαινα, ὀλεθρία»: ‘τάλαινα, ὀλεθρία <ἔστί>’

879. «σχετλίω τὰ πρὸς πράξιν»: ‘με ένα τρόπο προσβλητικό, όσον αφορά τα γεγονότα που οδήγησαν στην εκτέλεση αυτού του θανάτου’. Η γρφ. ‘σχετλίω τὰ’ είναι διόρθωση του Hermann, καθώς οι κώδδ. έχουν την γρφ. ‘σχετλιώτατα’. «τῷ μόρῳ»: ‘τίνι μόρῳ’· συντάσσεται με το ‘ξυντρέχει’ ως δοτική της συνοδείας.

880. «ξυντρέχει»: ιστορικός Ενεστώτας.

883. Άλλες εκδόσεις δίδουν τον στχ. στον Χο. ως συνέχεια του προηγούμενου με ερωτηματικό στο ‘ξυνεῖλε’.

888. «ῶ ματαία»: ο Χορ. αδυνατεί να πιστέψει πως όντως η Δη. αυτοκτόνησε, και προκαλεί την Τρ. να πει να ήταν αυτόπτης μάρτυς, ή μήπως ως ‘ανόητη’ (ματαία) πιστεύει σε ακούσματα και διαδόσεις.

890. «τὶς ἦν»: ‘τὶς ἦν ἡ ὕβρις’. Με το ‘τὶς’ ως κατηγορούμενο ζητείται η μορφή, το είδος εκείνης της αυτοκτονίας. Με το ‘πῶς’ ζητείται ο τρόπος, η διαδικασία με την οποίαν εκτελέστηκε η αυτοκτονία.

892. «τὶ φῆς»: ‘τὶ ἔστι τοῦτα ἃ φῆς;’

894. «νέορτος ἅδ νύμφα»: η ‘Ιόλη’, ‘νέορτος> νέος+ὄρνυμι ο καινοφανής, ο πρόσφατος, ο καινούργιος’.

899-946. Στους στχ. αυτούς η Τρ. εξιστορεί με λεπτομέρειες ό,τι σχετίζεται με την αυτοκτονία της Δη. Ο λόγος της χωρίζεται στα εξής επίπεδα: (i) η Δη. περιτριγύρισε το σπίτι, για να το δει για τελευταία φορά, ‘899-911’. (ii) η Δη. βρίσκεται μέσα στο συζυγικό υπνοδωμάτιο, και αυτοκτονεί πάνω στο κρεβάτι του Ηρ., ‘912-931’. (iii) ο Ύλας αντιλαμβάνεται τα γεγονότα και αντιδρά, ‘932-942’. (iv) η Τρ. ολοκληρώνει την αφήγησή της, ‘943-946’.

- 900.** «*δωμάτων εἶσω*»: ‘στα δωμάτια’, ή για την ακρίβεια, ‘όταν διέσχισε τον χώρο περνώντας μέσα από τα δωμάτια’. Το επίρρ. ‘ἔσω/εἶσω+Γενική’ καθιστά την Γενική άλλοτε ‘καθαρά’ του τόπου δείχνοντας το ‘τοπικό σημείο’, κι άλλοτε ‘αφαιρετική’ δείχνοντας τον χώρο διελεύσεως, ‘μέσα από’. Ο Schwyzer έχει δυο παραδείγματα για κάθε μία τέτοια χρήση: η γενική ως ‘καθαρά’ του τοπικού σημείου ‘μένειν εἶσω δόμων, Αἰσχ.Επτ.232 να παραμείνεις μέσα στο δωμάτιο’· ως ‘αφαιρετική’ του ‘δια μέσου – μέσα από’ ‘εἶσω πυλῶν, Αἰσχ.Επτ.557 μέσα από τις πύλες’ (Schwyzer, Έλλ.έκδ.σελ.682.Σημ1). Εδώ η Γενική λειτουργεί ως αφαιρετική, διότι στο επόμενο στχ. αναφέρεται ότι ‘έφτασε στην αυλή όπου...’. Γι’ αυτό και προτιμήθηκε η γρφ. των κωδδ. ‘παρήλθε αφήνοντας πίσω της’ από την διόρθωση ‘γὰρ ἦλθε’ (Schaefer).
- 901.** «*κοῖλα δέμνια*»: πρόκειται για ‘κλίνες, κρεβάτια’, με καμπυλωτές τις στρώσεις, σαν τις ‘αιώρες’ ή τις ‘κούνιες’, ώστε ο ασθενής όταν ξαπλώσει να νοιώθει μεγαλύτερη ανακούφιση.
- 902.** «*ὅπως...ἀντῶη*»: τελική πρόταση με Ευκτική, διότι εξαρτάται από ιστορικό χρόνο αναφερόμενο στο παρελθόν. «*ἄψορρον*»: ως αιτιατική επιρρ. του τόπου, ‘πηγαίνοντας πίσω στο λιμάνι’.
- 903.** «*ἐνθα μή τις εἰσίδοι*»: αναφορική επιρρ. του τόπου ως τελική του σκοπού. Η Ευκτική λόγω της εξαρτήσεως από ρ. ιστορικού χρόνου.
- 905.** «*ὅτι γένοιτ’ ἐρήμη*»: ‘φώναζε πάνω στους βωμούς ότι τώρα έμενε μόνη της’. Ειδική πρόταση με Ευκτική, διότι εξαρτάται από ρ. ιστορικού χρόνου. Το νόημα είναι πως η Δη. διαισθανόταν πως θα εγκαταλειφθεί στην μοναξιά και την μοναχικότητα τώρα που στην θέση της θα βρεθεί η Ιόλη. Η γρφ. ‘γένοιτ’ ἐρήμη’ είναι των κωδδ. Υπάρχει και η διόρθωση του Nauck ‘γένοιοντ’ ἔρημοι’, με την οποίαν η αναφορά πλέον είναι για τους βωμούς, ότι δηλ. ‘αυτοί τώρα θα μείνουν ἔρημοι, επειδή εκείνη πρόκειται να αυτοκτονήσει’. «*κλαῖε δ’...ψαύσειεν*»: ‘ὀργάνων’: γενική διαιρετική στην γενική ‘ὄτου’. ‘ὄτου’: γενική ‘καθαρά’ επιρρηματική του τόπου, ‘ψαύω τινός ακουμπώ το χέρι μου σε κάτι/κάποιον’, ‘ψαύειν χερὸς, Εὐρ.Ηρ. 968· δυσχερὲς ψαύειν νοσοῦντος ἀνδρός, Εὐρ.Ορ. 792’· ‘ἦ σὺ γὰρ ψαύεις ἐμοῦ, Σοφ.Ο.Κ.863’. Η πρόταση ‘ὄτου...ψαύσειεν’ είναι αναφορική επιρρ. του τόπου, αλλά με υποθετική χρήση ‘εἰ ψαύσειεν τι’, η οποία ως υποθετική αναφέρεται στο παρελθόν ως επαναληπτική, γι’ αυτό και η Ευκτική, ‘αν είχε ακουμπήσει κάτι στο παρελθόν/οποτεδήποτε είχε ακουμπήσει κάτι στο παρελθόν’.
- 907.** «*ἄλλη..κάλλη*»: δυο δοτικές επιρρ. του τόπου. «*δωμάτων*»: γεν. διαιρετική.
- 908.** «*εἶ...βλέψειεν*»: υποθετική πρόταση για το παρελθόν εκφράζοντας επανάληψη. «*δέμας*»: αντικ. στο ρ. «*του*»: αντί ‘τινός’ ως γεν. κτητική. «*οἰκετῶν*»: γεν. διαιρετική.
- 910.** «*ἀγκαλουμένη*»: οι κώδδ. έχουν την γρφ. ‘ἀνακαλουμένη’. Η γρφ. ‘ἀγκαλουμένη’ είναι διόρθωση του Dindorf. Ο ρηματικός αυτός τύπος διασώζεται μόνο ως μτχ. ‘ἀγκαλέοντες’ σε δυο χωρία, ‘Απολλ.Ρόδ. 1,1125 & Ίουλλος, I.G.4.950’. Επίσης διασώζεται ως ρήμα ‘ἀγκαλέει = ἀνακαλεῖ’ στον Ήσύχιο.
- 911.** «*καὶ τὰς ἄπαιδας ἔῃς τὸ λοιπὸν ῥούσιας*»: Αυτήν την γρφ. παραδίδουν τα χφ., η οποία όμως είναι αναμφίβολα λανθασμένη. Το νόημα του στχ. αυτού πρέπει να συνδέεται με ο,τι έχει πει προηγουμένως η Δη., δηλ. με το γεγονός ότι ο επικείμενος θάνατος του Ηρ., αλλά και ο δικός της, θα καταστήσουν αυτό σπῖτι ορφανό από τους κυρίους τους, με συνέπεια το υπηρετικό προσωπικό να μείνει ακέφαλο και απροστάτευτο. Όμως οι λέξεις ‘ΑΠΑΙΔΑΣ’ & ‘ΟΥΣΙΑΣ’ δεν βοηθούν καθόλου σ’ ένα τέτοιο, ή περίπου τέτοιο νόημα. Η λ. ‘ούσία’, αν παραβλέψουμε εδώ το φιλοσοφικό της περιεχόμενο, έχει την έννοια της ‘περιουσίας’. Αν παραμείνουν αυτές οι δυο γρφφ., μία λύση θα είναι να ερμηνευθούν με την λογική ότι μετά τον θάνατο τον δικό της και του Ηρ. ‘όλα αυτά τα περιουσιακά στοιχεία μέσα στο σπῖτι θα μείνουν χωρίς απογόνους’. Βέβαια σκοντάφτουμε στο γεγονός ότι θα υπάρχει ο Ύλλος, όμως μπορεί να εννοεί ότι καμία οικογένεια δεν θα θελήσει να δώσει την κόρη της σ’ αυτόν, αφού η μητέρα του δολοφόνησε τον πατέρα, και κατόπιν αυτοκτόνησε. — Παραπλήσια είναι η πρόταση του Campbell. Σύμφωνα μ’ αυτήν με τις δυο αυτές λλ. η Δη. εννοεί ότι μετά τον θάνατο του Ηρ. θα την εγκαταλείψει ο Ύλλος, οπότε θα μείνει αυτή χωρίς παιδιά (ἄπαις). Όμως ο πληθυντικός είναι ένα πρόβλημα άλυτο εδώ. — Η πρόταση του Pearson, την έκδοση του οποίου ακολουθώ σ’ αυτήν την παρουσίαση, είναι η διόρθωση του ‘ούσιας’ σε

- ‘οίκιας’, όπου με το ουσιαστικό αυτό εννοεί την μελλοντική της ‘κατοικία’ στον Άδη μετά την αυτοκτονία της, καθώς εκεί θα έχει στερηθεί το παιδί της.
- 914. «ἐπισκιασμένη»:** *‘όντας εγώ σ’ ένα μέρος κρυμμένη’*, προφανώς πίσω από κάποια κουρτίνα ή πόρτα. **«ὄμμ’»:** αιτιατική της αναφοράς, *‘...καλυμμένη όσον αφορά την όρασή μου’*, δηλ. βρισκόταν κάπου κρυμμένη, όπου ενώ η ίδια έβλεπε την Δη., εκείνη δεν έβλεπε την Τρ. **«λαθραῖον»:** κατηγορ. του αποτελέσματος. Η ‘όραση’ της Τρ. ήταν ‘λαθραία’, δηλ. ενώ η ίδια έβλεπε, η Δη. δεν έβλεπε ότι την παρατηρούσε κάποιος.
- 917. «ὅπως δ’ ἐτέλεσε»:** αναφορική επιρρ. πρόταση του τρόπου, που όμως εδώ έχει χρονική αξία, *‘όταν ολοκλήρωσε’*. **«ἐπενθοροῦσ’»:** το ρ. ως απλό είναι ‘θρώσκω, έθρωσκον, θοροῦμαι, έθορον *πηδῶ, αναπηδῶ*’, εδώ όμως είναι σύνθετο ως ‘ἐπί+έν+θρώσκω *πηδῶ επάνω σε κάτι, αναπηδῶ*’. Ο τύπος του κειμένου είναι *μτχ. αορίστου*, η οποία, επειδή έχει μία στενή νοηματική συγγένεια με το ρ. εξαρτήσεως ‘έλεξεν’, δεν εκφράζει τον χρόνο ως προτερόχρονο, αλλά ‘συνθήκες’, ‘κατάσταση’, και μεταφράζεται ως κύρια πρόταση (J.Humbert, Συντακτικό της Ελλ.Γλώσσας, 1957, §291).
- 919. «καί...ρήξασα»:** ο ‘καί’ συνδέει αυτήν με την *μετχ. ‘ἐπενθοροῦσ’*, διότι συντακτικά είναι όμοιες.
- 922. «εὐνάτριαν»:** επιρρ. κατηγορ. του τρόπου.
- 923. «φωνήσασα»:** *ομοίως μτχ. Αορίστου στενά συνδεδεμένη με το ρ. ‘λύει’, οπότε χάνεται κάθε έννοια προτερόχρονου. «συντόνω χερί»:* όχι *‘με το ορμητικό της χέρι’*, ως επιθ. προσδ., αλλά *‘με το χέρι της να είναι ορμητικό’*, ως κατηγορούμενο του αποτελέσματος, ή αλλιώς ‘προληπτικό’.
- 924/5. «χρυσήλατος...περονίς»:** πρόκειται για μια ‘χρυσή αγκράφα – καρφίτσα’, η οποία κοντά στον αριστερό ώμο έδενε τις δυο άκρες του πέπλου των γυναικών. **«ἐκ...έλῶπισεν»:** με τμήση αντί ‘έξελῶπισεν’. Παράγεται από το ουσιαστικό ‘λῶπη=ίμάτιον, περίβλημα, Ήσυχ., Σούδ.’, ή ‘λῶπος=ίμάτιον, Ήσυχ. Σούδ.’, από το οποίο παράγονται τα ‘λῶποδύτης=ίματίων κλέπτης, ή ό νεκρούς έκδύων’, όπως και τα ρρ. ‘λῶπιζω =έκδύω· λῶπίζει=έκδύει, γυμνοῖ ή ὄπλων ή ίματίων, Σούδ.’, ‘έκλῶπιζω=έκδέρω, Σούδ.’, ‘λῶποδυτεῖν=τό ίμάτια κλέπτειν, Σούδ.’
- 926. «πλευράν...ὠλένην τ’ εὐώνυμον»:** η ‘περονίς’ κούμπωνε τις άκρες του πέπλου στον αριστερό ώμο.
- 928.** Στον στχ. αυτόν μπορούν να συμβούν τρεις διαφορετικές συντάξεις: (i) ‘τάδε’ αντικ. στο ‘φράζω’, ‘τῷ παιδί’ δοτική προσωπική, ‘τῆς τεχνομένης’ γενική κτητική στο ‘παδί’, ‘και λέω αυτά στο παιδί εκείνης, η οποία επιχειρούσε’. (ii) η δοτική ‘τῷ παιδί’ προσωπική, η γεν. ‘τῆς τεχνομένης’, γενική κτητική στο ‘παδί’, ‘τάδε’ αντικ. στην *μτχ. ‘τεχνομένης’*, ‘και ενημερώνω το παιδί εκείνης, η οποίας σχεδίαζε εκείνες τις πράξεις’. (iii) η δοτ. ‘τῷ παιδί’ προσωπική, ‘τῆς τεχνομένης’ γενική της αναφοράς στο ‘φράζω’, ‘τάδε’ αντικ. στην *μτχ. ‘τεχνομένης’*, ‘και ενημερώνω το παιδί για εκείνην που σχεδίαζε αυτές τις πράξεις’. Η σύντ. (i) πρέπει να απορριφθεί, γιατί αφήνει την *μτχ. χωρίς αντικείμενο*. Οι σύντ. (ii&iii) είναι αποδεκτές με την (ii) να συγκεντρώνει περισσότερες πιθανότητες, προκειμένου να αποφευχθεί η σπάνια χρήση της γενικής της αναφοράς.
- 929. «κάν ῥ»:** ‘καί έν ῥ χρόνω έξορμῶμεθα’. **«τὸ κεῖσε»:** *‘προς το μέρος που ήταν ο γιος της’*, έναρθρο επίρρ. ως αιτιατική που δείχνει την κατεύθυνση. **«δεῦρο»:** ‘εδῶ’, όπου η Δη. ετοιμάζεται να αυτοκτονήσει. **«έξορμῶμεθα»:** ως προς το επίρρ. ‘τὸ κεῖσε’ θα περιμέναμε α’ ενικό πρόσωπο, γιατί αυτή μόνη της πήγε εκεί όπου ήταν ο Ύλλος, όμως ως προς επίρρ. ‘δεῦρο’ η χρήση του α’ πληθυντικού είναι λογική, γιατί στο υπνοδωμάτιο της Δη. έτρεξαν και οι δυο, η Τρ. και ο Ύλλος.
- 931. «πλευράν»:** αιτιατική της αναφοράς. **«ὕφ’ ἦπαρ καί φρένας»:** Λίγο πριν αυτοκτονήσει η Δη. ξεγύμνωσε την αριστερή πλευρά του σώματός της (έκ δ’ ἐλῶπισεν/πλευράν...εὐώνυμον, 925), που σημαίνει ότι σ’ εκείνο το σημείο σκόπευε να μπήξει το μαχαίρι. Η ‘καρδιά’ (φρένας) βρίσκεται εκεί, όχι όμως και το ‘ἦπαρ’.
- 933. «ὥς ἐφάπειεν»:** ειδική πρόταση με Ευκτική, διότι εξαρτάται από ρ. Ιστορικού χρόνου με αντικ. την αιτιατική ‘τοῦργον...τόδε’, και ο εμπρόθετος ‘κατ’ ὀργήν’ εκφράζει ‘σύμφωνία’, ‘ακολουθώντας τον θυμό του’. Το νόημα του ‘ἐφάπτω ἔργόν τι’ σημαίνει ‘μία πράξη – ενέργεια την ωθῶ, την σπρώχνω’, κι

εδώ έχει την έννοια ότι ο Ύλ. αντελήφθη πως *‘εκείνος ήταν που ώθησε την πράξη αυτήν της αυτοκτονίας στην μητέρα του’*, δηλ. πιο απλά, *‘...ότι εκείνος ήταν ο ηθικός αυτουργός αυτής της αυτοκτονίας’*, με την λογική ότι πριν λίγο κατηγορήσε την μητέρα του ό εσκεμμένα έστειλε εκείνο το δώρο στον πατέρα του, για να τον σκοτώσει.

935. «*πρὸς τοῦ θηρὸς*»: δηλ. ‘του Κένταυρου Νέσσου’. «*τάδε*»: δηλ. την αποστολή εκείνου του ποτισμένου με δηλητήριο χιτώνα.

936. «*ὀδυρμάτων*»: γενική αφαιρετική στο ρ. ‘έλείπετ(ο)’.

937. «*οὐδέν*»: αιτιατ. επιρρ. ‘καθόλου’. «*ἀμφί νιν*»: ‘ἀμφί+αίτιατ.’ δίνει κυριολεκτικά δίνει τον ‘τόπο’, και μεταφορικά εκφράζει την αναφορά, όπως εδώ, ‘*ἦν δὲ καὶ οὗτος καὶ ὁ Σωκράτης τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευομένων*, Ξεν. Άν.1,2,3 *ήταν και αυτός και ο Σωκράτης ανάμεσα σ’ εκείνους που ακολουθούσαν την εκστρατεία για την Μίλητο’*.

938. «*ἀμφιπίπτων*»: η μτχ. συντ. με το ρ. ‘έλείπετ(ο)’ ως κατηγορηματική. Έχει μία παράλληλη σύνταξη με την γενική ‘ὀδυρμάτων’ μέσω της παρατακτικής συνδέσεως ‘οὐτ’...οὐτ’’. «*πλευρόθεν*»: το πρόσφημα ‘-θεν’ δείχνει την προέλευση, και εδώ συντ. με μτχ. ‘*ἀναστένων βγάζοντας αναστεναγμούς όντας στο πλευρό της – δίπλα της’*.

939. «*πόλλ’ ἀναστένων*»: ‘πολλὰ ἀναστένων > πολλούς στόνους ἀναστένων’. Η αιτιατική ‘πολλά’ είναι σε θέση και συστοίχου αντικειμένου, και επιθετικού προσδ. στο ενν. αλλά ελλείπον σύστοιχο αντικ.

940. «*ὥς...’μβάλοι*»: αυτή είναι η γρφ. στην έκδοση του Pearson, η οποία είναι σαφώς επηρεασμένη από την Ομηρική αντίστοιχη γρφ. ‘*ἔμβαλον, Ίλ.18,25 & ἔμβαλεν, Ίλ.21,47’*.

941/2. Η συντ. σειρά των λλ.: ‘*ὀθούνεκ(α) εἷς ἔσοιτ(ο) ἄμα ὠρφανισμένος βίου δυοῖν, πατρός τ’ ἐκείνης τ’*’. «*εἷς δυοῖν*»: η γρφ. αυτή είναι διόρθωση του Nauck, με τον δυικό αριθμό ‘δυοῖν’ ως γενική υποκειμενική στην επίσης γενική ‘βίου’. Οι κώδδ. έχουν την γρφ. ‘*ἐκ δυοῖν*’ ως εμπρόθ. προσδ. «*βίου*»: είναι η γρφ. των κωδδ. ως γενική αφαιρετική που δηλώνει την στέρηση. Η γρφ. ‘βίου’ ως αιτιατική της αναφοράς είναι διόρθωση του Wakefield ‘*...ότι ένας αυτός θα γίνει ορφανός όσο αφορά την ζωή δυο ανθρώπων, του...*’.

944. «*ἢ κᾶτι πλείους*»: είναι η γρφ. του Herwerden. Η διόρθωση σε ‘*καί τι πλείους*’ είναι του Dindorf.

Δ’ Στάσιμον: (συχ. 947-970): Στο τραγούδι του αυτό ο Χορός εκφράζει τον θρήνο του για τον χαμό της Δηιάνειρας, αλλά και για εκείνον που επίκειται, του Ηρακλή.

(*α’ στροφή & α’ αντιστροφή: 947-949: Ο Χορός δεν ξέρει ποιον τελικά από τους δυο να θρηνήσει περισσότερο, την ήδη νεκρή Δηιάνειρα, ή το ετοιμοθάνατο Ηρακλή*).

947/9. Τρεις προτάσεις, οι δυο πρώτες ως Πλάγιες ερωτήσεις στην Κύρια πρόταση, που είναι η τρίτη. Αν τις βάλουμε σε μία συντακτική και λογική σειρά, θα έχουμε: (i) ‘*δύσκριτ’ ἔμοιγε δυστάνω*, (ii) *πότερα πρότερον ἐπιστένω*, (iii) *πότερα τέλεα περαιτέρω*. (i) Στη Κύρια πρόταση ως ρ. ενν. το ‘*ἐστί*’, υποκείμενο ενν. η ονομαστική ‘*τάνθάδε*’ από τον συχ. 943, κατηγορούμενο η ονομαστική ‘*δύσκριτα*’, η δοτ. ‘*ἔμοιγε*’ είναι προσωπική του κρίνοντος προσώπου ή της αναφοράς, το ‘*δυστάνω*’ επιθετικός προσδιορισμός (<τάνθάδε> *δύσκριτ’ <ἐστί> ἔμοιγε δυστάνω* *αυτά που τώρα συμβαίνουν είναι δυσδιάκριτα για μένα την δύστυχη*). (ii) Στην πρώτη Πλάγια ερώτηση ρ. είναι η Υποτακτική Ενεστώτα ‘*ἐπιστένω*’, που εκφράζει απορία. Ως αντικείμενο εννοείται ‘*τάνθάδε*’ τώρα ως αιτιατική, με το ‘*πότερα*’ επιρρ. κατηγορ. του αποτελέσματος, και το ‘*πρότερον*’ χρονικό επίρρημα (πότερα <τάνθάδε> *ἐπιστένω πρότερον* *ποια τωρινά γεγονότα να θρηνήσω κατ’ αρχήν*). (iii) Στην δεύτερη Πλάγια ερώτηση ως ρ. ενν. το ‘*ἐπιστένω*’, αντικείμενο ενν. πάλι η ενν. αιτιατική ‘*τάνθάδε*’, η αιτιατική ‘*τέλεα*’ ως επιρρ. κατηγορούμενο του τρόπου, η αιτιατική ‘*πότερα*’ ως επιρρ. κατηγορούμενο του αποτελέσματος, και το ‘*περαιτέρω*’ επιρρ. του χρόνου (πότερα <τάνθάδε ἐπιστένω> *τέλεα περαιτέρω* *ποια τωρινά γεγονότα να θρηνήσω ως ολοκληρωμένα στην συνέχεια*). — Με την γρφ. των κωδδ. ‘*τέλεα*’ φαίνεται ο Χορός να διερωτάται ‘*ποια τωρινά γεγονότα πρέπει να θεωρηθούν ως τελειωμένα, ολοκληρωμένα*’, δηλ. ‘*να θεωρή-*

σω ως τελειωμένο, ολοκληρωμένο μόνο το ένα από τα δυο, δηλ. την αυτοκτονία της Δη., ή και τα δυο μαζί με την ασθένεια του Ηρ', διότι ο Χορός δεν γνωρίζει αν ο Ηρακλής βρίσκεται ακόμη εν ζωή, ή αν έχει ήδη πλέον πεθάνει.

950. «τάδε μὲν»: δηλ. την αυτοκτονία της Δη., η οποία φαίνεται τώρα μέσα στο σπίτι.

951. «τάδε δέ»: δηλ. την νοσηρή κατάσταση στην οποίαν τώρα βρίσκεται και την οποίαν βιώνει ο Ηρ. «με-λόμεν' ἐν ἐλπίσι»: ενν. 'ἐστί'. Η γρφ. 'μελόμεν(α)' είναι του Hermann, ενώ οι κώδδ. έχουν την γρφ. 'μέλλομεν', και η διόρθωση του Erfurdt είναι 'μένομεν' (Jebb).

952. «κοινὰ δ'»: 'ἐστί' με υποκείμενο τα δυο άναρθρα απαρέμφατα, 'έχουν κοινά σημεία το να έχεις κάτι και το να περιμένεις κάτι'.

(β' στροφή & αντιστροφή, 953-970: Ο Χορός εύχεται να συμβεί κάτι απότομο, ώστε να εξαφανιστεί από το σπίτι, για να μη δει την θλιβερή εξέλιξη με τον θάνατο του Ηρακλή. Αυτόν ήδη τον μεταφέρουν με ένα επίσημο βηματισμό σε φορείο).

954. «γένοιτ'»: Ευκτική ευχετική.

955. «ήτις μ' άποικίσοιεν»: αναφορική πρόταση με την ευχετική Ευκτική να συνεχίζεται. Ο Χορ. εύχεται ένας άνεμος να πάρει όλα τα μέλη του από αυτόν εδώ τον τόπο, ώστε να μη αντικρύσει στην συνέχεια το δράμα που βιώνει ο ετοιμοθάνατος Ηρακλής, ο οποίος καταφθάνει. «ὅπως...μὴ θάνοιμι»: τελική πρόταση με επίσης ευχετική Ευκτική.

958. «μοῦνον»: 'απλώς και μόνο', ως αιτιατική επιρρ. του τρόπου. «ἄφαρ»: 'αίφνης'.

960. «χωρεῖν»: αντικ. στο 'λέγουσι' και υποκείμενό του την αιτιατική 'Ηρακλή'.

962. «ἀγχοῦ...κού μακράν προύκλαιον»: 'θρηνούσα τώρα πριν λίγο όντας κοντά κι όχι μακριά', ενν. 'από την αποστολή που φέρνει τον Ηρακλή'. Δυο είναι τα πιθανά συντακτικά ενδεχόμενα: (i) να εννοηθεί η συνημμένη μτχ. 'οὔσα ἐγώ', δηλ. 'ήμουν κοντά στον Ηρακλή όταν πριν λίγο έκανα αυτούς τους θρήνους', (ii) να εννοηθεί μία γενική απόλυτη με υποκείμενο τον Ηρ. 'όντος τούτου', δηλ. 'όταν πριν λίγο έκανα αυτούς τους θρήνους, ο Ηρ. ήταν κοντά'.

964. «ξένων...ἤδε τις βάσις»: 'και το περπάτημα εκείνων των ξένων', αναφέρεται στους συνοδούς υπηρέτες που μεταφέρουν σε μία κλίνη τον ετοιμοθάνατο Ηρ. Η γενική 'ξένων' είναι υποκειμενική στο 'βάσις'. «ἐξόμιλος»: ενν. 'ἐστί'.

965. «πᾶ»: 'πώς, με ποιο τρόπο', εννοώντας το φορείο πάνω στον οποίο τον μεταφέρουν. «φορεῖ»: με υποκείμενο το ενν. 'βάσις'. «ὥς φίλου»: ενν. 'όντος αὐτοῦ'.

966. «προκηδομένα»: ενν. 'ή βάσις', και η ίδια ονομαστική είναι το υποκείμενο στο 'φέρει', αν και ακούγεται περίεργο 'ή βάσις φέρει βάσιν το βάδισμα αυτό κάνει τον βηματισμό του...'. «βαρεῖαν»: κατηγορούμενο του αντικειμένου, 'κάνοντας τον βηματισμό της βαρύ, αργό', κάτι που δείχνει θλίψη, θρήνο. «ἄψοφον»: 'να είναι αθόρυβος'.

969/70. Η συντακτική σειρά των λλ.: 'τί χρή κρίναι <τοῦτον>, θανόντα ἢ ὄντα καθ' ὕπνον;'

Έξοδος: στχχ. 971-1278. Ο ετοιμοθάνατος Ηρακλής οδηγείται για τελευταία φορά στην κατοικία του από την συνοδεία των υπηρετών, τους οποίους εκπροσωπεί ένα ηλικιωμένος ακόλουθος 'Πρέσβυς'. Ο Ηρακλής δύσκολα επικοινωνεί πλέον με το περιβάλλον, και τα τελευταία του λόγια τα απευθύνει στον γιο του, τον Έλλο, δίνοντάς του συμβουλές και οδηγίες.

971. «ὦ μοι ἐγὼ σοῦ»: ο ονομαστική 'ἐγώ' έχει επιφωνηματική αξία και δεν λειτουργεί ως υποκείμενο. Η γενική 'σοῦ' είναι επιρρ. της αιτίας, 'ὦ μοι ἐγὼ κακῶν, Εὐρ.Ίππ.591'.

973. «τί πάθω;»: η υποτακτική εκφράζει απορία, 'ὦ μοι ἐγὼ, τί πάθω; Οδ.5,465'.

974. «μὴ κινήσης»: δυο είναι οι πιθανότητες, (i) να πρόκειται για τελική πρόταση, (ii) να πρόκειται για πρόταση φόβου ενδοιαστική. Αν και τα δυο είναι εξ ίσου πιθανά, επέλεξα στην μτφρ. την (ii).

975. «ὠμόρφονος»: ο εξαγριωμένος χαρακτήρας του Ηρ. οφείλεται στους φρικτούς του πόνους.

976. «προπετής»: 'ως έτοιμος να πεθάνει, ως ετοιμοθάνατος'.

- 978.** «οὐ μὴ ἔξεγερῆς... ὦ τέκνον;»: η έκφραση ‘οὐ μὴ+Ρῆμα’ εκφράζει τον έντονο αποκλεισμό ενός ενδεχομένου γεγονότος, ‘αποκλείεται να.../είναι αδύνατον να...’. Η έκφραση αυτή είναι το αποτέλεσμα της συντήσεως δυο προτάσεων, μιας Κύριας ‘οὐ’ με ένα ενν. ρήμα που εκφράζει ‘φόβο-απορία’, και μιας Δευτερεύουσας ‘μή’ Πλάγιας ερωτήσεως, της οποίας το ρήμα θα βρίσκεται (i) είτε σε Υποτακτική, αν εκφράζει τον ‘φόβο-άγνοια’ ως κάτι το πιθανό και αναμενόμενο να συμβεί, ‘ἀλλ’ οὐ μὴ οἶός τ’ ἦς, Πλ. Πολιτεία,341c *αποκλείεται εσύ να έχεις την δυνατότητα*’, μια έκφραση που προήλθε από τις προτάσεις ‘ἀλλ’ οὐ <φόβός ἐστι> μὴ οἶός τ’ ἦς’. (ii) είτε σε Οριστική Μέλλοντα, αν εκφράζει ‘φόβο-απορία’ ως κάτι ασαφές και αβέβαιο, ‘οὔτοι μήποτε σ’ ἐκ τῶν ἐδράνων, ὦ γέρον, ἄκοντά τις ἄξει, Σοφ.Ο.Κ.176 *αποκλείεται εσένα απ’ αυτό εδώ το μέρος, γέροντα, κάποιος να σε πάρει χωρίς την θέλησή σου*’, μια έκφραση που προήλθε από τις προτάσεις ‘οὔτοι <φόβός ἐστι> μήποτε σ’ ἐκ τῶν ἐδράνων, ὦ γέρον, ἄκοντά τις ἄξει’. — Ορισμένοι εκδότες, όπως ο Pearson στην συγκεκριμένη έκδοση, θεωρούν ότι αυτές οι εκφράσεις πρέπει να διατυπώνονται ερωτηματικά, δηλ. ‘*Δεν υπάρχει ο φόβος μήπως τον ξυπνήσεις, παιδί μου;*’, όπου αναμένεται απάντηση καταφατική ‘*Ναι*’, οπότε εννοείται ως συνέχεια ‘...γι’ αυτό μη μιλάς δυνατά’. Η συγκεκριμένη έκφραση σε άλλες εκδόσεις (Jebb – Easterlign) διατυπώνεται καταφατικά.
- 987.** «ἢ δ’ αὖτ’ αὖτ’ αὖτ’»: δηλ. ‘ἢ νόσος’.
- 988.** «ἄρ’ ἐξήδησθ’»: ‘*Κατάλαβες τελικά πόσο κέρδος ήταν...*’. Η γρφ. αυτή είναι διόρθωση του Cobet της γρφ. των κωδδ. ‘ἐξήδης’, η οποία είναι προφανέστατα λάθος. Σύμφωνα με την διόρθωση του Cobet ο Πρ. καλεί τον Ὑλ. να παραδεχθεί ότι η συμβουλή που του έδωσε πιο πριν στους στχχ. 978/80 να παραμείνει σιωπηλός, για να μη ξυπνήσει τον Ηρ. και μαζί μ’ αυτόν ξυπνήσουν και οι πόνοι της αρρώστιας του. Εδώ υπάρχει και η διόρθωση του Wakefield ‘ἐξήδη σ’’, ‘*Γνώριζα λοιπόν καλά πόσο κέρδος ήταν...*’, σύμφωνα με την οποίαν ο Πρ. ζητεί από τον Ὑλ. να αναγνωρίσει πως γνώριζε πολύ καλά την κατάσταση της ασθένειας του Ηρ., ότι δηλ. χρειάζεται ησυχία.
- 993.** «Κηναία κρηπὶς βωμῶν»: ο Ηρ. αναφέρεται στον ιερό ναό και βωμό που ο ίδιος ίδρυσε μετά την νίκη του εναντίον του Ευρύτου, και τον οποίον ανέφερε ο Λίχας πιο πριν (658/9). Ονοματίζει το ‘ύψωμα’ (κρηπὶς), πάνω στο οποίο ίδρυσε πριν λίγες μέρες τον ναό του Δία, ως ‘Κήναιο’, επειδή το ακρωτήριο λέγεται ‘Κήναιον’. Όμως πιο σωστό θα ήταν να αποκαλέσει το ιερό (βωμῶν) ως ‘Κήναιον’ (Κηναίων βωμῶν). Η γενική ‘βωμῶν’ είναι κτητική στο ‘κρηπὶς’, ‘ένα ύψωμα στο οποίο ανήκει ο ναός του Δία’.
- 994.** «ἱερῶν οἶαν οἶων... χάριν»: το σχήμα είναι ‘α,β,α,β’. Η συντακτική σειρά των λλ. ‘οἶαν χάριν ἤνυσας ἐπὶ μοι μελέω οἶων ἱερῶν *τι είδους ευγνωμοσύνη ανταπέδωσες σε μένα τον δυστυχῆ για τέτοιου είδους ναό*’.
- 996.** «οἶαν μ’ ἄρ’ ἔθου λῶβαν»: το ‘ἔθου>τίθημι’ συντάσσεται με δυο αιτιατικές, εκ των οποίων η μία είναι το κλασσικό αντικείμενο ‘μ(ε)’, και η άλλη το κατηγορούμενο του αντικειμένου ‘λῶβαν’.
- 997/9.** «μὴ...προσιδεῖν...ὦφελον»: αν ήθελαν να εκφράσουν μια ευχή όσον αφορά κάτι που τους συνέβη, και το οποίο δεν ήθελαν να τους συμβεί, τότε χρησιμοποιούσαν την έκφραση ‘μή’ με ιστορικό χρόνο του ρ. ‘ὀφείλω’, και με απαρέμφοτο ως αντικείμενο στο ρ., ‘μήποτ’ ὦφελον λιπεῖν Σκῦρον, Σοφ.Φιλ.969’.
- «τόδ’...μανίας ἄνθος»:** ‘*αυτήν την αθεράπευτη δύναμη της τρέλας*’. Η αιτιατική ‘ἄνθος’ είναι υποκείμενο στο απαρέμφοτο ‘καταδερχθῆναι’, και έχει την έννοια μιας δυνάμεως η οποία αναδεικνύεται, παράγεται από την γενική ‘μανίας’, η οποία είναι υποκειμενική, όπως λέμε ‘ἄνθος κακοῦ *η κακία έχει, παράγει μία δύναμη*’.
- «καταδερχθῆναι»:** συμπερασματικό απαρέμφοτο.
- 1000.** «τίς...τίς»: κατηγορούμενα. Ο Ηρ. αναγνωρίζει ότι κανείς δεν μπορεί να θεραπεύσει (κατακηλήσει) την ασθένεια αυτήν λόγω της σοβαρότητάς της από την στιγμή που ο Δίας είναι απών (χωρίς Ζηνός).
- 1005/6.** «ἐᾶτε με δύσμορον εὐνάσαι,/ ἐᾶθ’ ὕστατον εὐνάσαι»: αυτή είναι η γρφ. του κώδ. Α, η οποία απαντά στην έκδοση του Pearson. Ο τύπος ‘εὐνάσαι’ είναι το απαρέμφοτο Αορίστου του ρ. ‘εὐνάζω<εὔνασα>’ (ἄ) αναύξητου: ‘οὐδὲ θανῶν εὔνασεν εἰν’ Αἰδῆ, Ἀνθ.7,25’ αλλά νυ καὶ τόν /αὖθι μινυθαδὴ πάτρης ἐκὰς εὔνασε νοῦσος, Ἀπ.Ρόδ.2,856’, με το ρ. να έχει ενεργητική σημασία ‘*κοιμίζω, αδρανοποιώ*’ και αυτός ήταν ο λόγος για τον οποίον σε κάποιες εκδόσεις (Jebb – Easterlign) έχει γίνει δεκτή η διόρθωση

του Ellendt ως 'εὐνᾶσθαι', δηλ. το απαρέμφατο Ενεστώτα του ρ. 'εὐνάομαι-ῶμαι', που είναι το μέσο, παθητικό του ενεργητικού τύπου 'εὐνάω-ῶ' (ᾱ). — Υπάρχει και τρίτη γρφ. στον κώδ. L 'εὐνᾶσαι' που είναι απαρέμφατο του Ενεργητικού Αορίστου του ρ. 'εὐνάω-ῶ', την οποία βέβαια δεν έχει αποδεχθεί κανείς, διότι αν κάποιος δεχόταν ενεργητικό τύπο, θα επέλεγε το 'εὐνάσαι', διότι το 'εὐνάζω' ως 'ηρεμώ' μπορεί να λειτουργήσει και με μέση σημασία, όπως εδώ, δηλ. 'ηρεμώ τον εαυτό μου'.

- 1009.** «ἀνατέτροφας»: β' ενικό Παρακειμένου του 'ἀνατρέπω'. «ὅ,τι...μύση»: αναφορική υποθετική πρόταση με παράλειψη του αοριστολογικού, υποθετικού 'ἄν'. Η έννοια της υποθέσεως ενυπάρχει μέσα στην Υποτακτική, γι' αυτό και συχνά αυτή απαντά μόνη χωρίς το 'ἄν' ακόμη και στον πεζό λόγο, 'οἵτινες...νομίσωσι,Θουκ.4,18· ὅς μὴ ἐπίσθηται,Ξεν.Οἰκ.1,12'. — Όσον αφορά την σύνταξη, η αναφορική πρόταση είναι το αντικείμενο του 'ἀνατέτροφας'. Η αντων. 'ὅ,τι' είναι ονομαστική, υποκείμενο στο 'μύση', το οποίο είναι η Υποτακτική Αορίστου του 'μύω κλείνω τα μάτια μου, κοιμάμαι'.
- 1010.** «ἤπταί μου»: ο Παρακείμενος του 'ἄπτομαι<ῆμαι,-ψαι,-πται'. Η γενική καθαρά του τόπου. Υποκείμενο του ρ. ενν. 'ἡ νόσος', όπως και στο ρ. 'ἔρπει'. «πόθεν ἔστε»: 'πόθεν ἔστέ', 'ἀπό πού κατάγεςθε;'. Το πνεύμα του λόγου του είναι πως ὅλοι αυτοί που βρίσκονται γύρω του, δεν μπορεί να είναι ομοεθνεῖς Ἕλληνες, αφού κανείς δεν του προσφέρει βοήθεια στο πρόβλημά του.
- 1011.** «ἀδικοτάτοι»: 'οἱ πιο ἀχάριστοι'. «οἷς»: η γρφ. αυτή είναι διόρθωση του Wakefield ως δοτική χαριστική στην μτχ. 'καθαίρων', ενώ οι κώδδ. ἔχουν την γρφ. 'οὓς' ως αντικείμενο στην μτχ.
- 1012.** «πολλὰ μὲν...πάντα»: δυο αιτιατικές που δεν πληροῦν την αντιστοίχιση 'μὲν...δέ'. Η συντακτική τους θέση εξαρτάται από την επιλογή της γρφ. 'οἷς/οὓς': αν γίνει δεκτή η γρφ. 'οἷς', τότε αυτές γίνονται αντικείμενα στην μτχ. 'καθαίρων', '...για χάρη των οποίων πολλά...ἀλλά και ὅλα τα καθάρισα', ενώ αν γίνει δεκτή η γρφ. 'οὓς', γίνονται αιτιατικές της αναφοράς, '...τους οποίους ὅσον αφορά πολλά.. ἀλλά ὅσον αφορά ὅλα ...'. «καθαίρων»: εναντιωματική μτχ. Αναφέρεται στις εκκαθαρίσεις που ἔκανε ο Ηρ. με τους δώδεκα ἄθλους του απαλλάσσοντας την κοινωνία από επικίνδυνα στοιχεία.
- 1013.** «ὠλεκόμαν»: με τον Παρατατικό ο Ηρ. ενν. ὅτι η τωρινή αρρώστια του σχεδιαζόταν, προγραμματιζόταν ἤδη πολλά χρόνια πριν. «ἐπὶ τῷδε»: 'ἐπ' ἐμοί'.
- 1118.** «τοῦργον τόδε»: δηλ. η ευθανασία στον Ηρακλή. «μεῖζον ἀνήκει»: 'ἐξελίσσεται ἔτσι ὥστε να είναι πιο μεγάλο'. Το ρ. 'ἀνήκω = ἀνά+ῆκω βαδίζω ψηλά, ἀνέρχομαι'. Το 'μεῖζον' επιρρ. κατηγ. του αποτελέσματος, ἢ αλλιῶς και προληπτικό.
- 119/20.** «σοὶ γὰρ ἑτοίμα ἔς πλέον ἢ δι' ἐμοῦ σῶζειν»: 'σοὶ γὰρ <ἡ ῥώμη ἐστί> ἑτοίμη ἔς πλέον σῶζειν ἢ δι' ἐμοῦ διότι σε σένα το θάρρος είναι ἑτοιμο σε μεγαλύτερο βαθμό για να τον σώσεις, ἀπ' ὅ,τι με την δική μου συμμετοχή'. Η γρφ. 'σοὶ γὰρ ἑτοίμα' είναι διορθωτική πρόταση του Jebb, ενώ οι κώδδ. ἔχουν την γρφ. 'σοὶ γὰρ ὄμμα'.
- 1021.** «λαθίπονον δ' ὀδυνᾷν...ἐξανύσαι βίοντον»: 'να βάλω ἓνα τέρμα ἀπό τους πόνους σ' αυτήν την ασταμάτητη αλγεινή ζωή'. Προφανῶς στον στχ. 1020 ο Πρ. με το απαρέμφατο 'σῶζειν' εννοοῦσε ὅχι βέβαια '...να τον θεραπεύσεις', γιατί αυτό θα ἦταν ἀδύνατον, ἀλλά '...να του κάνεις ευθανασία', ὥστε να απαλλαγεί ἀπό τους πόνους· και αυτό είναι ακριβῶς ἐκεῖνο που ο Πρ. δηλώνει ὅτι 'ξεπερνᾷ τις δικές του δυνάμεις' (ἔς πλέον ἢ δι' ἐμοῦ). Ὅμως ο Ὑλ. ἀντιλαμβάνεται το απαρέμφατο με την έννοια της 'θεραπείας', γι' αυτό και απαντά ὅτι 'Τον ἀκουμπῶ με τα χέρια μου, ὁμως οὔτε με τις δικές μου δυνάμεις (ἔνδοθεν), ἀλλά οὔτε και με δυνάμεις προερχόμενες ἀπ' ἔξω (θύραθεν) είναι δυνατόν σε μένα να θεραπεύσω (ἐξανύσαι) την ασταμάτητη αλγεινή ζωή του (λαθίπονονο βίον) ἀπό τους πόνους (ὀδυνᾷν)'. Η γενική 'ὀδυνᾷν' είναι αφαιρετική.
- 1024.** «᾿Ω παῖ»: τώρα είναι η πρώτη φορά που ο Ηρ. ἀντιλαμβάνεται ἀπό την φωνή του Ὑλ. πως κοντά του το παιδί του.
- 1031.** «ἰὼ ἰὼ Παλλᾶς»: ο Ηρ. επικαλεῖται την Αθηνά, διότι αυτή ἀνέκαθεν ἦταν η προσωπική του φύλακας σε ὅποιο κίνδυνο ἀντιμετώπισε· σύμφωνα με τον Ησίοδο ο Ηρ. σκότωσε την Λερναία Ὑδρα με την βοήθεια της Αθηνᾶς (Ησίοδ.Θεογ.316-318).

- 1035.** «τὸν φύσαντ' οἴκτιρ'»: είναι η γρφ. του Pearson, ενώ οι κώδδ. έχουν την γρφ. 'τὸν φύσαντα οἴκτιρας', ενώ η διόρθωση του Dindorf είναι 'τὸν φύτωρ' οἰκτείρας'. «ἀνεπίφθονον»: ο Ηρ. διαβεβαιώνει τον Ὑλ. ότι το ξίφος που καλείται να σύρει για την ευθανασία του πατέρα του σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται να θεωρηθεί ένοχο πατροκτονίας.
- 1041.** «ὦ Διὸς αὐθαίμων»: Ο Ἄδης ήταν γιος του Κρόνου και της Ρέας, και αδελφός του Δία και του Ποσειδώνα. Όταν ο Ποσειδώνας συνομιλεί με την Ἴριδα, της λέει τα εξής: *‘Τρεις αδερφοί απ' τον Κρόνο που 'μαστε, παιδιά της Ρέας κι οι τρεις μας,/ πρώτος ο Δίας, κι εγώ, και των νεκρών ο ρήγας, ο Ἄδης, τρίτος,/σε τρία τον κόσμο τον μοιράσαμε, καθένας το δικό του /και κλήρο ως ρίξαμε, στη θάλασσα την αφρισμένη πέφτει/να μένω εγώ για πάντα, κι έλαχε στον Ἄδη το σκοτάδι,/και πήρε ο Δίας τα ουράνια τ' άσωστα με σύγνεφα κι αιθέρα, Ἰλιάδα, 15, 187-192, Μτφρ. Ν.Καζαντζάκη'.*
- 1046.** «καὶ λόγῳ κακά»: αυτή είναι η γρφ. των κωδδ., η οποία απαντά και στην έκδοση του Pearson. Όμως υπάρχει και η διόρθωση του Boethe 'κού λόγῳ κακά και άσχημα όχι στα λόγια (=αλλά και στην πράξη)'. Ο Jebb υπεραμύνεται αυτής της διορθώσεως με την λογική ότι η γρφ. των κωδδ. 'λόγῳ κακά' είναι εσφαλμένη, διότι πρόκειται για μία ιδιωματική έκφραση, στην οποίαν βρίσκουμε απαντούν τα επίθετα 'δεινά' ή 'άλγεινά', αλλά ποτέ το επίθ. 'κακά'. Επίσης στην ιδιωματική αυτήν έκφραση δεν απαντά κατά κανόνα η δοτική πτώση, αλλά ένα απαρέμφατο, όπως το 'λέγειν'. — Όσοι δέχονται την γρφ. 'λόγῳ' βασίζονται στο γεγονός ότι αυτός ο μονόλογος του Ηρακλή έχει μεταφραστεί από τον Κικέρωνα, και έχει ενσωματωθεί στο έργο του 'Tusculanae Disputaiones, 8-10', και εκεί όντως ο Κικέρων μεταφράζει 'multa dictu gravia'(2,20,7), δηλ. αποδέχεται την δοτική 'λόγῳ dictu'.
- 1047.** «καὶ νῶτοισι»: ο Ηρ. διαχωρίζει τα έργα του (i) σε αυτά που διέπραξε με την χρήση των ίδιων του των χεριών (χερσί), και (ii) σε αυτά που διέπραξε με τους 'ώμους' του (νῶτοισι) υπονοώντας κάποιους από τους 'άθλους' του, για την ολοκλήρωση των οποίων χρησιμοποίησε τους 'ώμους' του. Πράγματι στον άθλο των 'Μήλων των Εσπερίδων' χρειάστηκε να κρατήσει εκείνος για λίγο στους ώμους του την γη παίρνοντάς της από τον Ἀτλαντα (έλθόντα δέ πρὸς Ἀτλαντα κελεύειν ἐνέγκαι αὐτῶ, καὶ ἀντὶ Ἀτλαντος αὐτὸν ἔχειν τὸν οὐρανόν, ἕως ἂν ἐνέγκῃ τὰ μῆλα παρὰ τῶν Ἑσπερίδων, Σχόλ. Ἀπολλ. Ῥόδ. page 316, line 12). Επίσης όταν σκότωσε το λεοντάρι της Νεμέας, το μετέφερε στους ώμους του (καὶ θέμενος ἐπὶ τῶν ὤμων ἐκόμιζεν εἰς Κλεωνάς, Ἀπολλ. Ῥόδ. 2, 75, 7), αλλά και όταν σκότωσε την Κερυνίτιδα Ἐλαφον ομοίως την μετέφερε στους ώμους του (καὶ θέμενος ἐπὶ τῶν ὤμων διὰ τῆς Ἀρκαδίας ἠπείγετο, Ἀπολλ. Ῥόδ. 2, 81, 8).
- 1048.** «τοιοῦτον»: 'κάτι τέτοιο, κάτι παρόμοιο', δηλ. όμοιο με το τωρινό δράμα που περνά ο Ηρ. «οὔτ' ἄκοιτις ἢ Διός»: *‘οὔτε καν ἡ Ἥρα δεν τόλμησε να μου στείλει μία τέτοια καταστροφή'.* Ο Ηρ. βρίσκει ότι η έχθρα της Δηϊάνειρας απέναντί του ξεπερνά κατά πολύ και το μίσος που ένοιωθε ἡ Ἥρα γι' αυτόν από τότε που γεννήθηκε, η οποία έστειλε στην κούνια του φίδια για να τον σκοτώσουν (σπερχθεῖσα θυμῶ πέμπτε δράκοντας ἄφαρ, Πίνδ. Νεμ. 1, 40)
- 1050.** «δολῶπις»: 'δόλος+ὄψ-ὀπός', 'ένα πρόσωπο που εκφράζει απάτη, δόλο'.
- 1053.** «ἐκ...βέβρωκε»: 'ἐκβέβρωκεν' με τμήση, 'καταβρόχθισε'. «ἐσχάτας...σάρκας»: *‘τα πιο εσώτερα τμήματα της σάρκας μου'.*
- 1055.** «ἐκ...πέπωκεν»: 'ἐκπέπωκεν' με τμήση.
- 1056.** «δέμας»: αιτιατική αναφοράς 'στο δέρμα μου'.
- 1058/9.** «ὃ γηγενὴς στρατὸς γιγάντων»: Οι Γίγαντες σύμφωνα με τον Όμηρο ήταν μια άγρια φυλή ανδρών αυτοχθόνων υπό την ηγεσία και καθοδήγηση του Ευρυμέδοντα, και κατοικούσαν στον νησί της Θριπιακίας στην Δύση (Όδ. 7, 59, 206. 10, 120. Πausan. 8, 29, 2). Σύμφωνα με τον Ησίοδο γεννήθηκαν από το αίμα του Ουρανού, όταν αυτό έπεσε στην γη (Ήσίοδ. Θεογ. 185). Σύμφωνα με τον Απολλόδορο τους γέννησε η Γη, για να εκδικηθούν την ήττα των προηγούμενων παιδιών της, των Τιτάνων από τους θεούς (1.6.1 κ.έ.). Η μάχη τους με τους θεούς του Ολύμπου γνωστή ως Γιγαντομαχία είναι άγνωστη στον Όμηρο και στον Ησίοδο, και απαντά σε μεταγενέστερους συγγραφείς ως μάλλον μία μίμηση της εξεγέρ-

σεως των Τιτάνων εναντίον του Ουρανού. Φέρεται να γεννήθηκαν στις Φλέγρες, στην Σικελία, αλλά ίσως και στην Θρακική Παλλήνη 'έγένοντο δέ, ως μέν τινες λέγουσιν, ἐν Φλέγραις, ὡς δὲ ἄλλοι, ἐν Παλλήνῃ. ἡκόντιζον δὲ εἰς οὐρανὸν πέτρας καὶ δρυὶς ἡμμένας, Ἀπολλ.1,34,7'. Στον πόλεμο των Γιγάντων εναντίον των θεών του Ολύμπου η Αθηνά ήταν εκείνη που κάλεσε τον Ηρακλή ως βοηθό να μεταβεί στις Φλέγρες, για να βοηθήσει τους Ολύμπιους θεούς εναντίον των Γιγάντων 'ἦκε δι' Ἀθηνᾶν εἰς Φλέγραν, καὶ μετὰ θεῶν κατεπολέμησε Γίγαντας, Ἀπολλ.2,138,6'. **«θήριος βία»:** προφανώς αναφέρεται στην σύγκρουσή του με τον Κένταυρο Νέσσο, την οποίαν μνημόνευσε και η Δηιάνειρα (555κ.έ.), αλλά και στην σύγκρουση με τους Κενταύρους που είχε στην αποστολή του για τον Ερυμάνθιο κάπρο, τους οποίους και σκότωσε (Ἀπολλ.2,83,4.κ.έ.).

1060/1. «οὐθ' ὄσσην...ἰκόμην»: η αιτιατική 'γαῖαν' ἔλκεται από την αιτιατική 'ὄσσην' η οποία προηγείται ως αιτιατική επιρρ. που δείχνει την κατεύθυνση στο ρ. 'ἰκόμην'. Η σύνταξη χωρίς την ἑλξη: 'οὔτε γαῖα ὄσσην ἰκόμην'. **«ἔδρασέ πω»:** ο Ηρ. συνέκρινε την τωρινή του περιπέτεια που οφείλεται στην Δηιάνειρα, με πέντε πολύ σοβαρές περιπέτειες που είχε στο παρελθόν, και από τις οποίες βγήκε νικητής, και βρίσκει ότι η τωρινή είναι η σοβαρότερη απ' όλες.

1062. «θῆλυς οὔσα»: *όντας μία θηλυκή αβρότητα*.

1064. Η συντακτική σειρά των λλ.: 'γενοῦ παῖς γεγώς μοι ἐτήτυμος'. Η ονομ. 'παῖς' είναι κατηγορούμενο, η μτχ. 'γεγώς' είναι κατηγορηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος, και το ἐπίθ. 'ἐτήτυμος' είναι επιρρ. κατηγορ. του τρόπου, *'γίνε/φάνου παιδί που να είναι γεννημένο από εμένα με τρόπο αληθινό'*, ενν. *'και όχι ἐξ υιοθεσίας'*.

1066. «δός μοι...λαβών»: όχι *'αφού πάρεις...δώσε μου'*, διότι η μτχ. δεν είναι χρονική, αλλά εκφράζει κατάσταση, και μεταφράζεται ως κύρια πρόταση: *'πάρε...και δώσε μου'* (σχόλ. στχχ. 164, 917, 923).

1068/9. Η συντακτική σειρά των λλ.: *'ὡς εἰδῶ σάφα εἰ μάλλον ἄλγεῖς ὁρῶν τὸ ἐμὸν λωβητὸν εἶδος ἢ <ὁρῶν τὸ λωβητὸν εἶδος> κείνης κακούμενον ἐν δίκῃ για να διαπιστώσω αν πονάς περισσότερο όταν βλέπεις το δικό μου μὀρφωμα πληγώματος ἢ όταν βλέπεις το μὀρφωμα πληγώματος το δικό της ως ένα κακοπάθημα ἐξ αἰτίας τιμωρίας'*. **«λωβητὸν εἶδος»:** *'ἡ μορφή (εἶδος) που ἔχει η δική μου πληγή (λωβητὸν)'*.

1071. «ὥστε παρθένος»: στην επική ποίηση ο 'ὥστε - ὥς τε' εισάγει αναφορικές παραβολικές προτάσεις, κι όχι συμπερασματικές, *'τὸν δ' ἐξήρπαξ' Ἀφροδίτη/ ῥεῖα μάλ' ὥς τε θεός, Ἰλ.3,381 μα κείνον η Ἀφροδίτη, θεά ὅπως ἦταν, του τον ἄρπαξε μεμιάς'*.

1076. «προσελθών»: ὅπως στους στχ. 164,917,923,1066.

1082. «ἔθαλψε μ'»: είναι η διόρθωση του Hermann, ενώ οι κώδδ. ἔχουν την γρφ. 'ἔθαλψεν' προς αποφυγήν της χασμωδίας, κι αυτήν την γρφ. υποστηρίζει στην έκδοσή του ο Jebb με την λογική ότι το αντικείμενο του ρ. εύκολα εννοείται.

1085. «ὦναξ Ἀΐδης»: ο 'Αδης' ἐδὼ όχι ως χώρος, αλλά ως ο ἄρχοντας του Κάτω κόσμου. Ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς γίους τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ρέας. Οἱ ἄλλοι δυο ἦταν ο Δίας καὶ ο Ποσειδών.

1091. «ἐκεῖνοι»: κατηγορούμενο. **«οἱ ποτε...κατειργάσασθε»:** ο Ηρ. αποδίδει στην δύναμη των χειρών του την σύλληψη και θανάτωση του 'Λέοντα της Νεμέας'. Στα κείμενα παραδίδονται δυο διαφορετικές εκδοχές, ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπο με τὸν ὁποῖον ο Ηρ. σκότωσε τὸ λεοντάρι τῆς Νεμέας· ο Θεόκριτος παραδίδει τὴν μαρτυρία ὅτι ο Ηρ. σκότωσε τὸ θηρίο χτυπώντας τὸ με ἕνα ρόπαλο στο κεφάλι *'ρόπαλον κόρης ὕπερ αὔου ἀείρας / ἤλασα κακ κεφαλῆς, Θεόκρ.Ἰδ.255 σήκωσα ἕνα ἀποξηραμένο ρόπαλο πᾶνω στο μέτωπό του, καὶ τὸ χτύπησα στο κεφάλι'*. Ο Απολλόδωρος παραδίδει πως ο Ηρ. ἐπνίξε με τὰ χέρια του τὸ λεοντάρι *'καὶ περιθεὶς τὴν χεῖρα τῷ τραχήλῳ κατέσχευ ἄγχων ἕως ἔπνιξε, 2,75,6 ἔβαλε τὸ χέρι του γύρω ἀπὸ τὸν λαιμό του, τὸ ἐπίασε καὶ σφίγγοντάς τὸ ἐπνίξε'*.

1094-1110. Στους στχχ. αὐτοὺς ο Ηρ. μνημονεύει πέντε δικά του κατορθώματα: 1) τὴν Λερναία Ὑδρα, 2) τὴν σύγκρουσή του με τοὺς Κενταύρους, 3) τὴν σύλληψη τοῦ Ερυμάνθιου Κάπρου, 4) τὴν σύλληψη τοῦ Κέρβερου στὸν Ἀδη, 5) τὴν ἀποστολή του στα Μῆλα τῶν Εσπερίδων. Τὴν ἐπιτυχία καὶ στὶς πέντε αὐτές

αποστολές την αποδίδει στα 'χέρια' του 'ὦ χέρες...βία κατειργάσασθε,1089-1094', δηλ. μία έκφραση που δεν επαναλαμβάνεται, αλλά εννοείται από πιο πάνω.

- 1094.** «Λερναίαν Ὑδραν»: Ήταν ένα τέρας που ανετράφη στους βαλτότοπους της Λέρνης, και κατέτρωγε όλα τα βοσκήματα της περιοχής (Άπολλ.2,77,2-4). Η Ὑδρα ήταν τεραστίου μεγέθους με εννέα κεφάλια, και όταν ο Ηρ. απέκοπτε ένα, στο σημείο εκείνο ανεφύοντο δύο (ὁ.π.2,79,3). Όμως καυτηριάζοντας το σημείο της κομμένης κεφαλής κατόρθωσε να την σκοτώσει (ὁ.π.2,79,7).
- 1095.** «διφυῆ...θηρῶν»: Πρόκειται για τους Κενταύρους με τους οποίους συγκρούστηκε ο Ηρ. Με αυτούς αναγκάστηκε να συγκρουστεί ο Ηρ., όταν ανέλαβε την εντολή να συλλάβει τον 'Ερυμάνθιο Κάπρο' (Ερυμάνθιον τε θῆρα), ένα ζώο που κατέστρεφε τα σπαρτά των χωρικών στην Ερύμανθο, μία περιοχή στα όρια Αρκαδίας, Αχαΐας και Ἡλίδας. Όμως για να φτάσει εκεί ο Ηρ., έπρεπε να διαβεί το δάσος της, όπου ζούσαν οι Κένταυροι. Αυτοί υποδέχθηκαν φιλικά προσφέροντάς του γεύμα ο Κένταυρος Φόλος (Άπολλ.2,83,4). Ο Ηρ. ζήτησε να πει κρασί (ὁ.π.2,84,1), το οποίο έγινε αφορμή να εξεγερθούν όλοι οι υπόλοιποι Κένταυροι (ὁ.π.2,84,4κ.έ.), τους οποίους αντιμετώπισε με μάχη ο Ηρ. «διφυῆ»: οι Κένταυροι ήταν μισοί άνδρες και μισοί άλογα.
- 1098.** «Ἄϊδου τρίκρανον σκύλακ'»: πρόκειται για τον 'Κέρβερο'.
- 1099.** «Ἐχίδνης θρέμμα»: ο Ησίοδος παραδίδει την πληροφορία αυτήν, ότι ο Κέρβερος καταγόταν από την Ἐχιδνα (Ἡσίοδ.Θεογ.310). Όμως επίσης στον Σοφοκλή εμφανίζεται ως καταγόμενος από τον Τάρταρο και την Γη (Ο.Κ.1574).
- 1100.** «δράκοντα μῆλων φύλακα»: Τα μήλα αυτά ήταν το γαμήλιο δώρο στην Ἥρα, η οποία τα παρέδωσε στις Εσπερίδες στη χώρα των Υπερβορείων, και έβαλε ως φύλακα ένα φίδι (ἐφύλασσε δὲ αὐτὰ δράκων ἀθάνατος, Τυφῶνος καὶ Ἐχίδνης, κεφαλὰς ἔχων ἑκατόν,Άπολλ.2,113,7). Καθ' οδόν για τους Υπερβορείους ο Ηρ. έφτασε στον Καύκασο, κι εκεί συνάντησε τον αλυσοδεμένο Προμηθέα, του οποίου το συκώτι κατέτρωγε ένας γύπας. Σκότωσε τον γύπα και ελευθέρωσε τον ήρωα, ο οποίος ως αντάλλαγμα τον συμβούλευσε να μη πάρει ο ίδιος τα μήλα, αλλά να στείλει τον Ἄτλαντα, ώστε να αντιμετωπίσει εκείνος τον φοβερό δράκοντα, ενώ στο χρονικό διάστημα της απουσίας εκείνου θα κρατεί ο ίδιος την γη στους ώμους του. Σύμφωνα με άλλες μαρτυρίες ο ίδιος ο Ηρ. πήρε τα μήλα σκοτώνοντας φυσικά τον δράκοντα (ἐνιοὶ δὲ φασιν οὐ παρὰ Ἄτλαντος αὐτὰ λαβεῖν, ἀλλ' αὐτὸν δρέψασθαι τὰ μῆλα, κτείναντα τὸν φρουροῦντα ὄφιν. κομίσας δὲ τὰ μῆλα Εὐρυσθεὶ ἔδωκεν, Άπολλ.2,121,2).
- 1102.** «τροπαῖ'...τῶν ἐμῶν χερῶν»: *μνημεία που να θυμίζουν πως τα χέρια μου ηττήθηκαν*.
- 1103.** «ἄναρθρος»: *ὁ μὴ ἔχων ἄρθρωση*, δηλ. *αὐτό που το σώμα του δεν έχει συνοχή, ο διαλυμένος*.
- 1104.** «τυφλῆς ὑπ' ἄτης»: ο Ηρ. δεν μπορεί να διαπιστώσει την αιτία της αρρώστιας του, και γι' αυτό την χαρακτηρίζει ως 'τυφλή', δηλ. *άγνωστη*.
- 1105.** «τῆς ἀρίστης μητρὸς»: η γενική εξαρτάται από την μτχ. 'ὠνομασμένος' ως γενική κατηγορηματική της καταγωγῆς. Η μητέρα του ήταν η Αλκμήνη, που ήταν κόρη του Ηλεκτρύωνα και της Αναξώς (Άπολλ. 2,52,1).
- 1106.** «τοῦ...Ζηνὸς»: γενική της καταγωγῆς στο 'γόνος'.
- 1109.** «κάκ τῶνδε»: *μέσα από τα προβλήματα που τώρα αντιμετωπίζω*. «προσμόλοι»: ευχετική Ευκτική.
- 1115.** «σιγῇ παρασχών»: *μένοντας σιωπηλός*.
- 1116.** Η συντακτική σειρά των λλ.: *αἰτήσομαι τυγχάνειν <τούτων ἅ> δίκαια <έστι>*, *θα ζητήσω να έχω αυτά που είναι σωστά*.
- 1117.** «δὸς μοι σεαυτόν»: *άφησε τον εαυτό σου ελεύθερο στα χέρια μου*, ή αλλιώς *άκουσε χωρίς αντιδράσεις ὅ,τι πρόκειται να σου πω*. «μὴ ὦν τοσοῦτον δύσοργος»: *δίχως όμως να είσαι οργισμένος τόσο πολύ*. «ὥς δάκνει θυμῷ»: *έτσι όπως τώρα κεντρίζεις από τον θυμό σου*.
- 1118/9.** «οὐ γὰρ ἂν γνοίης»: *η τωρινή σου κατάσταση, δηλ. η αρρώστια σου, δεν σου επιτρέπει να έχει πλήρη και σαφή εικόνα, δηλ. να γνωρίζεις με απόλυτη βεβαιότητα και σιγουριά...*, και ακολουθούν δυο πλάγιες ερωτήσεις ως αντικείμενα στο 'γνοίης'. «ἐν οἷς χαίρειν προθυμῇ»: *με ποια πράγματα είσαι έτοι-*

μος, πρόθυμος να πάρεις χαρά, να ικανοποιηθείς', εννοώντας την εκδίκηση που σχεδιάζει. «**κάν ὅτοις ἄλγεις μάτην**»: 'και με ποια πράγματα λυπάσαι χωρίς λόγο και αιτία'. Το πνεύμα των λόγων του Ύλ. είναι το εξής: 'επειδή υποφέρεις από την αρρώστια σου, δεν μπορείς να δεις καθαρά τι είναι αυτό που τώρα θα σε ικανοποιήσει, κι ούτε τι είναι αυτό που σε στενοχωρεί'.

1121. Η συντακτική σειρά των λλ.: 'οὐδὲν ξυνήμι <τούτων ᾗ> σὺ ποικίλλεις πάλαι'.

1122. «**τῆς μητρὸς...τῆς ἐμῆς φράσω**»: η γενική με ρρ. που δηλώνουν ομιλία, εκφράζει τον χώρο από τον οποίον προέρχεται το περιεχόμενο της ομιλίας, ή καλύτερα 'τον χώρο τον οποίον εκπροσωπεί' το περιεχόμενο της ομιλίας. Εδώ έχει αυτήν ακριβώς την έννοια, δηλ. δείχνει τον Ύλ. να είναι έτοιμος να μιλήσει 'εκπροσωπώντας την πλευρά της μητέρα του'. Δεν πρόκειται για γενική της αναφοράς, γιατί αυτή πέραν του ότι είναι σπάνια στην χρήση της, εδώ δεν προσφέρει τίποτε απολύτως, διότι η ερμηνεία 'έχω έρθει να σου μιλήσω γι' αυτήν' απέχει πολύ από την ζητούμενη 'έχω έρθει να σου μιλήσω εκπροσωπώντας την πλευρά της μητέρας μου'. — Ομοίως και στα ακόλουθα χωρία άλλων κειμένων: 'ποίου κέκραγας ἀνδρὸς ὧδ' ὑπέρφρονα;', όχι 'για ποιόν ἀνδρα φώναζες έτσι υπερήφανα;', αλλά 'Από ποιόν ἀνδρα προέρχεται αυτή υπερήφανε αναφώνησή σου;'. αλλά και τον στχ. της Οδύσσειας, όπου ο Οδυσσεύς ρωτά την μητέρα του στον Άδη να τον ενημερώσει για την κατάσταση που επικρατεί στο σπίτι του, και της λέει 'εἰπέ δέ μοι πατρός τε καὶ υἱέος, ὃν κατέλειπον, Ὀδ.11,174' μπορεί να την μεταφράσουμε 'πες μου, μίλησέ μου για τον πατέρα μου και το γιο μου, τον οποίον άφησα πίσω', όμως στην κυριολεξία της λέει 'τα λόγια σου να προέρχονται από τον χώρο του πατέρα μου και του γιου μου', δηλ. 'τα λόγια σου να αφορούν...'. Ομοίως και το χωρίο από την Ηλέκτρα 'Καὶ δὴ σ' ἐρωτῶ. Τοῦ κασιγνήτου τί φῆς, / ἥξοντος ἢ μέλλοντος; εἰδέναι θέλω. Σοφ.Ήλ.317' μπορεί να το μεταφράσουμε πρόχειρα ως 'Και σε ρωτώ. Για τον αδελφό μου τι λες, θα έρθει, ή καθυστερεί;', αλλά στην κυριολεξία το νόημα είναι '...Από τον χώρο που βρίσκεται ο αδελφός μου ποια πληροφορία έχεις, θα έρθει ή καθυστερεί;'

1125. «**πατροφόντου**»: μια σπάνια λ. 'πατροφόντης, -ου' αντί της γνωστής 'πατροφόνος, -ου'.

1126. «**ἔχει γὰρ οὕτως**»: δηλ. 'η Δηιάνειρα βρίσκεται σε τέτοια κατάσταση'.

1127. «**οὐ δῆτα**»: 'οὐ δῆτα πρέπει σιγᾶν', εννοώντας ότι το έγκλημα της Δηιάνειρας – όπως το θεωρεί – πρέπει να ακουστεί.

1128. Στον στχ. 1126 ο Ύλ. λέει στον Ηρ. ότι 'η κατάσταση της Δηιάνειρας είναι τέτοια, ώστε πρέπει να μιλήσει'. Στον 1127 ο Ηρ. συμφωνεί πως πρέπει να μιλήσει ο Ύλ. για την Δη. περιμένοντας ότι εκείνος θα μιλήσει για τον τρόπο με τον οποίον ετοίμασε το δηλητήριο με τον οποίο τώρα τον σκοτώνει. Στον 1128 ο Ύλ. προειδοποιεί τον Ηρ. ότι μάλλον δεν θα του αρέσουν αυτά που ακούσει για την Δη., και τα οποία έχουν συμβεί σήμερα. Γι' αυτό του λέει: 'ἀλλ' οὐδὲ μὲν...ἐρεῖς <ὥς πρέπει μὴ σιγᾶν> ὁμῶς δεν πρόκειται να πεις τώρα <ὅτι δεν πρέπει να σιωπήσω=πρέπει να μιλήσω>', και ακολουθεί η δοτική της αιτίας 'τοῖς γ' ἐφ' ἡμέραν ἐξ αἰτίας αὐτῶν που ἐγιναν σήμερα', εννοώντας την αυτοκτονία της Δηιάνειρας.

1131. «**τέρας...ἐθέσπισας**»: 'εξέφρασες ένα λόγο πολύ περίεργο σαν να ήσουν προφήτης'. Δηλ. ο Ηρ. δεν μπορεί να πιστέψει ότι η Δη. είναι νεκρή, διότι στο μυαλό του την θεωρεί πανούργα δολοπλόκο. Το πιθανότερο κατά την γνώμη του είναι πως αυτό που τώρα ακούει να αναφέρεται στο μέλλον, γι' αυτό και χρησιμοποιεί το ρ. 'θεσπίζω= προφητεύω, μιλάω σαν μάγος'. «**διὰ κακῶν**»: 'λόγων'. Ο έστω και μελλοντικός θάνατος της Δη. – όπως τουλάχιστον νομίζει ο Ηρ. – είναι κάτι που τον στενοχωρεί, τον θλίβει, διότι έτσι θα χάσει την ευκαιρία να την εκδικηθεί.

1132. «**οὐδενὸς πρὸς ἐκτόπου**»: ως 'έκτοπος' εδώ θεωρείται ο οιοσδήποτε θα είχε εισχωρήσει μέσα στο δωμάτιό της, για να την σκοτώσει.

1136. «**ἅπαν τὸ χρῆμα**»: δυο συντάξεις εδώ είναι δυνατές: (i) η αιτιατ. 'ἅπαν τὸ χρῆμα' να θεωρηθεί αντικείμενο στο 'ἤμαρτε', (ii) να τεθεί κόμμα μετά το 'χρῆμα' και η έκφραση αυτή να πάρει πλέον επιρρηματικό χαρακτήρα, όπως 'γενικῶς, με λίγα λόγια'. Στην έκδοση του Pearson υπάρχει η σύντ. (i).

1137. Η συντακτική σειρά των λλ.: 'ὦ κάκιστε, δρᾷ χρηστὰ κτήνασα σὸν πατέρα;'

1138/9. Ο Ηρ. με τρόπο ειρωνικό και συγχρόνως επιθετικό ρωτά τον γιο του 'μου λες ότι έκανε σωστές πράξεις, την στιγμή που σκότωσε (κτείνασα) τον πατέρα σου;', και τώρα ο Ύλ. του απαντά '<σου λέω ότι έκανε

σωστές πράξεις, όχι την στιγμή που σκότωσε τον πατέρα μου, αλλά> την στιγμή που περίμενε (δοκούσα) να χρησιμοποιήσει (προσβαλύν) ένα θέλγητρο για σένα (στέργημα) απέτυχε (ἀπήμπλακε), όταν φυσικά είδε τους γάμους σου μέσα στο σπίτι. — Το ‘στέργημα’ ως ουσ. παραγόμενο από ρ. ‘στέργω επιθυμώ’, σημαίνει την ‘σφοδρή ερωτική επιθυμία’, κάτι σαν το ‘ερωτικό φίλτρο’, οπότε η γενική δεν μπορεί παρά να είναι αντικειμενική ‘προσβαλύν στέργημα σέθεν να ρίξει/να χρησιμοποιήσει ένα ερωτικό τράβηγμά σου = κάτι που να τραβήξει ερωτικά εσένα’. Η μτχ. ‘δοκούσα’ βρίσκεται σε πλήρη αντιστοιχία με την μτχ. ‘κτείνασα’ που χρησιμοποίησε ο Ηρ. Το ρ. ‘ἀπήμπλακε’ απαντά μόνο εδώ κι έχει την έννοια ‘αποτυγχάνω’. Με την έκφραση ‘τούς ἔνδον γάμους’ ο Ύλ. εννοεί την ερωτική σχέση που είχε αναπτύξει ο Ηρ. με την Ιόλη, που τώρα βρίσκεται μέσα στο σπίτι τους.

1140. Η συντακτική σειρά των λλ.: ‘καὶ τίς <ἦν> φαρμακεὺς τοιοῦτος; = τίς <ἦν οὗτος ὅς ἦν> φαρμακεὺς τοιοῦτος;’
1147. «σῶν ὁμαίων»: ο Ύλλος ήταν το μεγαλύτερο στην ηλικία από όλα τα παιδιά του Ηρ.
1149. «μάτην ἄκοιτιν»: κατά την γνώμη του Ηρ. η μητέρα του, η Αλκμήνη, ήταν μια παρακοιμώμενη του Δία, αλλά αυτό δεν προσέφερε στον ίδιο καμία ωφέλεια, εννοώντας ότι ο Δίας δεν τον προστάτευσε.
- 1151/2. Η συντακτική σειρά των λλ.: ‘συμβέβηκεν ὥστε ἔχειν <αὐτήν> ἔδραν <ἐν τῇ> ἐπακτίᾳ Τίρυνθι ἀλλά συνέπεσε τώρα αυτή να βρίσκεται στην παραλία της Τίρυνθας’. Η Αλκμήνη είχε παντρευτεί τον Αμφιτρύωνα, ο οποίος ήταν βασιλιάς της Τίρυνθας, οπότε με την πόλη αυτήν είχε ιστορικούς δεσμούς (ὥ πολλὰ τλᾶσα καρδία καὶ χεὶρ ἐμή,/νῦν δειῖξον οἶον παῖδά σ’ ἢ Τίρυνθιά / Ἥλεκτρώωνος γείνατ’ Ἀλκμήνη Δίῃ,Εὐρ.Ἀλκ.837/9 Ω καρδιά μου που έχεις υποφέρει πολλά, και χέρι μου, δείξε τώρα τι είδους παιδί εσένα η Τιρύθνια κόρη του Ηλεκτρώωνα σε γέννησε, η Αλκμήνη). Και με την Θήβα όμως είχε ιστορικούς δεσμούς η Αλκμήνη, διότι εκεί αναγκάστηκε να καταφύγει μαζί με τον άντρα της, τον Αμφιτρύωνα, όταν εκείνος στην Τίρυνθα σκότωσε κατά λάθος τον πατέρα της και θείο του, τον Ηλεκτρώωνα. Μάλιστα ο Πausανία διηγείται ότι υπήρχε διασωσμένο στην εποχή του το σπίτι στο οποίο έμειναν και φιλοξενήθηκαν ο Αμφιτρύων με την Αλκμήνη στην Θήβα (ἐν ἀριστερεῇ δὲ τῶν πυλῶν, ἃς ὀνομάζουσιν Ἥλέκτρας, οἰκίας ἐστὶν ἐρείπια ἔνθα οἰκῆσαί φασιν Ἀμφιτρύωνα διὰ τὸν Ἥλεκτρώωνος θάνατον φεύγοντα ἐκ Τίρυνθος· καὶ τῆς Ἀλκμήνης ἐστὶν ἔτι ὁ θάλαμος ἐν τοῖς ἐρείπιοις δηλός. οἰκοδομῆσαι δὲ αὐτὸν τῷ Ἀμφιτρώωνι Τροφώνιον φασὶ καὶ Ἀγαμήδην, καὶ ἐπίγραμμα ἐπ’ αὐτῷ ἐπιγραφῆναι τόδε· “Ἀμφιτρώων ὅτ’ ἔμελλ’ ἀγαγέσθαι δεῦρο γυναῖκα Ἀλκμήνην, θάλαμόν γ’ εἰλίξαστο τοῦτον ἑαυτῷ· Ἀγχάσιος δ’ ἐποίησε Τροφώνιος ἡδ’ Ἀγαμήδης”, Πaus.9,11,1-10). Εξ άλλου στην Θήβα γέννησε και τον Ηρακλή (πρὸ τοῦ δὲ Ἀμφιτρώωνα παραγενέσθαι εἰς Θήβας Ζεὺς, διὰ νυκτὸς ἔλθων καὶ τὴν μίαν τριπλασιάσας νύκτα, ὅμοιος Ἀμφιτρώωνι γενόμενος Ἀλκμήνη συνευνάσθη καὶ τὰ γενόμενα περὶ Τηλεβοῶν διηγῆσατο, Ἀπολλ.2,61,1-3).
1156. Το στχ. διαγράφει ο Nauck, διότι ακόμη ο Ηρ. δεν εκφράσει ο καμία επιθυμία για ανάληψη κάποιων δραστηριοτήτων εκ μέρους των παιδιών του, οπότε δεν δικαιολογείται τώρα ο Ύλ. να του λέει ότι ‘όσοι είναι παρόντες είναι έτοιμοι να κάνουν ό,τι τους ζητήσει’.
1158. Η συντακτική σειρά των λλ.: ‘ἵνα φανεῖς ὅποιος ἀνὴρ καλῇ ὦν ἐμός’. «ἵνα φανεῖς»: αναφορική επιρρ. πρόταση του τόπου. «ὅποιος...καλῇ»: πλάγια ερώτηση, αντικ. στο ‘φανεῖς’.
1159. «ἐκ πατρός»: δηλ. ‘ἐκ Διός’.
- 1160/1. «πρὸς τῶν πνεόντων»: αυτή είναι η γρφ. των κωδδ. Η διόρθωση του Blaydes είναι ‘βροτῶν πνεόντων’, ενώ η διόρθωση του Erfurdt είναι ‘τῶν ἐμπνεόντων’. — Η συντακτική σειρά των λλ. στον ευθύ λόγο, έτσι όπως υποτίθεται ότι θα του μίλησε ο Δίας: ‘πρόφαντόν ἐστι σοι θανεῖν μηδενὸς πρὸς τῶν πνεόντων, <ἀλλ’ ὑπό τινος> ὅστις ἂν πέλῃ οἰκίτων Ἀΐδου φθίμενος’. Στην ουσία αυτό που του είπε ήταν το εξής: ‘Εἶναι γραφτό σου να βρεις τον θάνατο όχι από κάποιον ζωντανό, αλλά από κάποιον ο οποίος, όταν σε σκοτώσει, εκείνος ήδη θα είναι νεκρός’, δηλ. ‘...από κάποιον πεθαμένο’. Και πράγματι τώρα ο Ηρ. οδηγείται στον θάνατο εξ αιτίας των ενεργειών ενός, ο οποίος τώρα είναι νεκρός, δηλ. εξ αιτίας του Νέσσου.— Όσον αφορά την Ευκτική ‘πέλοι’, αυτή είναι του Πλαγίου λόγου.

- 1163.** «θανών»: ο Κένταυρος σκοτώνει τώρα τον Ηρ. όντας ο ίδιος νεκρός με την λογική ότι το δηλητήριο που εδώ και καιρό πριν είχε δώσει στην Δη., τώρα ενεργεί και οδηγεί τον Ηρ. στον θάνατο.
- 1164/5.** Η συντακτική σειρά των λλ.: ‘φανῶ δ’ ἐγὼ καινὰ μαντεῖα συμβαίνονται ἴσα τούτοις, τοῖς πάλαι ξυνήγορα’. Ο Ηρ. μιλάει για δυο προφητείες που αφορούν τον ίδιο, και οι οποίες έχουν δοθεί σε διαφορετικά χρονικά σημεία, κάποιες καιρό πριν, και κάποιες πιο πρόσφατες. Οι παλαιές προφητείες είναι αυτές που τώρα μόλις ανέφερε, δηλ. αυτές που του είχε δώσει χρόνια πριν ο Δίας, ότι βρει κάποια στιγμή τον θάνατο από κάποιον, ο οποίος την στιγμή εκείνη θα είναι παραδόξως νεκρός (1159-1161). Οι πιο πρόσφατες είναι αυτές που έχουν αναφερθεί πριν μέσα στην τραγωδία· συγκεκριμένα είναι οι εντολές που είχε δώσει στην Δη., πριν φύγει για την τελευταία του αποστολή, από την οποίαν τώρα έχει επιστρέψει, και είναι αυτές που αναφέρει η ίδια η Δη. στους στχχ. 164-168, όπου της είχε πει πως αν περάσει ένα διάστημα δεκαπέντε μηνών, θα έπρεπε μέσα σ’ αυτό το διάστημα ή να βρει τον θάνατο, ή αν γλυτώσει, να ζήσει για πάντα χωρίς καμία περιπέτεια.
- 1167.** «Σελλῶν...ἄλσος»: οι Σελλοί ήταν μία ομάδα ιερέων του Δία στην περιοχή της Δωδώνης. Θεωρούνται ως αυτοί που έδωσαν την ονομασία “Έλληνες” σ’ όλους τους κατοίκους της χώρας. Στην Ιλιάδα ο Όμηρος κάνει λόγο για τους ιερείς του μαντείου της Δωδώνης, τους Σελλούς, οι οποίοι ερμήνευαν τις εντολές και βουλήσεις του Δία· είχαν πάντοτε άπλυτα τα πόδια τους, και κοιμόντουσαν στο έδαφος, (Ζεῦ ἄνα Δωδωναῖε Πελασγικὴ τηλόθι ναίων / Δωδώνης μεδέων δυσχειμέρου, ἀμφὶ δὲ Σελλοὶ/σοὶ ναίουσ’ ὑποφῆται ἀνιπτόποδες χαμαιεῦναι, Ἰλ.16,233/5 *Δία της Δωδώνης, πρωτοκύβερνε, πελασγική, που μένεις μακριά, την παγερή αφεντεύοντας Δωδώνη, και τρογύρα χαμοκοιτάμενοι, ανιπτόποδοι, ζουν οι Σελλοί, οι δικοί σου/προφῆτες, Μετάφρ. Ν.Καζαντζ.*) Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη οι Σελλοί ήταν εκείνοι που έδωσαν τον ονομασία “Έλληνες” σε όλους τους κατοίκους της χώρας (αὕτη δ’ ἐστὶν ἡ περὶ Δωδώνην καὶ τὸν Ἀχελῶον· οὗτος γὰρ πολλαχοῦ τὸ ρεῦμα μεταβέβληκεν· ὥκουν γὰρ οἱ Σελλοὶ ἐνταῦθα καὶ οἱ καλούμενοι τότε μὲν Γραικοὶ νῦν δ’ Ἕλληνες, Ἀριστ.Μετεωρ.352b.2).
- 1168.** «πολυγλώσσου δρυός»: Η ‘δρυς’ ήταν το ιερό δένδρο του Δία, το οποίο προσέφερε μαντικές συμβουλές, έτσι απαντά στην Οδύσσεια, (τὸν δ’ ἐς Δωδώνην φάτο βήμεναι, ὄφρα θεοῖο/ἐκ δρυὸς ὑψικόμοιο Διὸς βουλὴν ἐπακούσαι, Ὀδ.14,328 *Προσώρας στη Δωδώνη, μου ἔλεγε, βρισκόταν, για να πάρει βουλή απ’ το Δία, το δρυ του ακούγοντας τον ψηλοφουντωμένο, Μετάφρ. Ν.Καζαντζ.*), μια έκφραση που επαναλαμβάνεται αυτούσια ως ‘φόρμουλα’ στο ίδιο έργο (19,297). Ο Ευστάθιος εξηγεί την λατρεία των Ελλήνων στην δρυ θεϊκό δένδρο με την λογική ότι απ’ αυτήν άντλησαν κατ’ αρχήν την τροφή τους ως ένα δώρο του Δία (“Οτι οἱ παλαιοὶ διὰ τὸ τὸν Δία, ἤγουν τὸν ἄερα, ζωῆς εἶναι αἴτιον, τοιοῦτον δὲ καὶ τὴν δρυὴν πάλαι ποτὲ χρηματίσαι, ὅτε οἱ ἄνθρωποι δρυκάρποις ἀπετρέφοντο. Διὸ καὶ φηγός ἡ δρυς λέγεται, παρὰ τὸ φαγεῖν. Διὰ τοίνυν ταῦτα τῷ Διὶ τὴν δρυὴν ἀνιέρωσαν, τὸ ζωοτρόφον φυτὸν τῷ ζωογόνῳ. Ἦν τοίνυν καὶ πρὸ τῆς Τροίας δρυς ἱερὰ τῷ Διὶ, Εὐστ. Vol.2, p.172). — Επίσης οι Έλληνες πίστευαν ότι η ‘δρυς’ του Δία ‘μιλούσε με πολλές γλώσσες’, δηλ. ‘με πολλοὺς τρόπους προμήνυε το μέλλον’, (ἐνθα ἱερὸν καὶ τὸ ἐκ δρυὸς μαντεῖον τοῦ Δωδωναίου Διὸς, ἦν δρυὴν πολὺγλωσσον λέγει ὁ Σοφοκλῆς, ἤγουν πολὺφωνον, Εὐστ. Σχ. Ἰλ. Vol.3, p.843).
- 1169/71.** Η συντακτική σειρά των λλ.: ‘ἣ ἔφασκε τελεῖσθαι μοι λύσιν τῶν ἐφεστῶτων ἐμοὶ μόχθων τῷ ζῶντι καὶ παρόντι χρόνῳ’. Η ‘δρυς’ έδωσε την πληροφορία στον Ηρ. ότι κάποια στιγμή στο μέλλον, η οποία είναι η τωρινή, θα βρει την απαλλαγή από κάθε είδους ταλαιπωρία. «κάδókουν πράξειν καλῶς»: ο Ηρ. ερμήνευσε την προφητεία αυτήν με την έννοια ότι θα ζήσει στο μέλλον ευτυχής, ενώ ο χρησμός της ‘δρυός’ με την ‘λύσιν...μόχθων’ εννοούσε πως θα πάψει να ταλαιπωρεῖται πεθαίνοντας.
- 1174.** «λαμπρά»: ‘ὥστε λαμπρὰ εἶναι’, προληπτικό κατηγορ., ή αλλιώς συμπερασματικό.
- 1175.** «τῷδε τάνδρι»: ‘σ’ αυτόν εδώ τον άνδρα’, δηλ. ‘σε εμένα’.
- 1176.** «μη ἴπιμειναι»: ‘μὴ ἐπιμειναι’, ‘να μη καθυστερήσεις να με βοηθήσεις να πεθάνω όσο γίνεται γρηγορότερα’, δηλ. τον καλεῖ να προβεί σε ευθανασία. «ὀδῶναι στόμα»: ‘με συνέπεια να με αναγκάσεις να χρησιμοποιήσω εναντίον σου εκφράσεις πολύ άσχημες και βαριές’.

- 1177.** «**εἰκαθόντα**»: είναι η μτχ. Αορίστου ενός ρ. του οποίου ο Ενεστώτας είναι άγνωστος, αλλά υποθετικά πρέπει να είναι *‘εἰκάθω υποχωρώ’*. Έχει διασωθεί ο αόριστος *‘εἴκαθον’* (Απ.Ροδ.1,505) και το απαρέμφοτο Αορίστου *‘εἰκαθεῖν’* (Σοφ.Αντ.1096· Ήλ.396,1014· Ο.Κ.178,1328) — Η γρφ. *‘εἰκαθόντα’* απαντά σε δυο κώδδ., ενώ σε άλλους απαντά η γρφ. *‘εἰκάθοντα’* ως μτχ. Ενεστώτα. Η μτχ. Αορίστου είναι προτιμητέα, γιατί αποδίδει ως ποιόν το *‘μια φορά’*, το *‘άπαξ’*, δηλ. *‘με τον να υποχωρήσεις’*, ενώ η μτχ. του Ενεστώτα αποδίδει ως ποιόν την διάρκεια, δηλ. *‘με το να υποχωρείς’*, κάτι που δεν στέκει.
- 1177/8.** «**νόμον κάλλιστον...πατρί**»: Αυτό που εννοεί εδώ ο Ηρ. είναι πως επειδή καλεί τον γιο του να τον σκοτώσει, λογικά θα μπορούσε να υπάρξει το ενδεχόμενο να κατηγορηθεί στο μέλλον ο Ύλ. ως πατροκτόνος. Όμως ο υπάρχει ένας λαμπρός νόμος (κάλλιστος νόμος) τον οποίον ο Ύλ. θα πρέπει να χρησιμοποιήσει, προκειμένου να διώξει από πάνω του αυτήν την μελλοντική κατηγορία, κι αυτός είναι ο νόμος που λέει ότι κάθε παιδί πρέπει να υπακούει στις πατρικές εντολές (πειθαρχεῖν πατρί). Όμως ο Ύλ. δεν πρέπει να περιμένει μέχρι να έρθει εκείνη η χρονική στιγμή, όπου θα τον κατηγορήσουν για πατροκτόνο, για να προβάλει (έξυρειν) αυτόν τον νόμο (νόμον) υπερασπιζόμενος τον εαυτό του, αλλά πρέπει ήδη από τώρα βρίσκοντας (έξευρόντα) αυτόν τον νόμο (νόμον) να σταθεί ως βοηθός στον πατέρα του (γενέσθαι τῷδε τάνρις σύμμαχον), δηλ. να τον σκοτώσει.
- 1179/80.** «**ἐς λόγου στάσιν**»: δυο είναι τα πιθανά ενδεχόμενα για να ερμηνευθεί αυτή η φράση: (i) *‘σίγουρα φοβάμαι να φτάσω την συζήτησή μας σ’ ένα τέτοιο σημείο’*, δηλ. *‘σ’ ένα σημείο συγκρούσεως μαζί σου στα λόγια’*. (ii) *‘σίγουρα φοβάμαι να συγκρουστώ μαζί σου στα λόγια’*. Μπορεί να φαίνονται ως εννοιολογικά περιεχόμενα ίδιες αυτές οι ερμηνείες, αλλά μόνο έτσι δεν είναι, διότι: αν γίνει δεκτή η ερμηνεία (i), τότε αυτό σημαίνει πως ο Ύλ. τουλάχιστον αυτήν την στιγμή που μιλάει, δεν έχει σε καμία περίπτωση σκεφτεί καν το ενδεχόμενο να συγκρουστεί ανοιχτά με τον πατέρα του, αλλά ότι απλώς απεύχεται ένα τέτοιο ενδεχόμενο απλώς ως σκέψη· αν όμως γίνει δεκτή η ερμηνεία (ii), τότε αυτό σημαίνει πως ήδη αυτή την στιγμή ο Ύλ., έχει ήδη πάρει την απόφαση να συγκρουστεί με τον πατέρα του, αλλά προκειμένου να αποφευχθεί μία σύγκρουση, θα υποχωρήσει στην αρχική του σκέψη και απόφαση. Η όλη στάση του μέχρι στιγμής δείχνει ότι εννοεί την ερμηνεία (i) κι όχι την (ii).
- 1183.** «**οὐ...οἴσεις**»: *‘χεῖρα δεξιάν’*.
- 1185.** «**κάρᾱ**»: αιτιατική της αναφοράς, *‘στο κεφάλι του Δία’*.
- 1186.** «**τὶ δράσσειν**»:*‘ὥστε να κάνω ποιο πράγμα,’*, συμπερασματικό απαρέμφοτο. «**καὶ τόδ’ ἐξειρήσεται**»: δυο είναι οι στίξεις που προτείνονται εδώ από τους εκδότες: (i) να τεθεί τελεία στο τέλος του στχ., όποτε το νόημα είναι *‘ὥστε να κάνω ποιο πράγμα; Αυτό θα λεχθεί ολοκάθαρα’*, δηλ. το *‘τι να κάνω’* ως αποτέλεσμα του όρκου μου. (ii) να τεθεί ερωτηματικό στο τέλος του στχ., όποτε το νόημα είναι *‘ὥστε να κάνω ποιο πράγμα; Θα λεχθεί αυτό ολοκάθαρα,’*, δηλ. το *‘τι να κάνω’*, η όχι;.
- 1190.** «**οὐ μὴ λάβω**»: Ο Ηρ. καλεί τον Ύλ. να ορκιστεί πως *‘αν παραβεί τον όρκο του, να τον βρουν δυστυχί-ες’*. Ο Ύλ. του δηλώνει ξεκάθαρα ότι *‘δεν έχω καμία διάθεση να γίνω δυστυχής’*, και μ’ αυτήν την δήλωσή του υπονοεί *‘δεν χρειάζεται να με βάλεις να ορκιστώ πως αν παραβώ τον όρκο μου, να βρουν δυστυχίες, γιατί απλούστατα δεν έχω καμία διάθεση να γίνω δυστυχής’*. «**δράσω γάρ**»: *‘γι’ αυτό λοιπόν θα κάνω ό,τι μου πεις’*. «**εὕχομαι δ’ ὁμως**»: *‘παρ’ όλα αυτά όμως...’*, δηλ. *‘παρά το γεγονός ότι σου είπα πως δεν χρειάζεται να με βάλεις να ορκιστώ πως, αν παραβώ τον όρκο μου, να δυστυχήσω, διότι απλούστατα δεν έχω καμία διάθεση να γίνω στο μέλλον δυστυχής, τελικά θα ορκιστώ να με βρουν δυστυχί-ες, αν αθετήσω τον όρκο μου’*.
- 1191.** «**ὑψίστου**»: η γρφ. των κωδδ. είναι *‘ὑψιστον’* ως προσδιορισμό στην αιτιατ. *‘πάγον’*. Η γρφ. *‘ὑψίστου’* είναι η διόρθωση του Wakefield, η οποία στηρίζεται στο γεγονός ότι σε αρκετά χωρία ο Δια φέρεται να αποκαλείται *‘ὑψιστος’*, (Διὸς ὑψίστου, Πaus.5,15,5, Πίνδ.Νεμ.1,60, 11,2· ὕψιστον Δία, Αἰσχ.Εὐμ.28, Πaus.2,2,8)
- 1194.** «**καὶ ξὺν οἷς...φίλων**»: *‘καὶ σὺν τούτοις τῶν φίλων οὓς χρήζεις’*.

- 1196.** «ἄρσεν'....ἄγριον ἔλαιον»: ως 'ἄγριος ἔλαιος' θεωρεῖτο το φυτό της 'αγριελιάς', το οποίο οι Έλληνες ονόμαζαν 'κότινο', και τα φύλλα του τα χρησιμοποιούσαν για να φτιάξουν στεφάνια για τον νικητή αγώνων. Ως 'ἄρσεν=ἄρρην' θεωρεῖται ἐδὼ η αγριελιά που είναι ισχυρή, δυνατή.
- 1203.** «οἷα μ'»: δυο αιτιατικές στο ρ. με την αντων. 'μ(ε)' αντικ., και το 'οἷα' κατηγορ. του αντικ.
- 1206.** «οἷα μ'»: και οι δυο αντωνυμίες στην ίδια συντακτική θέση όπως στον στχ. 1203.
- 1207.** «παλαμναῖον»: 'παλαμναῖοι, οἱ μιάσματος ἐνεχόμενοι. ἢ οἱ μεγάλα ἀμαρτάνοντες, Ἡσυχ. στο λ. ἀλάστορες'. 'Παλαμναῖος: φονεύς, ἢ μιάρος. παλαμναῖοι γὰρ λέγονται οἱ διὰ χειρὸς ἀνδροφονοῦντες, παρὰ τὴν παλάμην. Σούδ. στο γρ. 'π', 46'. 'παλαμναῖος: ἀποτρόπαιος. σκληρός. φονεύς, ὁ αὐτοχειρία τινὰ ἀνελών. ὁ ἐνεχόμενος μιάσματι οἰκείῳ, Ἡσυχ. στο λ. 'π', 151, 1'. 'Παλαμναῖος: φονεύς, ἢ μιάρος. παλαμναῖοι γὰρ λέγονται οἱ διὰ χειρὸς ἀνδροφονοῦντες, παρὰ τὴν παλάμην. καὶ Ζεὺς Παλαμναῖος, ὁ τοὺς τοιοῦτους τιμωρούμενος, Σούδα, στο λ. 'π', 46'.
- 1208.** «ὥς ἔχω»: εἶναι ἡ διόρθωση του Hermann, ἐνὼ οἱ κώδδ. ἔχουν τὴν γρφ. 'ὦν ἔχω' ἐνν. 'κακῶν'.
- 1211.** «πρὸς τοῦτο»: *ὅσον αφορά τὴν καύση μου*. «τᾶλλα»: αντικ. στο ρ., *τα υπόλοιπα*, δηλ. *μετάφερέ με στὴν κορυφή του βουνού, ὅπου γίνονται οἱ θυσιές*.
- 1213.** «ἦ καὶ...πλήρωμα...»: 'ἦ <γενήσεται> καὶ πυρᾶς πλήρωμα...'. Ὁ Ηρ. θεωρεῖ ὅτι ὁ δισταγμός του Ὑλ. ἐντοπίζεται μόνο στο να βάλει ὁ ἴδιος τὴν φωτιά για να τον κάψει, και πως αν ἀνέθετε τὴν ἐργασία αὐτὴν σε ἄλλους, τότε δεν θα εἶχε καμία ἀντίρρηση· γι' αὐτὸ τώρα του λέει: *δηλ. θα γίνεῖ καὶ ἡ ἐκπλήρωση τῆς φωτιάς που ἔχω ζητήσει*.
- 1214.** Ἡ συμπλήρωση του στχ.: '<πληρώσασιμι> ἂν <τὴν πυρά> ὅσον μὴ ποτιψαύων'.
- 1215.** «κού καμῇ τούμὸν μέρος»: το ρ. 'καμῇ' εἶναι β' ἐνικό του Μέλλοντα του ρ. 'κάμνω - καμοῦμαι', και ἡ μτφρ. *και δεν θα ταλαιπωρηθεῖς τουλάχιστον ὅσον αφορά αὐτά που ἐγὼ πρέπει να κάνω*.
- 1216.** «πρόσνειμαι... χάριν βραχεῖαν»: *κάνε μου ἀκόμη μια μικρὴ ἐξυπηρέτηση*. Πρόκειται για τὴν χάρη που ζητήσει ἀπὸ τον Ὑλ., δηλ. να παντρευτεῖ αὐτὸς τὴν Ιόλη.
- 1217.** «πρὸς...διδούς»: 'διδούς (τὴν βραχεῖαν χάριν) πρὸς ἄλλοις μακροῖς προσθέτοντας (αὐτὴν τὴν μικρὴ ἐξυπηρέτηση) μαζί με ἄλλες μεγάλες'. Ως 'ἄλλες μεγάλες' ἐννοεῖ τὴν μεταφορὰ του στο βουνό και τὴν καύση του.
- 1224.** «δάμαρτα»: *ὡς σύζυγό σου*, κατηγορούμενο στο 'ταύτην'.
- 1226.** «λάβοι»: εἶναι ἡ γρφ. των κώδδ. ὡς Εὐκτική εὐχετική, ἐνὼ ἡ διόρθωση του Elmsley εἶναι 'λάβη' ὡς Ὑποτακτική που δηλώνει τὴν ἀπαγόρευση.
- 1228/9.** Ἡ συντακτικὴ σειρά των λλ.: 'τὸ γὰρ τοι ἀπιστεῖν <σε> σμικροῖς πιστεύσαντα ἐμοὶ τὰ μεγάλα συγχεῖ τὴν πάρος χάριν το να φανεῖς ἐσὺ ἀπίστος ἀπέναντι στις μικρές υποσχέσεις, ἐνὼ τήρησες τις μεγάλες, αὐτὸ ἀπὸ μόνο του ἀκυρώνει τὴν τελευταία σου χάρη σε μένα'. Εἶναι σαν να του λέει *αν τηρήσεις τὴν μεγάλη υπόσχεση, ἀλλὰ δεν τηρήσεις τὴν μικρὴ, τότε εἶναι σαν να μὴ τηρήσες καὶ τὴν μεγάλη*. Στους στχχ. αὐτοὺς ἐπιβεβαιώνεται τὸ περιεχόμενο του στχ. 1217. Μέχρι στιγμῆς ὁ Ὑλ. ἔχει υποσχεθεῖ στον Ηρ. τὴν μεταφορὰ του στο βουνό και τὴν καύση του, τὴν εὐθανασία του, και αὐτὸ εἶναι αὐτὸ σημαίνει ἡ φράση 'μακροῖς ἄλλοις, 1217', και 'μεγάλα πιστεύσαντα, 1228'. Ἡ υπόσχεση ὅτι ὁ Ὑλ. θα παντρευτεῖ τὴν Ιόλη, βρίσκεται στὴν φράση 'χάριν βραχεῖαν, 1217', και 'σμικροῖς ἀπιστεῖν, 1228'.
- 1230.** Ἡ συντακτικὴ σειρά των λλ.: 'τὸ θυμοῦσθαι <τινὰ> <τινὶ> νοσοῦντι κακὸν <ἐστί> το να θυμώνεις κάποιος με κάποιον ὁ οποίος ἀσθενεῖ, εἶναι κακό'.
- 1231.** Ἡ συντακτικὴ σειρά των λλ.: 'τό δ' ὁρᾶν <τινὰ τοῦτον> φρονοῦντα ὥδε τίς ποτ' ἂν φέροι; ὅμως το να βλέπει κάποιος αὐτὸν ἐδὼ να σκέπτεται μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ποῖος μπορεῖ να το ἀνεχτεῖ;'. Ὑποκείμενο στο 'ἂν φέροι' εἶναι τὸ 'τίς', ἀντικείμενο εἶναι τὸ ἐνάρθρο ἀπαρέμφ. 'τό ὁρᾶν' με υποκ. τὴν ἐνν. αιτιατικὴ 'τινὰ', ἀντικείμενο του ἀπαρεμφ. εἶναι ἡ ἐνν. αιτιατ. 'τοῦτον', ἡ μτχ. 'φρονοῦντα' εἶναι κατηγορηματικὴ.
- 1232.** Ἡ συντακτικὴ σειρά των λλ.: 'θροεῖς ὥς ἐργασείων οὐδὲν <τούτων ἅ> λέγω'. «ὥς ἐργασείων»: *ὥσπερ τίς ὅστις ἐργασεῖ*.
- 1233.** «τίς γὰρ ποθ'»: αὐτὴ ἡ ἐρώτηση διακόπτεται ἀμέσως στὴν συνέχεια, και ἐπαναλαμβάνεται στον στχ. 1235. Αὐτὴ ἡ συντακτικὴ διαταραχὴ, ἀλλὰ και ἄλλες που ἀκολουθοῦν, ἀποδεικνύουν τὴν ψυχολογικὴ ταραχὴ που διακρίνει τώρα τὸν Ὑλ., και ἡ ὁποία οφείλεται στὴν πρόταση που του ἔκανε ὁ πατέρας του

να παντρευτεί την Ιόλη, κάτι που ο ίδιος δεν το επιθυμεί σε καμία περίπτωση. «ἥ...μεταίτιος»: η συντακτική σειρά των λλ.: 'ἥ <γυνή> μεταίτιος <ἐστί> μόνη μητρί μοι <τοῦ> θανεῖν'. Η συγκεκριμένη αναφορική πρόταση έχει αιτιολογική σημασία 'αφού αυτή <η γυναίκα> είναι η μόνη συνυπεύθυνη για τον θάνατο της μητέρας μου'. Το επίθετο 'μεταίτιος' συντάσσεται (i) είτε με δοτική προσωπική 'μεταίτιος εἰμί τινι ἔχω συμμετοχή ευθύνης σε κάποιο πρόσωπο', (ii) είτε με γενική της αιτίας 'μεταίτιος εἰμί τινος ἔχω συμμετοχή ευθύνης ἐξ αιτίας ενός γεγονότος', (iii) είτε με δοτική προσωπική και με γενική της αιτίας, όπως εδώ, 'μεταίτιος εἰμί τινί τινός ἔχω συμμετοχή ευθύνης σε κάποιο πρόσωπο ἐξ αιτίας ενός γεγονότος'.

1234. Η συντακτική σειρά των λλ.: '<ἥ> δ' αὔθις <μεταίτιος ἐστί> σοι <τοῦ> ἔχειν <σε> ὥς ἔχεις', πρόταση ακριβώς όμοια με την προηγούμενη, 'κι αφού αυτή η γυναίκα είναι συνυπεύθυνη ἐξ αιτίας του ότι ἐσύ τώρα είσαι ἐτσι ὅπως είσαι'.
1235. «τῖς ταῦτα ἄν...ἔλοιτο;»: 'ποιος είναι δυνατόν να τα επέλεγε αυτά;', δηλ. '...να παντρευτεί αυτήν την γυναίκα;'. «ὅστις μὴ...νοσοῖ»: αναφορική υποθετική πρόταση, 'εἴ τις μὴ νοσοῖ'.
1238. «ὥς ἔοικεν οὐ νεμεῖν»: ἀντί του αναμενόμενου 'ὥς ἔοικεν οὐ ἔοικεν νεμεῖν' με το ρ. της κύριας να εννοείται ἀπό το ρ. της αναφορικής που προηγείται.
1241. «ὥς ἔοικας»: 'ἐτσι ὅπως φαίνεσαι', αναφορική επιρρ. πρόταση του τρόπου. «ὥς νοσεῖς»: αναφορική πρόταση ως πλάγια ἐρώτηση, ἀντικ. στο 'φράσεις'.
1242. «γάρ»: επιβεβαιωτικό, 'Ναι, ὁντως θα ἀποκαλύψω πόσο ἀρρωστος εἰμαι, αφού ἐρεθίζεις την ἀσθένειά μου'.
1243. «ἐς πολλὰ τάπορεῖν ἔχω»: 'ἔχω τὸ ἀπορεῖν ἐς πολλὰ βρίσκομαι σε κατάσταση ἀπορίας σε σχέση πολλὰ ζητήματα'.
1244. «γάρ»: ὅπως στον στχ. 1241, 'Ναι, ὁντως ἀπορεῖς για πολλὰ ζητήματα, γιατί δεν υπακούς στον πατέρα σου'.
1245. «ἐκδιδαχθῶ...ἀσεβεῖν»: 'δηλ. να μάθω να εἰμαι ἀσεβής', ἐννοώντας 'με το να παντρευτώ την Ιόλη;'.
1247. «πανδίκως»: 'ὡς ἐνέργειες που συμφωνοῦν με την ἠθική πράξη', ἐννοώντας τον γάμο με την Ιόλη.
1249. «τὸ σὸν...ἔργον»: ὄχι 'την ἐνέργεια αυτήν ὡς δική σου = ὅτι ο γάμος αυτός ἦταν δική σου ἐπιθυμία', ἀλλὰ 'την ἐνέργεια αυτήν δική σου = ὅτι ἐσύ ἤσουν ἐκεῖνος που με παρακινούσε ἐπίμονα'.
1252. «καλῶς τελευτᾶς»: ἐνν. 'τὸν σὸν λόγον', 'σωστά ολοκληρώσες την ομιλία σου'. «κάπὶ τοῖσδε»: 'και σαν προσθήκη πάνω σ' αυτά τα ὁποία ολοκληρώνεις με ἐπιτυχία', δηλ. 'ἐκτός τώρα ἀπὸ το γεγονός ὅτι ὁντως θα παντρευτεῖς την Ιόλη'. «τήνδε χάριν»: δηλ. την μεταφορά του στον τόπο ὅπου θα γίνει η καύση του.
1253. «ταχεῖαν»: 'ὥστε ταχεῖν εἶναι ταύτην', επιρρ. κατηγορ. του ἀποτελέσματος. «ὥς...με θῆς»: τελική πρόταση.
1259. «πρὶν τήνδε ἀνακινῆσαι νόσον»: χρονική πρόταση με ἀπαρέμφατο, στο ὁποῖο ὡς ὑποκείμενο ἐνν. η αιτιατική 'σε', και ἀναφέρεται στην κλητική προσφώνηση 'ὦ ψυχὴ σκληρὰ'.
- 1260/1. Η συντακτική σειρά των λλ.: 'παρέχουσα στόμιον χάλυβος λιθοκόλλητον κάνοντας το στόμα μου να είναι ἀπὸ ἀτσάλι κολλημένο με πέτρες'. Η γενική 'χάλυβος' είναι κατηγορηματική της ιδιότητας, ὄχι 'το στόμα μου που είναι ἀπὸ ἀτσάλι', ἀλλὰ 'το στόμα μου να είναι ἀπὸ ἀτσάλι'.
1262. «ἀνάπαυε βοήν»: 'κρύβε τις κραυγές του πόνου μου'. «ὥς...τελέουσα»: πρόκειται για το ρ. 'τέλλω ολοκληρώνω', του ὁποῖου ο Μέλλων είναι 'τελῶ' (Πίνδ. Ὀλ.13,83), και η μτχ. του Μέλλοντα 'τελῶν' ἢ 'τελέων, -ουσα, -ον'. Το περιεχόμενο της μετοχής του Μέλλοντα συν το 'ὥς' ἐκφράζεται ὡς μια πεποίθηση, γνώμη και ἀποψη του ὑποκειμένου της μτχ. χωρίς να ἔχει ἀντικειμενική ἀξία, ἀλλὰ ὡς μία ἀποψη που βρίσκεται μόνο στον νου του ὑποκειμένου, (οἱ Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο ὡς πολεμήσοντες, Θουκ.2,7 οἱ Ἀθηναῖοι προετοιμάζονταν σαν να ἐπρόκειτο να πολεμήσουν – με την ἐντύπωση ὅτι θα πολεμοῦσαν· ὁ δὲ συλλαμβάνει Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν, Ξεν. Ἀν.1,1,3 και αυτός συλλαμβάνει τον Κύρο σαν να πρόκειται να τον ἐκτελέσει – με την λογική ὅτι θα τον ἐκτελέσει).
1264. «ὀπαδοί»: πρόκειται για τους 'ἀκολουθούς' του Ηρ., οἱ ἔφτασαν ἐδῶ μαζί του ἀπὸ την Εὐβοία.
1266. «θεῶν ἀγνωμοσύνην εἰδότες»: 'ἐπιβεβαιώνοντας μία μεγάλη ἀχαριστία ἀπὸ μεριᾶς των θεῶν'. Ο Ὑλ. χαρακτηρίζει τους θεοὺς 'ἀγνώμονες - ἀχάριστους', διότι ἐνῶ ο Ηρ. εἶχε μία θεϊκὴ καταγωγή, δεν το

προστάτευσαν όπως θα έπρεπε, με αποτέλεσμα να φτάσει σ' αυτό το φριχτό τέλος της ζωής του. Η γενική είναι υποκειμενική.

1267. «ἔργων τῶν πρασσομένων»: γενική της αιτίας.

1270. «τὰ μὲν...ἀφορᾷ»: Ο Ύλ. μόλις έχει κατηγορήσει τους θεούς για αχαριστία απέναντι στον Ηρ., και θέλει τώρα να διορθώσει αυτήν την επικριτική στάση του απέναντί τους αφήνοντας το υπονοούμενο πως ενδεχομένως στο μέλλον να διορθώσουν την στάση τους απέναντί του προσφέροντάς του μία τιμητική θέση στον Κάτω Κόσμο· αυτό είναι το νόημα του στχ. *‘κανείς δεν γνωρίζει το μέλλον’*. — Η γρφ. *‘ἀφορᾷ’* είναι η διόρθωση του Wackefield της γρφ. *‘έφορᾷ’* των κωδδ. Το ρ. *‘ἀφοράω’* έχει την έννοια *‘βλέπω από μακριά, από απόσταση’*, εδώ βέβαια η *‘απόσταση’* έχει χρονική σημασία, οπότε το ρ. σημαίνει *‘προβλέπω’*. Το ρ. *‘έφοράω’* έχει την έννοια του *‘παρατηρώ’*.

1271. «τὰ δὲ νῦν ἐστῶτ’»: δηλ. η τωρινή δυστυχία του Ηρ. «ἡμῖν»: δοτική προσωπική.

1272/3. «ἐκείνοις....τῷ...ὑπέχοντι»: *‘ἐκείνοις = θεοῖς’*, *‘τῷ ὑπέχοντι = τῷ Ἡρακλεῖ’*, δοτικές προσωπικές.

1275. Οι στχχ. 1275-1278 έχουν προκαλέσει πολλές συζητήσεις μεταξύ των εκδοτών με αποτέλεσμα κάποιοι απ' αυτούς να τους διαγράφουν ως νόθους (Hartung – Ritter). Όσοι τους διατηρούν βρίσκονται απέναντι σε αναπάντητα, ή τουλάχιστον δύσκολο να απαντηθούν ερωτήματα· α) με την χρήση του β' ενικό πρόσωπο (λείπου...σύ,παρθένε) γίνεται επίκληση (i) στο σύνολο του Χορού, (ii) ατομικά στην Ιόλη, ώστε να ακολουθήσει και αυτήν την πομπή μέχρι την Οίτη· και β) σε ποιόν πρέπει να αποδοθούν οι στχχ. αυτοί, στον Ύλλο ή στην Κορυφαία του Χορού — Όσον αφορά το ερώτημα (α), η επιλογή (ii), έστω κι αν υποστηρίζεται φανερά από το β' ενικό πρόσωπο, πρέπει να απορριφθεί, διότι ήδη από τον στχ. 329 έχει αναφερθεί ότι η Ιόλη βρίσκεται στα ενδότερα του σπιτιού μέχρι και την Έξοδο, και αυτό επιβεβαιώνεται καθ' όλη την διάρκεια του έργου, καθώς φαίνεται από τους στχχ. 336, 417, 531, 601, οπότε αυτήν την στιγμή δεν βρίσκεται πάνω στην σκηνή ως σιωπηλό πρόσωπο. Η επιλογή (i) είναι πλέον η μόνη δυνατή, στην οποία όμως πρόβλημα δημιουργεί η χρήση του β' ενικού προσώπου. Όμως θα μπορούσε να γίνει δεκτό το β' ενικό πρόσωπο ως μια συλλογική κλήτευση. — Όσον αφορά το πρόσωπο στο οποίο πρέπει να αποδοθούν οι στχχ., και εδώ οι απόψεις διίστανται· στην έκδοση του Easterling αποδίδονται στον Χορό, ενώ στην έκδοση του Pearson στον Ύλλο. «ἐπ' οἴκων»: αυτή είναι η γρφ. μια ομάδας κωδδ., ενώ μια άλλη ομάδα κωδδ. έχει την γρφ. *‘ἀπ' οἴκων’*.

1276. «μεγάλους...θανάτους»: *‘σημαντικούς θανάτους’*, εννοώντας φυσικά την αυτοκτονία της Δηϊάνειρας.

1278. «καὶ οὐδὲν τούτων»: ενν. *‘έστί’* ως ρ. υπαρκτικό, *‘και δεν υπάρχει καμία απ' αυτές τις συμφορές’*. «ὃ,τι μὴ Ζεύς»: ενν. *‘έστί’* ως ρ. συνδετικό, *‘η οποία να μη είναι/ανήκει στον Δία’*.